

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TURGENYEV HAM TOPRAK

Kapak düzeni : Stüdyo İn

- * TOPLUM YAYINEVİ. Yöneten : Remzi İnanc
Yönetim yeri : Sanayi Cad. Demir İşhanı, 44
Telefon : 11 22 76. Kısa adres : P.K. 176 — ANKARA
- * Bu kitap 1969 Ocak ayında, Ankara'da
Balkanoğlu Matbaacılık Ltd. Şti.nde dizilip
basılmıştır.

I. S. T U R G E N Y E V

H A M T O P R A K

(r o m a n)

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
Ş Ü K R Ü K A D I O Ğ U L L A R I

TOPLUM YAYINLARI

I. S. TURGENYEV

Bu romanın yazarı İvan Sergeyeviç Turgenyev, 1818 yılının 28 Ekim günü Orel'de dünyaya geldi. Annesi Varvara Petrovna Lütovüna, Spasskoye malikanesinin sahibi ve çirkince bir kadındı. Babası Sergey Nikolayeviç Turgenyev ise yakışıklı, ama yoksul düşmüş aristokrat bir aileden idi. Varvara Petrovna ile daha ziyade parası için evlendiği söylenir.

Turgenyev'in çocukluğu Spasskoye malikanesinde, Alman ve İsviçreli mürebbiyelerin eğitimi altında geçti. Turgenyev ailesi 1827 yılında Moskova'ya göç ettiğinden, o zaman dokuz yaşlarında bulunan küçük İvan orada, üç yıl kadar özel okullarda okudu. Sonra özel öğretmenlerden ders aldı. Fransızca, almanca daha sonra da ingilizce öğrendi.

Turgenyev 1832 yılında Moskova Üniversitesine girdiyse de, ailesinin Petersburg'a taşınması üzerine, o da Petersburg Üniversitesine nakletti ve 1836 yılında bu üniversitenin felsefe fakültesi edebiyat dalından iyi derece ile mezun oldu. İki yıl sonra da, yani 1838 yılında Almanya'ya gitti ve Berlin Üniversitesine girdi. Amacı profesör olmaktı. Berlinde özellikle tarih, klâsik filoloji, yunanca, lâtince ve edebiyat alanında gayretli çalışmalarda bulundu. Almanya'dan dönünce, İçişleri Bakanlığında bir işe yerleşti ise de, bu işde fazla çalışmadı. 1845 yılında memurluktan ayrıldı ve kendini tamamiyle yazarlığa verdi.

Turgenyev'in edebiyat denemesi niteliğindeki çalışmaları daha üniversite yıllarında başlamıştı. Ama yazarın ciddî olarak edebi çalışmaları daha sonraki yıllara, özellikle memurluktan ayrıldıktan sonraki yıllara rastlar. Bu ciddî kelimesiyle nitelediğimiz dönemin ilk eserlerini hikâyeler ve piyesler teşkil eder. **"Bir Avcının Notları,,** adı altında toplanan hikâyelerle, **"İplik İnce Yerinden Kopar", "Bekâr", "Anayolda Bir Konuşma", "Taşralı Kadın,,...** gibi piyesler bu dönemde yazılmıştır.

Yazar, kendisine asıl ün sağlayan ve onu dünya klâsikleri arasına sokan eserlerini, yani romanlarını 1855 yıllarına doğru yazmağa başlamıştır. İlk romanı olan **"Rudin"**i 1856 yılında yayımlamıştır. **"Rudin,,i** sırasıyle **"Asilzade Yuvası", "Arefe", "Babalar ve Çocuklar", "Duman" ve "Novr = Ham Toprak"** romanları işlemiştir.

Turgenyev, romanlarında gerçekçi olmaya ve bu gerçeği en güzel şekilde anlatmaya çalışmıştır. Romanlarının aktüel bir karakter taşımasına özellikle dikkat etmiştir. Bu belki de çevresinde daha geniş yankı uyandırma bakımından, bu karakterdeki yazıların daha etkili olduğuna inanmasından ve hikâyecilik dönemindeki tecrübelerinden ileri geliyordu. Denilebilir ki, Turgenyev, romanlarında sürekli olarak nabzını yokladığı Rus toplumunun sorunlarını dile getirmiş ve periyodik bir şekilde, çağın en can alıcı konularına eğilerek, isabetle ve büyük bir ustalıkla bu konuları işlemiştir. Romanlarındaki kahramanlar, genellikle, kültürlü çiftlik sahipleri, sosyal hayatın yeni şartlarına uymaya çalışan asilzadelerdir.

Ömrünün sonlarına doğru, kendi romanlarını karakterize eden Turgenyev şöyle yazmıştır: "1855'te yazılan **Rudin** ile 1876'da yazılan **Novr**'un yazarı aynı adamdır. Bütün bu süre içinde ben, gücümün ve kalemimin yettiği ka-

dariyle, Şekspir'in "the body and pressure of time" (1) dediği şeyle, kültürlü Rus kişilerinin hızla değişen ve benim gözlemlerimin öncelikle konusu olan fizyonomisini iyi niyetle ve ihtirassız bir şekilde göstermeye ve uygun tipler halinde canlandırmaya çalıştım."

Gerçekten de, Turgenyev'in romanlarındaki kişiler, o çağdaki sınıf ve akımların usta bir kalem tarafından, zorlanmadan, tasvir edilmiş temsilcileridir. Çok kere seçkin bir sınıfı temsil eden roman kahramanının yanı başında, halktan bir adam da yer alır ve pratik görüşleri, soğukkanlılığı, gerçekçi davranışlarıyla, bu adam roman kahramanının heyecanlar, dengesiz çıkışlar içinde bunalıp kaldığı yerden işe başlayarak, yavaş, ama dengeli, güvenli adımlarla ilerleyen bir kişi izlenimini verir. Üçüncü ve daha geri planda kalan kişiler arasında da, bu davranışa titizlikle ayak uyduranlar vardır. Böylelikle, toplumu tüm olarak sarması istenen ve uğrunda bunca çaba harcanan akım, bir yerde keşilmez; tersine, gerçekleşme yolunda sürekli olarak gelişir, güçlenir. Bu husus, özellikle, yazarın (Novr=Ham Toprak) adlı son romanında açıkça görünür.

Çağın gerçeklerini ve akımlarını dikkatle izlemesini bilen Turgenyev, Rus toplumunun sosyal bünyesinde büyük bir patlamanın hazırlanmakta olduğunu sezmiş, hattâ bu patlamayı ateşleyecek liderin tipini bile büyük bir önsezi ile çizmiş bir yazardır. Rusya'da günün sorunlarını, gerçekleri ve eğilimleri dile getirenler sudan bir bahane ile cezalandırılıyor, sürgüne gönderiliyordu. Turgenyev de, gerçekçi bir yazar olarak, bu akibetten kurtulamadı ve Gogol'ün ölümü dolayısıyla yazdığı bir yazı üzerine önce hapse atıldı, sonra sürgüne gönderildi.

Yazar, ömrünün, büyük bir kısmını yurd dışında, Av-

1 Çağın çehresi ve etkisi.

rupada geçirmiş, 22 Ağustos 1883'de Fransa'da ölmüştür. Rusya'ya getirilen cenazesini 400 bin kişinin izlediğı söylenir. Sadece bu olay bile yurttaşları arasında Turgenyev sevgisinin ve eserlerinin etkisinin büyüklüğünü göstermeye yeter sanırım. Gerçi, yazarın ününü baltalama doğrultusunda, hele son yıllarına doğru, olumsuz çaba harcayanlar da olmuştur. Ama herşeye rağmen, 19. yüzyıl Rus edebiyatında ön sırayı tutan dev yazarlar arasından Turgenyev'i söküp atmak mümkün olmamıştır. İnancımız odur ki, yalnız Rusya'da değil, dünya çapında bir iz bırakan dev yazarlardan biri olarak Turgenyev, daha uzun yıllar önemini ve ününü koruyacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

I

«Ham toprağı, üstten alan karasabanla değil, derin süren pullukla kabartmak gerektir.»

Mülk sahibi tarım uzmanının notlarından

1868 yılı ilkbaharında, saat bir sularında, Petersburg subay sokakta, beş katlı bir evin servis merdiveninden yirmiyedi yaşlarında özensiz ve yoksul giyimli bir adam tırmanıyordu. Ökçeleri aşınmış lâstikleri ile lap - lap basarak, hantal ve biçimsiz vücudunu ağır ağır sallayarak, en sonunda, merdivenin tepesine çıktı; harap ve yarı açık bir kapının önünde durdu ve zili çalmaksızın, sadece gürültülü bir nefes alarak küçük ve karanlık bir antreye daldı.

Gür ve yüksek bir sesle:

— Nejdanoğlu evde mi? diye bağırdı.

Yandaki odadan, hatırı sayılır kabalıkta bir kadın sesi duyuldu:

— O yok -ben buradayım, giriniz!

Yeni gelen tekrar sordu:

— Maşurina mısınız?

— Tâ kendisi. Siz de Ostrodumov olacaksınız?

Yeni gelen:

— Pimen Ostrodumov! dedi ve önce özenle lâstiklerini çıkardı, sonra eski paltocuğunu çiviye asarak, kadın sesinin geldiği odaya girdi. Basık, dağınık, duvarları bulanık yeşil renk boya ile boyalı olan bu odayı, tozlu iki küçük pencerecik güçlükle aydınlatıyordu. Eşya olarak da, köşe-

de demir bir karyolacık, ortada masa, birkaç tane sandalye ve kitaplarla yüklü bir etajer vardı. Masanın başında otuz yaşlarında, düz saçlı, koyu renk yün elbiseli bir kadın oturuyor ve sigara içiyordu. Odaya giren Ostrodumov'u görünce, hiçbir şey söylemeksizin, ona iri ve kırmızı elini uzattı. O da hiçbir şey söylemeden, bu eli sıktı ve sandalyeye yaslanarak, yan cebinden yarı kopmuş bir sigara çıkardı. Maşurina'nın verdiği ateşten sigarasını yaktı ve her iki si de tek kelime konuşmadan, hattâ birbirlerine bakışmadan, zaten dumanla dolmuş bulunan odanın bulanık havasına mavimsi duman sütuncukları eklemeye koyuldular.

Yüz çizgileri bakımından birbirine hiç te benzemeyen bu iki tiryakide, yine de ortaklaşa bir benzerlik vardı. Bu iri dudaklı, iri dişli ve iri burunlu, özensiz yüzlerde (ki Ostrodumov üstelik çiçek bozuğu idi) bir namusluluk, bir yüreklilik ve çalışkanlık seziliyordu.

Neden sonra Ostrodumov:

— Siz Nejdano'v'u gördünüz mü? diye sordu.

Maşurina:

— Gördüm; dedi, şimdi gelir. Kütüphaneye kitapları götürdü.

Ostrodumov yana doğru tükürdü.

— Neden hep böyle koşup duruyor? Onu bir türlü ele geçiremiyoruz.

Maşurina sigarasını yeniledi ve dikkatle yakarak:

— Sıkılıyor, dedi.

Ostrodumov sitemle aynı kelimeyi tekrarladı:

— Sıkılıyor! İşte bu şımarıklık! Sanki, onunla yapacak hiçbir işimiz yok. Burada, tanrının yardımıyla bütün işlerin hakkından gelmek varken -o sıkılıyor!

Biraz sustuktan sonra Maşurina:

— Moskova'dan mektup geldi mi? diye sordu.

— Geldi.. Üç gün oluyor.

— Okudunuz mu?

Ostrodumov sadece başını salladı.

— Peki.. Ne var?

— Ne olacak?.. Kısa zamanda gitmek gerekiyor.

Maşurina sigarasını ağzından çıkardı.

— Neden gitmek gerekiyor? Orada, duyduğumuza göre herşey yolunda gidiyormuş.

— Yolunda gidiyor. Yalnız bir kişi güvensiz çıkmış. Öyle ki.. Onu değiştirmek lâzım; yahut ta büsbütün atmak. Sonra başka işler de var. Keza sizi de çağırıyorlar.

— Mektupta mı?

— Evet; mektupta.

Maşurina ağır saçlarını silkeledi. Arkada özensiz küçük bir örgü halinde toplanan bu saçlar, önde Maşurina'nın alnına ve kaşlarına dökülüyordu.

— Eh, ne yapalım! diye söylendi, emir çıkarsa, bunun düşünülecek bir yanı kalmaz!

— Elbette, kalmaz. Ancak parasız da olmaz; fakat parayı nereden bulmalı?

Maşurina düşünceye daldı. Sonra, sanki kendi kendine söyleniyormuş gibi, yavaş bir sesle:

— Nejdanoğlu'nun sağlaması gerekir, dedi.

Ostrodumov:

— Ben de bunun için geldim ya, diye açıkladı.

— Mektup yanınızda mı?

— Yanımda. Okumak ister misiniz?

— Veriniz.. Ama, hayır, lüzum yok. Beraber okuruz.. Sonra.

Ostrodumov:

— Doğru söylüyorum, diye homurdandı, şüphe etmeyin.

— Zaten şüphe etmiyorum.

İkisi de yine sustular, yalnız duman sütuncukları, eskisi gibi, susmakta olan ağızlardan kurtularak, hafif kıvrımlarla, onların saçları üstünde dolaştı.

Antrede lâstik sesleri duyuldu.

Maşurina:

— İşte geldi! diye fısıldadı.

Kapı yavaşça aralandı ve bu aralıktan bir baş görün-
dü - fakat bu baş Nejdandov'un başı değildi.

Bu baş, kara sert saçlı, geniş ve kırışık alınlı, gür kaş-
lar altında kestane rengi ve çok canlı gözlerle, ördek ga-
gası gibi yukarı kalkık burunlu ve ufarak al renkli, tuhaf
yapılı bir ağzı bulunan, yuvarlak bir baştı. İşte bu başca-
ğız içeriye bakındı, selâm verdi, gülümsedi - bu arada bir
sürü minicik dişler gözüktü - ve bu başcağız, cılız gövdesi,
kısacık kolları, azıcık eğri ve aksak bacaklarıyla odaya gir-
di. Maşurina'nın da, Ostrodumov'un da yüzlerinde. bu baş-
cağız gördükleri anda, içlerinden "Ha! şu!,, der gibi, bir
aşağılama ifadesi belirmiş ve her ikisi de tek kelime söyle-
memiş, yerlerinden bile kımıldamamışlardı. Bununla bera-
ber, bu şekilde bir karşılaşma yeni gelen misafiri şaşırt-
mak değil, görünüşe göre, bir dereceye kadar sevindirmişti.
Cırlak bir sesle:

— Bu ne demek? Düet mi? Neden trio değil? Baş te-
nor da nerede ki? dedi.

Ostrodumov ciddî bir tavırla:

— Nejdandov'u mu merak ediyorsunuz, Bay Paklin?
dedi.

— İyi bildiniz, Bay Ostrodumov: O'nu.

— O biraz sonra burada olacak sanırım, Bay Paklin.

— Bunu duyduğuma çok sevindim, Bay Ostrodumov.

Aksak adam Maşurina'ya döndü. O, suratı asık bir
halde oturuyor ve telâşsızca sigarasını tütürüyordu.

— Nasılsınız, çok sayın.. çok sayın.. işte bak nasıl
da can sıkıcı birşey! Her zaman da adınızı ve baba adını-
zı unuturum!

Maşurina omuz silkerek:

— Bilmenize hiç te lüzum yok! dedi. Soyadımı biliyorsunuz ya. Daha ne istersiniz? Sonra: nasılsınız, diye sormak ta ne oluyor? Yaşamakta olduğumu görmüyor musunuz ki?

Paklin burun deliklerini şişirip kaşlarını oynatarak:

— Tamamiyle, tamamiyle doğru! dedi, -siz sağ olmasanız, bendeniz, burada sizi görmek ve sizinle konuşmak zevkinden yoksun kalırdım! Sorumu eski ve kötü bir alışkanlığa veriniz. Adınız ve baba adınız konusuna gelince.. Biliyorsunuz: doğrudan doğruya, Maşurina! demek, pek de uygun düşmüyor. Aslında sizin, mektuplarınızın altına da: Bonopart! dercesine: Maşurina!'dan başka türlü bir imza atmadığının farkındayım! Ama, ne de olsa, konuşurken..

— Benimle konuşmağa sizi zorlayan kim?

Paklin, boğuluyormuş gibi, sinirli sinirli güldü.

— Haydi, yeter canım, verin elinizi, öfkelenmeyin, biliyorum: siz gayet iyi bir insansınız -ben de keza iyi bir insanım.. Haydi?: Paklin elini uzattı.. Maşurina onu asık bir suratla süzdü ise de -elini verdi. Sonra, aynı suratlı davranışla:

— Mutlaka adımı bilmeniz gerekiyorsa, -buyurunuz: adım Fekla'dır, dedi.

Ostrodumov bas bir sesle ekledi:

— Benimki de Pimen!

— Ah! Bu çok.. çok ibret verici bir ders! Öyle ise, söyleyiniz bana, ey Fekla! ve siz ey Pimen! Söyleyiniz, neden her ikiniz de bana karşı böyle sert, her zaman sert davranıyorsunuz, ben ki..

Ostrodumov onun sözünü keserek:

— Maşurina'ya göre, hem yalnız ona göre de değil ya, siz her şeye gülünç yönünden baktıkça size güvenilmez, dedi.

Paklin ökçeleri üzerinde sert bir dönüş yaptı.

— İşte bu, işte, beni yargılayan kişilerin her zaman işledikleri hata, çok sayın Pimen! Bir kere: ben her zaman gülmem, sonra da -gülmemin hiçbir şeye zararı yoktur ve bana güvenilebilir, bu da yine sizin saflarınızda defalarca bana gösterilen, iftihar olunacak güvenle ispat edilmiştir. Ben namuslu bir insanım, çok sayın Pimen!

Ostrodumov dişlerinin arasından birşey homurdandı, Paklin ise başını sallayarak, ama artık hiç gülümsemeden tekrarladı:

— Hayır! Ben her zaman gülmem! Ben hiç te neçeli bir insan değilimdir! Siz bana bir baksanıza!

Ostrodumov ona bir göz attı. Gerçekten de, Paklin gülmeceince, konuşmayınca, yüzünü nerede ise üzüntülü ve ürkek bir ifade kaplıyordu; ağzını açınca da, bir tuhaf, hattâ kötü oluyordu. Ama, Ostrodumov hiçbir şey söylemedi.

Paklin tekrar Maşurina'ya dönerek:

— Ne ise, eğitim nasıl, ilerliyor mu? dedi. -gerçekçi insansever sanatınızda başarı sağlıyor musunuz? Herhalde, yeryüzüne ilk defa gelen acemi yurttaşa yardım etmek zor bir iş olsa gerek?

Yeni yeni ebelik sınavını vermiş bulunan Maşurina:

— Yo, boyu sizinkinden biraz büyük olduğuna göre, işin bir güçlüğü yok! dedi, ve kendinden memnun bir halde güldü.

Maşurina bundan birbuçuk yıl önce, Güney Rusya'da bulunan baba ocağını, asil, orta halli ailesini terkederek, cebinde altı ruble ile Petersburg'a gelmiş; doğumevine girmiş ve yılmak bilmeyen bir çalışma sonunda, arzuladığı diplomaya kavuşmuştu. O kız idi.. Hem de çok namuslu bir kız. Onun dış görünüşü hakkında söylenenleri hatırlayarak, bu olayda bir olağanüstülük yok! diyecek şüpheciler bulunabilir. Ama biz, müsaadenizle, bu olayı olağanüstü ve eşine az rastlanır bulduğumuzu söyleyeceğiz.

Maşurina'nın tumturaklı cevabı karşısında Paklin yine bir kahkaha atarak:

— Yamansınız, canım! diye bağırdı. Beni adamakıllı haşladınız! böyle bir cüce olduğuma göre, bunu hak ettim! Peki ama, ev sahibimiz nerede kaldı acaba?

Paklin'in konuşma konusunu değiştirmek isteyişi amaçsız değildi. O kendi bücür boyuna ve gösterişsiz kılık kıyafetine bir türlü alışamamıştı. Kadınları büyük bir düşkünlükle sevdiği için, bu konudaki duyarlılığı daha da artıyordu. Onların hoşuna gidebilmek için neler vermezdi ki! Boy bos fıkarcılığı duyusu ona, asil soydan gelmemenin de, toplumdaki değersiz durumunun da verdiği acıdan daha fazlasını veriyordu. Paklin'in babası orta tabakadan, türlü yalan dolanla dokuzuncu sınıf memurluğa kadar yükselebilmiş, dava işlerinde pek becerikli, dalaveracı bir adamdı. Birçok mülk, konak yönetiminde bulunmuş ve epeyce para yapmıştı; ama ömrünün sonuna doğru aşırı derecede içmiş ve öldüğünde, geriye hiçbir şey bırakmamıştı. Genç Paklin (ki ona Sila (1) derlerdi.. Sila Samsoniç - o bunu da kendisi ile bir alay sayardı) ticaret okulunda okumuş, orada Almancayı çok güzel öğrenmişti. Birçok ağır ve kısır işlerden sonra, özel bir yazıhanede, yıllık binbeşyüz gümüş ruble ücretli bir işe girmişti. Bu para ile hem kendini geçindiriyor, hem de hasta teyzesi ile, kambur kız kardeşine bakıyordu. Hikâyemizin geçtiği sıralarda o ancak yirmisekiz yaşına basmıştı. Paklin birçok fakülte öğrencisi ve genç kişilerle düşüp kalkardı, arsız coşkunluğu, pervasız konuşmalarındaki neşeli sataşmaları, tek yönlü olmakla beraber okumuşluğu ve bilgiçlik taslamayışı ile onların hoşuna gitmesini bilirdi. Onlar tarafından terslendiği çok seyrek görülmüştür. Bir defasında, nasıl olduysa, siyasî bir toplantıya gecikerek gelmişti.. İçeri girer girmez, telâşlı telâşlı

(1) Kudret, kuvvet, güç.

özür dilemeye başladı.. Odanın bir köşesinden, şarkı söyler gibi “yüreksizmiş zavallı Paklin” sesi duyulunca, umumî bir kahkaha yükseldi. Sonunda, yüreği burkula burkula, Paklin kendisi de güldü. İçinden de “doğru söylüyor çapkın!..” diye düşündü. Nejdanov’la tanışması, yemek yemeğe gittiği Yunan lokantasında olmuş ve Paklin hemen oracıkta, en özgür ve kesin düşünceler ortaya atmıştı. Demokratik davranışını, karaciğerine dokunan o kötü Yunan lokantasına borçlu olduğunu ileri sürerdi.

Paklin:

— Gerçekten de... nerede kaldı bizim ev sahibi? diye tekrarladı. Gözümden kaçmıyor, bir süreden beri onun hiç keyfi yerinde değil. Sevdalandı mı nedir? Allah esirgesin!

Maşurina somurtarak:

— O kitapları götürmek için kütüphaneye gitti, sevdalanacak ne vakti var, ne de kimsesi! dedi.

Paklin az daha “ya siz?..” diye ağzından kaçırıyordu. Yüksek sesle:

— Ben onu, çok önemli bir iş hakkında konuşmak için görmek istiyorum, dedi.

Ostrodumov söze karıştı:

— Nasıl bir iş hakkında?: Bizimle mi ilgili?

— Sizinle de.. Yani bizimle, hepimizle ilgili de olabilir.

Ostrodumov “hım-m..” dedi. İçine kurt düşmüştü, ama anide aklından “şeytan bilir ya! nasıl bir dalaveracı olduğu meydanda!..” diye geçti. Maşurina birdenbire:

— Hele şükür geliyor, - diye seslendi - ve antrenin kapağına dikilen küçük, çirkin gözlerinin içinde sıcak, içli bir şey, aydınlık, derin, dahili bir noktacık kıpırdandı..

Kapı açıldı - ve bu defa, başı kasketli, koltuğunda kitap paketi bulunan, yirmiüç yaşlarında, genç bir adam, Nejdanov’un kendisi içeri girdi.

Nejdanov, odasındaki misafirleri görünce, kapının eşiğinde irkildi, odadakilerin hepsine bir göz atarak kasketini çıkardı, kitap paketini doğruca döşemeye bırakıp, sessizce, karyolanın kenarına yaslandı. Onun güzel beyaz yüzünde dalgalı kızıl saçlarının koyu kırmızı renginden daha da beyaz gözüken yüzünde, bir hoşnutsuzluk ve can sıkıntısı okunuyordu.

Maşurina yavaşça başını çevirdi ve dudağını ısırды; Ostrodumov homurdandı:

— Hele şükür.

Nejdanov'a ilk Paklin yaklaştı.

— Ne var, Aleksey Dimitriyeviç, Rus Hamlet'i? dedi Paklin. Seni bir üzen mi oldu? Yoksa, öyle, -nedensiz- bir içlenme mi?

Nejdanov sinirli bir sesle:

— Lütfen sus, Rus Mefistofel'i, diye karşılık verdi. Seninle yavan espriler yarışmasına çıkacak vaktim yok.

Paklin güldü.

— İfaden yanlış: şayet espri ise, yavan olmaz, yavan ise, espri olmaz.

— Peki, peki... akıllı olduğunu biliyoruz.

Paklin teker teker konuşarak:

— Senin de sinirli bir durumda olduğun belli, dedi. - gerçekten herhangi bir olay mı geçti, nedir?

— Önemli hiçbir olay geçmiş değil; geçen şu ki, bu iğrenç şehirde, Petersburg'da başını sokağa uzatıp ta, herhangi bir bayağılık, budalalık, çirkin bir haksızlık, saçmalıklarla karşılaşmamak imkânsız! Burada daha fazla yaşamaz.

Ostrodumov tekrar homurdandı:

— Onun için de galiba gazetelere ilân vererek, iş aradığını, dışarı gitmeye de hazır olduğunu bildirmişsin.

— Gerçekten de, en büyük bir sevinç içinde uzaklaşacağım buradan! Yeter ki, bana yer teklif edecek bir budala çıksın!

Maşurina sözlerine basarak, yana bakmaya devamla:

— Önce **burada** görevini yerine getirmen gerekir, dedi.

Nejdanov sert bir hareketle ona doğru döndü ve:

— Yani? diye sordu.

Maşurina dudaklarını sıkarak cevap verdi:

— Ostrodumov size söylecek.

Nejdanov Ostrodumov'a doğru döndü. Fakat o sadece homurdanıp öksürmekle yetindi: “bekle, canım,,.

Paklin söze karıştı:

— Yok, şakayı bırakalım, sen gerçekten bir tatsızlık filân mı sezdin?

Nejdanov sanki kurulmuş yay gibi, yatağın üzerinde sıçradı. Çın çın öten bir sesle:

— Daha nasıl bir tatsızlık istiyorsun? diye bağırdı. Rusya'nın yarısı açlıktan ölürken **“Moskova Haberleri,,** bayram ediyor, klâsikliği yaymak istiyor, fakülte öğrenci sandıkları kaldırılıyor, her yanda casusluk, baskı. jurnalcılık, yalan ve ikiyüzlülük.. Ayağımızı basacak yer kalmamış.. Bütün bunlar az geliyormuş gibi o.. halâ yeni tatsızlıklar aramakta, şaka yaptığını sanmakta.. Basanov'u tutuklamışlar -diye kısık bir sesle ekledi, - kütüphanede söylediler.. Ostrodumov'la Maşurina ikisi birden başlarını kaldırdı.

Paklin konuşmaya başladı:

— Sayın dostum Aleksey Dimitriyeviç, heyecanlı olduğun meydanda.. Ama nasıl bir zamanda ve nasıl bir memlekette yaşadığımızı unutuyor musun? Aramızdan denize düşenin, tutunmak yolunda olduğu çöpü kendisinin yaratması gerekiyor! Bunda içlenecek ne var! Şeytanın gö-

zünün içine bakabilmek lâzım kardeş, yoksa, çocuk gibi sinirlenmek değil..

Nejdanov üzüntü içinde:

— Ah, rica ederim, rica ederim! diyerek onun sözünü kesti. Sanki bir yeri sancıyormuş gibi, yüzü buruşmuştu. - sen, belli birşey enerjik adamsındır, hiç bir şeyden ve hiç kimseden korkun yoktur..

Paklin tam:

— Benim mi hiç kimseden korkum yoktur! diye konuşmağa başlarken, Nejdanov sözlerine devam etti:

— Basanov'u kim ele vermiş olabilir? anlıyamıyorum.

Paklin:

-- Belli bir şey, dedi, - arkadaşı. Arkadaşlar böyle işlerde ustadırlar, arkadaşı olanın kulağı kirişte olmalı! Örneğin, benim bir arkadaşım vardı - ve, görünüşte iyi bir insandı: benim için, ünümün yayılması için öyle çabalıyordu ki! Bakarsın, yanıma sokulur ve.. "düşünün bir kere, sizin için neler uydurmuşlar...," diye anlatmağa başladı, "güya siz, öz amcanızı zehirlemişsiniz, sonra, bir eve götürmüşler sizi, ev sahibi bayana hemen sırtınızı çevirmişsiniz ve bütün gece de öyle oturmuşsunuz! O da alınarak öyle ağlamış, öyle ağlamış ki!.. İşte bunun gibi saçmalar. İpe sapa gelmez şeyler! hangi budala buna inanabilir! "Ve ne olsa beğenirsiniz? Bir yıl sonra, ben bu arkadaşıma darıldım... Bana gönderdiği ayrılık mektubunda o şöyle yazıyor: "Siz, öz amcasını zehirleyen adam! siz, sayın bir bayana sırt çevirip ona hakaret etmekten utanmayan adam!..," -ve bunun gibi daha neler. İşte, arkadaş dediğin böyledir!

Ostrodumov'la Maşurina birbirlerine bakıştılar.

Ostrodumov bas sesiyle:

— Aleksey Dimitriyeviç! diye gürledi, -patlak veren bu faydasız konuşmalara bir son vermek istediği belli oluyordu, -Vasiliy Nikolayeviç'den, Moskova'dan mektup geldi.

Nejdanov hafifçe ürperdi ve bakışlarını yere çevirdi.
Neden sonra:

— Ne yazıyor? diye sordu.

Ostrodumov:

— Şey işte... dedi, bizim, onunla ikimizin -kaşlarıyla
Maşurina'yı işaret etti- gitmemiz lâzım.

— Nasıl? Onu da mı çağırıyorlar?

— Onu da çağırıyorlar.

— Peki mesele neye kaldı?

— Meselenin neye kaldığı belli... Paraya!

Nejdanov karyoladan ayağa kalktı ve pencere önüne
geldi.

— Çok mu lâzım?

— Elli ruble... daha az olmaz.

Nejdanov bir süre sustuktan sonra, parmaklarıyla ca-
ma vurarak:

— Şimdi üzerimde para yok, ama... bulabilirim, dedi.
Parayı ben sağlarım! Mektup sende mi?

— Mektup mu? Mektup... yani... tabii...

Paklin:

— Niçin hepiniz benden çekiniyorsunuz? diye bağırdı.
Yoksa, güveninizi kazanamadım mı? Şu giriştiğiniz da-
vayı... tam olarak benimsemediğimi düşünseniz bile, benim
döneklik edeceğime, ağızımdan lâf kaçıracağıma ihtimal ve-
rir misiniz?

Ostrodumov bas sesiyle gürlledi:

— Kasıtsız olarak... belki!

— Ne kasıtlı olarak, ne de kasıtsız olarak! işte, Bayan
Maşurina bana bakıp gülüyor... ben ise derim ki...

Maşurina dişleri arasından:

— Hiç te gülmüyorum, dedi.

Paklin devam etti:

— Ben ise derim ki, sizde baylar, sezme gücü yok;
gerçek dostlarınızın kimler olduğunu ayırtedemiyorsunuz!

adam gülüyorsa -hemen onun ciddi bir adam olmadığını sanırsınız...

Maşurina tekrar dişleri arasından:

— Öyle değil mi sanki? diye söylendi.

Paklin bu defa Maşurina'ya cevap bile vermeden, taze bir kuvvetle konuşmağa başladı.

— İşte meselâ, paraya ihtiyacınız var... Nejdanov'da da şu halde para yok... ben verebilirim.

Nejdanov hızla pencereden başını çevirdi.

— Hayır... hayır... ne diye? Ben sağlım. Ben emekli maaşımın bir kısmını avans olarak alacağım. Hatırladığıma göre, **onlar** bana borçlu kalmışlardı. Şey, Ostrodumov, şu mektubu gösterebilir!

Ostrodumov önce, bir süre kımıldanmadı, sonra çevresine bakındı, ayağa kalktı, iki büklüm eğildi, pantolon paçasını sıvayarak çizmesinin koncundan, özenle yerleştirilmiş mavi bir kâğıt parçası çıkardı; çıkardığı bu kâğıt parçasını, kimbilir neden, üfleyerek Nejdanov'a verdi.

Nejdanov kâğıdı alıp açtı, dikkatle okuduktan sonra, Maşurina'ya verdi. Maşurina önce sandalyadan ayağa kalktı, ondan sonra kâğıdı okudu ve Paklin elini uzatmışken, onu Nejdanov'a verdi. Nejdanov omuz silkerek, ısrarlı mektubu Paklin'e uzattı. Paklin, kâğıda bir göz gezdirdikten sonra, önemle dudaklarını büzerek, onu yavaşça ve çalım ile masaya bıraktı. Bundan sonra Ostrodumov mektubu alarak, keskin bir kükürt kokusu çıkaran iri bir kibrit yaktı ve orada bulunanlara göstermek istemiş gibi, havaya kaldırdığı kâğıt parçasını kibritle tutuşturarak, parmaklarının yanmasına aldırmış etmeden onu sonuna kadar yaktı, külünü sobaya attı. Bu iş yapılırken hiç kimse tek kelime konuşmamış, yerinden bile kımıldanmamıştı. Herkes önüne bakıyordu. Ostrodumov'un, dikkatini belirli bir noktada toplamış ve önemli işle uğraşan bir insan hali vardı, Nej-

danov öfkeli gözükiyordu, Paklin dikkat kesilmişti; Maşurina kutsal bir iş yapıyormuş gibi davranıyordu.

Böylece iki dakika kadar geçti... Sonra hepsini de bir sıkıntı basar gibi oldu. İlk sessizliği bozmak ihtiyacını Paklin duydu.

— Ne oldu? diyerek konuşmaya başladı. Vatanın mihrabına sunmak istediğim bağış kabul ediliyor mu, edilmiyor mu? Ortak davamız uğruna elli rublenin tamamı değilse bile, yirmibeş veya otuz ruble sunmama izin veriliyor mu?

Nejdanov birdenbire parladı. Gerginlik son dereceyi bulmuşa benziyordu... Mektubun törenle yakılışı, bu gerginliği azaltmamıştı -gerginlik su yüzüne çıkmak için baha ne arıyordu.

— Böyle bir şeye lüzum olmadığını söylemişim sana, lüzum yok... lüzum yok! Ben böyle bir şeye izin vermiyorum ve bunu kabul etmiyorum. Ben para bulurum. hem de şimdi. Hiç kimsenin yardımına muhtaç değilim!

Paklin :

— Kardeş, dedi, görüyorum ki, sen ihtilâlcı de olsan, demokrat değilsin!

— Açıkça, aristokratsın, de!

— Gerçekten de aristokratsın.. bir dereceye kadar.

Nejdanov zoraki güldü.

— Yani, benim evlilik dışında doğmuş olmama değinmek istiyorsun. Boşuna uğraşıyorsun, nazik dostum.. Bunu sen hatırlatmasan da benim unuttuğum yok.

Paklin ellerini iki yana açtı.

— Alyoşa (1), rica ederim, ne oluyorsun! nasıl olur da sözlerinden böyle bir anlam çıkarırsın! bugün seni bir türlü anlamıyorum. -Nejdanov başı ve omuzlarıyla sabırsızlık belirten bir hareket yaptı- Basanov'un tutuklanması

((1) Alekseyçiğim

seni perişan etmiş, ama o da öyle dikkatsiz davranıyordu ki..

Maşurina tasalı tasalı söze karıştı :

— İnançlarını saklamazdı o, onu yargılama bize düşmez!

— Evet, ama başkalarını da düşünmesi gerekirdi, ki şimdi onları ele verebilir.

Ostrodumov kalın sesiyle :

— Böyle birşeyi ona nasıl yakıştırıyorsunuz? dedi. Basanov metin karakterli bir kişidir; kimseyi ele vermez. Dikkat meselesine gelince.. Bilir misiniz, dikkatli davranmak herkese nasip olmaz, Bay Paklin!

Paklin alındı ve karşılık vermek istediye de, Nejdanov' onu durdurdu.

— Baylar, dedi, lütfen, bir süre politikayı bırakalım! Odaya bir sessizlik çöktü.

Neden sonra Paklin :

— Bugün Skoropihin'le karşılaştım, -diye konuşmağa başladı- Rusya çapındaki eleştirmeci, estetikçi ve heyecanlı kişimiz Skoropihin'le. Ne çekilmez bir yaratık! Boyuna kaynayıp cızırdayan kötü bir turşu şişesi.. Garsonun koşararak mantar yerine parmakla kapattığı, boğazına şişmiş bir üzüm tanesi takılıp kalan bu şişe, boyuna ılık çalarak köpük saçıyor, köpük kesilince şişenin dibinde kalan, susuzluğu gidermek yerine, sadece, tadana sancı veren birkaç damlacık kötü bir sıvıdır.. Genç kişiler için çok tehlikeli bir insan!

Paklin'in benzetmesi doğru ve başarılı olmakla beraber, hiç kimsenin yüzünde gülümseme yaratmadı. Yalnız Ostrodumov, estetikle ilgilenmek eğilimi gösteren gençlere, Skoropihin tarafından şaşırtılsalar bile, acımak gerekmediğine işaret etti.

Paklin ateşli ateşli :

— Ama, affedersiniz, durun! diye bağırdı, -söyledikle-

ri tutulmayınca daha da coşuyordu- konu politik olmasa bile yine de önemlidir. Skoropihin'e göre eski bir sanat eseri, sırf eski olduğu için hiçbir işe yaramaz.. Böyle olunca da, bir sanat eseri, genel olarak sanat modadan farksızdır ve ciddi olarak üstünde durmağa değmez! Şayet sanatın sarsılmayan, sonsuz olan bir yönü yoksa, cehenneme kadar yolu var bu sanatın! Bilimde, matematikte örneğin: Eüler'i, Laplas'ı, Gaus'u, çağı geçmiş boş kişiler saymıyor sunuzdur? Onları otorite olarak tanımağa hazırsınızdır, fakat Rafael'i veya Mozart'ı budala yerine mi koyacaksınız? Ve gururunuz onların otoritesine karşı ayaklanacak mı? Sanatın kurallarını yakalamak, bilim kurallarını yakalamaktan daha zordur.. Kabul; ama, bu kuralların varlığı- bir gerçektir, ve bu kuralları, isteyerek veya istemeyerek, görmeyen kördür!

Paklin sustu.. Ve sanki hepsinin de ağızlarında su doluymuş gibi, sanki Paklin'den birazcık utanmışlar gibi, hiçbirisi birşey söylemedi. Yalnız Ostrodumov :

— Ne olursa olsun, ben, Skoropihin'in yanılttığı o gençlere acımiyorum! diye homurdandı.

Paklin içinden : 'Öyle ise, size Allahısmarladık! gideyim!., diye düşündü.

O “**Kuzey yıldızı**” (1) nın sınır dışından nasıl sağlanabileceğini Nejdanov'la görüşmek için gelmişti (“Kampa-na” (2) çıkmıyordu artık), ama, konuşmalar öyle bir yöne sürüklenmişti ki, meseleyi açmamak daha iyi olacaktı. Paklin artık şapkasını giymeye hazırlanıyordu, birdenbire, antrede gayet tatlı, erkeksi ve akıcı bariton bir ses duyuldu, ki bu sestten olağanüstü soylu, nazik, hatta güzel kokulu birşey yayılıyordu.

— Bay Nejdanov evde mi?

Herkes merak ve hayretle birbirine bakıştı.

Bariton ses tekrar sordu :

— Evde mi Bay Nejdanov?

En sonunda Nejdanov :

— Evde! diye seslendi.

Kibarca ve yavaşça açılan kapıdan, yaşı kırkın altında olan, uzun boylu, düzgün vücutlu ve gösterişli bir adam, kısa ve zevkle kesilmiş saçlı başından parlak şapkasını yavaşça çıkartarak içeri girdi. Artık nisan sonu yaklaşmış olmakla beraber, sırtında yakası kunduz kürklü, çok güzel dikilmiş kalın bir palto bulunan bu adam, davranışlarındaki ince ölçülülük ve selâm verişindeki okşayıcı rahatlıkla odadakilerin hepsini etkilemişti: Nejdanov'u, Paklin'i, Maşurina'yı bile.. hatta Ostrodomov'u da! O içeri girince, ellerinde olmayarak, hepsi de ayağa kalktılar.

III

Yakışıklı adam Nejdanov'a yaklaştı ve tatlı bir gülüşle konuşmağa başladı:

— Eğer hatırlamak lütfunda bulunursanız, bundan üç gün önce tiyatroda, sizinle görüşmek, hatta konuşmak zevkini tatmış bulunuyorum, Bay Nejdanov. (Ziyaretçi sanki karşılık bekliyormuş gibi, duraladı; Nejdanov da yavaşça başını eğerek kızardı). Evet!.. Bu günkü gelişim ise, sizin gazetelere verdiğiniz bir ilânla ilgili.. Eğer arkadaşlarınızı sıkmayacak ve işlerine engel olmayacaksam, sizinle görüşmek isterdim (ziyaretçi, Maşurina'ya reverans yaptı, Paklin ve Ostrodomov'un bulundukları yana da gri İsveç eldivenli elini uzattı).

Nejdanov pek de rahat olmayan bir sesle :

— Hayır.. ne diye?.. Baylar izin verirler.. Oturmaz mısınız? dedi.

— Ziyaretçi tatlı bir eğilişle sandalyayı arkalığından tuttu, kibarca kendine doğru çekti, fakat oturmadı - zira

odada herkes ayakta idi- sadece parlak, yarı kapalı gözle-riyle çevresine bakındı.

Maşurina birdenbire:

— Affedersiniz, Aleksey Dimitriyeviç, ben sonra geli-
rim, dedi.

— Ben de, dedi. Ostrodumov. Ben de keza... sonra.

Maşurina ziyaretçinin yanından geçip, ona nisbet ya-
par gibi Nejdanov'un elini tuttu ve bu eli kuvvetle sarsa-
rak, hiç kimseye reverans yapmadan dışarı çıktı. Ostro-
dumov lüzumsuz yere çizmelerini takırdatarak ve iki kere de
“al sana, cânım kürk yakalı!” der gibi burnundan soluya-
rak, Maşurina'nın peşinden yürüdü. Ziyaretçi her ikisini
de saygılı, birazcıkta meraklı bakışlarla uğurladı. Sonra
bakışlarını Paklin'e çevirdi ve onun da, uzaklaşan iki ar-
kadaşının hareketine uyacağını bekler gibi bir tavır takın-
dı; fakat Paklin ziyaretçinin içeri girdiği andan beri yüzün-
de beliren özenli ve çekingen bir gülümseyişle biraz öteye
giderek, bir köşeye büzüldü. O zaman ziyaretçi kendini
sandalyaya bıraktı. Keza Nejdanov da oturdu.

Ziyaretçi gururlu bir nezaketle :

— Soyadım Sipyagin, belki duymuşsunuzdur.. diye
konuşmağa başladı.

Ama, önce, Nejdanov'un tiyatroda onunla nasıl kar-
şılaştığını anlatmamız gerekiyor.

Moskova'dan Sadovski'nin gelişi dolayısıyla, Ostrovs-
ki'nin “Kendinin olmayan kızağa binme..” adlı piyesi gös-
teriliyordu. Rusakov'un rolü, bilindiği gibi, ünlü aktörün
sevilen rollerinden biri idi. Nejdanov öğleden önce tiyat-
ro gişesine gitmiş ve bir hayli kalabalık sıra bekleyenlerle
karşılaşmıştı. Parter bileti almayı düşünüyordu; fakat tam
gişeye yanaştığı sırada, Nejdanov'un arkasında bulunan
bir subay, onun başından aşırı gişeye üç rublelik bir bank-
not uzatarak “Baya (yani Nejdanov'a) her halde paranın
üstünü vermeniz gerekecek, oysa bana lüzumu yok; lütfen,

ön sıradan bilet veriniz... acele ediyorum!., deyince, Nejdanov sert bir sesle : “Affedersiniz, bay subay, ben de ön sıradan bilet almak istiyorum!.,” diyerek tüm zenginliğini teşkil eden üç rubleyi hemen gişeye fırlatmıştı. Gişeci bilet vermiş ve böylece Nejdanov, akşam olunca, kendini Aleksandriyski Tiyatrosunun aristokratlara ayrılan bölümünde bulmuştu.

Kötü giyimli, eldivensiz, kirli çizmeli idi, bu yüzden canı sıkılıyor ve bu sıkıntı yüzünden de, kendi kendine kıızıyordu. Sağ yanında yıldızlara bürünmüş bir general: sol yanında ise, hani şu iki gün sonraki ziyaretiyle Maşurina ve Ostrodumov’u öylesine heyecanlandıran ince ve yakışıklı adam, gizli danışman Sipyağın oturuyordu. General arasıra Nejdanov’u, yakışksız, beklenmedik, hatta onur kırıcı bir şeye bakıyormuş gibi gözlerle süzüyordu; Sipyağın ise, tersine, Nejdanov’a dolambaçlı, ama düşmanca olmayan bakışlar yöneltiyordu. Nejdanov’un çevresindeki tüm kişiler, ki bunlar her şeyden önce kişi değil, zadeğân kılıklı kimselerdi; birbirlerini çok iyi anlıyorlardı ve aralarında kısa konuşmalar, kelimeler veya sadece ünlemler ve selâmlaşmalar geçiyordu. İçlerinde bu işi, Nejdanov’un başından aşırarak başaranlar bile vardı; Nejdanov ise, geniş ve rahat koltuğunda hiç kımıldanmadan, sıkıntı içinde, bir parya gibi oturuyordu. Acı, utanç ve tikslenme duyuyordu içinde; Ostrovski’nin komedyasından ve Sadovski’nin oyunundan pek az zevk alabiliyordu. Derken birdenbire O-o Şaşılacak şey! Perde aralarından birinde- Nejdanov’un sol yanındaki komşusu- yıldızlı general değil de, ötekisi, göğsünde hiç bir nişan bulunmayan- kibar ve yumuşak bir tavırla, bir çeşit yaranmak isteyen hoşgörülükle kendisiyle konuşmaya başladı. Ostrovski’nin piyesinden söz açtı, Nejdanov’un (genç kuşağın temsilcilerinden biri) olarak piyesle ilgili düşüncelerinin ne olduğunu öğrenmek istedi. Korkuya yakın bir şaşkınlığa kapılan Nej-

danov, önceleri, kesik kesik, tek heceli cevaplar verdi.. hattâ kalbi hopluyordu; ama sonunda, kendi kendine kızmaya başladı: Sanki ne diye heyecanlanıyordu? O da herkes gibi bir insan değil miydi? Ve düşüncelerini çekinmeden gizlemeden açıklamaya başladı, hatta sonuna doğru kendini öyle kaptırdı ve yüksek sesle konuşmağa başladı ki, yıldızlı komşusunu rahatsız ettiği açıkça seziliyordu. Nejdanoğlu, Ostrovski'nin ateşli hayranlarındandı; ama, yazarın "Kendinin olmayan kızağa binme," komedyasında gösterdiği yeteneğe saygı duymakla beraber, onun Vihtorov'un karikatürleştirilmiş kişiliğinde medeniyeti alçaltmak isteyişini hoş görmüyordu. Nazik komşusu Nejdanoğlu'nu büyük bir dikkatle, ilgi ile dinledi -ve sonraki perde arasında, onunla tekrar konuştu, fakat artık Ostrovski'nin komedyası üzerine değil de, genel olarak çeşitli hayat, bilim ve politika konuları üzerine konuştu. Onun genç ve güzel sözlü sohbetçisinden hoşlandığı belliydi. Nejdanoğlu artık eskisi gibi sıkılmıyor, hani özel deyimıyla istimi fazlaca bile kaçırıyordu: "Şayet merak ediyorsan, canım- al sana işte!" der gibi. Nejdanoğlu artık, komşusu generalde sadece huzursuzluk değil, öfke ve şüphe de yaratmağa başlamıştı. Piyas bitince Sipyagin Nejdanoğlu'la çok iyi şekilde vedalaştı, ama onun soyadını öğrenmek istemedi, kendininkini de söylemedi. Tiyatronun merdivenlerinde kendi kupa arabasını beklerken, çarın yaverlerinden olan dostu Prens G.'ya rasladı. Prens keskin kokulu bıyıkları arasında gülümseyerek: "Ben locadan sana bakıyordum, kiminle konuştuğunu biliyor musun?," dedi. -"Hayır, bilmiyorum; ya sen?,- 'Budala bir küçük olmasa gerek, ha?,- 'Hiç de budala biri değil: kimdi o?" Sipyagin'in kulağına eğilen prens fransızca şöyle fısıldadı: "Benim kardeşim. Evet; o benim kardeşimdir. Babamın evlilik dışında doğmuş oğlu... Adına Nejdanoğlu derler. İleride anlatırım... Babam onu hiç te beklemiyormuş- O yüzden de adını Nej-

danov (1) koymuş. Ancak onun akıbetini de düzenlemiş... Il lui a fait un sort.. Biz ona emekli aylığı veririz. Tamamıyla çocuktur... Ama yine de babamın ilgisi ile iyi bir terbiye almıştır. Ancak yolunu iyice sapıtmış Cumhuriyetçi birisidir... Onunla görüşmeyiz... Il est impossible!. (2) Haddi hoşça kal; arabama çağırıyorlar. -Prens uzaklaştı, ertesi gün de Sipyagin “**Polis haberleri**” (3) nde Nejdanov’un bir ilânını görüp kendisiyle görüşmeye gitti..

İşte şimdi oturduğu hasır sandalyadan keskin bakışlarla Nejdanov’u süzerek, ona :

— Soyadım Sipyagin’dır! diyordu, gazetelerde ilânınızı okudum ve size şu teklifte bulunmak üzere geldim. Evliyim; dokuz yaşında bir oğlum var; doğrusunu söyleyeyim, çocuk çok zeki. Yazın ve güzün büyük bir kısmını, S... İlinde, il merkezine beş verst kadar uzaktaki bir köyde geçiririz. Şöyle ki: Tatilde bizimle beraber oraya gitmek, oğluma Rus dili ve Tarih dersleri vermek, hani şu ilânınızda sözünü ettiğiniz dersleri vermek istemez misiniz? Benden, ailemden ve çiftliğin kurulduğu yerden hoşnut kalacağınızı kuvvetle umarım. Çok güzel bir bahçe, nehir, iyi hava ve geniş bir ev.. kabul eder misiniz? -hafifçe göz kırparak ekledi- o takdirde geriye sadece; sizin şartlarımızı öğrenmek işi kalır ki, bu hususta aramızda uyuşmazlık çıkacağını sanmam.

Sipyagin konuşurken, Nejdanov’ gözüne kırpmadan ona, onun küçük, hafif arkaya çıkık başına, basıkça, dar, ama zeki alnına, ince Romalı burnuna, tatlı gözlerine, arasından dokunaklı sözlerin döküldüğü düzgün dudaklarına, uzun, İngiliz biçimi sarkan favorilerine bakıyordu - bakıyor ve bir şeye akıl erdiremiyordu. Kendi kendine “ne olu-

1 Beklenmedik

2 Çekilmez bir insandır.

3 Gazete adı

yor? Bu adam ne diye bu kadar yüzüme gülüyor? Bu aristokrat- ben de?! Nasıl da anlaştık? Ve bu adamı bana sürükleyen nedir?.. diye düşünüyordu.

Nejdanov öyle dalmıştı ki, Sipyagin'in sözünü bitirip sustuğu, cevap beklemeğe başladığı halde, o ağızını bile açmıyordu. Sipyagin bakışlarını Nejdanov'unkilerden daha az hınçlı olmayan gözlerle kendisini süzmekte olan Paklin'in bulunduğu köşeye kaydırdı. "Acaba, şu üçüncü kişinin burada bulunuşu mu Nejdanov'un konuşmasına engel oluyordu?.. Sipyagin, kendi ayağıyla gelip içine düştüğü bu ortamın tuhaflığına uymak ister gibi, kaşlarını kaldırdı, - ve kaşlarını kaldırdıktan sonra da sesini yükselterek, sorusunu tekrarladı.

Nejdanov ürperdi. Telaşlı bir sesle :

— Tabii, dedi, kabul ediyorum.. Memnunlukla.. Ancak, hiç bir referans verecek durumum olmadığından.. biraz şaşkınlık duyduğumu belirtmek zorundayım.. Hem önceki gün tiyatroda ortaya attığım düşüncelerin, sizi vazgeçirmesi gerekirdi..

Sipyagin gülerek :

— Bunda tamamiyle yanılıyorsunuz, sayın Aleksey.. Aleksey Dimitriç! Adınız öyledir değil mi? dedi. -Ben, hadim olmayarak söyleyim ki, liberal ve ilerici prensiplerin adamı olarak tanınan birisiyim; ve düşündüğünüzün aksine olarak, sizin fikirleriniz, -alınmayınız- herşeyi bir parça büyültmek eğilimi taşıyan gençliğe özgü ne varsa, ayıklanmak şartıyla, benim fikirlerime hiç de aykırı düşmemekte ve hattâ бүрүндүкleri gençlik ateşiyle onlar hoşuma bile gitmektedirler!

Sipyagin hiç bocalamadan konuşuyordu: Akıcı, olgun sözleri yağ bal gibi dökülüyordu.

— Karım benim düşüncelerimi paylaşmaktadır, -diye devam etti,- hattâ onun görüşleri, belki benimkilerden çok sizinkilerle uygun düşmektedir; belli birşey, benden daha

genç te ondan! Sizinle görüştüğümüzün ertesi günü gazete-lerde adınızı okuyunca, ki burada, geleneklere aykırı ola-rak adınızı adresinizle birlikte açıklamış olduğunuzu belirt-mek isterim. (Oysa, ben adınızı daha tiyatrodan öğrenmiş-tim).. Bu olay beni etkiledi. Ben bu olayda, bu karşılaş-madan talihin bir.. İfademdeki boş inan havasını hoş gö-rünüz.. Talihin bir öyle diyelim, parmağını görmüştüm! Siz referanstan bahsettiniz; fakat bana hiçbir referans lâ-zım değil. Görünüşünüz, kişiliğiniz hoşuma gidiyor. Bu ye-ter bana. Ben gözüme inanmaya alışmışımdır. Böylece mu-vafakatinizi ümit edebilir miyim? Kabul ediyor musunuz?.

Nejdanov :

— Kabul ediyorum... Tabii... dedi, ve bana göster-diğiniz güvene lâyık olmağa çalışacağım. Ancak bir yönü hemen belirtmeme izin vermenizi dilerim : Oğlunuzun öğ-retmeni olmaya hazırım, fakat bakıcısı olamam. Buna ye-teneğim yoktur -kaldı ki tutsak olmak, özgürlüğümü kay-betmek de istemem.

Sipyagin sinek kovar gibi, elini hafifçe havada gez-dirdi.

— Merak etmeyin, sayın dostum.. Siz, o bakıcıların pişirildiği hamurdan yoğrulmuş değilsiniz; hem bana ba-kıcı da lâzım değil. Aradığım öğretmendir -onu da bul-dum-. Neyse, şartlarınız nedir? Parayla ilgili şartlarınız? Hani şu iğrenç madenle?

Nejdanov'in konuşmakta güçlük çektiği belli idi..

Sipyagin bütün gövdesini ileri doğru eğerek ve elle-rinin parmak uçlarıyla, okşarcasına Nejdanov'un dizlerine dokunarak :

— Dinleyiniz, dedi, onurlu kişiler arasında bu gibi iş-ler iki kelimeyle sonuca bağlanır. Size ayda yüz ruble tek-lif ediyorum; oraya gidiş ve dönüşle ilgili yol giderleri, ta-bii, benim hesabıma yapılacaktır. Kabul ediyor musunuz?

Nejdanov tekrar kızardı.

— Bu benim teklif etmek istediğimden çok fazla.. Zira.. Ben..

Sipyagin :

— Çok güzel, çok güzel.. diyerek onun sözünü kesti. Ben bu işe oldu bitti gözüyle.. Size de -ev halkından biri olarak bakıyorum. -Sipyagin sandalyasından doğrulup ayağa kalktı ve birden bire sanki bir bağışa kavuşmuş gibi neşelenip açıldı. Bütün davranışlarında bir teklifsizlik, hat-ta şakacılık göze çarpıyordu. Senli benli bir sesle : -yakında gideriz, dedi, ben, işlerim dolayısıyla şehre bağlı basit bir insan olmakla beraber, ilkbaharı köyde karşılamayı se-verim.. Onun için, aylığınızı bugünden hesaplamama izin vermenizi rica ediyorum. Karım, oğlumla birlikte, artık Moskova'ya varmış bulunuyor. O önceden yola çıktı. Biz onları köyde bulacağız.. Tabiatın bağrında. Sizinle beraber gideriz.. İki bekâr.. Heh, heh! -kısa ve cilveli bir gülüşle burnundan güldü.- Şimdi ise ..

Paltosunun cebinden çıkardığı, gümüş üzerine ince kara çizgi işlemeli cüzdanından bir kart aldı.

— İşte buradaki adresim. İsterseniz, yarın gelin, şöyle saat on ikiye doğru. Daha konuşuruz. Size eğitimle ilgili bazı düşüncelerimi açıklayım.. Hem de yola çıkacağımız günü kararlaştırırız. -Sipyagin Nejdanoğlu'nun elini tuttu, başını yan gözle bakacak şekilde eğerek, kısık bir sesle ekledi : -Hem biliyor musunuz? Şayet pey almaya ihtiyacınız varsa.. Lütfen, sıkılmayınız! Bütün bir aylık peşin de olsa!

Nejdanoğlu ne söyleyeceğini şaşırarak gibiydi. Ve aynı kararsızlık içinde, bu aydınlık ve yalpak yüze -ve aynı zamanda o kadar yabancı olan yüze, kendisine öylesine sıkı sıkı sokulan ve hoşgörülükle gülümseyen yüze bakıyordu.

Sipyagin :

— İhtiyacınız yok mu, ha? diye fısıldadı.

Nejdanoğlu en sonunda :

— İzin verirseniz, bu hususu yarın bildireyim, diyebilirdi.

— Çok güzel! Öyle ise, hoşça kalın. Yarın görüşürüz! Sipyagin Nejdanoğlu'nun elini bıraktı -gitmek üzere idi..

Nejdanoğlu birden bire :

— İzin verirseniz size bir şey soracağım, dedi, siz biraz önce, benim adımın ne olduğunu daha tiyatrodan öğrendiğinizi söylediniz, sanırım? Kimden öğrendiniz bunu?

— Kimden mi? Sizin çok iyi tanıdığınız, galiba hışmınız da olan birisinden, Prens-G. den.

— Çarın yaverinden mi?

— Evet; ondan.

Nejdanoğlu -biraz öncekinden daha fazla- kızardı ve ağzını açtı. Ama birşey söylemedi. Sipyagin tekrar onun elini sıktı, fakat bu kez hiç konuşmadı- ve önce Nejdanoğlu'na, sonra Paklin'e reverans yaparak, kapının önünde şapkasını giydi ve yüzünde halinden memnun bir gülümsemeyle dışarı çıktı; bu gülümsemede; yaptığı ziyaretin derin bir etki bırakması gerektiğine inanan insanın kendine olan güveni okunuyordu.

IV

Sipyagin daha kapıdan çıkar çıkmaz, Paklin oturmakta olduğu sandalyadan sıçrayarak Nejdanoğlu'na doğru koştu ve onu kutlamağa koyuldu.

Kikirdeyerek ve ayaklarıyla yere vurarak :

— Öyle bir mersin balığı yakaladın ki! dedi. -onun kim olduğunu biliyormusun sen? Meşhur Sipyagin, Kamerger (1) bir çeşit toplumsal direk, geleceğin Bakanı!

1 Kıdemli saray danışmanı

Nejdanov üzgün bir sesle.

— Hiç tanımıyorum! dedi.

Paklin ümitsizlik içinde kollarını kaldırdı:

— Zaten bizim kötü tarafımız da bu ya Aleksey Dimitriç, hiç kimseyi tanımıyoruz! Bir faaliyet göstermek istiyoruz. Dünyanın altını üstüne getirmek istiyoruz, ama iki üç kişilik bir arkadaş grubundan başkasıyla ilişkimiz yok, dar bir çerçeve içinde, yerinde sayıyoruz. .

Nejdanov onun sözünü keserek :

— Affedersin, bu doğru değil! dedi. Biz yalnız düşmanlarımızla tanışmak istemeyiz, yoksa kendi düşünce ve davranışımızda olanlarla, halkla, aralıksız ilişkimiz vardır.

Paklin :

— Dur, dur, dur! diye atıldı. Önce, düşmanlar konusunda, sana Göte'nin şu mısralarını hatırlatmama izin ver:

Wer den Dichter wille versteh'n

Muss im Dichter's Lande geh'n... (1)

Ben derim ki :

Wer dile **Feinde** wille versteh'n

Muss in **Feindes** Lande geh'n... (2)

Düşmanlarından uzak durmak, onların örf ve adetlerini bilmemek, anlamsız bir şey! an..lam..sız! Evet! Evet! Eğer ormandaki kurda ateş etmek istiyorsam, onun tüm geçit yerlerini bilmem gerekir.. Sonra, biraz önce halkla kaynaşmaktan bahsettim.. Canım benim! 1862 yılında Polonyalılar “ormana,, inmişlerdi; Şimdi bizim de aynı ormana, yani, herhangi bir ormandan daha az sağır ve karanlık olmayan halk'a inmemiz gerekiyor.

1 Şairi anlamak isteyen,

Onun memleketinde birazcık yaşmalıdır .

2 Düşmanı anlamak isteyen,

Düşmanın memleketinde birazcık yaşmalıdır...

— Yani, sana göre, ne yapmak gerekiyor?

Paklin üzgün bir tavrıyla

— Kızilderililer kendilerini Jaggernaut'un iki tekerlekli arabasının altına atıyorlar, diye devam etti, araba kendilerini eziyor, onlar da mutluluk içinde can veriyorlar. Bizim de kendi jaggernaut'umuz var.. Bizi ezmesine eziyor ama, mutluluk getirdiği yok.

Nejdanov bağırırçasına :

— Yani, sana göre, ne yapmak gerekiyor? diye tekrarladı. "Güdümlü,, hikâyeler mi yazmalı, nedir?

Paklin kollarını açarak, başını sol omuzuna doğru eğdi.

— Sende edebiyat damarı bulunduğuna göre, her halde, hikâye de yazabilirdin... Ama kızma, yaz demiyeceğim! Buna değinilmesinden hoşlanmadığını bilirim; sana hak ta veriyorum : "Ah! Sizi seviyorum! diyerek **kadın yerinden fırladı**; erkek te : Benim için farketmez! diyerek **kaşındı**" biçiminde, yeni moda şeyler, hiç te hoş gidecek gibi değil! Onun için de tekrarlayıp duruyorum : Yüksek olandan başlayarak bütün sınıflarla kaynaşınız! diye. Her şey yalnız Ostrodumov'lardan beklenmemeli! Onlar namuslu iyi insanlardır, ama aptaldırlar! Aptal!! Dostumuza bir baksana. Çizmelerinin tabanı bile, akıllı kişilerinkine benzemiyor! Sanki, az önce burayı ne diye terketti? Bir aristokratla aynı odada kalmak ve onunla aynı havayı teneffüs etmek istemiyor!

Nejdanov :

— Rica ederim, benim yanımda Ostrodumov'dan bu şekilde söz etme, diye parladı. Ostrodumov kaba çizmeler giyiyor, çünkü bunlar daha ucuz da ondan.

Paklin :

— Ben bu anlamda değil de.. diyecek oldu.

Nejdanov sesini yükseltti:

— O bir aristokratla aynı odada kalmak istemiyorsa, onu sadece takdir ederim; Daha önemli olanı da: Onun kendini feda edebilmesidir. Ve gerekirse, çekinmeden ölümüne gidebilir ki, seninle benim hiçbir zaman yapamayacağımız bir şeydir bu!

Paklin zavallı yüzceğini buruşturarak, aksak ve ince bacakcağıklarını işaret etti.

— Savaş kim, ben kim, sayın dostum Aleksey Dimitriç! İnsaf et! Ama bütün bunlar bir yana.. Tekrar ediyorum : Senin Sipyagin'e yaklaşmana bütün ruhumla sevindim ve bu yaklaşımda, davamız yönünden büyük bir fayda bile görmekteyim. Sen yüksek sosyeteye gireceksin! "İspanya Mektupları"nda denildiği gibi, şu dişi arslanları, yaylı yataklarda kadife tenli kadınları göreceksin; incele onları kardeş, incele! Epikürcü olsaydım, doğrusu.. Senin için korkardım! Ama, sen bu amaçla gitmiyorsun ders vermeğe!

Nejdanov :

— Ben ders vermeğe, aç kalmamak için gidiyorum, dedi... İçinden de "ve hepinizden bir süre uzaklaşmış olmak için,, diye ekledi.

— Ha, tabii! tabii! Ben de sana onun için diyorum ya: İncele! diye. Fakat bu bey, geride ne biçim bir koku bıraktı böyle! -Paklin havayı kokladı-, Bak gerçek "Amber", hani "Müfettiş,,de belediye Başkanının karısının özlediği koku!

Nejdanov tekrar cama dokunarak, boğuk bir sesle :

— Beni Prens G.'den soruşturmuş, dedi, şimdi belki benim bütün geçmişimi biliyordur.

— Belki değil de mutlaka öyledir! dedi Paklin. -Ne oluyor? Bahse girerim ki, seni öğretmen tutmak düşüncesi de, bu yüzden onun aklına gelmiştir. Ne dersen de, sen de

soyca bir aristokratsın. Demek ki: Onlardan sayılırsın! Fakat ben oturdum kaldım; yazıhaneye gitmem lâzım, sömürücülerin yanına! Hoşça kal, kardeş!

Kapıya yaklaşırken durdu ve geri dönerek, yavaş bir sesle :

— Dinle, Aleksey’ciğim, dedi -biraz önce reddetmiştin-biliyorum, şimdi para bulabileceksin, bununla beraber, izin ver de, az da olsa ortak davamıza ben de bir bağışta bulunayım! -Cüzdanım dışında başkaca yapabileceğim birşey yok! Bak, masaya on rublelik bir banknot bırakıyorum! Kabul ediliyor mu ?

Nejdanov hiçbir şey söylemedi ve yerinden kımıldanmadı.

Paklin sevinçle :

— Susmak -kabul işaretidir! Teşekkür ederim! diye seslendi ve ortadan kayboldu.

Nejdanov yalnız kalmıştı. . Pencerenin camından, içine yaz güneşinin ışınları bile düşmeyen dar ve loş avluya bakmaya devam ediyordu. Yüzü de asıktı.

Nejdanov, artık Prens G.’den öğrendiğimize göre, zengin bir yaver generalin oğlu olarak, bu generalin kızlarının mürebbiyesinden doğmuş ve güzelce bir enstitülü olan mürebbiye, doğum yaptığı gün ölmüştü. Nejdanov ilk eğitimini İsviçreli sert ve çalışkan bir pedagogun pansiyonunda yapmış, sonra üniversiteye girmişti. Kendisi hukukçu olmak istiyordu; ama, nihilistlere düşman olan babası general, Nejdanov’u, onun acı bir gülümseyişle “estetik bölüm,, diye ifade ettiği tarih-filoloji fakültesine vermişti. Nejdanov’un babası yılda en çok üç dört kere kendisiyle görüşür, ama onun durumu ile sürekli olarak ilgilenirdi, ölürken de ona -“Nastenka’nın hatırası olarak,, (Nejdanov’un annesi)- altı bin gümüş rublelik bir para bırakmıştı ki, bunun faizleri, “emekli aylığı,, adı altında, kardeşlerince,

Prens G.'lerce Nejdanov'a ödenirdi. Paklin'in ona aristokrat deyişî boşuna değildi; her hali onun soyunu ele veriyordu : Minicik kulakları, elleri, ayakları, biraz düzce fakat ince yüz çizgileri, nazik teni, yumuşak ve kabarık saçları, biraz genizden gelmekle beraber tatlı sesi. Kendisi son derece sinirli, son derece onurlu, duygulu ve hattâ hırçındı; çocukluğundan beri içine terk edildiği iki yüzlü ortam, onu alıngan ve öfkeli yapmıştı; ama yaradılışındaki yüce gönüllülük şüphesi ve güvensiz olmasını önlüyordu. Nejdanov'da göze çarpan çelişik davranışlar da keza bu iki yüzlü ortamla açıklanabilir. Titizliğe yaklaşan bir temizlik, aşırı bir tikslenme içinde kendini, konuşurken kaba ve ağzı bozuk olmağa zorluyordu; yaradılıştan idealist, ihtirashlı ve zeki, aynı zamanda hem cesur, hem korkak olan Nejdanov, yüz kızartıcı bir suçmuş gibi bu korkaklığından da, masumluğundan da utanıyor ve ideallerle alay etmeyi bir borç sayıyordu. Şefkatli bir kalbi vardı ve insanlardan kaçardı; çabuk öfkelenirdi -hiçbir zaman da kötülük düşünmezdi. Babasına, onu, "estetik bölüme" verdiği için kızardı; görünürde, herkesin gözü önünde, birtakım politik ve sosyal konularla uğraşır, en aşırı düşünceler ileri sürerdi (ki bunlar Nejdanov'da sadece sözden ibaret değildi!)- gizli olarak ta resimden, şiirden ve güzelliğin bütün dallarından zevk alırdı. . Hattâ şiir bile yazardı. Büyük bir titizlikle sakladığı şiir defterinin varlığından, bütün Petersburg'lu arkadaşları içinde bir tek Paklin, o da kendine özgü sezisiyle şüpheye düşmüştü. Nejdanov'un şiir yazmasına kendi deyimiyle bağışlanmaz düşkünlüğüne, en ufak bir değinmede bulunmak kadar onu gücendiren, üzen bir şey yoktu. İsviçreli eğitimciden bir hayli gerçekler öğrenmiş bulunuyordu ve çalışmaktan korkmuyordu; hattâ biraz ateşli ve düzensiz de olsa, istekle çalışıyordu. Arkadaşları kendisini severlerdi. . Özünün doğruluğu, iyiliği ve temizliği ile onların gönüllerini kazanmıştı; ama bahtlı bir yıl-

dız altında doğmamıştı Nejdanov; kolay yaşayamıyordu. Kendisi de bunu kuvvetle hissediyor ve arkadaşlarının bağılılığına rağmen, kendini yalnız buluyordu.

Nejdanov pencerenin önünde durmağa devamla, üzüntü ve sıkıntı içinde, kendisini bekleyen geziyi, kaderindeki bu yeni ve beklenmedik değişikliği düşünüyordu . . Petersburg'dan ayrılacağına üzülmüyordu; nasıl olsa, geride bıraktığı değerli bir şeyi yoktu; üstelik sonbaharda tekrar döneneceğini de biliyordu. Bununla beraber, yine de düşünmeden edemiyor, elinde olmaksızın içinde bir hüznü duyuyordu.

Kendi kendine “benim öğretmenliğimden, pedagoğluğumdan ne olacak?..” diye düşünüyordu. Öğretmenlik görevi aldığı için kendi kendini ayıplıyordu bile. Oysa aslında böyle bir ayıplama yersizdi; Nejdanov yeter derecede bilgiye sahipti ve kararsız davranışına hakmaksızın, çocuklar kendisine zorluk çekmeden alışır, o da onlarla kolay bağdaşırdı. Onu saran üzüntü, her yer değişiminde duyulan bir üzüntü, tüm melankolik, kararsız kişilerin duydukları bir üzüntü idi; coşkun karakterli, sıcak kanlı kişileri bu üzüntüyü bilmezler : Onlar hayatın biteviyeliği bozulunca ve alışılmış düzen değişince sevinç bile duyarlar. Nejdanov düşüncelerine öyle dalmıştı ki, farkında olmadan, kendi kendine konuşmağa başladı; benliğini saran duygular, ölçülü uyaklar halinde ortaya dökülüyordu.

Birdenbire, yüksek sesle :

— Hay Allah kahretsin! diye bağırırdı, ben nerede işiir yazmağa hazırlanıyorum! ürpererek, pencerenin önünden çekildi; masanın üstünde Paklin'in on rublelik banknotunu görüp cebine soktu, odanın içinde dolaşmağa başladı.

Kendi kendine hesap ediyordu :

“Pey almam lâzım, bu bay iyi bir teklifte bulundu. Yüz ruble.. Kardeşlerim devletlilerden de bir yüz ruble.. elli-

si borçlara elli, yahut yetmiş yola.. Geriye kalanı da Ostrodumov'a. Ha, şu Paklin'in verdiğini de keza ona... Üstelik Merkulov'dan da bir şeyler almalı....,

Kafasında bu hesapları yaparken, içinde, biraz önceki yankıların tekrar yansıdığını duydu. Duraladı, düşünceye daldı.. Ve bakışlarını yana kaydırarak, olduğu yerde donup kaldı.. Derken elleri, el yordamıyla ararcasına, masanın çekmecesini buldular ve bu çekmecenin ta dibinden yaldızlı bir defteri bulup çıkardılar..

Nejdanov bakışlarının yönünü değiştirmeksizin, sandalyeye oturdu, kalemi aldı ve hafifçe mırıldanarak, arasıra saçlarını savurarak, çizerek, karalayarak, mısra üstüne mısra yazmaya koyuldu..

Antreye açılan kapı aralandı ve Maşurina'nın başı görüldü. Fakat Nejdanov onun farkına bile varmadan, işine devam ediyordu. Maşurina uzun süre gözünü ayırmaksızın ona baktı -ve, sonunda başını iki yana sallayarak geriye döndü... Tam o anda, Nejdanov doğrulup bakındı ve canı sıkkın bir ifade ile :

— A! Siz misiniz?! diyerek, defteri çekmeceye fırlattı.

Bunun üzerine Maşurina sert adımlarla içeri girdi. Kellimelere basa basa :

— Ne zaman para vereceğimizi öğrenmek üzere, beni Ostrodumov gönderdi, dedi. Eğer bugün sağlıyabilirsiniz, biz hemen bu akşam yola çıkacağız.

Nejdanov kaşlarını çattı.

— Bugün olmaz, yarın gelin.

— Saat kaçta?

— Saat ikide.

— Peki.

Maşurina biraz sustuktan sonra, birdenbire, elini Nejdanov'a uzattı...

— Ben, galiba size engel oldum; bağışlayın. Hem artık .. İşte gidiyorum. Kimbilir, tekrar görüşecek miyiz? Sizinle vedalaşmak isterdim.

Nejdanov onun kırmızı ve soğuk parmaklarını sıktı.

— Bana gelen bayı görmüş müydünüz? diye konuşmağa başladı. -biz onunla anlaşmaya vardık. Onun evine, ders vermeğe gidiyorum. Çiftliği S. ilinde imiş, S. ilinin hemen yakınında.

Maşurina'nın yüzünde sevinçli bir gülümseme gezindi.

— S.'nin hemen yakınında mı! Öyle ise, belki yine görüşeceğiz. Bizi belki de oraya gönderiyorlardır. -İçini çekti.- Ah, Aleksey Dimitriç...

Nejdanov :

— Ne var? diye sordu.

— Maşurina kendini topladı.

— Hiç. Affedersiniz! Hiç.

Maşurina Nejdanov'un elini bir kere daha sıktı ve uzaklaştı.

Nejdanov :

“Bütün Petersburg'da bana şu... tuhaf kızıdan daha bağlı kimse yoktur! diye düşündü. Sanki bana engel olması lâzımdı.. Bununla beraber, her şey daha iyiye doğru gitmekte!..

Ertesi sabah Nejdanov Sipyagin'in şehirdeki evine yollandı ve orada, liberal devlet adamı ve bir centilmenin durumuna uygun titiz modelde möble ile döşeli çok büyük çalışma odasında, üstünü hiç kimseye ve hiçbir şeye yaramıyan düzgün bir şekilde sıralanmış kâğıtlarla, hiç bir zaman hiçbir şey kesmeyen kocaman fildişi bıçakların doldurduğu çok büyük çalışma masasının önünde, tam bir saat süreyle, özgür düşünceli ev sahibini dinledi, onun akıllı,

yalpak, hoşgörür sözlerinin tatlılığına teslim olarak, en sonunda pey aldı, on gün sonra da aynı Nejdanov, birinci sınıf vagonun özel bölümündeki kadife kanapeye böğrüne üstü yatarak, yine bu akıllı, liberal ve centilmen devlet adamıyla birlikte Nikolayev demiryolunun sarsıntılı rayları üstünde hızla Moskova'ya doğru yol almaya başladı.

V

Ünlü bir tarım uzmanı ve (dişçi) olan Sipyagin'in babası tarafından, bu yüzyılın yirminci yıllarında yaptırılmış, sütunlu ve cephesi Yunan mimarisine uygun büyük kârgir evin misafir salonunda, saatlardan beri, çok güzel bir kadın Valentina Mihaylovna, geleceğini telgrafla bildiren kocası Sipyagin'i bekliyordu. Misafir salonunun yerleştirilmesi en yeni, çok ince bir zevkin izini taşıyordu: Bu salonda her şey sevimli ve cana yakındı, kreton duvar kâğıtlarıyla geniş kıvrımlı perdelerin okşayıcı alacılığından, etajer ve masaların üstlerine serpiştirilmiş olan fağfur, tunç ve kristal bibloların çizdiği çeşitli figürlere kadar her şey, ardına kadar açılmış yüksek pencerelerden rahatça içeri dolan mayıs güneşinin şen ışınları arasında tatlı ve uyumlu şekilde beliriyor ve bu ışınlarla kaynaşıyordu. İnci çiçeklerinin kokusunun sindiği salonun havası (ki bu pek güzel bahar çiçeklerinden yapılmış büyük buketler salonun ötesinde herisinde ağarıyordu) muhteşem meyva bahçesinin üstünde dolaşan hafif rüzgârın içeri dolmasıyla, arasıra, belli belirsiz sarsılıyordu.

Nefis bir tablo! Ev sahibi bayan da, Valentina Mihaylovna Sipyagina, bu tabloyu tamamlıyor, ona anlam ve canlılık veriyordu. Bu, otuz yaşlarında, uzun boylu, koyu kumral saçlı, esmer benizli, amma Sikstin Madonnası'nın yüzü gibi taze ve düz renkli, büyüleyici, derin,

yumuşak bakışlı bir kadındı. Dudakları biraz genişçe ve soluk, omuzları biraz yüksekçe, elleri biraz iriceydi.. Ama ister misafir salonunda salına salına, eda ile dolaşırken, ister ince, hafif gergin belini çiçeklere doğru eğip onları gülümseyerek koklarken, ister her hangi bir Çin vazocuğunun yerini değiştirirken, isterse büyüleyici gözlerini hafiften kırparak aynada parlak saçlarını acele acele düzeltirken olsun, -onu gören herkes, mutlaka, böylesine büyüleyici bir varlık görmediğini, kendi kendine, belki de yüksek sesle, mutlaka söylerdi!

Dokuz yaşlarında, güzelce, kıvrıcık saçlı, Iskoç kıyafetinde, çıplak bacaklı, saç bol bol pudralı ve öndüleli bir çocuk, ok gibi koşarak salona girdi ve Valentina Mihaylovna'yı görünce, birdenbire durdu.

Kadın :

— Ne istiyorsun, Kolya? diye sordu. Sesi de, bakışları gibi keza tatlı ve yumuşaktı kadının.

Küçük çocuk şaşkın bir davranışla :

— Şey, anne, diye anlatmağa başladı; -beni halam gönderdi buraya... İnci çiçeği getirmemi söyledi... Onun odası için.... Onun yok...

Valentina Mihaylovna oğlunun gerdanından tuttu ve pudralı başını birazcık kaldırdı.

— Halana söyle, inci çiçeği için bahçivana adam gönderdin; bu çiçekler -benim... Onlara dokunulmasını istemem. Ona, düzenimin bozulmasını sevmediğimi söyle. Dediklerimi tekrarlayabilir misin?

Küçük :

— Tekrarlarım... Diye fısıldadı.

— Hadi öyleyse, söyle.

— Ben diyeceğim ki... Diyeceğim ki... Senin istemediğini söyleyeceğim.

Valentina Mihaylovna güldü. Gülüşü de yumuşaktı.

— Görüyorum ki, henüz sana hiçbir görev verilemeyecek. Neyse, hepsi bir, aklına ne gelirse söyle.

Küçük, acele acele annesinin yüzüklerle süslü elini öptü ve hemen dışarı fırladı.

Valentina Mihaylovna onu bakışlarıyla uğurladı, içini çekti; yaldızlı tel kafese yaklaştı, gagası ve pençeleriyle tel kafesin duvarlarına ustalıkla tutunan yeşil papağanı parmağının ucuyla kızdırdı; sonra alçarak bir kanapeciğe kendini bırakarak, oymalı, yuvarlak küçük masadan **“Revue des deux Mondes,”** un en son sayısını aldı ve sayfalarını çevirmeğe koyuldu.

Saygılı bir öksürük onu bakmaya zorladı. Kapının eşiğinde, fırak giymiş ve beyaz boyun bağı takmış, düzgün kıyafetli bir uşak duruyordu.

Valentina Mihaylovna her zamanki yumuşak sesiyle:

— Ne istiyorsun, Agafon? diye sordu.

— Semön Petroviç Kallomeytsev geldiler. Kabul edecek misiniz?

— Çağır; tabii, çağır. Marianna Vikentyevna’ya da, misafir salonuna buyurmasını söylesinler.

Valentina Mihaylovna “Revue de deux Mondes,” u küçük masaya koydu ve kanapeye yaslanarak, gözlerini havaya dikip düşünceye dalmak suretiyle ona çok yaraşan bir poz takındı.

Ötüz iki yaşlarında genç bir adam olan Semön Petroviç Kallomeytsev’in, teklifsiz, özensiz ve suratlı olarak içeri girişi; başını hafifçe yana eğerek anide şakıyışı; sonra lastik gibi doğruluğu, genizden ve yapmacık olmayan konuşması; Valentina Mihaylovna’nın elini tutuşundaki saygılı ve öpüşündeki önemli davranışı -bütün bunlar, yeni gelenin, taşralı, köylü, rasgele zengin bir komşu olmayıp,

Petersburg yüksek sosyetesinin gerçek bir “grand-Janr”ı (1) olduğunu gösteriyordu. Üstelik, en güzel İngiliz zevkine göre giyinmişti: Beyaz patiska mendilin renkli ucu, küçük bir üçgen halinde, alaca desenli ceketin düz göğüs cebinden sarkıyor; genişçe, kara bir kordelanın ucunda, tek saplı el gözlüğü sallanıyordu; açık mat renkli İsveç eldivenleri, damalı pantolonun açık gri rengi ile bağdaşıyordu. Bay Kallomeytsev saçını kısa kestirmiş, sinek kaydı traş olmuştu; birbirine yakın duran küçük gözleri, ince, çukur burnu, kabarık, al dudaklarıyla kadınsı yüzü, yüksek öğrenim görmüş soylu kişinin hoş teklifsizliğini yansıtıyordu. Yalpaklık kokan bu güler yüz... Çok kolay da öfkeleniyor, hattâ kabalaşabiliyordu: Yeter ki birisi Semön Petroviç’e onun tutucu, yurtseverlik ve dinsel görüşlerine dokunuyorsın- O! İşte o zaman, insafsız bir kişi olurdu Semön Petroviç! Olanca inceliği bir anda uçar gider; tatlı bakışları fena bir ateşle tutuşur; güzel ağzından kötü sözler çıkar- ve cırlak bir sesle amirlerinin yardımına sığınır!

Semön Petroviç basit bir bahçıvan soyundan geliyordu. Büyük dedesi doğduğu yerin adını taşırdı: Kolomentsov... Ama dedesi kendi kendine Kolomeytsev adını vermiş; babası Kallomeytsev diye imza atmış, en sonunda Semön Petroviç te “e” harfini “yat” (2) ile değiştirmiş ve kendisini gerçekten safkan aristokrat sayar olmuştu; hatta üstükapalı bir şekilde, kendi soylarının, aralarında Otuz Sene Savaşları’nda Avusturya Feldmareşallığı yapmış birisinin de bulunduğu Fon Gallenmeyer baronlarından geldiğine işaret ederdi. Semeon Petroviç, Saray Bakanlığında kameryunker (3) olarak çalışıyordu; diplomatik dala geçme-

1 Önemli kişi

2 Sonradan «e» sesiyle birleşen «t» harfinin adı. Bugünkü Rus alfabesinde bu harf yoktur. Eski metinlerde görülür.

3 Saray memurluğunda en alt derece.

sini yurtseverliği önlemişti, oysa : eğitimiyle de, çevreye uymasıyla de, kadınlar arasındaki başarısıyla de, kılık kıyafetiyle de bu dala lâıktı... Mais quitter la Russie?- Jamais! (1) Kallomeytsev'in iyi bir durumu ve ortamı vardı; ümitli ve doğru bir insan olarak tanınmıştı, Prens B.'nin ifadesiyle "un peu trop... Féodal dans ses opinions", (2) Petersburg memur dünyasının bir meşalesiydi. S. İli'ne iki aylık iznini geçirmek, mülkünün eksikliğini gediğini görmek, yani "kimini korkutmak, kimini sıkıştırmak,, üzere gelmişti. Bunsuz olmuştuk çünkü!

Önemli bir kişiyi taklitte, kibarca bacak bacak üstüne atıp anide yana bakarak :

— Burada, artık Boris Andreyiç'i bulabileceğimi sanıyordum, diye konuşmağa başladı.

Valentina Mihaylovna hafifçe göz kırptı.

— Yoksa, gelmiyecek miydiniz?

Bayan Sipyagina'nın sorusu Kallomeytsev'e öyle haksız ve anlayışsız görünmüştü ki, arkaya doğru sıçrayarak bağırıldı :

— Valentina Mihaylovna! İnsaf buyurun, ihtimal verilebilir mi ki...

— Neyse, peki peki, oturunuz, Boris Andreyiç şimdi gelecek. Ben kendileri için istasyona payton gönderdim. Birazcık bekleyin... Görüşürsünüz. Şimdi saat kaç?

Kallomeytsev yeleğinin cebinden, emaye işlemeli iri bir altın saat çıkararak :

— İki buçuk, dedi ve saatini Sipyagina'ya gösterdi. -Benim saatimi gördünüz mü siz? Onu, Mihail hediye etti bana... Biliyormusunuz? : Sırp Prensi... Mihail... Obrenoviç. İşte yazısı, bakınız! Kendisiyle büyük dostuz. Beraberce avlanmıştık. Yakışıklı çocuktur! Eli de denir gibi,

1 Fakat Rusya'dan ayrılmak mı? -Asla!

2 Biraz... Fazla feodal düşünceli.

tam yöneticiye yaraşır bir el. Yo-o, şaka etmesini hiç sevmiz! Ha... Hayır!

Kallomeytsev kanapeye yerleşti, ayaklarını çaprazlayıp, ağır ağır sol eldivenini çıkarmağa başladı.

— Bize burada, bizim ilde, böyle bir Mihail lâzımdı!

— Ne var? Yoksa, bir şeyden memnun mu değilsiniz?

Kallomeytsev burnunu buruşturdu.

— Hep şu! Zemstvo! zemstvo! (1) Ne işe yarar ki o? Sadece yönetimi güçleştirmek ve lüzumsuz düşüncelerle (eldivenin baskısından kurtulan çıplak sol elini havada savurdu)... Gerçekleştirilmeyecek ümitler uyandıрмаğa (eline üfledi). Bu konuda Petersburg'da konuştum... mais bah! (2) Rüzgâr o yana esmiyor. Hattâ kocanız bile... Tasavvur edin! Bununla beraber, önemli bir liberaldir!

Sipyagina kanapede doğruldu.

— Nasıl? Siz de mi Mösyö Kallomeytsev hükümete muhalefet ediyorsunuz?

— Ben mi? Muhalefet mi? Hiçbir zaman! Hiçbir suretle! Mais, j'ai mon franc parler. (3) Arasına kınarım, ama her zaman boyun eğirim!

— Ben ise, tersine : Kınamam, boyun da eğmem.

— Ah! Mais c'est un mot! (4) İzin verirseniz, bu çıkışmanızı arkadaşım Ladislas'a bildireceğim, vous savez, (5) o büyük sosyetenin romanını hazırlıyor, bana bu romanın-

1 Yerli idare. Çarlık devrinde köylülerin bağlı bulunduğu ve üyelerinin çoğunluğunu asillerin teşkil ettiği yerli idare mekanizması.

2 Fakat, heyhat!

3 Ama, açık konuşuyorum.

4 Ah, fakat bu bir espridir.

5 Biliyorsunuz.

dan birkaç bölüm de okudu. Çok güzel bir şey olacak! No-
us aurons enfin le grand monde russe peint par lui-mem. (1).

— Nerede yayımlanacak bu eser?

— “Rusya Gazetesi,”sinde tabii. Bu bizim “Revue des
Dex Mondes,” umuzdur.

— Evet ama, biliyor musun, o çok sıkıcı olmaya baş-
ladı.

— Olabilir... Olabilir... “Rusya Gazetesi”de yazık ki,
bir süreden beri, -bugünkü deyimiyle- sıfırı tüketmiş bu-
lunuyor.

Kallomeytsev kakhaha ile gülmeye başladı; “tüketmiş
bulunuyor,” demeyi ve “sıfır,”ı çok gülünç bulmuştu.

— Mais c’est un journal, qui se respecte (2) diye devam
etti. Bu ise başta gelir. Size arz etmek isterim ki, ben...
Rus edebiyatı ile pek az ilgilenirim; bugün onun başında
ne idüğü belirsiz kimseler bulunuyor. Sonunda o kerteye gel-
diler ki, ahçı kadın roman kahramanı oldu, basit ahçı ka-
dın, parole d’honneur (3)! ama Ladislas’ın romanını mutlaka
okuyacağım. İl y aura le petit mot pour rire (4) ve yön!
yön! Nihilistler rezil olacaklar -bu konudaki düşüncelerini
garanti ederim Ladislas’ın, qui est très correct. (5)

Sipyagina :

— Fakat geçmişi öyle değil, diye işaret etti.

Kallomeytsev :

— Ah! jetons un voile sur les erreur de sajeunesse (6)
diye bağırdı ve sağ eldivenini çıkardı.

1 En son, bizde, onun kendisi tarafından çizilmiş, Büyük Rus
Dünyası olacak.

2 Ama bu, kendisine saygısı olan bir gazetedir.

3 Vallahi!

4 Onda biraz hiciv de yer alacak.

5 Çok temiz kişidir.

6 Gençliğindeki hataları üzerine bir perde çekelim.

Bayan Sipyagina tekrar hafifçe göz kırptı. Büyüleyici bakışları ile hafiften cilveleşiyordu.

— Semön Petroviç, dedi, izin verirsiniz, sormak isterim, -neden Rusça konuşurken, bu kadar çok Fransızca kelime kullanıyorsunuz. Sanırım ki bu... Hoş görün... Modası geçmiş bir tarzdır.

— Neden? Neden? Ana dilini herkes, örneğin sizin gibi çok bilemez. Bana gelince, ben Rus dilini, ferman ve hüümet kararnameleri dili olarak tanırım; onun temizliğini takdir ederim! Karamzin'in önünde eğilirim!.. Ama, gündelik Rus dili... Acaba var mıdır? Örneğin, benim şu de tout d l'heure: "c'est un mot!" (1) Değişimi nasıl tercüme edersiniz? "bu bir kelimedir!," diye mi?! İnsaf edin!

— Ben, bu yerinde bir kelimedir, derdim.

Kallomeytsev güldü:

— "Yerinde bir kelime,!" Valentina Mihaylovna! siz, burada hemencecik bir seminer kokusu geldiğini... Her türlü esprinin kaybolduğunu. Farketmiyor musunuz?

— Her neyse, beni inandıramazsınız. Bu Marianna da nerede kaldı ki!

Sipyagina zili çaldı; küçük bir uşak içeri girdi.

— Mariana Vikentyevna'nın misafir salonuna gelmesini rica etmiştim. Acaba kendisine bildirmediler mi?

Küçük uşak cevap vermeye vakit bulamadan, arkasınca, kapının çşiğinde, geniş, koyu renk bir bülûz giymiş, saçı yuvarlak kesilmiş genç bir kız, Sipyagin'in ana tarafından yeğeni Marianna Vikentyevna Sinetskaya göründü.

VI

Marianna, Sipyagina'ya yaklaşarak :

— Üzür dilerim Valentina Mihaylovna, dedi, meşguldüm, geciktim.

1 Biraz önceki: «bu bir espridir!»

Sonra Kallomeytsev'e selâm verdi ve biraz uzaklaşarak, papağana yakın bir yerde, küçük tabureye oturdu; papağan onu görür görmez, kanat çırpı ve kendisine doğru uzandı.

Marianna'yı ta oturduğu yere kadar bakışları ile izleyen Sipyagina

— Ne diye öyle uzağa oturuyorsun Marianna? dedi. Küçük arkadaşına daha yakın olmak mı istiyorsun? -sonra Kallomeytsev'e dönerek ekledi : -tasavvur buyurun Semön Petroviç, şu papağancık bizim Marianna'ya aşık olmuş...

— Bu beni şaşırtmıyor!

— Beni ise görmek bile istemiyor.

— İşte bu şaşılacak şey! siz, belki de onu kızdırıyorsunuzdur!

— Hiçbir zaman; tersine. Onu şekerle besliyorum. Ama elimden hiçbir şey almıyor. Hayır... bu bir sempati ve... antipati meselesi...

Marianna yan gözle Sipyagina'ya baktı... Sipyagina da ona.

Bu iki kadın birbirlerini sevmezlerdi.

Yengesiyle karşılaştırılınca, Marianna için "çirkin" denilebilirdi. Yuvarlak bir yüzü, iri, kartal burnu, kurşunî, keza iri ve çok açık renk gözleri, ince kaşları ve ince dudakları vardı. Kahverengi sık saçlarını kısa kestirir, bir böcek gibi bakardı. Ama her halinde bir kudret ve yürekçilik, bir gayret ve ihtiras göze çarpardı. Ayakları ve elleri minnacıktı; kuvvetli ve kıvrak küçücük vücudu, XVI. yüzyılın Floransa kadın heykellerini andırırdı; yürüyüşü çalım ve hafifti. Sipyaginler'in evinde Sinetskaya'nın durumu oldukça ağırdı. Soyca yarı Polonyalı, çok zeki ve girgin bir adam olan Marianna'nın babası generallığe kadar yükselmiş, ama büyük bir yolsuzluğu meydana çıkarak, birdenbire düşmüştü; onu yargılamışlar... Mahkûm etmişler, rütbesinden, asilliğinden yoksun bırakmışlar, Si-

birya'ya sürmüşlerdi. Sonradan cezasını bağışlamışlar... Geri getirmişlerdi; ama o bir daha ayağa kalkamamış ve büyük bir yoksulluk içinde ölmüştü. Karısı, Sipyagin'in öz kızkardeşi, Marianna'nın annesi (onun Marianna'dan başka çocuğu olmamıştı), tüm gönencini darmadağın eden sarsıntıya dayanamamış ve kocasından kısa bir süre sonra o da ölmüştü. Marianna'yı dayısı Sipyagin yanına aldı. Ama, minnet altında yaşamak ona bunalıtı veriyordu; o özgürlüğüne kavuşmak için hırçın ruhunun bütün gücüyle yanıp tutuşuyordu. -ve yengesiyle onun arasında, gizli olmakla beraber, sürekli bir savaş vardı. Sipyagina ona nihilist ve dinsiz gözüyle bakıyor; o da kendi yönünden, Sipyagina'yı kendisinin kasıtsız eziyetçisi sayarak, ondan tiksiniyordu. Dayısından ve bütün diğer insanlardan kaçınırdı. Onlardan korkmazdı, sadece kaçınırdı : Korkak yaratılışlı değildi.

Kallomeytsev :

— Antipati, evet, bu tuhaf birşey, dedi. Benim, örneğin, koyu dindar bir adam olduğumu herkes bilir, kelimenin tam anlamıyla ortodoks mezhebindenim; ama papaz saçına, şu topuza serinkanlılıkla bakamam : İçimde öylesine birşeyler kaynaşır, öylesine kaynaşır ki!

Kallomeytsev yumruğunu sıkıp iki kere yukarı kaldırmak suretiyle, içinin nasıl kaynaştığını bile gösterdi.

Marianna :

— Sizi genel olarak saçlar rahatsız ediyor, Semön Petroviç, dedi, herhalde onların benimkiler gibi kestirilmesini de serinkanlılıkla karşılayamıyorsunuzdur.

Sipyagina, şimdiki genç kızların söze karışmada gösterdikleri bu teklifsizliğe şaşyormuş gibi bir davranışla, ağır ağır kaşlarını kaldırdı ve başını eğdi, Kallomeytsev ise hoşgörülülikle, dişlerini göstererek güldü ve :

— Elbette, Marianna Vikentyevna dedi, sizinkiler gibi pek güzel buklelerin makasın merhametsiz ağzında yok

olmasına acımamak elimden gelmez; fakat antipati duyuyorum; ve herhalde... Misaliniz... Beni... Beni... Convertire (1) edemez!

Kallomeytsev Rusça bir kelime bulamamış, ev sahibi bayanın uyarmasından sonra Fransızca konuşmak ta istememişti.

Sipyagina söze karıştı :

— Çok şükür, Marianna henüz gözlük kullanmıyor, yakalık ve beyaz kollu elbiselere de henüz veda etmiş değil; buna karşılık maalesef, tabîî bilimlerle uğraşıyor; keza kadın sorunlarıyla da ilgileniyor... Doğru değil mi, Marianna?

Bütün bunlar Marianna'yı mahçup etmek için söyleniyordu; ama Marianna sıkılmadı ve :

— Evet, yengeciğim, dedi, bu konuda ne yazılmışsa, hepsini okuyorum; bu sorunların nedenini anlamaya çalışıyorum.

Sipyagina, Kallomeytsev'e dönerek :

— Gençlik işte. Dedi, bakın biz sizinle artık bunlarla uğraşmıyoruz, değil mi?

Kallomeytsev ilgiyle gülümsedi : Nazik bayanın alayını devam ettirmek gerekiyordu.

— Marianna Vikantycvna henüz... -diye konuşmaya başladı,- gençliğin idealizmi... Gençliğin romantizmi... İle dopdolu... Bunlar zamanla...

Sipyagina onun sözünü kesti :

— Bununla beraber, ben kendime iftira ediyorum, bu konular keza beni de ilgilendirmekte. Görüyorsunuz ki, ben henüz bütün bütün kocamış değilim.

Kallomeytsev çabuk çabuk:

— Ben de bütün bunlarla ilgilenmekteyim, dedi, ancak, bu konuda konuşulmasını yasaklamak isterdim!

1 Convertir-inandırmak, ikna etmek.

Marianna tekrar sordu :

— Bu konuda konuşulmasını yasaklamak mı isterdiniz?

— Evet! Halk'a derdim ki : ilgilenilmesine karışmıyorum... Ama konuşulmasına gelince... Sus-s! -parmağını dudaklarına götürdü- her ne pahasına olursa olsun, konuşulmasını, **basın yoluyla yazılmasını** - yasaklardım! mutlaka!

Sipyagina güldü.

— Ne dersiniz? Size göre, bu sorunun çözülmesi için bakanlıkta bir komisyon mu kurulmalı?.

— Gerekirse komisyon da kurulur. Bizim bu sorunu, burnunun ucundan ilerisini görmeyen ve kendilerini... İlk dâhi sayan şu aç çalakalemlerden daha mı kötü çözümleyeceğimizi sanıyorsunuz? Boris Andreyiç'i başkan seçtik.

Sipyagina daha hızlı güldü.

— Sakın, sakın ha; Boris Andreyiç bazan öyle bir jakobin oluyor ki...

Papağan :

— Jako, jako, jako diye bağırmaya başladı.

Valentina Mihaylovna mendilini ona doğru salladı.

— Zeki insanların konuşmalarına engel olma!.. Marianna, sustur şunu.

Marianna kafese doğru döndü ve papağanın hemencik kendisine uzattığı boynunu tırnakları ile kaşımaya başladı.

Sipyagina devamla :

— Evet, dedi, Boris Andreyiç, bazan beni bile şaşırtıyor. Onda hatip damarı var... Hatip.

Kallomeytsev ateşli ateşli :

— C'est parce qu'il est orateur! (1) diye Fransızca olarak konuşmaya başladı. Kocanızın hiç kimsede bulunmayan bir konuşma yeteneği vardır, neyse parlamaya da alıştı... Ses propres paroles le grisent (2) üstelik, popüler olmak arzusu da var... Bununla beraber, şimdi o biraz kızgın, doğru değil mi? Il boude? (3) Eh?

Sipyagina bakışlarıyla Marianna'yı işaret etti. Biraz sustuktan sonra da :

— Ben hiçbir şeyin farkında değilim, dedi.

Kallomeytsev düşünceli bir sesle devam etti :

— Evet, bayramda onu terfi ettirmediler.

Sipyagina tekrar bakışlarıyla ona Marianna'yı işaret etti.

Kallomeytsev gülümsedi ve göz kırptı "anladım, canım,". Birdenbire, lüzumsuz yere yükseltilmiş bir sesle :

— Marianna Vikentyevna. Diye seslendi, bu yıl da okulda ders vermek niyetinde misiniz?

Marianna kafesten yüzünü çevirdi.

— Sizi bu da ilgilendiriyor mu, Semön Petroviç?

— Tabî; hattâ çok ilgilendiriyor.

— **Bunu** yasaklamak istemez miydiniz?

— Nihilistlere okulu akıllarından geçirmeyi bile yasaklardım; ama, din adamları yönetiminde -ve din adamlarının kontrolü altında- kendim açardım!

— Bak hele! Bana gelince, bu yıl ne yapacağım belli değil. Geçen yıl her şey zaten kötü geçti. Hem yazın ne diye okulu düşünmeli!

Marianna konuşurken, sanki kelimeleri bulmakta güçlük çekiyormuş gibi, konuşmayı devam ettirmek için sanki

1 Bu hatip oluşundandır.

2 Kendi sözleri onu kendinden geçiriyor.

3 Öfkeleniyor? değil mi?

kendini zorluyormuş gibi, yavaş yavaş kızarıyordu. Henüz büyük ölçüde onuruna düşkünlüğü vardı.

Sipyagina, alaylı ve titrek bir sesle sordu :

— Gerektiği şekilde hazırlanmadın mı?

— Belki.

Kallomeytsev tekrar :

— Nasıl! diye seslendi. -neler işitiyorum!! Aman Allahım! Köylü kızlarına alfabeyi öğretmek için, -hazırlanmak mı gerekiyor?

Tam bu anda “Anne, anne! babam geliyor!..” diye avaz avaz bağırarak, Kolya koşup geldi, arkasından da, şişman ayakları üstünde yuvarlana yuvarlana, kır saçlı başörtülü, sarı şallı bir kadın gözüktü ve Borenka’nın (1) şimdilik geleceğini bildirdi!

Adı Anna Zaharovna olan bu kadın Sipyagin’in halası idi. Misafir salonunda bulunanların hepsi yerlerinden fırladılar ve önce antreye, oradan da merdivenlere ve avlu kapısına yollandılar. Budanmış köknar ağaçlarının meydana getirdiği uzun tarh anayoldan doğruca bu kapıya çıkıyordu; anayolda dört atlı bir fayton olanca hızıyla ilerliyordu. Karşılایıcıların hepsinin önünde yer alan Valentina Mihaylovna mendil salladı, Kolya ortalığı çınlatan bir çığlık attı; arabacı kızışan atları güçlkle durdurdu, uşak arabacı mahallinden tepetaklak kendini yere attı ve faytonun kapısını neredeyse menteşesiyle ve kilidiyle sökercesine açtı -ve işte, dudaklarında, gözlerinde ve bütün yüzünde mütevazi bir gülümseme okunan Boris Andreyiç, omuzunun çevik bir hareketiyle sırtından paltoyu düşürerek, yere atladı. Valentina Mihaylovna iki kolunu birden hızla ve çalımla kocasının koynuna doladı- ve onunla üç kere öpüştü. Kolya ayakları ile yere vuruyor ve babasının redingotunu eteğinden tutarak arkadan çekiştiriyordu...

1 Boriscik.

Fakat Sipyagin biçimsiz ve kullanışsız Şotlandıyalı yolcu şapkasını başından çıkararak, önce Anna Zaharov'la öpüş-tü, sonra, keza kapıya gelmiş bulunan Marianna ve Kallo-meytsev'le selâmlaştı (Kallomeytsev'le- tıpkı kampana çalı-yormuş gibi- "bacaklarını açarak,, kuvvetli bir İngiliz sha-kehands'ı (1) yaptı) -ve ancak ondan sonra oğluna döndü-onu koltuklarından yakalayıp kaldırdı ve kendi yüzüne doğ ru yaklaştırdı.

Bütün bu işler olurken, Nejdanov yavaşça, tıpkı bir suçlu davranışıyla faytondan inmiş ve şapkasını çıkartma-dan yan gözle çevresini süzerek ön tekerleğin yakınında durmuştu... Valentina Mihaylovna kocasıyla kucaklaşırken, onun omuzu üzerinden bu yeni gelene dikkatle baktı; Sipyagin, beraberinde bir öğretmen getireceğini daha önceden ona haber vermişti.

Tüm topluluk, yeni gelen ev sahibi bayla selâmlaşarak, el sıkışarak başta gelen uşakların ve hizmetçi kadınların iki yanlı sıralandığı merdivenlerden tırmanmağa başladı. Uşak-lar ve hizmetçiler el öpmüyorlardı -ki bu "Asyalılık,, çok-tan kaldırılmıştı- sadece saygı ile eğiliyorlardı, Sipyagin de onların selâmlarına, başından ziyade kaşlarıyla ve bur-nuyla karşılık veriyordu.

Keza Nejdanov da geniş basamaklı merdivenleri çık-tı. Antreye girince, artık bakışlarıyla onu aramaya başla-yan Sipyagin, karısına, Anna Zaharovna'ya, Marianna'ya tanıttı; sonra Kolya'ya dönerek : "bu senin öğretmenindir. Ona dinlemeni isterim! ona elini ver! "dedi. Kolya söz dinliyerek elini Nejdanov'a uzattı ve dik dik baktı; fakat onda ilgi çekici ve sevimli hiçbir şey bulamamış olacak ki, tekrar "papa'sına,, sarıldı. Nejdanov, tıpkı daha önce ti-yatroda olduğu gibi, kendini çok mahçup hisediyordu. Sır-tında eski, bir hayli biçimsiz bir palto vardı; yolda eli yü-

1 El sıkışma.

z  toz içinde kalmıştı. Valantina Mihaylovna ona nazik bir eyler söyledi, ama o söylenenleri iyice duymadı ve cevap vermedi, sadece onun, kocasına nasıl  akıyarak baktığını ve sokuldu unu farkettti. Kolya'nın kıvrırcık ve pudralı per emi Nejdanov'un hoşuna gitmedi; Kallomeytsev'i görünce "pek yalabık bir suratı var!," diye düşündü, diğerlerine dikkat bile etmedi. Sipyagin, sanki baba oca ını gözden ge iriyormu  gibi yaparak, iki defa, edalı bir şekilde ba ını salladı, ki bu hareket onun uzun uzun sarkan ve bir parça dik ve ufarak boynunun güzel bir şekilde belirmesini sağladı. Sonra g r, tatlı, yolculuktan hiç  atalla mamı   bir sesle uçaklardan birine : "Ivan, bay   retmeni yeşil odaya götür, bavulunu da oraya bırak!," diye seslendi -ve Nejdanov'a da, şimdi gidip dinlenebilece ini, çevresini tanıyıp temizlenebilece ini -burada yemeğin saat be e doğru verilmekte olduğunu bildirdi. Nejdanov reverans yaptı ve Ivan'ın peşinden, ikinci katta bulunan "yeşil," odaya yollandı.

Tüm topluluk misafir salonuna geçti. Sel mla malar bir kere daha tekrarlandı; yarı k r ihtiyar sütnine, selâm vererek içeri girdi. Sipyagin onun ya ına saygı göstererek, elini öpmesine izin verdi ve Kallomeytsev'den  z r d leyerek, karısıyla birlikte yatak odasına geçti.

VII

U a ın Nejdanov'u g t rd    geniş ve temiz odanın pencereleri bahçeye bakıyordu. Pencereler açıktı ve hafif bir rüzgâr beyaz perdeleri belli belirsiz   şiriyordu: Perdeler yelken gibi yuvarlakla ıyor, havalanıyor ve tekrar iniyordu. Tavanda yaldızlı akisler u u uyor; odanın her köşesinde taze, hafif nemli bahar kokusu dolaşıyordu. Nejdanov, u a ı savarak bavuldan eşyalarını çıkarmak suretiyle i e

başladı, yıkandı ve elbisesini değışti. Yolculuk onu yormuştu; iki gün süreyle aralıksız olarak yabancı birisiyle bir arada kalmak, onunla çok çeşitli ve yavan şeyler konuşmak sınırlarını bozmuştu; ne üzüntüye, ne de öfkeye benzeyen bir acı, gizlice bütün varlığına sokulmuştu; yüreksizliğine kızıyor; kalbi durmadan sızlıyordu!

Pencereye yaklaşarak, bahçeyi seyre daldı. Bu, büyük dededen kalma, kara topraklı bir bahçe idi ve Moskova'nın hiçbir tarafında böylesini göremezdin. Meyilli bir tepenin yamacını boydan boyda kaplayan bu bahçe, birbirinden belirli bir şekilde ayrılan dört kısımdan meydana gelmişti. Evin önünde, iki yüz adımlık bir alanda, kum döşeli dosdoğru yolları, gurup gurup akasyaları, leylâkları ve yuvarlak tarhları ile bir çiçek bahçesi uzanıyordu: solda, tavlayı geçince, harman yerinin hemen yanı başında, sık elma, armut, erik, firenk üzümlü ve ahududu ağaçlarıyla meyve bahçesi uzayıp gidiyordu: evin tam karşısında büyük, kesintisiz dörtgen şeklinde, iki yanı ıhlamur ağaçlı çapraz yollar yükseliyordu. Sağda manzara, iki sıra akkavak ağaçlarının örttüğü yolla kapanıyor: salkım söğütlerin arasından çiçekliğin dik çatısı gözüküyordu. Bütün bahçe ilkbaharın ilk süsüyle hafifleten yeşilleniyor, henüz böceklerin kuvvetli yaz uğultusu duyulmuyordu: körpe yapraklar hışırdıyor, şurada burada sakalar ötüşüyor, iki kumru hep aynı ağaçta ötüşüyor, bir guguk her defasında yer değiştirerek ötüyor; ta uzaklardan, değirmen bendi semtinden kalabalık talıka arabalarının tekerlek gıcırtısını andıran toplu karga yaygarası geliyordu. Ve bütün bu taze, asude, sakin hayatın üzerinde, büyük, tembel kuşlar gibi, göğüslerini yuvarlaklaştırarak, parlak bulutlar sessizce uçuşuyorlardı. Nejdanoğlu bakıyor, dinliyor yavaşça açılan ve üşümeye yüz tutan dudakları arasından havayı içine çekiyordu...

Ve Nejdanoğlu'nun üstüne sanki bir hafiflik çöktü, sessizlik onu da sardı.

Bu arada aşığıda yatak odasında, konuşmalar arasında Nejdanoğlu da söz konusu oluyordu. Sipyagin karısına, Nejdanoğlu'la nasıl tanıştığını, Prens G.'nin onun hakkında neler söylediğini, yolculuk boyunca neler konuştuklarını anlatıyor ve:

— Akıllı bir kafa! Hem de bilgili! diye tekrarlıyordu; evet, kızıl olmasına kızıl, ama bu, bilirsin, benim için birşey ifade etmez: hiç değilse, bu adamlarda bir onur vardır. Sonra, Kolya da zaten pek küçük, onun hiçbir saçma hareketi geçmez ona.

Valentina Mihaylovna kocasının sözlerini yalpak ve aynı zamanda sanki kocası kendisine acayıp, fakat eğlenceli hareketten duyduğu pişmanlığı anlatıyormuş gibi alaylı bir gülümseme ile dinliyordu; hattâ, “seigneur et maître” nin (1) bu derece itibarlı bir kişi ve önemli bir memurun, hâlâ yirmi yaşında bir delikanlı gibi yaramazlık yapacak durumda olduğunu görmekten zevk duyuyor gibiydi. Kar gibi beyaz gömleği ve mavimsi ipek askılarıyla aynanın önünde duran Sipyagin, iki fırçada saçını ingilizvari taradı; Türk işi alçarak kanepeye ayakkaplarıyla toparlanan Valentina Mihaylovna ise ona, çiftlik hakkında, bir türlü istenen şekilde çalışamayan kâğıt fabrikası hakkında, değiştirilmesi gereken ahçı hakkında, sıvası dökülen kilise hakkında, Marianna hakkında, Kallomeytsev hakkında... bilgiler verdi.

İki eş arasında iki yüzlülükten uzak bir güven ve anlayış mevcuttu: onlar gerçekten eski deyiimiyle “aşk ve ahenk” içinde yaşıyorlardı: ve Sipyagin tuvaletini tamamlayıp da, şövalyece Valentina Mihaylovna'nın elini, rica ettiği, Valentina Mihaylovna'nın iki elini birden verdiği ve bunların kocası tarafından sıra ile öpülüşünü tatlı bir gururla seyrettiği sırada -her ikisinin de yüzlerinde ifadeleşen duygu, kadının Rafael'e lâik gözlerinden, erkeğin ise basit gene-

1 Efendisi ve sahibi.

ralvari “bakışlarında,, parlamış olmasına rağmen, güzel ve gerçek bir duygu idi.

Saat beşe doğru, Nejdanov, kampana ile değil de, Çin “gongu,,nun sürekli ulumaları ile haber verilen öğle yemeği için aşağıya indi. Tüm topluluk yemek salonunda idi. Sip-yagin boyun bağının düğümünü istemiş gibi bir hareketle Nejdanov’u tekrar selâmladı ve ona sofrada, Anna Zaharovna ile Kolya arasında yer gösterdi. Anna Zaharovna, ölü büyük Sipyagin’in kızkardeşi, yaşı ilerlemiş bir kızdı; onun üstü-başı, sandıkta beklemiş elbise gibi kâfur kokardı, sonra, rahatsız ve üzüntülü bir hali vardı. Evin içinde o Kolya’nın bakıcısı veya mürebbiyesi rolünde idi; kendisiyle öğrencisinin arasında Nejdanov’ün oturtulduğunu görünce, Anna Zaharovna’nın buruşuk yüzünde bir hoşnutsuzluk belirdi. Kolya yan gözle iki yeni komşusuna baktı; zeki çocuk öğretmeninin tedirgin olduğunu, sıkıldığını hemencecik kavradı: öğretmen başını kaldırıp bakmıyor ve hemen hemen hiçbir şey yemiyordu. Bu, Kolya’nın hoşuna gitti: O ana kadar Kolya, öğretmenin sert ve öfkeli olmasından korkuyordu. Valentina Mihaylovna da Nejdanov’u gözden geçirdi. İçinden:

“Fakülte öğrencisine benziyor” dedi; sosyete de girmemiş, ama yüzü ilgi çekici ve saçının rengi, şu eski İtalyan ressamların hep kızıl olarak çizdikleri havarininki gibi orijinal, elleri de temiz,. Bu arada, sofradakilerin hepsi de Nejdanov’a birer göz atmaktan geri kalmadılar ve ilk anlarda, kendisini rahat bırakmak suretiyle, sanki onu esirgemişlerdi; Nejdanov bunu hiss ediyor ve bundan memnun oluyor, aynı zamanda da nedense kızılıyordu. Sofrada Kallomeytsev ile Sipyagin konuşuyorlardı. Zemstvo, vali, yol mükellefiyeti, rehin muameleleri, Petersburg’lu ve Moskova’lı ortak dostlar, Bay Katkov’un yeni yeni faaliyete geçen lisesi, işçi bulmak zorluğu, cezalar ve ekinlerin telef olması, keza Bismark, Altmışaltı yılı harbi ve Kallomeytsev’-

in yiğit diye andığı Üçüncü Napolyon söz konusu edildi. Genç kameryunker tamamiyle gerici fikirleri ortaya atıyordu: Sonunda işi o raddeye getirdi ki, şaka kabilinden, tanıdık bir beyle bir isim günü ziyafeti şerefine kadeh bile tokuşturdu; heyecanlanan çiftlik sahibi bey: “inandığım tek prensip şerefine -kamçı şerefine ve Röderer şerefine içiyorum!,” diye bağırdı.

Valentina Mihaylovna kaşlarını çattı ve bunun très mauvais goût (1) mahsulü bir aktarma olduğuna işaret etti. Sipyagin ise, tersine, tamamiyle liberal fikirler ileri sürerek nazik ve bir parça da önemsemez şekilde Kallomeytsev’i çürüttü, hattâ inceden inceye onunla alay etti. Diğer sözler meyanında ona şöyle çıkıştı :

— Sayın Semön Petroviç, sizin özgürlükten yana korkunuz, bana, çok saygı değer, çok iyi kalbli Aleksey İvaniç Tveritinov’umuzun 1860 yılında hazırladığı ve Petersburg salonlarında okuyup durduğu bir tezkereyi hatırlattı. Bu tezkerede, özgürlüğüne kavuşacak mujik’imizin (1) elinde tuttuğu meş’ale ile bütün yurt yüzeyinde nasıl dolaşacağını belirten cümle, özellikle güzeldir. Sevimli Aleksey İvaniç’imizin, yanaklarını şişirerek ve ufacık gözlerini faltaşı gibi açarak, çocuksu ağzıyla “me-meşale! m-meşale! m-meşale ile dolaşacak,” diye nasıl bağırdığını görmeye değerdi. Neyse, işte özgürlük gerçekleşti... Meşaleli mujik nerede ki? Kallomeytsev tasalı bir sesle :

— Tveritinov yalnız şu noktada aldanıyor ki, meşale ile mujikler değil, başkaları gelecekler, dedi.

Bu sözler karşısında Nejdanov, ona göre yan tarafta oturan ve o ana kadar hemen hemen farkına varmadığı Marianna ile gözgöze geldi ve anide, her ikisinin de -bu asık suratlı kızla kendisinin- aynı düşünce ve davranışta olduk-

(1) Çok kötü bir zevk.

(1) Rus köylüsü.

larını hissetti. Sipyagin'in kendisine tanıştırdığı zaman Marianna onun üzerinde hiç etkili olmamıştı; Ne diye şimdi özellikle bu kıza bakıyordu? Bir an için kendi kendine şöyle düşündü: Böyle fikirleri oturup dinlemek, onlara itiraz etmemek ve susarak, onları bir bakıma paylaşıp gözükmek ayıp ve yüz kızartıcı birşey değil miydi? Nejdanov tekrar Marianna'ya baktı ve onun gözlerinde kendi sorusunun cevabını okur gibi oldu: "Biraz bekle, canım; henüz sırası değil... değmez... sonra; her zaman bu fırsatı bulursun...,"

Marianna'nın kendisini anlamakta olduğunu sanmak, hoşuna gitti Nejdanov'un. Yeniden konuşulanları dinlemeye koyuldu. Valentina Mihaylovna kocasının yerini almış, ondan daha serbest, daha radikal bir şekilde konuşuyordu. O, kültürlü ve genç bir kişinin nasıl olup da böyle gününü yitirmiş iş metodlarını izlediğine bir türlü akıl erdiremiyor "kcsin olarak akıl er..dire...miyordu,!" Sözlerine şöyle devam etti :

— Bununla beraber, sizin bunu, sırf lâf olsun diye geliş güzel söylediğinizden eminim. Tatlı bir gülümseme ile Nejdanov'a dönerek : Size gelince Aleksey Dimitriç (Nejdanov, adının ve baba adının onun tarafından öğrenilmiş olmasına şaşıtı) Semön Petroviç'in düşüncelerine katılmadığınızı biliyorum: Boris bana yolculuğumuz sırasında sizinle yaptığı konuşmaları anlattı.

Nejdanov kızardı, tabağının üstüne eğilerek, anlaşılmayan birşeyler mırıldandı: Korktuğundan değil de, böyle seçkin kişiler önünde söz söylemeye alışmadığından. Sipyagina kendisine gülümsemekte devam ediyor; kocası ise koruyucu bir şekilde evetçilik ediyordu... Buna karşılık, Kallomeytsev yuvarlak kadehini telâşsızca burnu ile kaşları arasına kadar kaldırdı ve bakışlarını, kendi "fikirlerine,, katılmamak cüretini gösteren bu fakülte talebeciğine dikti. Ama, bu hareketle Nejdanov'u bozmak kabil olmadı; ter-

sine, o hemen doğruldu ve bakışlarını büyük Rus memuruna dikti: Bir anda Marinna'nın dostluğu gibi, Kallomeytsev'in de düşmanlığını sezmişti! Kallomeytsev de bunu hissetti, kadehi elinden düşürerek yüzünü yana çevirdi ve gülümsemeye çalıştı... Ama bundan birşey çıkmadı; yalnız, ona karşı gizli saygı duyan Anna Zaharovna içinden kendisini destekledi ve Kolya'yı ondan ayıran istenmedik misafire bir kat daha içerledi.

Az sonra yemek sona erdi. Topluluk, kahve içmek üzere taraçaya geçti; Sipyagin ve Kallomeytsev püro yaktılar. Sipyagin Nejdanov'a hakiki taçlı bir sigara teklif etti, ama o reddetti. Sipyagin:

— Ah, evet! sizin sade sigara içtiğinizi unuttum! dedi.

Kallomeytsev, dişlerinin arasından:

— Tuhaf bir zevk. diye işaret etti.

Nejdanov'un su yüzüne çıkmasına ramak kalmıştı. Az daha ağzından "taçlı ile sigara arasındaki farkı çok iyi bilirim, ama borca girmek istemiyorum..., diye kaçıracaktı. Fakat kendini tuttu; derken, düşmanı hesabına ikinci bir cür'eti "zimmet,, kaydetmek zorunda kaldı. Sipyagina yükssek bir sesle:

— Marianna! yeni kişinin önünde, bu kadar resmî olma da... Allahaşkına şu sigaranı iç! dedi ve Nejdanov'a dönerek: Duyduğuma göre, sizin sosyetenizde bütün hanımlar tütün içermiş? diye ekledi. Nejdanov kuru bir ifade ile:

— Evet, tamamiyle doğru! dedi. Bu, Nejdanov'un Sipyagina'ya söylediği ilk sözdü.

Sipyagina, kadifemsi gözlerini edalı bir şekilde büzdürerek, ifadesini tamamladı:

— Ben ise içmiyorum... çağımızın gerisinde kaldım.

Marianna, sanki yengesine inat yapmak istiyormuş gibi, gayet ağır ve esaslı bir hareketle sigarasını, kibrit kutusunu

aldı ve içmeye başladı. Nejdanoğlu da, Marianna'dan aldığı ateşle, bir sigara yaktı.

Akşam çok güzeldi. Kolya, Anna Zaharovna ile bahçeye çıktılar; geri kalan topluluk da, güzel havadan hoşlanarak bir saat kadar daha tarafta kaldı. Sohbet bir hayli canlı geçiyordu... Kallomeytsev sözü edebiyata getirdi; Sipyagin bu konuda da liberal kaldı, edebiyatın özgürlüğünü savundu, faydalarını ispatladı, bu arada Şatobriyan'dan söz açtı ve İmparator Aleksandır Pavloviç'in ona, aziz Andrey Pervozvanniy nişanını verdiğiinden bahsetti!.

Nejdanoğlu bu tartışmaya karışmadı; Sipyagin kendisine, bir yandan onun bu mütevazî çekingenliğini yerinde buluyormuş gibi, öte yandan da bu harekete bir parça şaşıyormuş gibi bir ifade ile baktı.

Çay saatinde hepsi misafir salonuna geçtiler.

Sipyagin Nejdanoğlu'na:

— Aleksey Dimitriç, dedi, bizde kötü bir alışkanlık vardır: Geceleri kâğıt oynarız; üstelik, yasak olan oyun da oynarız... tasavvur edin! sizi oyuna davet etmiyorum.. Ama, bu arada, Marianna'nın bize piyanoda bir şeyler çalmak lütfunda bulunacağını umarım. Müziği seviyorsunuzdur herhalde, ha? ve cevap beklemeksizin, Sipyagin oyun kâğıdını destesini eline aldı. Marianna piyanoya oturdu ve ne iyi ne de kötü bir şekilde, Mendelson'un "Güftesiz Şarkıları",ndan birkaçını çaldı. Kallomeytsev uzaktan, sanki birden sıcak suyla haşlanmış gibi "Charmant! Charmant! quel touché!," (1) diye cıyak cıyak bağırdı; ama bu, daha ziyade nezaket icabı ortaya atılan bir hayret ifadesi idi, öte yandan Nejdanoğlu'nun da, Sipyagin'in ümidinin tersine, müziğe karşı hiçbir tutkunluğu yoktu.

Bu arada, Sipyagin eşi ile, Kallomeytsev ve Anna Zaharovna kâğıt oyununa oturdular... Kolya vedalaşmak üze-

(1) Çok güzel! çok güzel! ne maharet!.

re geldi ve ana babasının hayır dualarıyla birlikte, çay yerine kocaman bir bardak süt elde ederek, yatmağa gitti, babası arkasından seslenerek, hemen yarından itibaren Aleksey Dimitriç ile derslerine başlayacağını bildirdi. Biraz sonra, Sipyagin, Nejdanov'un salonun ortasında işsiz güçsüz dikilip durduğunun ve sinirli bir durumda fotoğraf albümünün yapraklarını çevirdiğinin farkına vararak, ona, sıkılacak birşey olmadığını, yolculuktan yorgun düşmüş olabileceğine göre, gidip dinlenebileceğini; bu evde baş dövizin: özgürlük! olduğunu söyledi.

Nejdanov, kendisine verilen izinden faydalandı, hepsini selâmlayarak dışarı çıktı; kapıda Marianna ile göğüs göğüse geldi ve tekrar onun gözlerinin içine baktı, Marianna'nın kendisine gülümsememesine, hattâ kaşlarını çatmasına rağmen, onunla dost olacağına bir daha inandı.

Nejdanov, odasını güzel kokulu bir serinlikle dopdolu buldu: pencereler bütün gün açık kalmıştı. Bahçede, tam onun penceresinin karşısında, bülbül kısa kısa ve çınlayan bir sesle şakıyordu; ıhlamur ağaçlarının yuvarlak tepelerinde, solgun ve sıcak bir gecenin göğü kızarıyordu: ay doğmak üzereydi. Nejdanov mumu yaktı; kül rengi pervanecikler, bahçenin karanlıklarından odaya doldular, döne dolaşa ışığa yaklaştılar, rüzgâr ise onları üfleyip sürükledi -ve mumun mavimtrak- sarı ışığını titretip durdu.

Nejdanov, yatağına uzanarak şöyle düşündü:

“Tuhaf şey! ev sahipleri, görünüşe bakılırsa, iyi insanlar, liberal, hattâ merhametli kimseler... ama içimde yine de bir ağırlık var. Kamerger... (1) Kameryunker... ne ise, sabahın şerri akşamın hayrından yeğdir... kendini duygulara kaptırmanın lüzumu yok..”

(1) Yüksek rütbeli saray memuru.

Birdenbire bahçede, bekçi kuvvetle ve sürekli bir şekilde bir tahtaya vurmağa başladı, arkasından da yayık bir ses duyuldu: “Di..in...le..e..e!,”

Buna, ezgili bir ses karşılık verdi:

— Gözet..le..e..e!

“Aman Allahım! tıpkı bir kaledeymişiz gibi!”

VIII

Nejdanov erkenden uyandı ve hizmetçinin gelmesini beklemeden, giyinerek bahçeye indi. Çok büyük ve güzel bir bahçeydi bu, sonra bakımlıydı da: ücretli işçiler küreklerle yolları tarıyor, kırmızı başörtülü köylü kızları ellerinde tırmıklarla çalılıkların koyu yeşilliği arasında kımıldıyorlardı. Nejdanov havuza kadar uzandı: havuzun yüzünden sabah sisi sıyrılmıştı ama, henüz kıyının gölgeli koylarından yer yer duman yükseliyordu. Yeni yeni doğan güneş, onun geniş, düz, kurşunî ipek gibi yüzünde al al parlıyordu. Beş kadar işçi, bir sal ile uğraşıyordu; birden, iki yana devrile devrile, suyun yüzünde hafif buruşukluklar meydana getirerek yeni, süslü bir kayık kımıldandı. Kulağa gelen insan sesleri seyrek ve ılımlı idi: her şeyde sabah, sessizlik ve günlük işe hazırlık havası, yerleşmiş bir hayatın düzen ve düzgünlük havası vardı. Ve iki yanı ağaçlarla kaplı yolların dönemecinde Nejdanov, bu düzen ve düzgünlüğün sembolü ile - Sipyagin ile karşılaştı.

Sipyagin'in sırtında nohut rengi redingot, başında alaca kasket vardı; İngiliz yapısı kamış bastonuna dayanıyor ve henüz traş olmuş yüzü neşe saçıyordu; mülkünü dolaşmağa çıkmıştı. Nejdanov'la, güleç bir yüzle selâmlaştı:

— Aha, bakıyorum, hem genç hem erkencisiniz. (Büyük de uygun düşmeyen atasözüyle o, ihtimal, Nejdanov'un da kendisi gibi yatakta fazla kalmayışını beğendiğini

ifade etmek istemişti.) Biz, saat sekizde yemek salonunda hep birlikte çay içer, onikide de kahvaltı ederiz; saat onda Kolya'ya Rus dilinden ilk dersinizi verirsiniz, saat ikide ise - tarihten. Yarın 9 Mayıs, onun isim günüdür, ders yapmazsınız; ama bugün başlamanızı rica ediyorum!.

Nejdanov başını eğdi, Sipyagin ise Fransız usulü, birkaç kere elini hızlı hızlı dudakları ile burnuna doğru götürmek suretiyle vedalaştı ve canlı canlı bastonunu sallayarak, ıslık çalarak uzaklaştı - her haliyle, önemli bir memur veya devlet adamını değil, iyi yürekli bir Rus country-gentleman'ını (1) andırıyordu.

Nejdanov, yaşlı ağaçların gölgesinden, havanın tazeliğinden, kuşların ötüşünden zevk alarak, saat sekize kadar bahçede kaldı; gongun ulumaları ile eve yollandı ve topluluğun tümünü yemek salonunda buldu. Valentina Mihaylovna ona karşı çok gülyüzlü davrandı ve sabahlık kıyafetiyle Nejdanov'un gözüne tam anlamıyla bir güzellik kraliçesi olarak görüldü. Marianna'nın yüzü her zamanki gibi ciddî ve sert idi. Saat ona doğru, Valentina Mihaylovna'nın huzurunda ilk ders yapıldı: O, kendisinin derste hazır bulunmasının engel teşkil edip etmeyeceğini daha önceden Nejdanov'a sormuş ve bütün ders boyunca çok mütevazî davranmıştı. Kolya anlayışlı bir çocuk çıktı; kaçınılması imkânsız ilk bocalama ve beceriksizliklerden sonra ders, yolunda gitti. Valentina Mihaylovna, görünüşe göre, Nejdanov'dan çok memnundu ve birkaç kere kendisiyle tatlı tatlı konuştu. Nejdanov muhalefet ediyordu... ama sonuna kadar değil. Valentina Mihaylovna ikinci derste - Rusya Tarihi dersinde de hazır bulundu. Bu dersten kendisinin de bir öğretmene enaz Kolya kadar ihtiyacı olduğunu gülümseyerek ifade etti ve ilk derste olduğu gibi, ders boyunca yine ciddî ve sakin davrandı. İkidenden beşe kadar

(1) Çiftlik sahibi.

Nejdanov odasına kapandı; Petersburg'a mektuplar yazdı - ve kendini, nasıl dese... şöyle hissediyordu: Can sıkıntısı yoktu, üzüntüsü de yoktu; gergin sinirleri birazcık yumuşamıştı. Sinirler, Kallomeytsev'in sofrada olmayışına ve ev sahibi bayanın tatlı yalpaklığının devam etmesine rağmen, öğle yemeğinde tekrar gerildi; aslında bu yalpaklık Nejdanov'u bir parça kızdırıyordu. Üstelik komşusu, kocamış kız Anna Zaharovna, açıktan açığa düşmanlığını belli ediyor ve kabarıyor, Marianna'nın resmiliği devam ediyor, Kolya ise, artık teklifsiz bir şekilde onu bacakları ile iteliyordu. Sipyagin de pek keyfli değildi. O, dolgun bir ücretle tuttuğu kâğıt fabrikası müdürü Almandan hiç memnun kalmamıştı. Ayrım yapmadan tüm Almanlara sövmeğe koyuldu ve kendisinin fanatik olmamakla beraber, bir dereceye kadar İslâvci olduğunu belirterek, tüccar komşusunun fabrikasını ileri bir duruma getirdiğini duyduğu Solomin adlı genç bir Rus'tan sözetti; bu Solomin ile görüşmeyi çok istiyordu. Akşama doğru Kallomeytsev geldi, onun mülkü "Arjanovo„ya topu topu on verst mesafedeydi, Sipyagin'in köyüne Arjanovo derlerdi. Sulh hakimi de geldi; bu, Ler-montov'un:

Tepeden tırnağa frak içinde, boyunbağı...

bıyıklı, soprano --ve bulanık bakışlı...

mısraları ile ustaca çizdiği cinsten bir pomeşçikdi.

Üzgün yüzlü, dişsiz, ama çok temiz giyimli bir başka komşu geldi; kötü bir hekim olan ve bilimsel terimler kullanılarak çalın satmasını seven ilçe doktoru geldi: Örneğin, bu doktor, Puşkin'in Kukolnik'ini tercih ettiğini, çünkü Kukolnik'te bol "Protoplazma„ bulunduğunu söylüyordu. Oturup kâğıt oynamağa başladılar. Nejdanov odasına çekildi— ve gece yarısından sonralara kadar okuyup yazdı.

Ertesi günü, 9 Mayıs, Kolya'nın isim günüydü. Bütün ev halkının içine yerleştiği ve arkalarında hizmetçilere mahsus yerlerde hizmetçilerin hazır bulunduğu üç açık paytonla,

“efendiler,, sabah duasına yollandılar; oysa gidilecek yer çeyrek verst bile yoktu. Herşey gayet törensel ve gösterişli idi. Sipyagin kordela takmıştı; Valentina Mihaylovna Paris yapısı uçuk leylâk rengi güzel bir elbise giymişti ve kilisede bulunduğu sürece koyu kırmızı kadife ile kaplı minnacık bir kitaptan dualar okudu; bu minnacık kitap kimi ihtiyarları şaşırttı; bunlardan biri dayanamıyarak, yanındakine şöyle sordu: “o nedir öyle, Allah affetsin, büyü mü yapıyor nedir?,, Kiliseyi dolduran çiçeklerin kokusu ile, kü-kürt tozunda yatmış kaftanların, katranlı çizme ve meşinlerin çıkardığı sert kokular birbirine karışıyor ve hepsinin üzerinde, hoş buğucu dumanlarıyla buhur kokusu hakim oluyordu. Diyaçok (1) ve yamakları özel yerlerinde pek gayretli bir şekilde okuyorlardı. Hattâ kendilerine katılan fabrika mensuplarının yardımıyla konsere özendiler! Bütün kilisede bulunanlar için bir parça... ürpertici bir an bile oldu. Tenor bir ses (ki bu ses ilerlemiş derecede verem olan, fabrika mensubu Klim’e attı) tek başına, kimsenin yardımı olmaksızın, kromatik minor ve bemol sesler çıkarıyordu; bu sesler dehşet vericiydi, ama bu sesler bir kesilse... bütün konser mahvolurdu... neyse... birşey olmadı... dava yürüdü. Çok saygıdeğer görünümlü papaz Kipriyan Baba, başında papaz şapkası, sırtında cübbe olduğu halde, gayet öğretici bir hutbe okudu defterden; yazık ki, işgüzar Baba bir ara, akıllı Asur krallarından bazılarının adlarını bildirmek ihtiyacını duydu ki, bununla kendini bir telâffuz zorluğuna sokmuş oldu ve - bir parça bilgi vermiş olmakla beraber, adamakıllı da terledi! Çoktandır kilise yüzü görmeyen Nejdanov, bir köşede kadınlar arasında büzülüp kalmıştı: kadınlar arada sırada, istekli bir şekilde ıstavroz çıkarırken veya iyice eğilerek çocuklarının burunlarını ciddi ciddi silerken, kendisine dokunuyorlardı; buna karşılık,

(1) Papaz yardımcısı.

alınları boncuk dizili küçük yeni kaftancıklı köylü kızca-ğızları, kırmızı kırlangıçlarla süslenmiş omuzları nakışlı, kuşaklı, gömlekli erkek çocukları, yüzlerini dönerek, bu yeni gelen ibadetçiye bakıyorlardı... Nejdanov da onlara bakıyor ve çeşitli şeyler düşünüyordu.

Pek uzayan sabah duasından sonra -ki bilindiği gibi, Veli Nikola duası Ortodoks kiliselerinin hemen hemen en uzun olanıdır - kilise mensuplarının hepsi, Sipyagin'in daveti üzerine, beyevine doğru yürüdüler ve duruma uygun düşecek birkaç ayından, hattâ odalara kutsal su bile püskürttükten sonra bol bir kahvaltı yapıldı, kahvaltı boyunca da alışlagelmiş iyi niyetli sohbetler yapıldı, ama bunların bir parça bunaltıcı havası vardı. Ev sahipleri de -günün bu saatinde kahvaltı yapmak âdetleri olmamakla beraber - çay içtiler ve yemeklerden tattılar. Hattâ Sipyagin edebe uygun olmakla beraber gülünç bir fıkra bile anlattı ki, bu onun kırmızı kordelâsı ve ihtişamlı duruşu yanında çok hoş bir izlenim bıraktı, Kipriyan Babada ise şükran ve hayret duygusu yarattı. "Mukabele,, olarak, daha doğrusu bu gibi hallerde kendisinin de meraka değer birşeyler anlatabileceğini göstermek üzere, "Arhierey,,in (1), bölgesindeki papazlarla görüşmek için bütün ilçe papazlarını şehre, manastıra davet ettiği bir sırada, kendisiyle olan bir konuşmasından bahsetti. "O sert, çok sert bir insandır - diyordu Kipriyan Baba - önce gelire, düzene ait sorular sorar, ondan sonra da sınava çeker... Nitekim, beni de sınava çekti : - Senin kilisende ne ayini var? - Spas'ın şekil değiştirmeleri, diyorum. - Bugünün mecazî anlamını bilir misin? - Bilmez olur muyum! - Oku! - Ben hemen başlıyorum: "Şekil değiştirmiş, göklerde olan, Tanrımız İsa..., - Dur! Şekil değiştirme nedir ve bunu nasıl anlamamız gerekir? - Bir kavramdır, diyorum: İsa, öğrencilerine kerametini göstermek

(1) Episkop, Arhiepiskop ve mitropolit gibi yüksek dereceli din adamlarına verilen genel ad.

istemiştir! - Güzel, diyor: Al sana, hâtıra olmak üzere bir ikona (1). - Ben hemen ayaklarına kapanıyorum: Teşekkür ederim, Vladikam!.. Böylece, ben ondan daha zayıf çıkmamış oldum.,,

Sipyagin, edalı bir davranışla:

— Çok aydın bir kişi olan Arhierey'i şahsen tanımak şerefini taşıyım! diye işaret etti. Çok ehliyetli bir din adamıdır.

Kipriyan Baba tasdik etti:

— Çok ehliyetlidir! Yalnız ünvan sahiplerine körü körüne lüzumundan fazla itimat eder...

Valentina Mihaylovna köy okulundan bahsetti ve bunları söylerken, okulun gelecekteki öğretmeni olarak Marianna'yı gösterdi; atletik yapılı, rahvan Orlov atının taranmış kuyruğunu andıran uzun dalgalı saçlı diyakon (2), onayını bildirmek üzere idi; ama, gırtlığının kuvvetini iyi ayarlayamayarak, öyle bir aksırdı ki, hem kendisi konuşmadı, hem çevresindekileri korkuttu. Biraz sonra da din adamlarının hepsi uzaklaşıp gittiler.

Altın düğmeli yeni ceketıyla Kolya, günün kahramanı olmuştu: Ön kapıdan girenler de, arka kapıdan girenler de; fabrika mensupları, saraylılar, ihtiyar kadın ve kızlar ona hediyeler veriyorlar, onu kutluyorlar, minicik ellerinden öpüyorlardı; mujikler ise, daha ziyade eski kölelik âdetine göre, evin önünde börekler ve votka şişeleriyle donatılmış sofraların çevresinde uğuldaşıyorlardı. Kolya utanıyordu da, seviniyordu da, gururlanıyordu da, konuşamıyordu da, anne ve babasına sokuluyordu da, odadan kaçıyor da; Sipyagin, öğle yemeğinden sonra şampanya verilmesini emretti ve oğlunun sağlığına içmeden önce kısa bir nutuk söyledi. O, "yurda hizmet,,in ne demek olduğunu ve Niko-

(1) Put, sanem. Üstünde İsa veya aziz resmi bulunan haç.

(2) Papaz yardımcısı.

la'nın (aynen böyle dedi) ne gibi bir yol tutması istediğini ve aslında ondan ne beklemek gerektiğini anlattı: İlk olarak - aile; ikincisi - sınıf, toplum; üçüncüsü - millet, evet sayın baylar, millet; dördüncü olarak da - devlet adamlığı! Sesini perde perde yükselten Sipyagin, sonunda, gerçek bir belâgata ulaştı ve Robert Pilvari şeklinde, elini frakının eteği altına soktu; "bilim," kelimesini söylerken ağlamaklı oldu ve sözlerini, hemen Rusçaya tercüme ettiği Lâtince: Laboremus! (1) kelimesiyle bitirdi. Kolya elinde kadehle babasına teşekkür etti ve herkesle öpüşmek üzere sofrayı dolaştı.

Marianna ile tekrar göz göze gelmek geçti Nejdanov'un içinden... Onların her ikisi de, ihtimal, aynı şeyi hissediyordu. Ama birbirleriyle konuşmuyorlardı.

Nejdanov bütün gördüklerini, can sıkıcı veya tiksindirici olmaktan ziyade gülünç, hattâ oyalayıcı bulmuştu, evin nazik bayanı Valentina Mihaylovna ise, Nejdanov'un gözüne rol sahibi olduğunu bilen ve aralarında kendisi gibi akıllı eren, anlayışlı bir başka kişi daha bulunduğuna içinden sevinen, akıllı bir kadın olarak görünmüştü... Nejdanov, onun tatlı davranışlarıyla, onurunun ne dereceye kadar gıdıklandığının, ihtimal, kendisi de farkında değildi.

Ertesi günü dersler tazelendi ve hayat alışılacelmış çığırını izledi.

Hafta, farkına varmadan geçti... Bu süre içinde Nejdanov'un neler hissettiğini, neler düşündüğünü, en iyi şekilde, liseden sınıf arkadaşı ve en iyi dostu olan Silin adında birisine yazdığı mektubun bir parçasından anlamak mümkündür. Bu Silin Petersburg'da değil, uzak bir eyalet şehrinde, varlıklı bir akrabasının yanında yaşıyor ve tamamiyle bu akrabasına bağlı bulunuyordu. Kader onun durumunu çizmişti, bir gün buradan kurtulması düşünülemezdi; o zayıf, korkak ve kısa görüşlü ama, çok iyi kalbli bir insan-

(1) Çalışacağız.

dı. Politika ile uğraşmazdı, birtakım kitaplar okur, can sıkıntısından flüt çalar ve kadınlardan korkardı. Silin, Nejdanoğlu büyük bir ihtirasla severdi - onun, genel olarak tutkun bir yüreği vardı. Nejdanoğlu hiç kimseye, Vladimir Silin'e açıldığı kadar cömertçe açılmazdı; ve Silin'e yazarken, sanki, tanıdık ve çok yakın - ama bir başka dünyaya mensup veya kendine özgü vicdanı olan bir varlıkla konuşuyormuş gibi gelirdi ona. Nejdanoğlu, Silin ile yeni baştan, aynı şehirde, arkadaşlık kurarak yaşayabilmeyi aklına sığdıramıyordu... Böyle birşey olsa o, ihtimal, hemencik soğurdu: aralarında ortak olan pekaz şey vardı; ama yazmaya gelince Nejdanoğlu ona istekle, fazlasıyla ve tamamiyle samimî olarak yazıyordu. Başkalarına karşı Nejdanoğlu - hiç değilse kâğıt üzerinde - kendini olduğundan başka türlü gösterebilir, süsleyebilirdi, ama Silin'e karşı - hiçbir zaman! Kalemî iyi kullanamayan Silin, kısa ve düşük cümlelerle yazılmış kısacık cevaplar verirdi; ama Nejdanoğlu'nun uzun cevaplara zaten ihtiyacı yoktu nasıl olsa arkadaşının, mektubunun her kelimesinin yol tozunun yağmur serpintisini yuttuğu gibi yuttuğunu, her sırrını kutsal şekilde sakladığını, ve sessizliğin, çaresizliğin örttüğü yalnızlık ortasında, sadece hayatını yaşamakta olduğunu biliyordu. Nejdanoğlu, Silin ile olan ilişkilerini hiçbir kimseye açmamıştı, ve bu ilişkilere çok büyük bir değer verirdi.

"Arkadaşığım, masum Vladimir! diyordu mektubunda - her seferinde de ona masum diye hitap eder ve bunu gelişi güzel yarmazdı! — beni kutlayabilirsin: Yiyeceğin, içeceğin ta içine düştüm, artık biraz nefes alır ve kendimi toplayabilirim. Ben, zengin devlet memuru Sipyagin'in yanında tatili geçirmekteyim, onun oğluna ders veriyorum, çok güzel besleniyorum (ömrümde böyle yememiştim!), deliksiz uyuyorum, çok güzel olan bir diyarda doya doya geziyorum —en önemlisi de: Peterburg'lu arkadaşların vasiliğinden bir süre için kurtulmuş bulunuyorum; ilk zamanlar

can sıkıntısı fena kemiriyordu beni, ama şimdi biraz hafifler gibi oldum. Pek yakında şu mahut kemeri kuşanmam, yani, bir adımda Gruzd (1) olduğuna göre sepete girmem gerekecek (beni, aslında bunun için gönderdiler buraya); ama ben, iştahım kabarırsa, çok değerli hayvanî hayatı yaşayabilir, işkembeyi şişirebilir - ve, belki de şiir yazabilirim. Gözlem adını verdiğimiz işler geriye, başka zamana bırakılmış bulunuyor: çiftlik çok düzenli gözüküyor, kısa bir süre önce fabrika ziyafette idi; fidye karşılığında kurtulan mujiklerin yanına varılmaz bir halleri var; ücretli hizmetçilerin hepsi de çok uysal yüzlü. Ama biz bunları sonra anlayacağız. Ev sahipleri nazik, liberal kimseler; bey hep alttan alır, alttan alır - derken, bir ele alır ve haşlar: çok kültürlü bir insan! Hanım - resim gibi güzel ve çok akli başında biri olsa gerek; öyle bir kollar ki seni - nasıl da yumuşaktır! tamamiyle kemiksiz! ondan biraz korkuyorum; benim ne biçim bir kavelye olduğumu sen bilirsin! komşular - kötü; beni sıkıan ihtiyar bir kadın var... ama hepsinden çok ilgimi çeken bir kız var, akraba mı? arkadaş mı? Allah bilir! Kendisi ile henüz iki kelime konuşabilmiş değilim, ama onu çok cana yakın buluyorum..,

Bu sözleri Marianna'nın dış görünüş ve bütün eğilimlerinin tarifi izliyor; sonra şöyle devam ediyordu:

“Onun mutsuz, gururlu, onurlu, ağzı pek, hele hele kara bahtlı olduğuna hiç şüphem yok. Niçin mutsuz olduğunu henüz şu ana kadar bilmiyorum. Namuslu bir varlık olduğu belli; iyi olup olmadığı henüz bilinmiyor. Hem, tamamiyle iyi kadınlar mevcut mudur - şayet aptal değillerse? ve buna ihtiyaç var mıdır? bununla beraber ben kadınları az tanırım. Evin hanımı bu kızı sevmiyor... o da ona aynı şekilde davranıyor... ama hangisinin haklı olduğu belli değil. Kanaatimce, evin hanımı haksız olsa gerek... Çünkü kı-

(1) Beyaz, geniş şapkalı bir cins mantar.

za karşı fazla kibar davranıyor; oysa berikinin, hanımıyla konuşurken kışları bile sinirli sinirli titriyor. Evet; o gerçekten çok sinirli bir yaratık; bu da keza benim şansıma. Ve ihtimal, aynı şekilde olmamakla beraber, benim gibi, o da burkulmuş biri olacak.

!Bütün bunlar biraz çözüldünce, sana yazarım...

Dediğim gibi, o benimle hemen hemen hiç konuşmuyor; ama az da olsa sözlerinde ve bana karşı her zaman ve anı beklenmedik çıkışlarında bir katı samimîyet okunuyor... Bu da benim hoşuma gidiyor.

Ha, bak hatırıma geldi, nasıl, akrabam seni halâ perhizde mi tutuyor ve ölmeyi düşünmüyor mu?

“Avrupa Gazetesi”nde, Orenburg eyaletinde son sahtecilerle ilgili yazıyı okudun mu? 34 yılında geçmiş bu olay, birader! sevmiyorum bu gazeteyi ben, yazarını da - tutucu; ama, fikir ve verebilmek bakımından ilginç bir şey.. -.

IX

Mayısın ikinci yarısı da geride kalmıştı; yazın ilk sıcak günleri hüküm sürüyordu. Dersi bitirince, Nejdanov bahçeye çıktı, ordan da, bir yandan bahçeye bitişik korunun kayınlık kısmına geçti. Korunun bu kısmını, bundan 15 yıl önce müteahhitler kesip götürmüştü; kesilen bu kısımda şimdi sık bir kayınlık meydana geliyordu. Aralıklı grimsi halkalarla kaplı sık ağaç gövdeleri, hafif mat gümüşî renkte sütunlar gibi duruyordu; topluca yemyeşil yeşeren küçük yapraklar yıkanmış ve cilâlanmış gibiydiler; geçen yıldan kalma koyu saman rengi yapraklar arasından, baharın taze otları sivri dilleriyle fışkırıyorlardı. Daracık yollar bütün koruyu katediyordu; sarı gagalı siyah kuşlar, sanki ürkütölmüş gibi, anı çılgınlıklarla bu yollar üstünde, yere değercesine alçaktan uçuşuyorlar ve birden başlarını

kırarak ormanın derinliklerine dalıyorlardı. Yarım saat kadar dolaştıktan sonra, Nejdanov gri renkte eski yongalarla çevrili, biçilmiş bir kütük üzerine oturdu: Bu yongalar, yığın halinde, günün birinde baltanın onları kesip fırlattığı şekilde duruyorlardı. Üstlerini birçok kereler kar kaplamış, bahar gelince kar uzaklaşıp gitmiş ve hiç kimse de onları tedirgin etmemiş. Nejdanov, birbirine kenetli genç kayın ağaçlarının meydana getirdiği duvara sırtı dönük olarak küçük, ama deliksiz bir gölgede oturuyordu; hiç birşey düşünmüyor, sadece baharın, şu genç olsun, ihtiyar olsun her gönülde bir eziklik yaratan özel havasına kendini kaptırmış bulunuyordu... Genç gönüllerde, bekleyişin yarattığı heyecanlı eziklik havası, ihtiyar gönüllerde yerinmenin verdiği durgun eziklik havası...

Birden, kendine yaklaşan adımların çıkardığı sesler duydu:

Yaklaşan tek değildi, partallar içinde veya ağır çizmeli mujik de değildi, çıplak ayaklı bir nine de değildi. İki kişinin ağır ağır, ölçülü adımlarla yürümekte oldukları belli oluyordu... hafifçe, bir kadın elbisesi hışırdadı...

Anıde boğuk bir ses, bir erkek sesi duyuldu:

— Demek, bu sizin son sözünüz? Hiçbir zaman, öyle mi?

Nejdanov'a yabancı gelmeyen bir kadın sesi:

— Hiçbir zaman! diye tekrarladı ve bir an içinde, genç kayınlığın bu kısmını dirseği içine alan yolun köşesinden, Nejdanov'un o ana kadar hiç görmediği esmer, kara gözlü bir erkekle birlikte Marianna göründü.

Nejdanov'u görünce, ikisi de donakaldılar; Nejdanov da öyle şaşırmıştı ki, oturmakta olduğu kütükten bile kalkmadı... Marianna kıpkırmızı oldu, ama hemen toparlandı ve alaylı gülümsedi... kime gülümsüyordu acaba? Kızardığı için kendi kendine mi, yoksa Nejdanov'a mı?.. Marianna'nın uydusu ise gür kaşlarını çattı ve huzursuz gözlerinin sa-

rıntrak aklarını parıldattı. Sonra Marianna ile gözgöze geldiler ve ikisi de Nejdanov'a sırtlarını dönerek, onun şaşkın bakışları arasında, istiflerini bile bozmadan, sessizce uzaklaştılar.

Nejdanov, yarım saat sonra eve döndü, odasına çıktı, gongun ulumaları ile yemek salonuna indiği zaman, orada, koruda rastladığı kara boyalı yabancıyı gördü. Sipyagin, Nejdanov'u bu yabancıнын yanına götürdü ve onu beaufre're'i (1), Valentina Mihaylovna'nın erkek kardeşi - Sergey Mihayloviç Markelov olarak kendisine tanıttı. Ve kendine özgü, çok okşayıcı, aynı zamanda dağınık bir gülüşle:

— Birbirinizi sevip saymanızı dilerim beyler! dedi.

Markelov sessiz bir reverans yaptı, Nejdanov da aynı şekilde karşılık verdi... Sipyagin ise, ufarak başını hafifçe arkaya yatırarak omuzlarını silktilti ve uzaklaştı: "Ben sizi bir araya getirdim, ama siz gerçekten birbirinizi sevip sayacak mısınız? - bu benim pek umurumda değil!,,

Valentina Mihaylovna kımıldanmadan duran çeteye yaklaştı, onları yeniden birbirine tanıştırdı ve güzel gözlerini sanki emirle kaplayan ona özgü parlak ve tatlı bir bakışla, kardeşine seslendi:

— Ne oluyor böyle, cher Serge (2), sen bizi tamamiyle unutmağa başladın! Kolya'nın isim gününe bile gelmedin. Yoksa, işlerin çok mu arttı? - Nejdanov'a dönerek: O, rençberleriyle yeni, pek orijinal bir düzen kurmağa çalışıyor: elde edilenin dörtte üçüncü onlara, dörtte birini kendine ayırıyor; üstelik de kendisine çok kalmakta olduğunu ileri sürüyor.

Markelov, Nejdanov'a dönerek:

— Kardeşim şaka etmesini sever, dedi. Ama bu konuda söylediklerini kabul etmeye hazırım, çünkü yüzlerce

(1) Kayınbirader.

(2) Sevgili Sergey.

kişiy e ait olanın dörtte birini bir kişinin alması - gerçekten çoktur.

Sipyagina, bakışlarındaki ve sesindeki aynı yalpak yumuşaklıkla, Nejdanov'a şöyle sordu:

— Aleksey Dimitriyeviç, siz benim şaka etmeyi sevdiğime tanık oldunuz mu hiç?

Nejdanov verecek bir cevap bulamadı; derken, Kallomeytsev'in geldiğini haber verdiler. Evin bayanı onu karışılamağa gitti, birkaç dakika sonra da olsa, okur gibi bir sesle, yemeğin hazır olduğunu bildirdi.

Yemek süresince Nejdanov, elinde olmayarak hep Marianna ile Markelov'u gözden geçirdi. Onlar yanyana oturuyorlardı, göz kapakları inik, dudakları sıkı sıkı kapalı, yüzleri asık, sert, hattâ öfkeli idi. Nejdanov'un şaşıp kaldığı bir husus vardı: Nasıl olur da, Markelov Sipyagina'nın kardeşi olabilirdi? Aralarında o kadar az benzerlik vardı ki. Bir kere: evet her ikisinin de teni esmerdi; ama Valentina Mihaylovna'nın yüz, kol ve omuzlarındaki mat renk, onun güzelliklerinden birini teşkil ediyordu... Oysa kardeşinde bu renk, kibar kişilerin dilinde bronz olarak adlandırılan, ama Rus gözüne çizme koncunu hatırlatan bir siyahlığa bürünüyordu. Markelov kıvrıkcık saçlı, çengelimsi burunlu, iri dudaklı, sarkık yanaklı, çekik karınlı, sinirli eli idi; tüm olarak sinirli ve kuru - kaba, sert ve rabitasız bir sesle konuşuyordu. Uykulu bakışı ve üzüntülü görünüşüne bakılırsa hırçınca idi! Az yiyor, daha ziyade, ekmekten yaptığı küçük kürecikleri yuvarlıyor, ve ara sırada - hiç de hoşlanmadığı ve kimseye duyurmak istemediği bir işi için şehre gidip valiyi görmüş ve şehirden henüz dönerek bülbül gibi şakımaya başlamış olan - Kallomeytsev'e gözlerini dikiyordu.

Sipyagin, her zamanki gibi, fazla ileri gittiğini görünce, Kallomeytsev'i durduruyordu, ama onun "qu'il est un

affreux reacteionnaire,na (1) inanmakla beraber, bonmo (2) ve fıkralarına çok güldü. Kallomeytsev, mujiklerin - oui, oui! les simples mougiks'in (3) - avukatlara taktıkları addan tam manasıyla hayrette kaldığını anlatıyordu. 'Yalancılar! yalancılar! diye tekrarladı. - "Ce peuple russe est delcieux! (4) daha sonra, günün birinde bir halk okulunu nasıl gezdiğini ve öğrencilere yönelttiği 'strofokamil nedir?', sorusuna hiç kimsenin, hatta öğretmenin bile cevap veremediğini görünce, "pifik nedir?" diye başka bir soru sorduğunu ve Hemmitser'in "ve zayıf akılla pifik, canavar kişiler taklitçisi!," mısraını tercüme ettiğini, keza buna da hiç kimsenin cevap vermediğini anlatarak, işte size halk okulları! dedi.

Valentina Mihaylovna şöyle işaret etti :

— Affedersiniz ama, ben de bilmiyorum, ne biçim canavar kişilermiş bunlar?

— Hanımefendi! bunları sizin bilmenize de lüzum yok!

— Halkın bilmesine neden lüzum var?

— Şunun için ki, onun herhangi bir Proudhon'u ya da Adam Smith'i bilmektense, pifik veya strofokamil'i bilmesi daha iyidir de ondan!

Sözün burasında Sipyagin, Kallomeytsev'i tekrar durdurdu ve Adam Smith'in insan düşüncesinin bir meşalesi olduğunu, onun prensiplerinin (kendi kadehine şato d'iken doldurdu).. Anne sütüyle birlikte.. (kadehi burnuna götürerek şarabı kokladı) alınmasında fayda bulunduğunu söyledi! Kadehini bir yudumda boşalttı. Kallomeytsev de içti ve şarabı övdü.

(1) Koyu bir gerici olduğu.

(2) Nükte, espri.

(3) Evet, evet! Basit mujiklerin.

(4) Bu Rus milleti yaman.

Markelov, Petersburg kameryunker'inin çeneczazlığına pek aldırış etmiyordu, ama iki defa istifhamlı bir bakışla Nejdanov'u süzdü ve yukarı attığı ekmek küreciğı, az daha, tatlı sözlü misafirin burnuna geliyordu...

Sipyagin kayınbiraderini rahat bırakıyordu; Valenti-na Mihaylovna da onunla sohbet etmiyordu; karı koca her ikisinin de Markelov'u, aranmağı değımez garip bir kişi olarak görmeğı alıştıkları beli oluyordu.

Yemekten sonra Markelov, piposunu içmek üzere bilardo salonuna geçti, Nejdanov ise kendi odasına yollandı. Koridorda Marianna'ya rastladı. Yanıbaşından geçip gitmek üzere iken... Marianna elinin sert bir hareketiyle onu durdurdu. Hiç te sert olmayan bir sesle :

— Bay Nejdanov, dedi, beni aklınıza getirip getirmeyişinizin, benim için gerçekten, fark etmemesi gerçkir; ama ben yine de öyle tahmin ediyorum ki... Tahmin ediyorum ki (söyleyecek kelime bulamıyordu)... tahmin ediyorum ki bugün koruda beni Bay Markelov ile beraber görünce... her halde, neden her ikisi de öyle şaşırdılar ve ne diye buradalar. Sanki buluşmak için gelmişler gibi? diye düşünmüş olabileceğinizi söylemem yerinde olacaktır.

Nejdanov :

— Gerçekten, bana biraz tuhaf gelmişti...

Diye başlarken, Marianna sözünü kesti :

— Bay Markelov bana evlenme teklif etti; ben de onun teklifini reddettim. İşte size söyleyeceklerimin hepsi; şimdilik -hoşca kalın. Ve benim için, nasıl isterseniz öyle düşünün.

Marianna hızla geriye döndü ve aceleci adımlarla koridorda uzaklaştı.

Nejdanov odasına çekildi ve pencerenin önüne oturarak düşünceye daldı. "Ne garip bir kız -sonra, şu sert çıkış ve kendisinden istenmeden yapılan itiraf ne diye? Bunun anlamı ne olabilir ki- Orijinal gözükme arzusu mu,

basit bir çenebazlık mı, yoksa gurur mu? En doğrusu, gurur olacak. En ufak bir kuşkuya tahammülü yok... Başkalarının, kendisi hakkında haksız düşüncelere sahip olmasına katlanamıyor. Tuhaf bir kız!„

Nejdanov bu şekilde düşündürsün, aşağıda taraçada onun hakkında konuşmağa başlamışlardı, söylenenleri çok güzel duyuyordu.

Burnum kokusunu aldı -diyordu Kallomeytsev- bu adam kızıldır. Ben daha Moskova valiliği emrinde özel görevli memur iken, bu baylara -kızılara- karşı, bir de şu bozgunculara karşı tabanları yağlamıştım- avec Ladislas (1). Herhalde, üstün sezişimi muhafaza ediyordumdur. Sözü burasında Kallomeytsev, “sırası gelmişken” bir zamanlar, Moskovanın kenar semtlerinde ihtiyar bir bozguncuyu nasıl izinden yakaladığını, polisle birlikte ona nasıl ateş açtığını ve “az daha evin penceresinden atlayacak olan... haylazın son ana kadar kanapede, hiç telâssiz nasıl oturduğunu!„ anlattı.

Kallomeytsev, zindana atılan bu ihtiyarın, açlık grevi yaparak kendini açlıktan öldürdüğünü, sözlerine eklemeyi unutmıştu.

Üfkeli Kameryunker :

— Sizin yeni öğretmen mutlaka kızıldır! diye devam etti. Onun hiçbir zaman ilk olarak selâm vermediğine dikkat ettiniz mi?

Sipyagina itirazla :

— Ne diye ilk olarak selâm versin? dedi. Onun bu halli, aksine, hoşuma gidiyor.

— Benim misafir kaldığım evde, o hizmet görüyor, evet evet, hizmet görüyor -para karşılığında, comme un

(1) Ladislas ile birlikte.

salariê (1).. Galiba ben onun büyüğüyüm. Ve o mecburdur bana daha önce selâmı vermeye.

Sipyagin, ilk kelimesine basarak, söze karıştı :

— Pek nazik dostum, siz çok titizsiniz, bu söylediklerinizin hepsinde, affedersiniz, bir bayatlık kokusu var. Ben onun hizmetini satın aldım, emeğini, ama kendisi bir özgür insan olarak kaldı.

Kallomeytsev devamı etti :

— Gem almıyor, gem : le frein! (2) kızıkların hepsi böyledir. Söylüyorum size : benim burnum onları çok güzel ayırtdeder! bu konuda benimle yalnız Ladislas boy ölçüşebilir! bu öğretmen bir elime düşseydi benim, -çekip çevirirdim ben onu! hem nasıl çekip çevirirdim! o bana gelince başka sesle öterdi; ve önümde öyle şapka çıkarırdı ki.. enfes!

Nejdanov yukarıdan az daha :

— Alçak herif, tafracı! diye bağıracaktı.. ama o anda oda kapısı açıldı ve Nejdanov'u daha az şaşırtmayan Markelov içeri girdi.

Nejdanov yerinden kalkarak Markelov'u karşıladı, o ise doğruca Nejdanov'un yanına gelerek, selâma ve gülümsemeye ihtiyaç duymaksızın şöyle sordu : Sen Petersburg Üniversitesi öğrencisi Aleksey Dimitriyev Nejdanov'un kendisi misin?

— Evet... ta kendisi! dedi Nejdanov.

Markelov yan cebinden damgası yırtık bir mektup çıkardı :

— Öyle ise şunu okuyunuz. Sesini bir hayli alçaltarak: Vasiliy Nikolayeviç'ten gelmiş! diye ekledi.

Nejdanov mektubu açarak okudu. Bu yarı resmi sirküler gibi birşeydi ve içinde, bunu getirenin Sergey Mar-

(1) Ücretli işçi gibi .

(2) Fren, hız kesici mekanizma.

kelov'un, "bizden" olduğu, kendisine tamamiyle güvenilebileceği bildiriliyordu; daha aşağıda da, vakit geciktirilmeyen işbirliğine geçilmesi ve birtakım kararların dağıtılması hususunda direktifler veriliyordu. Nejdanov'un adresine de, keza güvenilir kişi olarak sirküler gönderilmişti.

Nejdanov Markelov'a elini uzattı, oturmasını rica etti, kendisi de sandalyeye çöktü. Markelov işe, tek kelime konuşmadan, sigara içmekle başladı. Nejdanov da bu örneğe uydu.

Neden sonra Markelov :

— Siz buradaki köylülerle yakınlık kurmağı başarabildiniz mi? diye sordu.

— Hayır, henüz başaramadım.

— Buraya geleli çok mu oldu?

— Yakında iki hafta doluyor.

— İş çok mu?

— Pek fazla değil.

Markelov zntl bir şekilde öksürerek devam etti :

— Hım-m! burada halk oldukça boştur. ğretmek lâzım. Yoksulluk büyüktür, bu yoksulluğun neden ileri geldiğini ise kimseye anlatmazsın.

— Eniştenizin yanında çalışan mujikler, görünüşe göre. yoksul değiller.

— Eniştem kurnazdır; gzbağcılıkta ustadır. Aslında buradaki mujikler birşey değil; ama eniştemin fabrikası da vardır. İşte gayret gösterilmesi gereken yer de orası. Orada yığınla karınca yuvasına girmiş gibi, birdenbire a-fallarsın. Yanınızda kitap var mı?

— Var... ama çok değil.

— Ben size temin ederim. Elbette böyle yapamazsınız!

Nejdanov birşey söylemedi. Markelov da susmuştu, sadece burun deliklerinden duman çıkartıyordu.

Birdenbire konuştu :

— Ama şu Kallomeytstev de ne alçak. Öyle yemeğin-
ğinde şöyle aklımdan geçti: Kalkıp şu beyin yanına geleyim
ve onun hain suratını un ufak edeyim ki, ibret dersi almış
olsun. Ama hayır! şimdi kameryunker döğmekten daha ö-
nemli olan işler var. Şimdi, saçma konuşuyorlar diye aptal-
lara kızacak zaman değildir; Şimdi, onların saçma işler
yapmalarına engel olma zamanıdır.

Nejdanov uygunluk anlamına başını salladı, Marke-
lov ise yine sigarasını içmeğe koyuldu. Biraz sonra tekrar
konuşmağa başladı:

— Burada bütün konak hizmetçileri arasında becerikli
bir küçük vardır -sizin hizmetçiniz olan İvan değil... o
balığın biridir; başka birisi... adı Kiril'dir, büfede çalışır.
(Bu kiril zavallı bir ayyaş olarak tanınırdı). Ona dikkat et-
melisiniz. Dik başlıdır... Bakın bize nezaket gösterisinden
kaçınıyor. Birdenbire başını kaldırıp sarı gözlerini Nejda-
nov'a dikerek: Ya kardeşim için ne diyeceksiniz? diye ek-
ledi. O eniştemden de kurnazdır. Ne dersiniz?

— O çok sevimli ve nazik bir bayandır, derim... Üs-
telik çok da güzeldir.

— Him-m! siz şu Petersburglu beyler ne kadar da in-
ce konuşursunuz... Bayılıyorum! ne ise... Fakat şu şey hak-
kında... diye başlamak üzere iken, birdenbire kaşları çatıl-
dı, yüzü karardı ve sözü yarıda kaldı. Biraz sonra tekrar
konuştu: Sizinle bir güzel konuşmamız lâzım. Burada ol-
maz! Lânet olsun. Kapı diplerinde dinlerler, size ne teklif
edeceğim biliyor musunuz? Bugün cumartesi; yarın siz, sa-
nırım, yeğenime ders vermiyeceksinizdir?. Öyle değil mi?

— Onunla yarın saat üçte provamız var.

— Prova! sanki tiyatrodayız. Bu gibi sözleri, galiba
benim hemşireciğim bulup çıkartıyor. Neyse, zararı yok. İs-
ter misiniz? hemen gideriz. Benim köyüm buradan on ver-
st çeker. Atlarım iyidir: Yel gibi götürürler, geceyi bende

geçirirsiniz, sabahleyin kalırsınız, yarın saat üçe doğru da ben sizi buraya yetiştiririm. Uygun mu?

— Emredersiniz, dedi Nejdanoğlu. Markelov'un geldiği andan beri, o heyecanlı ve sıkkin bir haldeydi. Markelov ile ani yakınlaşma, onu şaşırtmış aynı zamanda da kendisine ısındırmıştı. Önünde, ihtimal, kalın kafalı ama, şüphesiz ki namuslu ve kuvvetli bir varlık olduğunu duyuyor ve anlıyordu. Üstelik ormandaki şu korkunç karşılaşma, Marianna'nın şu beklenmedik açıklaması...

— Öyle ise mükemmel! diye seslendi Markelov. Siz hazırlanırken, ben gidip arabayı koşmalarını söyleyeceğim. Sizce buradaki ev sahiplerine sorulacak bir husus olmadığını umarım!

— Ben onları haberdar edeceğim. Yoksa, ayrılamayacağımı sanırım.

— Ben kendilerine söylerim dedi, Markelov. Siz merak etmeyin. Onlar şimdi kâğıt oyununda somurtuyorlardır - sizin yokluğunuzu farketmezler bile. Benim enişte hep devlet adamlarını hedef tutar. Onlar tarafından tutulması da sırf çok güzel kâğıt oynaması yüzündendir. Eh, ne denir; bu ince hilenin kurtardığı nice kişiler var!.. Neyse, siz hazırlanın. Ben şimdi gerekeni yaparım.

Markelov uzaklaştı; bir saat sonra da Nejdanoğlu, geniş, harap, çok eski ve çok rahat bir arabanın büyük mesin yastığı üzerinde, onunla yan yana oturmuş bulunuyordu; bodur bir arabacı, sürücü yerinde, durmadan kuş cıvıltısını andıran çok hoş bir ıslık çalıyordu; örgülü kara yeleli ve kara kuyruklu üç alaca atın koşulduğu araba, düz yolda hızla ilerliyordu; ve alaca karanlığın ilk gölgeleri ile örtülmeye başlayan (ki hareket edildiği zaman saat onu çalmıştı) tek tek ağaçlar, çalılar, ovalar, çayırlar ve hendekler -uzaklıklarına göre kimisi geriye, kimisi ileriye doğru- süzülüp gidiyordu.

Pek de büyük olmayan Markelov'un köyü (ki topu topu iki yüz desetin yüzölçümü ve yediyüz ruble kadar geliri vardı-adına da Borzönkovo derlerdi) il merkezine üç verst mesafede bulunuyordu, Sipyagin'in köyü ise il merkezine yedi verst çekiyordu. Borzönkovo'ya varmak için şehirden geçmek lâzımdı. Yeni tanışıklar henüz ellişer kelime bile konuşmamışlardı ki, önlerinde şehrin padavralı basık çatıları ve donuk ışıkları neşesiz pencerecikleriyle esnaf evleri göründü; derken, arabanın tekerlekleri altında şehir köprüsünün taşları zangırdadı, araba sıçradı, bir o yana bir bu yana sarsıldı... ve her sürçmede sıçrıya sıçrıya, kârgir, iki katlı ve yüzleri nakışlı tüccar evlerinin, sütunlu kiliselerin, meyhane ve ahçı dükkanlarının önünden geçtiler... Pazar arefesiydi; sokaklardan gelip geçen yoktu ama, meyhaneler kalabalıkla dolup, taşıyordu. Burarlardan boğuk gürültüler, sarhoş türküleri, berbat armonik sesleri yükseliyor, birdenbire açılan kapılardan dehşetli bir sıcaklık, boğucu ispiro kokusu, kandillerin kızıl parıltısı geliyordu. Hemen hemen her meyhanenin önünde, kıllı, göbekli lağar beygirlerin koşulu olduğu köylü talikaları duruyordu. Beygirler, karmakarışık yelesi başlarını yere eğerek, sanki uyuyorlardı; üstü başı lime lime, yaka paça açık bir halde, başında tüylü kışlık şapkası, sırtında sarkık tulumu ile bir mujik meyhaneden çıkıyor ve göğsü ile araba okuna yaslanıp, elleriyle hafifçe dokunarak, insicamsız hareketler yaparak, birşey araştırarak, dikilip kalıyordu; ya da zayıftan bir fabrika işçisi yana eğik kasketi ve sarkık çinli kıyafeti ile, yalınayak, -ki ayakkabıları meyhanede kalmıştır- çekingen adımlarla bir parça ilerliyor. durup sırtını kaşıyor ve birden bir ah çekerek gerisin geriye dönüyordu...

Markelov, üzgün bir ifadeyle :

— Şarap Rus'u altediyor! dedi.

Her meyhanenin önünden geçerken ıslık çalmaya ara

vererek düşünmeye dalan arabacı, arkasına dönmeksizin cevap verdi :

— Dertten, Baba Sergey Mihayloviç!

Markelov onu paltosunun yakasından sertçe sarsarak:

— Sür! sür! dedi.

Araba, her yanı lahana ve hasır kokan geniş bir pazar yerinden, kapılarında alaca muhafız kulübeleri bulunan vali konağı önünden, kuleli özel bir evin yanından, yeni yeni dikilmiş fidanları kurumağa yüz tutmuş bulvardan, içinden köpek havlaması ve zincir şakırtısı gelen misafirhaneden geçerek ve kısa bir süre için karakola uğrayarak, scrinlikte yola çıkmış uzun mu uzun bir ağırlık kolunu geride bırakarak, yeniden şehir dışının özgür havasına kavuştu. iki yanı söğüt ağaçlarıyla çevrili geniş yolda yine hızla ve düzgün bir şekilde ilerlemeğe başladı.

Markelov -ki kendisi hakkında birkaç kelime söylememiz gerekiyor- kızkardeşi Sipyagina'dan altı yaş büyüktür. Topçu okulunda eğitilmiş ve oradan subay çıkmıştı; ama henüz üsteğmen iken, Alman komutanla geçinememiş ve istifasını vermişti. O zamandan beri Almanları, hele Rus Almanlarını hiç sevmezdi. İstifa yüzünden babasıyla araları açılmış, ve o, ta ölümüne kadar babasıyla görüşmemiş, sonunda, babasından miras kalan köye gelip yerleşmiştir. Petersburg'da, çok saydığı birçok akıllı, ilerici kişilerle düşüp kalkardı; bu kişiler onun düşüncelerine yön vermişlerdi. Markelov fazla okumazdı ve daha ziyade işe yarar kitapları seçerdi: özellikle Hersen'i. Askerlik ilkelerini korumuş, güçlü kuvvetli ve bekâr kalmıştı. Bundan birkaç yıl önce delicesine aşık olduğu bir kız, bayağı şekilde kendisine ihanet etmiş ve Alman bir yaverle evlenmişti. Markelov yaverlere de kin bağlamıştı. Topçuluğumuzun noksanları üzerine yazılar yazmayı deniyordu, ama onda ifade kudreti yoktu: hiçbir yazısını tamamlayamadığı halde; yine de bir çocuk yazısını andıran, biçimsiz harflerle kocaman kocaman

gri kâğıtları doldurmaya devam ediyordu. Markelov inatçı, son derece korkusuz bir adamdı, ne bağışlayabilir, ne de unutturdu, gerek kendisi, gerekse bütün mazlumlar için daimî gücenik, -ve her şeye hazır bir insandı. Onun sınırlı, aklı bir tek nokta üzerinde toplanırdı: anlamadığı birşey, Markelov için o şeyin mevcut olmaması demekti: ama iki yüzlülüğü ve yalanı horgörür. onlardan tiksiniirdi. Yüksek-ten uçan kişilere karşı (kendi deyimiyle “reak”lara karşı) sert, hattâ kaba davranırdı; halka karşı -sade; mujiğe karşı - kendi kardeşiymiş gibi uysal. Mülk sahibi olarak ne iyi ne de kötü idi: kafasında çeşitli sosyalist planlar dolaşıyordu, ama bunlardan hiçbirisini uygulayamıyordu - tıpkı, başlayıp ta bir türlü bitiremediği topçuluğun noksanları üzerine yazılanlar gibi. Genel olarak onun hiçbir zaman ve hiçbir şeyde şansı yoktu: bölgesinde ona “uğursuz” adını takmışlardı. Samimî ve doğru bir insan, tutuklu ve mutsuz bir insan olan Markelov, gerekirse, canavar denecek kadar katı yürekli ve gaddar olabilir ve çekinmeden, bir daha geri dönmemek üzere kendini harcıyabilirdi.

Şehirden ayrıldıktan sonra üçüncü verstte, araba birdenbire, gözükmeyen hışırtılı yaprakların, orman kokusunun taze sıcaklığı, tepede belirsiz ağartıları, dipte sarmaş dolaş gölgeleriyle uzanan dişbudak ormanının yumuşak alacakaranlığına daldı. Ay ufukta, kırmızı ve geniş bir bakır kalkan gibi yükseliyordu. Araba ağaçlar arasından sıyrılarak, ufarak bir çiftliğe yanaştı. Ayın yüzünü kapatan alçarak bir evin önyüzünde, parlak dörtgenli üç pencere göründü: Ağzına kadar açık kapılar, hiçbir zaman kapanmıyormuş hissini veriyordu. Avluda, alacakaranlıkta, arkasına iki beyaz menzil atı bağlamış bulunan üstü kapalı yüksek bir araba göze çarptı: iki köpek yavrusu, ikiside beyaz, nereden geldilerse, şiddetli, fakat kötü olmayan bir sesle uzun uzun havladılar. Evdeki kimseler arasında bir kaynaşma oldu, araba hızla evin kapısına doğru ilerledi ve

arabadan çıkıp ayağıyla, genellikle yapıldığı üzere, ilkel demircinin en uygunsuz yere çaktığı demir basamağı arayarak, Markelov Nejdanov'a :

— İşte geldik, dedi; siz burada çok iyi tanıdığımız, ama hiçbir zaman karşılaşıpcağınızı ummadığınız misafirler bulacaksınız. Buyurun!

XI

Buradaki misafirlerin, eski aşınalarımızdan Ostrodumov ile Maşurina oldukları görüldü. İkisi de Markelov'un evinin ufarak ve pek kötü temizlenmiş olan misafir salonunda oturmuş, petrol lâmbasının ışığı altında bira ve tütün içiyorlardı. Nejdanov'un gelişine şaşmadılar; onlar, Markelov'un Nejdanov'u beraberinde getirmek niyetinde olduklarını biliyorlardı, ama Nejdanov onlara çok şaştı. İçeri girince, Ostrodumov kendisine: "Merhaba birader." dedi - o kadar; Maşurina önce tepeden tırnağa kızardı, sonra elini uzattı. Markelov Nejdanov'a, Ostrodumov ile Maşurina'nın kısa zamanda gerçekleştirilmesi gereken "ortak dava" ile ilgili olarak gönderildiklerini: bir hafta kadar önce Petersburg'dan geldiklerini, Ostrodumov'un S... ilinde propaganda amacı ile kalmakta olduğunu; Maşurina'nın ise, birisiyle görüşmek üzere K..'ya gideceğini anlattı.

Söylediklerine hiç kimsenin itirazı bulunmamasına rağmen, Markelov birdenbire sinirlendi; gözlerini çakmak çakmak açarak, bıyıklarını ısıra ısıra, heyecanlı, boğuk, ama anlaşılır bir sesle, yapılan ahlâksızlıklardan, vakit kaybetmeksizin harekete geçilmesi gerektiğinden, aslında herşeyin hazır olduğundan - ve sadece korkakların ağır hareket edebileceklerinden; mademki çıban olgunlaşmış bulunuyordu, yaraya neşter atar gibi bir çeşit zor kullanılması lâzım geldiğinden bahsetti! Bu neşter benzetmesini birkaç kere tekrarladı: onu beğendiği belli oluyordu, kendi buluşu de-

ğildi bu, bir yerde okumuştı. Sanki, Marianna'dan karşılık görme ümidinin kaybolmasından sonra, hiçbir şeye acımaz olmuş, sadece, "dava"ya bir an önce nasıl sarınılacağını düşünmeye başlamıştı. O, tıpkı baltayla doğrarcasına, hiçbir kurnazlık düşünmeksizirf, kesin, basit ve öfkeli düşünüyordu: kelimeler, renksizleşen dudaklarından okkalı bir şekilde ve birbiri peşinden dökülüyordu, tıpkı sert ve ihtiyar ev köpeğinin kesik kesik havlayışı gibi. O, çevredeki mujikleri, fabrika işçilerini iyi bildiğini, onlar arasında iş yapacak kimselerin mevcut olduğunu ve -örneğin şu Goloplek'li Eremey gibi - her an istediğini yere gidecekler bulunduğunu söylüyordu. Bu Goloplek'li Eremey, Goloplek köylü Eremey durmadan Markelov'un dilinin ucuna geliyordu. Markelov, her on kelimede bir, sağ elinin avucu ile değil de sırtıyla masaya vuruyor, sol elini ise, işaret parmağını ayırarak havaya dikiyordu. Bu kılı kuru eller, bu işaret parmağı, bu homurtulu ses, bu öfkeli sesler büyük etki yapıyordu. Yolculuk süresince Markelov, Nejdanov'la az konuşmuştu; safrası tutmuştu... Ama burada açıldı. Maşurina ile Ostrodumov gülümseyişleriyle, bakışlarıyla ve ara sıra kısa hayret sesleriyle onu destekliyorlardı; Nejdanov ise bir tuhaf olmuştu. O, önce karşı koymak istedi; aceleciliğın, zamansız ve iyi düşünülmedik hareketlerin zararından bahsetti; her şeyden önce - o nasıl olup da herşeyin hemen kesinleşmiş olduğuna şaşıyordu - şüphe yoktu ki, durum hakkında bilgi toplanmamış, hattâ, halkın gerçekten ne istediğini öğrenmek gayreti bile gösterilmemişti?.. Ama sonunda bütün sinirleri yay gibi gerildi, tikledi ve o -bir çeşit pişmanlık duygusu içinde, az daha öfke göz yaşları dökcek bir halde, çığlıklarla kesilen bir sesle aynı Markelov'un havasında konuşmaya başladı, hattâ ondan da daha ileriye gitti. Onu bu havaya itenin ne olduğunu kestirmek güçtü: son zamanlarda zaaf gösterir gibi oluşundan duyduğu pişmanlık mı, kendi kendinden ve başkalarından bıkkınlık

mı, içini kemiren bir kurdu susturmak ihtiyacı mı, en son yeni gelen ajanların önünde kendini göstermek arzusu mu... yoksa Markelov'un sözleri mi onu etkilemiş ve kanını tutuşturmuştu? Konuşmalar ta şafak sökene kadar uzadı; bu süre içinde Ostrodumov ile Maşurina sandalyalarından kıpırdamamış, Markelov'la Nejdanov ise hiç oturmamışlardı. Markelov nöbet değişmeksizin hep aynı yerde durmuş, Nejdanov ise kimi ağır, kimi aceleci düzensiz adımlarla durmadan odada dolaşmıştı. Alınacak tedbirleri, imkânları herbirinin üstüne alması gereken rolleri görüşmüşler, çeşitli ufak ufak defterleri ve birtakım kâğıtları ayırarak deste deste bağlamışlar; asilerden tüccar Goluşkin adında, tahsilsiz olmakla beraber, gayet güvenilir birisiyle, ilgisi yerinde ama haddinden fazla açığöz ve kendi yetenekleri hakkında çok iddialı genç propagandacı Kisliyakov'dan söz açmışlar; Solomin'in de adını anmışlardı...

Nejdanov, Sipyaginlerde, sofrada Solomin'e dair söylenenleri hatırlayarak :

— Bu, hani şu pamuklu iplik fabrikasını yöneten mi? diye sordu.

— Ta kendisi. dedi Markelov; onunla tanışmanız lâzım; henüz kendisini anlamış değiliz ama, becerikli bir adam, becerikli.

Goloplek'li Eremey yine sözkonusu edildi. Buna Sipyagin'in Kirillo'su eklendi, bir de takma adı Dutik olan Mendeley adında birisi; ancak bu Dutik'e biraz zor güvenilirdi: ayık durumda cesur, sarhoş iken korkaktı ve hemen hemen her zaman da sarhoştı.

Nejdanov, Markelov'a :

— Sizin kendi adamlarınızdan güvenilebilecekler var mı? diye sordu.

Markelov, var diye cevap verdi; ama onlardan hiçbirisinin adını söylemedi ve şehir esnafıyla meslek okulu öğrencilerinin bünyeye kuvvetli olmaları ve yumtuklarla bir

başladılar mı -ver yansın edebilecekleri yönünden daha yararlı oldukları konusunda yorumlara girişti. Nejdanov, asileri merak etmişti. Markelov, gençlerden beş altı kişi bulunduğunu, hattâ içlerinden birinin -ve en radikalının Alman olduğunu; ancak, bilindiği üzere Alman'a güvenilemeyeceğini... söyledi; Alman tam zamanında ya aldatır, ya da kendini satardı! her halde Kisliyakov'un ne haberler getireceğini beklemek gerekiyordu. Nejdanov askerî kişileri merak etti. Markelov burada durakladı. Uzun favorileri sarsıldı ve sonunda, şu ana kadar... şayet Kisliyakov keşfedememişse, kesin birşey olmadığını bildirdi.

Nejdanov sabırsızlıkla :

— Kimdir bu Kisliyakov böyle? diye sordu.

Markelov anlamlı bir şekilde gülümsedi ve bunun bir adam... olduğunu söyledi. Öyle bir adam ki... ve ekledi:

— Bununla beraber, ben kendisini az tanırım; onunla topu topu iki kere görüştüm; ama, ne mektuplar yazar bu adam, ne mektuplar!! size bu mektupları göstereceğim... şaşıracaksınız! tek bir sözle -ateş! Sonra ne faaliyet! enine boyuna bütün Rusya'yı beş veya altı kere dolaşmış... Ve her istasyondan on, oniki sayfalık mektup göndermiştir.

Nejdanov merakla Ostrodumov'a baktı; ama o bir heykel gibi oturuyor ve kaşını bile kımıldatmıyordu; Maşurina ise dudaklarını kaplıyan acı bir gülümsemeye aynı - tokuşturacakmış gibi duruyordu! Nejdanov Markelov'dan, kendi mülkünde sosyal bakımdan ne gibi yenilikler getirdiğini sormak istemişti... ama Ostrodumov söze karıştı:

— Şimdi ne diye bunu tartışmalı? Nasıl olsa, bundan böyle her şey yeni baştan düzenlenecek.

Konuşmalar tekrar politik alana kaydırıldı. İçine düşen gizli bir kurt Nejdanov'u kemiriyor, için için yiyordu; ama bu kemirme ne kadar kuvvetli olursa, Nejdanov o kadar daha yüksek sesle ve geri dönülmez bir şekilde konuşuyordu. Topu topu bir bardak bira içmişti; ama zaman za-

man kendini hepten sarhoş hissediyordu -başı da dönüyordu, kalbi de sancılı bir gerginlik içinde çarpıyordu En sonunda, gece saat dörde doğru tartışmalar kesilince, sohbetçilerden her biri, antrede uyuyan uşağın yanından geçerek, kendi köşesine çekildi. Nejdanov yatağa girmeden önce, gözlerini döşemede bir noktaya dikerek, uzun bir süre hareketsiz ayakta durdu. Her şeyde hep Markelov'un şu iç ezici ve sızlatıcı sesini duyar gibi oluyordu: bu adamın onurunun kırılmamış olması imkânsızdı, o mutlaka acı çekiyordu, onun kişisel mutlulukla ilgili ümitleri mahvolmuştu -ve fakat, gerçek bellediği birşeye sarılınca nasıl da kendinden geçiyordu! "Dar görüşlü bir kişi, dedi içinden... ama, şey, örneğin, benim kendimi hissettiğim gibi olmaktansa... böyle dar görüşlü bir kişi olmak, yüz kere daha iyi değil mi?"

Birden, kendi kendini alçaltmasına sinirlendi:

"Ne demek yani? sanki ben de kendimi feda etmesini beceremez miyim? Sabredin, baylar... sen de Paklin, zamanla kanaat getireceksin ki, ben, estet te olmama, şiirler de yazmama rağmen..."

Öfkeyle saçlarını tuttu, dişlerini gıcırdattı ve telâşla elbisesini çıkararak, kendini soğuk ve nemli yatağa attı.

Kapının dışında Maşurina'nın sesi duyuldu:

— İyi geceler! ben -bayan komşunuzum.

Nejdanov:

— Affedersiniz! dedi ve hemen Maşurina'nın bütün gece gözlerini kendisinden ayırmadığını hatırladı. Sonra kendi kendine:

Ne ister ki? diye mırıldandı ve utanır gibi oldu. "Ah, bari çabucak uyusak!"

Ama, sinirlerle başa çıkmak güçtü... Ve Nejdanov en sonunda ağır, neşesiz bir uykuya daldığı zaman, gökte güneş artık epeyce yükselmiş bulunuyordu.

Ertesi sabah geç vakit yataktan başağrısıyla kalktı Giyinerek, asma katta bulunan odasının penceresinden ba

kındı ve Markelov'un çiftlik diye bir şeyi olmadığını gördü: Onun kulübeciği koruya yakın bir yerde, çıplak bir tepeliğin üzerine kurulmuştu. Bir yanda ambar, tavla, depo ve yarı çökük çatısı, saman örtülü bir evceğiz; diğer yanda küçücük bir havuz, sebze bahçeciği, kenevir tarlası ve yinc öteki gibi bir evceğiz; ta uzaklarda samanlık, harman makinesi için sayvan ve boş bir harman yeri vardı -işte göze çarpan bütün "gönenç" bundan ibaretti. Herşey yoksul, ümitsiz gözüküyor, bakımsız ve yüzüstü bırakılmış değil de, şöyle bir türlü serpilemeyen, fena kök salmış bir fidancığa benziyordu. Nejdanov aşağıya indi. Maşurina yemek odasında semaverin başında oturuyor ve görünüşe göre çoktan beri onu bekliyordu. Nejdanov, Maşurina'dan, Ostrodumov'un görevle gittiğini ve iki haftadan önce dönemeceğini, ev sahibinin ise ırgatlarla uğraşmak üzere çıktığını öğrendi. Artık mayıs sonu yaklaştığına ve acele edecek bir iş bulunmadığına göre, Markelov kendi imkânlarıyla pek de büyük olmayan kaynağacı korusundaki ağaçları kırıp nakletmeyi düşünmüş ve sabahleyin erkenden oraya gitmişti.

Nejdanov, içinde tuhaf bir yalnızlık duydu. Bir gün önce, daha fazla gecikmenin imkânsızlığı ve "hemen harekete geçmek" gerektiği hakkında pekçok şey söylenmişti. Ama nasıl ve ne ile başlamalıydı -üstelik de gecikmeden? Maşurina'ya sorulacak birşey yoktu: O tereddüt nedir bilmezdi; ne yapması gerektiğini biliyordu: K.'ya gitmek. Daha ilerisine bakmazdı. Nejdanov ona söyleyecek birşey bulamıyordu ve çayı içince, şapkasını başına geçirerek, kaynağacı korusuna doğru yürüdü. Yolda, gübre dökmekten gelen, eskiden Markelov'un kölesi olan mujiklere rastladı. Onlarla konuştu... fazla birşey elde edemedi. Onlar da keza bitkin görünüyordardı -ama bu, Nejdanov'un hissettiğine hiç benzemeyen fizikî, normal bir bitkinlikti. Onların anlattığına göre, eski pomeşçikleri sade, ama garip tabiatlı bir

beydi; iflâs etmesi mukadderdi -çünkü düzen bilmiyordu ve hep kendi havasında direniyordu, babaları gibi değildi. Esrarlı bir hali vardı -ne yapsan anlayamazdın onu! Ama iyi olmasına iyiydi!. Nejdanov tekrar yola koyuldu ve birdenbire Markelov'un kendisiyle karşılaştı. Markelov, çevresini saran kalabalık işçilerle yürüyordu; uzaktan, onlara birşey anlattığı, açıkladığı, sonra da, fırlat! anlamına kolu-nu havada savurduğu belli oluyordu... Yanıbaşında, genççe ve zayıf yüzlü, tamamiyle gösterişsiz tavırlı bir insan olan kâhyası yürüyordu. Bu kâhya durmadan, kendisinden daha fazla özgürlük bekleyen efendisinin canını sıkarcasına: "nasıl tensip buyurursanız" diye tekrarlıyordu. Nejdanov Markelov'a yaklaştı -ve onun yüzünde, tıpkı kendisinin de hissettiği gibi, ruhî bir çöküntünün ifadesini okuyordu. Selâmlaştılar; Markelov hemen -gerçekten kısa olarak- dün-kü "konular"dan, değişikliğin yakınlığından söz açtı; ama çöküntü ifadesi bir türlü yüzünden silinmedi. Tamamiyle toz toprak ve ter içindeydi; ağaç talaşları ve yeşil yosun parçaları elbisesine yapışmış, sesi kısılmıştı... çevresindeki-ler susuyordu: ne korkak ve ne de cesur olmayan bir du-ruşları vardı... Nejdanov Markelov'a baktı ve Ostrodumov'un sözleri tekrar kafasında çınldı: "ne diye? nasıl olsa bun-dan böyle herşey yeni baştan düzenlenecek!" Kabahatli olan bir işçi, cezasının kaldırılması için Markelov'dan af dilemeye başladı... Markelov önce kızdı ve şiddetle bağır-dı, sonra affetti... "nasıl olsa bundan böyle herşey yeni baştan düzenlenecekti..." Nejdanov eve dönmek için araba ve sürücü olup olmadığını sordu Markelov'dan; Markelov bu isteğe şaşıp kalmıştı, ama yine de herşeyin derhal hazır olacağı yollu cevap verdi.

Markelov Nejdanov'la birlikte eve döndü... Yürürken halsizlikten sendeliyordu.

Nejdanov:

— Ne oluyorsunuz? diye sordu.

Markelov sert bir sesle:

— Bittim!! dedi. -bu adamlara birşey anlatmaya kalk da gör, hiçbir şeyi idrak edemezler bunlar- verilen emri de yerine getirmezler... Hattâ Rusça bilmezler. “Uçastok” (1) sözünü çok iyi bilirler... ama “uçastiye”yi (2)... uçastiye de ne demekmiş? anlamazlar! oysa, o da Rusça bir kelime; Allah kahretsin! benim kendilerine uçastok vermek istediğimi sanıyorlar! (Markelov köylülerle işbirliği yapmak prensibini açıklamak ve bu prensibi kendi arazisinde uygulamak istiyor, köylüler ise direniyorlardı. Hattâ içlerinden biri, bu konuyla ilgili olarak: “çukur derin idi... şimdi dibi de görünmez oldu...” demiş, ötekiler de hep birden derin bir iç çekmişler, bu da Markelov’u bütün bütün kahretmişti.)

Eve gelince, Markelov beraberindckileri bıraktı, arabayla, atlarla ve kahvaltıyla ilgilendi. Onun hizmetçi kadrosu uşak, ahçı, arabacı, bir de eskiden dedesinin hizmetçisi olan tüylü kulaklı, uzun kaftanı sinek tarlasına dönmüş, çok yaşlı bir ihtiyardan ibaretti. Bu iltiyarcık durmadan, derin bir hüznle efendisine bakıyor ve hiçbir iş yapmıyordu. Zaten bir şey yapacak hali de yoktu; ama tahta sandıkçığın üstünde uyuklayarak, efendisinin yanından hiç ayrılmaksızın daima hazır bulunuyordu.

Lop yumurta, sardalye ve yeşil garnitürlü söğüşle kahvaltı eden Nejdanov (uşak, hardalı bir krem kavanozunda, sirkeyi ise kolonya şişesinde getirmişti) bir gün önce kendisini buraya getiren aynı arabaya bindi; yalnız bu kere arabaya iki at koşulmuştu: üçüncü at nallanıyordu ve aksaktı. Kahvaltı boyunca Markelov pek az konuşmuş, birşey yememiş ve sert sert nefes almıştı... Kendi mülkü hakkında birkaç acı söz söylemiş ve tekrar elini havada savurmuştu...

(1) Arazi parçası ,arsa, karakol.

(2) İştirak, koldaşlık.

“nasıl olsa bundan böyle herşey yeni baştan düzenlenecekti”. Maşurina, Nejdanoğlu’dan kendisini şehre kadar götürmesini rica etti: Bazı şeyler satın almak üzere şehre gitmesi gerekiyordu; “şehirden geriye yaya olarak da dönebilirim -olmazsa bir mujikciğin palikasına da binebilirim” diye düşündü. Her ikisini de antrenin kapısına kadar uğurlayan Markelov, pek yakında tekrar Nejdanoğlu’u almağa geleceğini hatırlattı - ve işte o zaman... o zaman (sarsıldı, tekrar cesaretini topladı) kesin olarak karar verilmesi gerekecekti; Solomin de o zaman gelecekti; Markelov kendisi Vasiliy Nikolayeviç’ten bir habercik bekliyordu... ve işte o zaman yapılacak bir tek şey kalıyordu: Derhal “hareket geçmek”, çünkü halk (hani şu “uçastiye” kelimesini anlamayan halk) daha fazla beklemeye razı değildi!.

Nejdanoğlu :

— Hani siz bana şu... neydi adı? Kisliyakov’un mektuplarını göstermek istiyordunuz? diye sordu.

Markelov aceleci bir sesle:

— Sonra, sonra... dedi! O zaman artık hepsini birden. Araba hareket etti.

Markelov son defa antre kapısından:

— Hazır bulunun, diye seslendi. Yanıbaşında, bakışlarındaki hiç değişmeyen hüznü, iki büklüm olmuş vücudu, arkasına bağlı elleriyle, çavdar ekmeğiyle sinek kokuları saçan ve hiçbir şey duymayan “hizmetçiler hizmetçisi” ihtiyar dede uşağı duruyordu.

Maşurina, ta şehre varana dek sustu, boyuna sigara içti. Askerî karakola yaklaşırken, yüksek sesle içini çekerek:

— Sergey Mihayloviç’e acıyorum! dedi.

— Uğraşmaktan tamamiyle bitmiş, dedi Nejdanoğlu. Galiba onun çiftlik işleri kötü gidiyor.

— Ona acımam bu yüzden değil.

— Ya, neden?

— Bahtsız bir insandır o, muradına erememiş!.. artık en iyisi onun... ama hayır! uygun düşmez!.

Nejdanov uydusuna bakındı:

— Yoksa bildiğiniz birşey mi var?

— Bildiğim hiçbir şey yok... Ama herkes kendi duyusuna göre hüküm verir. Hoşça kalın, Aleksey Dimitriç!.

Maşurına arabadan indi. Bir saat sonra da Nejdanov, Sipyagin'in evinin avlusuna girmiş bulunuyordu. Nejdanov kendisini pek iyi hissetmiyordu... Geceyi uykusuz geçirdi... ve ondan sonra da şu bir sürü tartışmalar... dedikodular...

Güzel bir yüz pencereden bakındı ve Nejdanov'a dostça gülümsedi... Bu yüz, onun dönüşünü selâmlayan Sipyagina'nın yüzü idi.

Nejdanov içinden "şu kadında ne gözler var!" diye geçirdi.

XII

Öğle yemeğine pekçok kinse gelmişti. Yemekten sonra Nejdanov, umumî telâştan faydalanarak, odasına sıvıştı. Belki de yolculuk izlenimlerini bir düzene koymak için yalnız kalmayı, düşünceleriyle başbaşa olmayı istiyordu. Sofrada Valentina Mihaylovna birkaç kere, dikkatle kendisine bakmıştı da, anlaşılan, konuşmak için fırsat bulamamıştı. Marianna ise o beklenmedik, çok şaşırtıcı hareketinden sonra utanıyor ve kendisinden kaçıyor gibiydi. Nejdanov, kalemi eline almak ve kâğıt üzerinde arkadaşı Silin ile sohbet etmek istedi. Ama arkadaşına bile söyleyecek birşey bulamadı, belki de, kafasında o kadar birbirine aykırı düşünceler ve duygular kaynaşıyordu ki, onları çözümlemeye kalkışamadı da herşeyi ertesi güne bıraktı. Öğle yemeğine gelenler arasında Bay Kallomeytsev de vardı. Kallomeytsev hiçbir zaman bugünkünden daha fazla bir böbürlenme ve centilmen tiksintisi göstermemişti. Ama onun bağlantısız

sözleri Nejdanoğlu'u hiç etkilemedi: O söylenenlerin sanki farkında bile değildi. Sanki çevresini saran bir bulut, yarı saydam bir perde gibi kendisiyle diğer varlıklar arasına gerilmişti. Şaşılacak şey, o bu perdenin arasından yalnız üç kişi görüyordu. Bunların üçü de kadındı ve üçü de ısrarla, hep ona bakıyordu. Bu kadınlar Sipyagina, Maşurina ve Marianna idiler. Bunun anlamı ne olabilirdi? Ve neden özellikle bu üç kişi? Aralarında ne gibi bir ilgi vardı? Ondan ne istiyorlardı?

Nejdanoğlu erkenden yatağına girdi. Ama uyuyamadı. Üzüntülü değil de, karanlık düşünceler sarmıştı onu: kaçınılmaz sonuçla, ölümle ilgili düşünceler. Bu düşünceler ona yabancı değildi. Yokolma ihtimali önünde ürpererek, ya da sevinerek, hattâ mutluluk duyarak uzun süre bu düşünceleri evirdi, çevirdi. En sonunda, yabancı olmayan bir heyecan duydu içinde... Kalktı, yazı masasına geçti ve kısa bir düşünmeden sonra, hemen hemen hiçbir düzeltme yapmadan, not defterine aşağıdaki şiiri yazdı:

**Sevgili dostum, işte sana buy-
ruğum:**

Ben ölünce,

Yazı yığınımı,

O anda yoket!

Çiçeklerle donat çevremi,

Bırak, güneş girsin odama,

Kapalı kapıların arkasına

Yerleştir çalgıcıları.

Onlara yasak et ağıtı!

Tıpkı bir şöleneymiş gibi,

**Keman yaylarının vuruşuyla
Çılgınlaşsın arsız vals!**

Sönen bir duyu ile izlerken

Tellerin nasıl sustuğunu,

**Kendim de susacağım, uykuya
dalarak...**

Ve ölüm öncesi sessizliğini

Boşuna iniltiyle bozmadan,

Bir başka dünyaya göçeceğim,

Yeryüzü mutluluğunun

Hafif sesli ninnileriyle!

“Dost” kelimesini yazarken, Silin’i düşünmüştü. Hafif bir sesle şiirini okudu ve kaleminden çıkana kendisi de şaşıtı. Bu karamsarlık, bu umursamazlık, bu hafife alınmış inansızlık -bütün bunlar onun prensipleriyle, Markelov’a söyledikleri ile nasıl bağdaşabilirdi? Defteri masanın çek-

mecesine fırlattı ve yatağına döndü. Ama sabaha karşı, ağaran göklerde erkenci çayır kuşları cıvıldaşmağa başladı-ğı zaman, ancak uyuyabildi.

Ertesi gün, az önce dersi bitirip bilârd salonunda oturmuştu ki, Sipyagina içeri girdi. Bakındı, sonra gülümseyerek yaklaştı ve onu odasına çağırdı. Sipyagina çok sade, çok sevimli, hafif, gözenekli bir elbise giymişti. Elbisesinin işlemeli kolları ancak dirseklerine kadar inebiliyordu. Geniş bir kuşak belini sarmış, uzun saçları ensesine dökülmüş-tü. Her halinde bir tatlılık ve okşayıcılık vardı -dikkatli, cesaret verici bir okşayıcılık: yarı kapalı gözlerinin uysal parlaklığında da, sesinin yumuşak gevşekliğinde de, davranışlarında da, yürüyüşünde de... Sipyagina Nejdanov'u odasına götürdü. Burası sessiz, iç açıcı, çiçek ve kolonya kokularının, temiz kadın elbiseleri tazeliğinin, sürek kadın ikâmetinin sindiği bir yerdi. Nejdanov'u koltuğa oturttu, kendisi de hemen yakınına oturarak ona, yolculuğu ve Markelov'un günlük işleriyle ilgili sorular sormaya başladı. Öylesine dikkatli, uysal ve güzel bir soruşu vardı ki!.. Kardeşinin şimdiye kadar Nejdanov'un yanında hiç sözünü etmediği kaderine karşı gerçek bir ilgi gösterdi. Bazı sözle-rinden Marianna'nın Nejdanov'a aşıladığı duygunun kendi gözünden kaçmadığı anlaşılıyordu. Birazcık üzülr gibi oldu... Ama bunun, Marianna'nın Markelov'a karşılık göstermeyişinden mi, yoksa kardeşinin gerçekte kendisine tamamiyle yabancı olan kız seçmek isteyişinden mi ileri geldiği anlaşılamadı. Şu kadarı var ki, Nejdanov'u uysallaştırmağa çalıştığı, onda, kendisine karşı güven uyandırmağa çalıştığı, dikbaşılıktan vazgeçmesini sağlamak için uğraştığı belli idi. Kendisini yanlış anladığını söyleyerek, Nejdanov'a birazcık sitem bile etti.

Nejdanov dinliyor, anlatanın ellerine, omuzlarına bakıyor, arada bir, onun al dudaklarıyla, hafif titreşen saçlarına bir göz atıyordu. Önceleri sorulanlara çok kısa cevap-

lar veriyordu. Boğazında ve göğsünde bir tıkanıklık duyuyordu. Ama yavaş yavaş, bu tıkanıklık yerini henüz huzursuz, ama tatlılıktan yoksun olmayan bir duyguya bıraktı; Nejdanov böyle önemli ve güzel bir kadının, aristokrat hanımefendinin, kendisiyle, basit bir fakülte öğrencisiyle ilgileneceğini hiç ummamıştı. Oysa bu güzel kadın, yalnız ilgilenmekle kalmıyor, birazcık da kur yapıyor gibiydi. Nejdanov bütün bunların nedenini kendi kendine sordu ise de, bir cevap bulamadı; hoş, aslında cevap bulmağa çabaladığı da yoktu ya. Bayan Sipyagina, Kolya ile ilgili sorular da sordu ve bu görüşmenin Nejdanov'un Kolya ile, genel olarak Rus çocuklarının eğitimiyle ilgili düşüncelerini anlamak üzere kendisiyle yakınlık kurmak isteğinden ileri geldiğini anlatmağa başladı. Bu isteğin anılığı biraz garip gözükebilirdi. Ama işin içyüzü, Valentina Mihaylovna'nın söylediklerinde değil, onda duygu akımı gibi birşeyin, boyun eğdirmeğe uğraştığı bu dik başlı adamı kendisinin ayaklarına kapanmış görmek isteğinin belirmiş olmasında idi.

Fakat biraz burada geriye dönmek gerekiyor.

Valentina Mihaylovna, tek yıldızlı ve elli yıllık hizmet tokası almış, çok dar görüşlü, üstelik fazla girgin olmayan bir generalin kızı idi. Çok sokulgan ve Ukraynalı kadınların kurnazlığına sahip, bütün diğer kadın yurttaşları gibi, zeki, ama çok saf, htafta biraz aptal görünüşlü idi, bu görünüşünün sağlayabileceği bütün yararları da elde etmesini bilmişti. Valentina Mihaylovna'nın ana ve babası varlıklı olmamakla beraber, o Smolni manastırına girebilmişti, orada cumhuriyetçi tanınmakla beraber yine de gözde idi. Çünkü çok çalışırdı, hal ve hareketi de iyiydi. Smolni'den çıkınca annesiyle beraber (kardeşi köye gitmiş, babası, tek yıldızlı ve tokalı general ölmüştü) temiz, ama soğuk bir daireye yerleştiler: bu dairede, konuşanların ağızlarından buğu çıktığını görmek kabildi; Valentina Mihaylovna güle-

rek, burasının kendisine “tıpkı kilisede” imiş gibi geldiğini söylerdi. Yoksul ve sıkıntılı bir yaşayışın bütün güçlüklerine cesurca göğüs gerdi: şaşılacak derecede sessiz bir huyu vardı. Annesinin yardımı ile ilgi ve ilişkiler kurmasını ve bunları sürdürmesini başardı: Yüksek tabakada bile onun çok sevimli, çok kültürlü, çok terbiyeli olduğunu söylerlerdi. Valentina Mihaylovna’nın birkaç isteyeniyi vardı. Bunların arasından Sipyagin’i seçti ve çok kısa bir zamanda onu ustalıklı, kolayca kendine bağladı. Hoş, Sipyagin de kendine ondan daha iyi karı bulamayacağını anlamakta gecikmedi: akıllı bir kadındı, kötülükten çok iyiliğe yatkındı. Gerçekte biraz soğuk ve ilgisiz davranışlı idi ama, kendisine karşı ilgisiz kalan biri çıkacağını aklından bile geçirmezdi. “Sevimli” bencillere özgü bir edası vardı Valentina Mihaylovna’nın. Bu edada ne şiir vardır, ne de gerçek bir duygu. Ama yumuşaklık vardır, cana yakınlık vardır, hattâ incelik vardır. Ancak, bu güzel bencillere karşı koymağa gelmez. Egemendirler, başkalarının egemenliğine dayanamazlar. Sipyagina gibi kadınlar, toy ve şevvetli kişileri kıskırtır ve şarsarlar; ama kendileri, yaşayışlarının sessiz ve düzenli olmasını severler. İyilikseverlikle kolay bağdaşırlar -soğukkanlıdırlar; ama sürekli olarak buyurmak, kendine çekmek ve hoşla gitmek isteği, onlara canlılık ve parlaklık verir: iradeleri pekdir ve çok kere çekiciliklerini bu irade pekliğine borçludurlar. Böylesine parlak, el değmemiş bir yaratıkta irade dışı gizli bir ürperiş gibi kıvılcımlar uçuşunca, dayanmak güçleşir. Her an buzların çözülmesini beklemeğe başlar insan. Ama parlak buz ne erir, ne bulanır, ışımlarla oynar sadece!.

Sipyagina için birazcık kur yapmakta bir sakınca yoktu: O kendisi için bu konuda herhangi bir tehlike olmadığını ve olamayacağını pek iyi bilirdi. Bu arada yabancı gözleri karartmak, ya da ıslıl ıslıl parlamak zorunda bırakmak, yabancı yanakları istek ve korku içinde yandırmak, yaban-

cı sesleri titremeğe ve kısılmağa zorlamak, yabancı ruhların rahatını kaçırmak -bütün bunlar öylesine zevkli şeylerdi ki! Gece geç vakitler tertemiz yatağına uzanıp ta rahat bir uykuya hazırlanırken, bunları hatırlamak, bütün bu heyecanlı sözleri, bakışları ve iç çekişleri hatırlamak ne kadar keyifli olurdu. Sonunda, kendisine ulaşamayacağı ve dokunulamayacağı duygusu içinde, kıvançlı bir gülümseme ile odasına çekilmek ve terbiyeli kocasının meşru okşayışlarına, hoşgörölükle teslim olmak!.. Bu zevkli anlarda çabucak gönlü yumuşar ve hayırlı bir iş görmek, yakınındakilere iyilik etmek gelirdi içinden. Bir defasında o, kendisini delicesine seven elçilik kâtibinin intihara kalkışması üzerine, küçük çapta bir düşkünler yurdu bile kurmuştu! çok küçük yaştan beri dini duyguları zayıf olduğu halde, sözkonusu kâtip için dua bile etmişti.

Sipyagina, Nejdanov'la bu niyetle konuşuyor ve ne yapıp yapıp onu, "ayaklarının dibinde boyun eğdirmeğe" çabalıyordu. Onun, kendisine yaklaşmasına meydan veriyor, önünde açılıp saçılmak istiyormuş gibi davranıyor ve hiç de çirkin olmayan bu yaratığın, sert radikalın ansızın ve beceriksizce çıkışlarını sevimli bir merak ve yarı ana şefkatiyle seyrediyordu. Bir gün, bir saat veya bir dakika sonra bütün bunlar, hiçbir iz bırakmaksızın silinip gidebilirdi. Ama, şu anda o biraz gülünç, biraz ürpertici hattâ birazcık üzüntülü bir neşe duyuyordu. Nejdanov'un kimin nesi olduğunu unutan ve kimsesiz, garip kişilerin hoşlandıkları konuları iyi bilen Valentina Mihaylovna, ona gençliği ve soyu hakkında sorular sormağa koyulmuştu. Fakat anide, Nejdanov'un sert ve şaşkın tepkilerinden, çok elverişsiz bir duruma düştüğünü anladı. Yanlışını düzeltmeğe çalışarak, birazcık daha açılıp saçıldı. Tıpkı yaz gününün öğle sonrası bunaltıcı sıcağından kokulu yapraklarını açan ve gecenin pekiştirici serinliği ile yeniden çekip toparlanan gül gibi... Ancak, yanlışını düzeltmekte tam olarak başarı sağ-

layamadı. Ağrıyan yerine dokunulan Nejdanov'un, karşısındakine önceki güveni kalmamıştı. Sürekli olarak taşıdığı ve özünün derinliklerinde duyduğu acı yeniden depreşmiş, demokratik şüphe ve kınamaları uyanmıştı. "Ben bunun için gelmiş değilim buraya" diye düşündü. Sonra, Paklin'in alaylı yönergelerini hatırladı ve ilk sessizlik anından faydalanarak, kalktı; kısa bir reveransla, kendi kendine de fışıldadığı gibi "çok ahmakça" bir şekilde dışarı çıktı.

Nejdanov'un şaşkın hali Valentina Mihaylovna'nın gözünden kaçmadı. Ama bakışlarıyla onu gülümseyerek uğurlamasına bakılırsa, bu şaşkınlığı kendisi için elverişli olarak yorumlamış bulunuyordu.

Bilârdo salonunda, Nejdanov Marianna'ya rastladı. Marianna kapıya yakın bir yerde, sırtı pencereye dönük ve kolları göğsünün üstünde sımsıkı birbirine kenetlenmiş olarak duruyordu. Yüzünü nerdeyse koyu bir gölge kaplamıştı. Nejdanov'a gözlerini kırpmadan öyle soru dolu ve ısrarlı bir bakışla bakıyor ve sımsıkı kapalı dudakları öyle bir tiksinti, öyle onur kırıcı bir acıma ifade ediyordu ki, Nejdanov, bir türlü akıl erdiremiyerek duraladı.

Elinde olmayarak:

— Bana birşey söylemek mi istiyorsunuz? dedi.

Marianna hemen cevap vermedi. Neden sonra:

— Hayır... yahutta evet, dedi. İstiyorum. Ama, şimdi değil.

— Peki, ne zaman?

— Hele bekleyin. Belki yarın. Belki de hiçbir zaman. Ben, sizin kim olduğunuz, özellikle, ne olduğunuz hakkında henüz çok az şey biliyorum.

Nejdanov:

— Ama, bana bazan öyle geliyor ki... sanki aramızda... diye başlamak istedi.

Marianna onun sözünü kesti:

— Fakat siz beni hiç tanıımıyorsunuz. Bekleyin hele. Belki yarın. Şimdi benim... hanımefendime gitmem gerekiyor. Yarına kadar.

Nejdanov, bir iki adım attı, ama birdenbire geri döndü:

— Ha, sahi! Marianna Vikentyevna... size hep sormak istiyordum: Okulunuz kapanmadan, nasıl çalıştığınızı görmek üzere, sizinle beraber okula gelmeme müsaade eder misiniz?

— Buyurunuz... ancak, ben sizinle okul hakkında konuşmak istemiyordum.

— Ya ne hakkında?

Marianna :

— Yarına kadar! diye tekrarladi.

Ama Marianna ertesi günü bekleyemedi ve onunla Nejdanov arasındaki konuşma, aynı akşam taraçanın hemen yakınından başlayan, iki tarafı ıhlamur ağaçlı yolda oldu.

XIII

İlk yaklaşan Marianna idi.

Aceleci bir sesle :

— Bay Nejdanov siz galiba, Valentina Mihaylovna'ya hayran kaldınız? dedi ve karşılık beklemeden ağaçlıklı yoldan yürüdü; Nejdanov da onun yanı sıra yürüdü, biraz sonra :

— Niçin böyle düşünüyorsunuz? diye sordu.

— Öyle değil mi yani? Öyle ise, bugün Valentina Mihaylovna'nın işleri kötü gitmiş olacak! Onun, küçücük tuzaklarını kurmak için nasıl çabaladığını gözümün önüne getiriyorum.

Nejdanov bir şey söylemedi. Sadece, yan gözle bu tuhaf sohbet arkadaşına baktı. Marianna devam etti :

— Dinleyiniz! iki yüzlülük edecek değilim : Ben, Valentina Mihaylovna'yı sevmem. Bunu siz de pek iyi bilirsiniz. Sizin gözünüzde haksızlık ediyormuş gibi gözükebilirim.. ancak, önce düşünmelisiniz ki..

Marianna'nın sesi kısılmıştı. Kızarıyor ve heyecanlanıyordu... Heyecanlanma, onda her zaman kızma şeklini alırdı. Tekrar konuşmaya başladı :

— Kendi kendinize belki de, bu kız ne diye bütün bunları bana anlatıyor, diyorsunuzdur? Siz, belki Bay Markelov ile ilgili.. Haberi size söylediğim zaman da aynı şeyi düşünmüşsünüzdür.

Ani bir hareketle eğildi, küçük bir mantarcığı koparıp ikiye ayırdı ve yana fırlattı.

Nejdanov :

— Yanılıyorsunuz, Marianna Vikentyevna -dedi. Ter sine, ben size güven vermekte olduğunu sanıyordum ve bu, benim için en zevkli bir düşünce oluyordu.

Nejdanov tam gerçeği ifade etmiş değildi : Bu düşünce, onun aklına henüz şimdilik gelmişti.

Marianna birdenbire ona baktı. Şimdiye kadar hep yana bakıyordu. Düşünüyormuş gibi bir sesle :

— Bana güven veriyor değilsiniz, çünkü siz bana bütün yabancısınız! dedi. Ama, sizin de, benim de durumlarımız hemen hemen aynı. Biz ikimiz de aynı derecede bahtsız kişileriz. İşte bizi birleştiren de bu.

— Siz bahtsız mısınız?

— Ya siz, değil misiniz?

Nejdanov hiçbir şey söylemedi.

Marianna hararetli hararetli konuşuyordu :

— Siz benim geçmişimi biliyor musunuz? Babamın geçmişini? Onun sürgüne gönderilmesini? Bilmiyor musunuz? Öyle ise anlatayım : Babam yargılanmış, suçlu görülmüş, rütbesi alınmış ve.. herşeyden yoksun edilerek Sibirya'ya sürgüne gönderilmişti. Sonra öldü.. Annem de öl-

dü. Dayım, annemin kardeşi Bay Sipyagin, beni sığıntı olarak yanına aldı -ben sığıntıyım- o ve bayan Sipyagina da benim velinimetim. Ben kendilerine nankörlük ediyorum, çünkü bende, belki de duygusuz bir kalp var, ya da, başkasının verdiği lokma acı geliyor ve ben, sinsi hakaretlere karşı koyamıyorum, esirgenmeye dayanamıyorum.. ve hiçbir şey saklayamıyorum. Beni aralıksız olarak iğnelerelerine ses çıkarmayışım çok gururlu oluşumdandır.

Bu ilintisiz sözleri söylerken, Marianna hızlı hızlı yürüyordu.

Birdenbire durdu.

— Siz, benim yengemin, sırf beni başından savmak için, beni şu.. iğrenç Kallomeytsev'e teklif ettiğini biliyor musunuz? Benim inançlarımı pekâla bilir ve onun gözünde ben pekâla bir nihilistim -ya Kallomeytsev? Gerçi ben Kallomeytsev'in hoşuna gitmiyorum, çünkü güzel değilim, ama satılabilirim. Zira, bu da bir çeşit hayırlı iş görmektir!

Bir an için Nejdano'ya haklı.

— Bay Markelov'un teklifini niçin kabul etmedin? demek istiyorsunuz. Öyle değil mi? Evet, ama ne yapmalı? O güzel bir adam. Fakat suç benim değil, onu sevmiyorum.

Marianna, sanki sohbet arkadaşını bu beklenmedik itirafa herhangi bir şekilde cevap vermek zorunluğundan kurtarmak istermiş gibi, tekrar ilerledi.

İki yanı ağaçlı yolun sonuna varmışlardı. Marianna çevik bir hareketle, sık köknarlığın içinden geçen dar patikaya saptı ve yürüdü. Nejdano da peşinden yürüdü. Nejdano'nun akıl erdiremediği iki şey vardı : Bir kere, bu dik başlı kızın nasıl olup da birdenbire kendisine bu kadar açıldığını yadırgıyordu: sonra daha da çok şaştığı bir nokta, bu itirafların kendisini yaralamayışı, onları gayri tabii buluşu idi.

Marianna birdenbire arkaya döndü ve patikanın ortasına öyle bir dikildi ki, yüzüyle Nejdanov'un yüzü arasında bir arşınlık mesafe kaldı ve bakışlarını Nejdanov'un tu içine sapladı.

— Aleksey Dimitriç, yengemin fena olduğunu sanmıyorum.. diye konuşmağa başladı. Hayır, o sadece düzenbazdır, ikiyüzlüdür, kendini beğenmiştir; o, herkesin kendisine güzel bir kadın olarak tapmasını ve bir azize önünde bulunuyormuş gibi ona derin bir saygı duymasını ister!.. O ezgili bir kelime düşünür ve bu kelimeyi birisine söyler, sonra aynı kelime hemen o anda aklına gelmiş gibi tekrarlar- hemen arkasından da, tam vaktinde, güzel gözleriyle cilveleşir! o kendini çok iyi bilir. Madonna'ya benzediğini ve hiç kimseyi sevmediğini bilir! Hep Kolya ile meşgulmuş gibi gözüktür- ama aslında bütün bunları sırf zeki kimselerle onun bahanesiyle konuşmak için yapar. Ona sorarsanız hiç kimsenin fenalığını istemez.. O tepeden tırnağa yüce gönüllüdür! ama gözünün önünde sizin kemiklerinizi kırsalar.. umurunda olmaz! sizi kurtarmak için parmağını kımıldatmaz: şayet bunu kendi yönünden gerekli ve çıkarlı buluyorsa.. o zaman.. o - o, o zaman!..

Marianna sustu. Safrası kabararak boğulacak gibi oldu, bundan kurtulmayı denedi ise de, kendine hakim olamadı -elinde olmaksızın sesi kesiliyordu. Marianna mutsuz yaratıkların özel bölümüne girerdi (ki Rusyada bunlar sık sık görülmeye başlamıştı).. Haktanırlık onları tatmin ediyor, ama neşelendirmiyordu, haksızlık ise, ki buna karşı ziyadesiyle hassastılar, onları ruhlarının en derin köşelerine kadar tiksindiriyordu. Marianna konuşurken, Nejdanov kendisine dikkatle baktı; onun kızaran yüzü, hafif dağınık ve kısa saçları, titreyerek sarsılan ince dudakları, hem üzüntülü, hem anlamlı, hem de güzel gözüktü Nejdanov'a. Sık dalların ağına yakalanan güneş ışığı, yaldızlı

çarpık bir leke gibi Marianna'nın alnına düşmüştü -ve bu alev parçası onun bütün yüzünün heyecanlı ifadesinde, faltaşı gibi açılmış hareketsiz ve parlak gözlerinde, sesinin ateşli tonunda gezindi.

Nejdanov :

— Söylesenize, bana neden mutsuz dediniz? Yoksa geçmişimi biliyor musunuz? diye sordu.

Marianna başını salladı :

— Evet.

— Yani.. nasıl, nereden biliyorsunuz? Hakkımda birisi birşey mi anlattı?

— Ben seçerenizi.. biliyorum.

— Biliyor musunuz?.. kim söyledi?

— Hep şu - şu kendisine hayran kaldığınız Valentina Mihaylovna. O benim yanımda, sözde üstü kapalı olarak, ama anlaşılır surette -acıyarak değil de, her türlü batıl inancın üstünde bir liberal edasıyla- yeni öğretmenimizin hayatında işte böyle bir olay bulunduğu dokunmadan edemedi! Şaşmayın, lütfen : Valentina Mihaylovna, benim için de aynı üstü kapalı şekilde ve sözde acıyarak hemen her ziyaretçiye hep aynı şeyi anlatır : Ya, işte benim yeğenimin başından da şöyle bir olay geçmiş bulunuyor : babasını, rüşvet yüzünden Sibirya'ya sürgün etmişler! Kendini kimbilir nasıl bir aristokrat görür, ama, basit bir dedikoducudan ve kendini beğenmişten başka bir şey değildir, sizin şu Rafael yapısı Madonna'nız!

— Müsaade buyurun, -dedi Nejdanov, -neden "benim,, oluyormuş?

Marianna yüzünü çevirdi ve tekrar yola koyuldu. Boğuk bir sesle :

— Onunla sohbetiniz o kadar uzun sürdü ki.. dedi.

Nejdanov :

— Ben hemen hemen tek kelime konuşmadım, diye cevap verdi. Sohbet boyunca hep kendisi konuştu.

Marianna susarak yürüdü. Derken patika yana kıvrıldı-
çamlık sanki ikiye ayrılmış gibi aralandı ve ileride, orta-
sında koçuk gövdeli bir salkım söğüt bulunan ufak bir
alan görüldü, kart ağacın gövdesini yuvarlak bir kanape
sarmıştı. Marianna bu kanapeye oturdu; Nejdanov da ya-
nıbaşma yerleşti. Her ikisinin de başlarının üstünde, kü-
çük yeşil yapraklarla kaplı sarkık dalların uzun demetleri
sallanıyordu. Çevrelerinde seyrek otlar arasında inci çiçek-
leri ağarıyor -ve alanın her yanından, çamlığın reçineli
havasının sıkıştırdığı, göğüsleri hoş bir şekilde ferahlatan
taze ot kokusu yükseliyordu.

— Benimle gidip buranın okulunu görmek istiyordu-
nuz galiba? diye söze başladı. Gidelim. Ama.. bilmiyo-
rum. Az zevk alacaksınızdır. Duymuşsunuzdur.. Bizim
başöğretmenimiz -diyakondur. (1) İyi adamdır, ama, öğ-
rencilere neler anlattığını tasavvur edemezsiniz! Öğrenci-
ler arasında bir küçük var.. adı Garasey -öksüzdür, do-
kuz yaşında- ve bilseniz öteki öğrencilerin hepsinden daha
iyi okuyor.

Konunun birdenbire değişmesiyle, Marianna sanki ken-
disi de değişmişti: benzi sararmış ve sesi alçalmıştı, sanki
bütün söylediklerinden utanıyormuş gibi, yüzünde bir sıkıl-
ganlık ifadesi belirmişti. Sırf eski tonda devam etmekten
kurtulabilmiş olmak için, Nejdanov'u okula, köylüye ait
herhangi bir "sorun" üzerine çekmek istediği belli idi. Ama
o anda Nejdanov'un "sorun"larla uğraşacak hali yoktu.

— Marianna Vikentyevna, diye konuşmaya başladı,
size samimî olarak söylüyorum: Ben... şimdi şu aramızda
geçenleri... hiç ümit etmiyordum ("geçenleri" kelimesine,
Marianna hafifçe kulak kabartmıştı.) Bana öyle geliyor ki,
biz birdenbire çok.. çok yaklaştık birbirimize. Öyle olması
da gerekirdi. Biz çoktan beri biribirimizi anlamıştık; yalnız

(1) Papaz yardımcısı.

ses çıkarmıyorduk. Bu yüzden sizinle açık konuşacağım. Bu evde yaşamak size ağırlık ve sıkıntı veriyor; dayınız, ki anlayabildiğim kadariyle, dar düşünceli olmakla birlikte merhametli bir insandır, sizin durumunuzu anlamıyor mu ki, sizden yana olmuyor?

— Dayım mı? önce, dayım hiç te insan değildir; devlet memurudur -senatör mü, bakan mı, daha pek bilmiyorum. Sonra... ben boş yere şikâyet ve iftira etmek istemem: burada bir baskı ve sıkıntı içinde değilim, yani beni burada sıklmıyorlar; yengemin ufak tefek iğneli sözleri, aslında benim için hiçbir şey değildir... ben tamamiyle özgürüm.

Nejdanov şaşkın şaşkın Marianna'ya baktı:

— O taktirde... demincek bütün bana söyledikleriniz...

— Benimle alay etmekte serbestsiniz, ancak, benim mutsuzluğum kendi mutsuzluğumdan ileri gelmiyor. Ara sıra bana öyle gelir ki, ben Rusya'daki bütün ezilmişler, fakirler, acınacak durumda olanlar için acı çekmekteyim... Hayır, acı çekmek değil de, onlar için öfkeleniyorum, isyan ediyorum... Ben ki onlar için... başımı vermeğe hazırım. Ben küçük hanımcendi, sığıntı olmakla, hiç mi hiç birşey yapamamak ve elimden gelmemekle mutsuzum! Babam Sibirya'da, biz de annemle Moskova'da iken -ah nasıl yırttırdım babam için! Bu da onu kimbilir ne kadar çok sevdiğimden veya saydığımından değil de, sürgünlerin, kovulmuşların nasıl yaşadıklarını öğrenmek, kendi gözlerimle görmek isteyişimdendi... ve kendi kendime, bütün huzur, refah, topluluk içinde olanlara öyle bir kızardım.. oysa babam bitkin ve perişan bir halde geriye dönüp te onurundan fedakârlık etmeye, kapı çalmaya, hulûs çakmaya başlayınca... Ah, bu ne kadar ağır gelmişti bana! öldüğüne ne kadar iyi etti... annem de keza! ama, işte ben sağ kaldım... ne diye? Fena huylu, iyilik bilmez, geçimsiz birisi olduğumu, ne bir işe, ne de bir kimseye hiç mi hiç yaramadığımı hissetmek için!

Marianna yana eğildi, eli kanapeden kaydı. Bu hal Nejdanov'a çok dokunmuştu. Sarkan bu elc birazcık değindi... Ama Marianna hemen elini çekti, Nejdanov'un hareketini yersiz bulduğundan değil de, onun -Allah korusun- kendisi hakkında ilgi beklediğini hatıra getirmek istiyor düşünce-sine kapılmaması için.

Çamların dalları arasından, uzakta bir kadın elbisesi gözüktü.

Marianna doğruldu.

Bakınız, sizin Madonna casusunu göndermiş. Bu halayık beni gözetlemek, nerede ve kiminle dolaştığını hanıma bildirmekle görevlidir! Yengem, herhalde sizinle olduğumu ve bunun da yakışık almadığını akıl etmiş olacak -hele huzurunuzda oynadığı hissî sahneden sonra. Zaten eve dönme zamanı da gelmiş bulunuyor. Gidelim.

Marianna kalktı; Nejdanov da yerinden doğruldu. Marianna omuz aşırı ona bakındı ve birdenbire yüzünde sevimli, azıcık da mahçup, hemen hemen çocuksu bir ifade gezindi:

— Bana kızmıyorsunuzdur herhalde? Benim de huzurunuzda gösteriş yaptığımı sanmıyorsunuzdur? dedi ve Nejdanov'un birşey söylemesine meydan bırakmadan -hayır, siz bunu düşünemezsiniz! diye ekledi. İşte siz de tıpkı benim gibi talihsizsiniz, huyunuz da keza... fena, tıpkı benimki gibi. Yarın da beraberce okula gideriz, çünkü biz artık çok iyi arkadaş olduk.

Marianna ile Nejdanov eve yaklaştıkları sırada, Valentina Mihaylovna, balkondan, saplı gözlükle onlara baktı ve her zaman yaptığı gibi kısacık bir gülümseyişten sonra hafifçe başını salladı; açık camlı kapıdan, bir çaycağız içmek üzere uğramış olan dişsiz komşu ile Prefrans (1) masanın başında oturan Sipyagin'in bulunduğu misafir salo-

(1) Bir çeşit kâğıt oyunu.

nuna dönerek, yüksek sesle, kelimeleri uzatarak ve teker teker birbirinden ayırarak bağırdı :

— Hava ne kadar nemli! bu sağlığı bozar!

Marianna ile Nejdanoğlu birbirlerine bakiştılar; oyunu yeni yeni kazanmış bulunan Sipyagin, karısına, yanağı üzerinden yan gözle gerçek bir Bakan bakışı fırlattı - ve sonra, aynı uykulu, soğuk, fakat ferasetli bakışla, karanlık bahçeden dönen genç çeteyi süzdü.

XIV

Aradan iki hafta daha geçti. Herşey yolunda gidiyordu. Sipyagin günlük işleri, bir Bakan gibi değilse bile, bir daire müdürü gibi dağıtıyor - ve her zamanki gibi yüksekten, merhametli, bir parça da tiksinererek davranıyordu; Kolya derslerini alıyor, Anna Zaharovna sürekli, üzücü bir öfke içinde azap çekiyor, misafirler geliyor, sohbet ediyor, kâğıt oyunu oynuyorlardı -ve, görünüşe göre sıkılmıyorlardı; Valentina Mihaylovna, nezaketine tatlı bir alaycılık karışmış olmasına rağmen, Nejdanoğlu ile flörte devam ediyordu. Nejdanoğlu Marianna ile iyice yakınlaştı -ve onun karakterinin yeter derecede yatkın olduğunu ve kendisiyle yalın engellere takılmaksızın her şeyin konuşulabileceğini hayretle gördü. Marianna ile birlikte iki kez okulu da ziyaret etti, ama daha ilk ziyarette kendisinin burada yapacak bir işi olmadığına inandı. Diyakon Baba, Sipyagin'in emir ve müsaadesiyle okulu adamakıllı eline geçirmişti. Diyakon Baba, eski usule göre olmakla beraber, fena öğretmiyordu -ama, imtihanlarda bir hayli acayip sorular soruyordu; örneğin, bir defasında Garasey'e : "Bulutlardaki karasu tabirini nasıl açıklarsın?," diye sormuştu ki, Garasey'in buna, Diyakon Baba'nın işareti üzerine; "bu açıklanamaz," diye cevap vermesi gerekiyordu. Derken, yaz geldiğinden, sonbahara kadar okul da kapandı.

Paklin'in ve başkalarının direktiflerini hatırlayan Nejdanov, köylülerle yakınlaşma konusunda da çaba gösteriyordu; ama kısa zamanda, propaganda yapacak yerde onları eğitmekte olduğunun farkına vardı! O hemen hemen bütün hayatını şehirde geçirmişti -ve şehirle köy insanı arasında, onun bir türlü anlayamadığı uçurum, ya da hendek vardı. Nejdanov, ayyaş Kiril ile hattâ Mendeley Dutik ile konuşma fırsatını buldu, fakat, tuhaftır! onların yanında, sanki dilini yutmuş gibi susup durdu ve çok çeşitli, çok sert küfürden başka birşey duymadı onlardan. Fitüyev dedikleri bir başka mujik ise onu tamamiyle bir çıkmaza sokmuştu. Bu mujığın normalin dışında enerjik, haydudumsu denilebilecek bir yüzü vardı... Nejdanov: "Hadi bakalım, bu mutlaka iş yapar!" diye düşünmüştü... ve ne olsa beğenirsiniz? Fitüyev'in yersiz yurtsuz biri olduğu meydana çıktı; toprağını el gün almıştı elinden, çünkü bu sağlam ve kuvvetli adam **çalışmıyordu**. Derinden gelen bir inilti ile: "yapamam! diye parlıyor ve uzun uzun göğsünü geçiriyordu: çalışamam! öldürün beni! ben nasıl olsa avucumu doldururum!" diyor ve sonuç olarak işi, ekmek paracığı, sadakacık dilenmeye döküyordu... Yüz ise -Rinaldo Rinaldininki gibi! Fabrika mensuplarına gelince, bunlar hiç sarmadı Nejdanov'u; bu çocukların hepsi de, ya son derece canlı, ya da son derece gamlı idiler... Böylece Nejdanov için onlardan da birşey çıkmadı. Bu konuda Nejdanov, arkadaşı Silin'e büyük bir mektup yazdı ve kendi beceriksizliğinden acı acı dert yandı. Ki bu beceriksizliğini de kötü terbiyesine ve yarsız estetik tabiatına veriyordu! Birdenbire propaganda işinde kendisine düşen görevin, ağızdan çıkan canlı sözle değil de, yazılı sözle yerine getirilmesini kavradı: ama tasarladığı broşürler de heyecan sağlamadı. Kâğıda aktarmak istediği herşey, onun kendisine sahteymiş, yapmacıkmiş, dile ve sese aykırı imiş gibi göründü ve o iki kere - of ne müthiş şey! - istemiyerek şiire veya karamsar, hissî yazılarla içini

dökme yoluna saptı. Bu başarısızlığını Marianna'ya açmaya bile karar verdi (önemli güven ve yakınlık belirtisi)... ve üstelik hayrettir, ondan şefkat de gördü, tabii yazılarına karşı değil de, çekmekte olduğu ve Marianna'ya yabancı olmayan ruhî hastalığına karşı. Marianna estetiğe ondan daha az karşı değildi; aslında, Markelov'u sevmeyişi ve ona varmayışı ise, Markelov'ta işte bu estetikten bir iz bulunmayışı yüzündendi. Tabii Marianna bu konuda kendi kendine bile itirafıta bulunmağa cesaret edemezdi; amma işte, bu bilinç bizde öyle kuvvetli idi ki, kendi içimizde yarı kuşkulu bir sır olarak kalıyordu.

Böylece günler, güçlkle, arızalı olarak, ama sıkmadan geçip gidiyordu.

Nejdanov bir tuhaf olmuştu. Kendinden, faaliyetinden, daha doğrusu faaliyetsizliğinden bir türlü memnun olamıyordu; sözleri, nerede ise, kendini yermeye sahra ve zehir zıkkım halini almıştı; oysa içinde, çok derinlerde bir yerde, hiçbir kötülük yoktu; hattâ bir çeşit huzur duyuyordu Nejdanov. Bu, köydeki sakinliğin, havanın, yazın, tatlı yemeklerin, rahat yaşamanın mı bir sonucu idi? Yoksa, onun doğduğundan bu yana ilk defa kadın ruhuyla temastan duyduğu tatlılıktan mı ileri gelmişti? -kestirmek güçtür; ama gerçekte, arkadaşı Silin'e -samimî olarak- dert yanmasına rağmen, bir hafiflik duyuyordu.

Ancak, Nejdanov'un bu keyfi, ani olarak ve zoraki bir şekilde sona erdirildi - bir gün içinde.

O günün sabahında Nejdanov, Vasiliy Nikolayeviç'ten bir tezkere aldı, bu tezkerede vakit geçirmeden Markelov ile birlikte, daha önce kendisinden bahsedilen Solomin'le ve S.'de yaşayan Goluşkin adında staroobriyadetz (1) bir tüccarla görüşüp konuşması ve talimat beklemesi emrolunuyordu. Bu tezkere Nejdanov'u pek heyecanlandırdı; bu tez-

(1) Gerici, dinde muhafazakârlığı öğütleyen mezhep mensubu.

kerede o, kendi tembelliğine değinen bir kınama sezer gibi oldu. Bütün bu süre içinde onun yalnız sözlerinde kaynaşan acı, şimdi yeniden gönlünün derinliklerinden kabardı.

Öğleye doğru neşesiz ve sinirli bir halde Kallomeytsev geldi. Ağlamaklı bir sesle:

— Tasavvur edin, diye bağırdı, az önce gazeteden nasıl bir facia okumuş bulunuyorum: dostumu, sevimli Miha-il’imi, Sırp Prensini, bir takım caniler Belgratta öldürmüşler! Kesin bir son verilmezse, bu jakobinler, bu ihtilâlciler, sonunda nelere girişirler!.

Sipyagin, bu iğrenç öldürme olayının jakobinler tarafından değil de “ki Sırbıye’de bunların varlığına ihtimal verilemez”, Obrenoviç’lerin düşmanı olan Kara Görgiyeviç partisinin adamları tarafından yapılmış olabileceğine “ışart etmek istedi”... Ama Kallomeytsev hiçbir şey dinlemek istemiyordu ve aynı ağlamaklı sesle, ölen prensin kendisini nasıl sevdiğini, ona nasıl silâh hediye ettiğini yeni baştan anlatmağa başladı!.. Perde perde heyecanlanıp coşarak, Kallomeytsev, sözü sınır dışındaki jakobinlerden, adi nihilistlere ve sosyalistlere getirdi ve sonunda, tüm Filippik’i (1) ile parladı. Modaya uygun şekilde, iki eliyle yakaladığı kocaman beyaz ekmeği, “Café Riche”te hırslı Parislilerin yaptığı gibi, çorba tabağının üstünde ikiye bölerek, ufalamak, kim ve ne olursa olsun karşı koymak isteyenlerin tümünü un ufak etmek arzusu gösterdi!! Ve o şekilde de ifade kullandı. Kaşığı ağzına götürürken “vakti geldi! vakti geldi!” diyor, sert üzüm şarabı dolduran uşağa kadehi geri verirken “vakti geldi! vakti geldi” diye tekrarlıyordu. Moskova’daki büyük topçuları saygı ile anıyor - ve Ladislas, notre bon et cher Lădislas (2), dilinden düşmüyordu. Bu arada

(1) Yerici sözler: Demosten’in, Makedonya Kralı Filip aleyhine söylediklerinin tümüne verilen ad.

(2) İyi ve değerli Lădislas’ımız.

bakışlarını, sanki bıçak saplarcasına Nejdanov'a dikiyordu. "Al, işte sana! İşin çatallı tarafına bak! Ben bunu senin hesabına! al bir daha!" diyen bir hali vardı. Sonunda Nejdanov dayanamadı ve hafif titreyen (korkudan değil tabii) boğuk bir sesle karşılık vermeye başladı; gençliğin ümitlerini, prensiplerini, ideallerini savundu. Kallomeytsev hemen cıyak cıyak bağırmağa - ki hoşnutsuzluğunu hep böyle yüksek sesle ifade ederdi - ve hakaret etmeye başladı. Sipyagin, edalı bir şekilde Nejdanov'dan yana çıktı; Valentina Mi-haylovna da keza kocasından yana oldu; Anna Zaharovna Kolya'nın dikkatini başka yöne çekmeye uğraştı ve eğik kapışonunun altından rast gele öfkeli bakışlar fırlattı; Mari-anna sanki taş kesilmiş gibi, hiç kıımıldanmadı.

Belki yirminci defa duyduğu Ladislas adının anılışında Nejdanov, birdenbire parladı ve avucu ile masaya vurarak:

— İşte bulduğunuz otorite! diye bağırdı. Sanki biz Ladislas'ın ne olduğunu bilmiyoruz! O doğuştan çıkarcının biridir, başka birşey değil.

Kallomeytsev öfkesinden kekleyerek:

— A..a..a..a..a.. ba... bak hele... bak ne.. reye! diye inledi. Siz Graf Blazenkrampf ve Prens Kovrijkin gibi yüksek kişilerin saygı gösterdiği bir kimseye dil uzatmağa nasıl cüret edersiniz!.

Nejdanov omuz silkti.

— İyi bir referans: Prens Kovrijkin, şu uşak zihniyetli kişi..

Kallomeytsev:

— Ladislas benim dostumdur! diye bağırdı, o benim yoldaşımdır - ve ben...

Nejdanov sözünü kesti:

— Sizin için daha kötü ya, demek ki, siz onun düşün-

celerini paylaşıyorsunuz, dolayısıyla benim sözlerim sizi de içine alıyor.

Kallomeytsev öfkesinden donakaldı.

— Na... nasıl? ne? nasıl cüret ediyorsunuz? g... gerekir ki, sizi... şimdi...

Nejdanov alaylı bir nezaketle ikinci defa onun sözünü kesti:

— Beni ne yapmak istiyorsunuz **şimdi**?

İki düşman arasındaki bu çatışmanın, şayet daha başlangıçta Sipyagin tarafından durdurulmamış olsaydı, ne şekilde çözümlenebileceğini Allah bilirdi. Sipyagin, sesini yükselterek, heybetli bir tavır takınarak -ki bunda devlet adamının önemliliği mi, yoksa ev sahibinin onuru mu ağır bastığı pek belli olmuyordu - bundan böyle sofrasının başında bu gibi ölçsüz itirazları duymak istemediğini; kendisinin çoktanberi, her türlü fikre saygı göstermeyi bir kural (kutsal bir kural diye düzeltti) haline getirdiğini; ancak, bunların (sözün burasında armalı yüzüğünün süslediği işaret parmağını yukarı kaldırdı) terbiye ve nezaket sınırları içinde kalmaları gerektiğini; bir yandan Bay Nejdanov'un dilini tutamayışını - ki bu onun gençliğine verilebilirdi - hoşgörmeyeceği gibi, öte yandan Bay Kallomeytsev'in karşı safta bulunan insanlara hücumundaki amansızlığı da - ki bu onun ortak nimetlere karşı yırtınmasıyla açıklanabilirdi - tasvip edemeyeceğini, rahat bir sertlikle açıkladı ve sözlerini şöyle bitirdi:

— Benim çatım altında, Sipyaginlerin çatısı altında ne jakobinler, ne de çıkarıcılar yoktur; sadece, birbirini anladıktan sonra, mutlaka birbirine el vermek suretiyle işi bir sonuca bağlayacak kimseler vardır!.

Nejdanov'la Kallomeytsev, her ikisi de ses çıkarmadı-

lar, ama birbirlerine el de vermediler; onlar için birbirlerini anlama saatinin henüz gelmediği belliydi. Tersine: onlar şimdiye kadar hiçbir zaman birbirlerine karşı bu kadar kuvvetli bir hınç duymamışlardı. Öğle yemeği huzursuz ve kötü bir sessizlik içinde geçti; Sipyagin siyasi bir fıkra anlatmağa çalıştı, ama yarı yerinde bundan vazgeçti. Marianna ısrarla kendi tabağına bakıyordu. O, Nejdanov'un sözlerini kendisinde yarattığı sempatiyi sezdirmek istemiyordu, korkaklığından değil - o-o hayır! sadece, herşeyden önce kendini Sipyagina'nın eline vermemek gerekiyordu da ondan. Marianna onun delici ve dikkatli bakışlarını üzerinde hissediyordu. Gerçekten de Sipyagina gözlerini ondan ayırmıyordu - ondan ve Nejdanov'dan. Nejdanov'un beklenmedik bir iç çekişi Bayan Sipyagina'yı önce şaşırttı ise de, sonradan ayılır gibi oldu, öyle ki elinde olmayarak "A!.." diye fısıldadı, zeki kadın bir anda, kendisinden yüz çevirdiğini kavramıştı, o Nejdanov ki, henüz kısa bir süre önce onun eline geçmiş bulunuyordu. "Burada birşeyler geçmiş olacak, diye düşündü... Acaba Marianna mı? Evet; mutlaka Marianna... Nejdanov onun hoşuna gidiyor... üstelik Nejdanov da..." ve düşüncelerini şöyle bağladı:

"Tedbir almak gerekiyor". Bu arada Kallomeytsev ise öfkesinden boğuluyordu. Hattâ iki saat sonra Prefrans oynarken "pas!" veya "satın alıyorum!" kelimelerini kalbi sancıyarak söylüyor ve "hâkir görüyormuş!" gibi davranmasına rağmen, sesinde hakarete uğramışlığın boğuk titreşimi seziliyordu. Bir tek Sipyagin, aslında bütün bu sahneden pek memnun kalmış görünüyordu. Güzel konuşma gücünü göstermek, başlamakta olan fırtınayı yatıştırmak fırsatını bulmuştu... O Lâtince biliyordu ve Virjil'in Quos ego! (ben sizi!) si ona yabancı değildi. Kendini özel olarak Neptun ile karşılaştırmıyordu, ama aslında sempati duyarak onu düşünüyor gibiydi.

Nejdanov ilk fırsatta odasına geçti ve içeri kapandı. Hiç kimseyle görüşmek istemiyordu - Marianna'dan başka hiç kimseyle. Marianna'nın odası, bütün üst katı dolaşan uzun koridorun en ucunda bulunuyordu. Nejdanov yalnız bir defa, o da birkaç dakikalığına girmişti oraya; ama, gidip kapısını çalarsa, Marianna kızmayacak, hattâ kendisiyle konuşmayı arzu edecek gibi geliyordu ona. Artık epeyce geç olmuştu, saat aşağı yukarı on vardı: ev sahipleri öğle yemeğinde geçen sahneden sonra Nejdanov'u heyecanlandırmak istememişler ve Kallomeytsev ile kâğıt oynamağa devam etmişlerdi. Valentina Mihaylovna ikinci defa olarak, yemekten sonra yine ortarlardan kaybolan Marianna'yı soruşturdu. Herhangi bir kimse değil de, şaşırıp kalan insanların yaptığı gibi, daha ziyade duvarlara bakarak, önce Rusça, sonra Fransızcâ "Marianna Vikentyevna nerede olabilir ki?" dedi; bununla beraber, biraz sonra kendisi de tamamiyle oyuna kapıldı.

Nejdanov bir iki defa odasında gezindikten sonra, koridordan Marianna'nın kapısına doğru yürüdü ve yavaşça bu kapıyı çaldı. Cevap yoktu. Bir defa daha çaldı ve kapıyı açmak için zorladı... kapı kilitliydi. Ama, henüz kendi odasına dönüp te sandalyasına oturabilmişti ki, kendi kapısının yavaşça gıcırdadığını ve Marianna'nın sesini duydu:

— Aleksey Dimitriç, bana gelen **siz** miydiniz?

Nejdanov yerinden sıçrayarak koridora fırladı: Marianna, elinde mum, sapsarı ve hareketsiz bir halde, kapının önünde duruyordu.

— Evet... Ben... diye fısıldadı.

— Gidelim, dedi Marianna ve koridor boyunca yürüdü; ama koridorun sonuna varmadan duraladı ve eliyle alçarak bir kapıyı itti, ufarak, bomboş denilebilecek bir oda ilişti Nejdanov'un gözüne. - En iyisi, buraya girelim Alek-

sey Dimitriç, burada bizi kimse rahatsız etmez. - Nejdanov boyun eğdi. Marianna mumu pencere kenarına koydu ve Nejdanov'a dönerek :

— Sizin özellikle beni görmek isteşinizi anlıyorum, diye başladı, - bu evde yaşamak size çok ağır geliyor, bana da öyle.

Nejdanov:

— Evet; Marianna Vikentyevna, sizi görmek istedim, dedi. Ama, sizinle dost olalı, burası bana ağır geliyor.

Marianna düşünceli bir halde gülümsedi.

— Teşekkür ederim, Aleksey Dimitriç, ama söyleyin, bütün bu münasebetsizliklerden sonra burada kalmak niyetinde misiniz?

— Beni burada tutmayacaklarını sanıyorum - beni reddedeceklerdir!

— Yoksa kendiniz vazgeçmez misiniz?

— Kendim... hayır.

— Niçin?

— Gerçeği öğrenmek ister misiniz? Çünkü **siz** buradasınız.

Marianna başını eğdi ve odanın kuytu bir köşesine doğru birkaç adım attı.

Nejdanov sözlerine:

— Üstelik, burada kalmak **zorundayım** da... diye devam etti. Siz hiçbir şeyi bilmiyorsunuz, ama ben size her şeyi söylemek istiyorum, buna kendimi mecbur hissediyorum. - Marianna'ya yaklaşarak, onu elinden tuttu. Marianna elini çekmedi, sadece Nejdanov'un yüzüne baktı. Nejdanov, ani ve kuvvetli bir coşkuylukla: - Dinleyiniz! beni dinleyiniz! diye bağırdı. Ve bir çırpıda, odada bulunan iki üç sandalyeden hiçbirine oturmaksızın, Marianna'nın elini tutmaya devamla, heyecanlı, ateşli ve kendisinin bile ummadığı güzel bir ifade ile ona planlarını, amaçlarını, kendisini Sipyagin'in teklifini kabule zorlayan nedenleri, bütün

ilişki ve tanışıklıklarını, geçmişini, şimdiye dek saklayıp hiç kimseye açmadığı nesi varsa hepsini anlattı!. Alınan mektuplar hakkında, Vasiliy Nikolayeviç hakkında - herşey hakkında, hattâ Silin hakkında bilgi verdi! Acele acele, ta-kıntısız, en ufak bir tutukluk yapmadan, sanki şimdiye kadar bütün sırlarını Marianna'ya açmadığı için kendi kendini kınıyormuş gibi, Marianna'dan özür diliyormuş gibi konuşuyordu. Marianna onu dikkatle, bir türlü doymaksızın dinliyordu; ilk anlarda şaşalamıştı... ama bu şaşkınlık çok çabuk kayboldu. Şimdi gönlü minnettarlıkla, mutlulukla, bağlılıkla dopdoluydu. Yüzü gözü ışık saçıyordu; öteki elini de Nejdanov'un eli üzerine koydu - dudakları heyecanla açıldı... Birdenbire dehşetli güzelleşmişti!.

Nejdanov nihayet sustu, çok güzel tanıdığı ve çok değer verdiği bu yüze, sanki ilk defa görüyormuş gibi baktı.

Derin ve kuvvetli bir iç çekişiyle:

— Ah, size herşeyi anlatmakla ne kadar iyi ettim! diye fısıldayabildi.

Marianna keza fısıltıyla:

— Evet, güzel... güzel! diye tekrarladı. Elinde olmaksızın Nejdanov'un hareketlerini yansıtıyordu -ki onun da sesi kesildi. Demek, biliyordunuz ki, - diye devam etti - ben sizin emrinizdeyim, davanız için faydalı olmak isterim, gereken herşeyi yapmaya, emredilen her yere gitmeye hazırım, her zaman bütün gönlümle istediğim - sizin isteklerinizdir...

O da susmuştu. Bir kelime daha konuşsa, rikkatle göz yaşları boşanabilirdi. Onun tüm sert varlığı, birdenbire balmumu gibi yumuşamıştı. Şimdi o çalışma aşkı, fedakârlık, mutlaka fedakârlık aşkıyla yanıyordu.

Kapının önünde ayak sesleri duyuldu - dikkatli, telâşlı, hafif ayak sesleri.

Marianna birden doğruldu - ellerini çekti ve anide değişti, neşelendi. Yüzünde bir umursamazlık bir yiğitlik ifadesi gezindi.

— Şu anda bizi kimin dinlemekte olduğunu biliyorum! diye öyle yüksek bir sesle bağırdı ki, her kelimesi net kelimelerle koridora yayıldı. - Bayan Sipyagina dinliyor bizi... ama bunun benim için hiç önemi yok.

Kapı önündeki hışırtı dindi.

Marianna Nejdanov'a dönerek :

— Evet, nasıl? dedi, ne yapmamız gerekiyor? Size nasıl yardım edeyim? Söyleyiniz... çabuk söyleyiniz! ne yapalım?

— Ne mi yapalım? dedi Nejdanov. - Henüz bilmiyorum... Markelov'dan tezkere aldım...

— Ne zaman, ne zaman?

— Bugün akşam üzeri. Yarın onunla birlikte fabrika-ya, Solomin'e gitmem lâzım.

— Evet... evet... işte bir yavuz adam daha: Markelov! İşte gerçek bir arkadaş!.

— Aynı benim gibi mi?

Marianna dik dik onun yüzüne bakarak:

— Hayır! dedi, aynı değil.

— Nasıl?..

Marianna birdenbire yüzünü çevirdi:

— Ah! Yoksa siz, şu anda benim için ne olduğunuzu ve benim ne hissettiğimi anlamıyor musunuz?..

Nejdanov'un kalbi hızla çarpıyordu. Elinde olmaya-
rak gözleri kapandı. Bu kız, onu, o yersiz yurtsuz karabaht-
lı kişiyi seven, ona güvenen, onun peşi sıra, onunla bera-
ber aynı hedefe gitmeye hazır olan - bu eşi görülmemiş kız -
Marianna - şu anda Nejdanov için dünyada bütün güzellik-
lerin, hakseverliğin timsali, tadmadığı aile, kızkardeş, ka-
dın sevgisinin timsali ve yurt, mutluluk, savaş, özgürlük tim-
saliydi!.

Nejdanov başını kaldırdı - ve tekrar Marianna'nın kendisine çevrilmiş bulunan gözleriyle karşılaştı...

Ah, bu gözlerin parlak ve yanan bakışları gönlünün ta derinliklerine nasıl da işliyordu!.

Yumuşak bir sesle:

— Demek ki... yarın gidiyorum... diye konuştu. Ve oradan dönünce, ben size (aniden, Marianna'ya “siz” diye hitap etmek bir tuhaf gelmişti ona)... Ben size, ne öğrendimse, neye karar verilmişse, hepsini anlatacağım. Bundan böyle, ben ne yaparsam, ne düşünürsem, hepsini, hepsini ilk öğrenen sen olacaksın...

Marianna tekrar onun elini yakalayarak:

— Oh, dostum benim! Ben de sana aynı şeyi vadediyorum! diye bağırdı.

Bu “sana” kelimesi o kadar kolay ve basit söylenmişti ki, sanki başka türlü söylenemezmiş ve bu yoldaşça ifade edilen bir “sana” imiş izlenimini veriyordu.

— Mektubu görebilir miyim?

— İşte mektup, işte.

Marianna bir solukta mektubu okudu ve bakışlarını büyük bir saygı ile Nejdanov'a dikti:

— Sana böylesine önemli işler yüklüyorlar ha?

Nejdanov karşılık olarak gülümsedi ve mektubu cebine soktu. Sonra: - Tuhaf şey... diye konuştu. İşte birbirimize aşkımızı açıkladık - birbirimizi seviyoruz - oysa aramızda buna dair tek kelime geçmedi.

Marianna:

— Ne lüzum var? diye fısıldadı ve birdenbire onun boynuna atıldı, başını omuzuna sıkıştırdı... ama birbirleriyle öpüşmediler bile - bu, nedense acı olabilirdi - ikisinin de içine böyle doğmuştu nedense - ve birbirlerinin ellerini sıkı sıkı sıkarak birdenbire çözülüp ayrıldılar...

Marianna boş odanın penceresinin kenarına bıraktığı muma doğru ilerledi ve o ana kadar akıl edilmemiş birşeyi

hatırlar gibi oldu. Mumu söndürdü ve kapkaranlık koridor-
da hızla kayarcasına odasına döndü, soyundu ve nedense
ona şimdi sevimli gelen aynı karanlık içinde yatağına girdi.

XVI

Ertesi sabah Nejdanov uykudan uyandığı zaman, dün
akşamki olanları hatırladığında herhangi bir şaşkınlığa kapıl-
mak şöyle dursun, tersine: aslında çoktanberi yapılması ge-
reken bir işi tamamlamış gibi, güzel ve pırıl pırıl bir sevinç-
le dopdolu idi. Sipyagin'den iki günlüğüne izin isteyen ve
bu isteği derhal, fakat sertçe bir şekilde yerine getirilen
Nejdanov, Markelov'a hareket etti. Hareket etmeden önce
Marianna ile görüşmeye muvaffak oldu. O da hiç bir utan-
gaçlık ve sıkılğanlık hissetmedi, gayet rahat bakınıp konu-
tu ve ona rahatça "sen" diye hitap edebildi. Marianna'yı
heyecanlandıran tek şey, Nejdanov'un Markelov'dan neler
öğreneceği idi; ve Nejdanov'dan, bütün öğrendiklerini ken-
disine anlatmasını rica etti.

— Bu besbelli birşey! dedi Nejdanov ve kendi kendine
de :

"Gerçekten telâşa kapılacak ne var ki? diye düşündü.
Bizim birbirimize yaklaşmamızda özel duygu... ikinci dere-
cede rol oynamıştır - oysa, geri dönülmeyecek şekilde bir-
leştik. Dava adına mı? Evet, dava adına!"

Nejdanov böyle düşünüyor ve bu düşüncelerinde ne
derece bir gerçeklik - ve gerçeksizlik - bulunduğunu kendisi
de farketmiyordu.

O, Markelov'u her zamanki gibi yorgun ve keyifsiz bul-
du. Öğle yemeği olarak şöyle böyle birşeyler yedikten son-
ra, mahut araba ile (ki çok genç ve henüz hiç koşulmamış
olan ikinci koşum atı bir mujikten kiralanmıştı, Markelov'-
unki hâlâ topallıyordu) tüccar Faleyev'in büyük kâğıt fabri-
kasına yollandılar, Solomin orada bulunuyordu. Nejdanov'-

un merakı artmıştı: son günlerde hakkında o kadar çok şeyler işittiği adamı daha yakından tanımayı çok istiyordu. Solomin önceden haberliydi; iki yolcu fabrikanın kapısına yanaşıp ta adlarını söyledikleri anda, hemen, gösterişsiz bir “makinist-yönetmen” odasına alındılar. Solomin kendisi fabrikanın baş bölümünde bulunuyordu; Nejdanov ile Markelov, işçilerden biri arkalarından yetişene kadar pencereye yanaşıp bakınmağa muvaffak olmuşlardı. Fabrikanın tam randımanla çalıştığı ve işten kaynaşır bir halde olduğu belliydi: her yandan sürekli bir çalışmanın coşkunu ve uğultusu geliyordu: makineler pufalayıp takırdıyor, tezgâhlar gıcırıyor, çarklar vınlıyor, kayışlar şapırdıyor, el arabaları, bidonlar, yüklü küçük arabalar akıp gidiyor, gözden kayboluyor; buyurucu bağırışlar, zil sesleri, ıslıklar: kemirli gömlekli, saçları incecik kayışlarla bağlanmış ustalar. basma giyinmiş işçi kızlar telâşla koşuyorlar; koşulu beygirler yerlerinde kıvıldaşıyorlardı... Binlerce kişilik insan-gücü, gergin bir saz teli gibi uğulduyordu. Herşey doğru, akla yatkın ve tam bir beraberlik içinde yapıyordu: ama hiçbir yerde ve hiçbir şeyde, değil birazcık şıklık ve düzenlilikten, temizlikten de eser yoktu; tersine, her yanda ihmalcilik, pislik ve pasaklılık göze çarpıyordu; orada pence-renin camı kırılmış, şurada sıva dökülmüş, tahtalar düşmüş ve ardına kadar açık kapı sırtıyor; büyük avlunun ortasında, içine atılan çürük şeylerle taşmış ve yüzü kararmış kocaman bir su birikintisi: daha ötede, karmakarışık fırlatılmış kerpiç yığınları göze çarpıyor; hızar kalıntıları, çinko, sandık, sicim parçaları yerde yuvarlanıyordu; tüyleri kırışık, karınları çekik köpekler ortalıkta dolaşüyor, hattâ havlamıyorlardı bile: tahta perdenin köşesinde dört yaşlarında, kocaman karınlı, darmadağın saçlı, is pas içinde bir çocuk oturuyor ve bütün dünyaca terkedilmişçesine, ümitsizlik içinde ağlıyordu; yanbaşı, keza avını ise bulanmış bir domuz alaca yavrularıyla birlikte lahana koçanlarını ke-

miriyordu; gerilmiş bir iptе delik deşik çamaşırlar sallanıyordu; - ya o fena koku, her yanı saran pis koku! Rus fabrikası - ne olacak; Alman ya da Fransız fabrikası değil ki.

Nejdanov Markelov'a bakarak, şöyle konuştu:

— Solomin'in yeteneklerinin eksiksizliği hakkında bana o kadar çok şeyler anlatıldı ki, doğrusu, bütün bu karmaşıklıktan hayrete düştüm; bunu hiç beklemiyordum.

Markelov üzüntü içinde:

— Burada karmaşıklık yok, Rus pasaklılığı var, dedi. Herşeye rağmen - milyonluk bir iştir. Solomin'in ise ayak uydurması gerekir: eski âdetlere de, işlere de, mal sahibinin kendisine de. Faleyev hakkında bir bilginiz var mı?

— Hiç yok.

— Moskova'da en büyük para babasıdır. Burjuva - tek kelimeyle!.

O sırada Solomin odaya girdi. Nejdanov fabrika konusunda olduğu kadar, Solomin'in kendisi hakkında da hayal kırıklığına uğramıştı. İlk bakışta Solomin'in Finli, ya da, daha çok İsveçli izlenimini veriyordu. Uzun boylu, çok açık renk saçlı, balık etinde, geniş omuzlu idi; yüzü uzun ve sarı, burnu kısa ve geniş, gözleri çok ufak ve yeşilimtrak, bakışları sakın, dudakları iri ve ileri çıkık; dişleri beyaz ve keza iri, yeni yeni tüylenmeğe başlayan çenesi ikiye ayrıktı. Mesleğinin gerektirdiği şekilde, ateşçi kıyafetinde giyinmişti: sırtında eski, sarkık cepli bir ceket, başında örşelenmiş meşin bir kasket, boynunda yün atkı, ayağında katranlı çizmeler vardı. Yanında, kırk yaşlarında, basit kaftanlı, gayet hareketli çingenemsi yüzlü ve zift gibi kara gözlü birisi vardı, ki bu adam içeri girer girmez, keskin bakışlarını hemen Nejdanov'a dikmişti... O Markelov'u önceden tanıyor-du, Adına Pavel diyorlardı: Pavel, Solomin'in mutemedi olarak tanınırdı.

Solomin telâssızca ziyaretçilere yaklaştı ve hiç konuşmaksızın nasırlı, sert eliyle her ikisinin de ellerini sıktı; masadan çıkardığı kapalı bir zarfı, yine hiç konuşmaksızın, Pavel'e verdi ve Pavel hemen dışarı çıktı. İşte ondan sonra Solomin gevşeyip konuştu; elinin bir hareketiyle kasketini arkaya devirerek, boyalı, ağaç bir sandalyeciğe oturdu ve Markelov'la Nejdanov'a da böyle bir kanape göstererek :

— Buyurun, dedi.

Markelov önce Solomin'i Nejdanov'la tanıştırdı; Solomin ikinci kez Nejdanov'un elini sıktı. Bundan sonra Markelov “dava” hakkında konuşmaya başladı ve Vasiliy Nikolayeviç'in mektubundan bahsetti. Söz konusu mektubu Nejdanov Solomin'e verdi. Solomin dikkatle, telâssızca, gözlerini satırlar üzerinde gezdirerek mektubu okurken, Nejdanov da onu seyrediyordu. Solomin pencereye yakın bir yere oturmuştu. Artık alçalan güneş, onun yanık, hafif terli yüzünü, birçok yaldızlı noktalar halinde tutuşturduğu alevli sarı saçlarını, pırıl pırıl aydınlatıyordu. Okurken, burun delikleri sarsılıp şişiyor ve dudakları, sanki her kelimeyi telâffuz ediyormuş gibi kıpırdaşıyordu, mektubu yüksekte ve iki eliyle sağlam olarak tutuyordu. Bütün bu hareketler, Allah bilir neden, Nejdanov'un hoşuna gitmişti. Solomin mektubu Nejdanov'a geri verdi, onun yüzüne gülümsedi ve tekrar Markelov'u dinlemeye koyuldu. Markelov ise konuştu, konuştu - ve nihayet sustu.

Solomin:

— Biliyor musunuz? diye söze başladı. - Onun biraz kıskık, ama genç ve kuvvetli sesi de Nejdanov'un hoşuna gitmişti, - benim burası hiç uygun değil; size gidiverelim, topu topu yedi verst çeker sizin ora. Araba ile geldiniz, değil mi?

— Evet.

— Öyle ise... bana yer vardır. Bir saat sonra işlerim

bitiyor ve ben serbest kalıyorum. Görüşüp konuşuruz - Nejdano'v'a dönerek: - siz de serbest misiniz?

— Übürgüne kadar.

— Çok güzel. Geceyi kendilerinde geçiririz. Mümkün mü, Sergey Mihayliç?

— Sormağa ne hacet! elbette mümkün.

— Öyle ise... ben hemen. Yalnız müsaade edin de birazcık temizleneyim.

Markelov önemle:

— Ya sizin fabrikadaki durum nasıl? diye sordu.

Solomin çevresine bir göz attı ve ikinci kez:

— Görüşüp konuşuruz. dedi. - azıcık bekleyiniz... ben hemen... unuttuğum birşey var.

Solomin dışarı çıktı. Nejdano'v, Solomin'in kendisi üzerinde bıraktığı iyi izlenim olmasa, onun hakkında belki de "acaba savuşmak mı istiyor?" diye düşünür, hattâ belki bunu Markelov'dan da sorabilirdi. Ama, aklından böyle birşey geçmedi.

Bir saat sonra, fabrikanın gürültülü kalabalığı kocaman binanın bütün merdivenlerinden sökün ettiği ve bütün kapılardan dağıldığı sırada, içinde Markelov, Nejdano'v ve Solomin'in bulunduğu araba, kapıdan çıkıp yola koyuldu.

Solomin'i kapıya kadar uğurlayan Pavel, peşinden:

— Vasiliy Fedotiç! faaliyete geçelim mi? diye bğırdı.

— Biraz beklet! dedi Solomin ve arkadaşlarına da: - bu, bir gece işi ile ilgilidir, diyerek açıklamada bulundu.

Yolcular Borzönkovo'ya gelmişler, daha ziyade bir nezaket icabı olarak akşam yemeğini yemişler, ondan sonra da sigaraları yakarak, o bitip tükenmek bilmeyen Rus gece konuşmalarından birine başlamışlardı, ki bu çapta ve bu cins konuşmaların başka herhangi bir millete özgü olduğunu sanmıyorum. Bu arada Solomin, burada da, Nejdano'v

nov'un kendisinden beklediklerini verememişti. Gayet az konuşuyordu... o kadar az ki, nerede ise devamlı olarak susuyor denilebilirdi; yalnız dinleyişi gayet dikkatli idi ve ortaya bir fikir atar, ya da mütalâa ileri sürerse, bu mutlaka hem pratik, hem ağır basıcı, hem de gayet kısa olurdu. Sonuç olarak, Solomin'in Rusya'da ihtilâlin yakınlığına inanmadığı meydana çıktı; ama fikirleriyle başkalarını bağlamak istemediğinden, onların denemelere girişmelerine engel olmuyor ve kendilerine uzaktan değil de, yan gözle bakıyordu. O Petersburg ihtilâlcilerini iyi tanırdı ve kendisi halktan gelmekle beraber bir dereceye kadar onlara sempati de duyardı; ama bu işte halkın istemiyerek davanın dışında kaldığını, oysa "onsuz hiçbir şey yapılamayacağını" ve uzun süre onu hazırlamak gerektiğini kavıyordu - üstelik bu iş onların yaptığı şekil ve nitelikte olmayacaktı. Kurnaz veya kuşkulu birisi olarak değil de, ne kendini, ne de başkalarını boşuboşuna harcamak istemeyen akıllı bir küçük olarak kenarda kalıyordu. Dinleme işine gelince... Ne diye dinlememeli... Hattâ fırsat düşerse, ne diye öğrenmemeli idi? Solomin, bir papaz yardımcısının biricik oğluydu; beş kız kardeşi vardı ve bunların hepsi de ya bir papazla, ya da bir papaz yardımcısı ile evlenmişlerdi; ama o, açık-göz ve temkinli bir adam olan babasının izniyle, din okulumu bırakarak matematikle uğraşmaya başlamış, özellikle, mekaniğe merak sarmıştı; girdiği fabrikada rastladığı bir İngiliz onu kendi çocuğu gibi sevmiş ve kendi parasıyla Manchester'e göndermişti ki, Solomin burada iki yıl kalarak İngilizceyi öğrenmişti. Moskova'lı tüccarın fabrikasına gireli henüz çok olmamıştı; emri altındakilere karşı davranışı resmî olmakla beraber - ki İngiltere'de bu düzeni çok seyretmişti - onların yakınlığını da kazanmıştı: bizim adamdı, yani! Babası kendisinden çok memnundu, onun hakkında "derin" tabirini kullanır, yalnız oğlunun evlenmek istemeyişine üzülmüdü.

Markolov'un evindeki gece konuşmasında, yukarıda da söylendiği gibi, Solomin hep susmuştu; ama sıra Markolov'un fabrika işçilerine bağlanan ümitlerle ilgili olarak yaptığı yorumlara gelince, Solomin, her zamanki gibi gayet kısa olarak bizim Rusya'daki fabrika işçilerinin yabancı ülkelere benzemediğine, en sessiz kimseler olduğuna işaret etti.

Markelov :

— Ya mujikler? diye sordu.

— Mujikler mi? artık onların içinde epeyce ağalar türedi ve bunlar yıldan yıla daha da artacak - ağalar ise yalnız kendi çıkarını düşünürler; geri kalanı - koyundur, cahildir.

— Peki nerede arayalım?

Solomin gülümsedi:

— Arayınız ve kendinize çekiniz!

O hep gülümserdi, gülümseyişi de, kendisi gibi, herhangi bir kurnazlıktan ve kapalılıktan uzaktı. Onun Nejdanov'a karşı davranışında bir özellik göze çarpıyordu: bu genç üniversite öğrencisi onda şefkat, hattâ rikkat uyandırmıştı.

O geceki konuşmalar sırasında, Nejdanov bir ara birdenbire heyecanlanıp coşmuştu; Solomin yerinden kalktı ve düzensiz adımlarla odayı boydanboya dolaşarak, Nejdanov'un arkasından kalan açık pencereciği kapattı... Hatibin şaşkın bakışlarına karşılık da, yumuşak bir sesle:

— Üşümeyesiniz diye! dedi.

Nejdanov, Solomin'den, kendisine teslim edilen fabrikada ne gibi sosyal fikirler uygulamaya çalıştığını ve işi, işçilerin kâra ortak olmayı istemelerini sağlayacak şekilde yürütme niyetinde olup olmadığı sordu.

Solomin :

— Canım! dedi. Biz okul açtık ve küçük bir hastane, patron buna bile ayı gibi direndi.

Konuşmalar sırasında Solomin tek bir kere öfkелendi ve iri yumruğu ile masaya öyle bir vurdu ki, masanın üzerinde ne varsa zıpladı, hokkanın yanı başındaki Pudluk (1) **dirhem bile: ona bir mahkeme adaletsizliği ve işçi birliğine baskı işinden bahsetmişlerdi..**

Nejdanov ile Markelov nasıl “harekete geçileceğini”, planın ne suretle yürütüleceğini konuşmaya başladıkları zaman, Solomin merakla, hattâ saygıyla dinlemeye devam etti. Ama kendisi artık tek kelime konuşmuyordu. Bu konuşmalar saat dörde kadar uzadı. Neler, neler görüşüp konuşmadılar ki, Markelov söz arasında, esrarlı bir dille, yorulmak bilmez gezginci Kisliyakov’a, onun gün geçtikçe daha ilgi çekici olan mektuplarına değindi; bunlardan bazılarını Nejdanov’a göstermeyi, hattâ, çok uzun oldukları ve özensiz bir el yazısı ile yazıldıkları için eve götürmek üzere verebileceğini vâdetti; herşeyden önce bu mektuplarda öğrenilecek pekçok şey vardı, hattâ bu mektuplarda mısralara rastlamak mümkündü, hem öyle herhangi bir hafifmeşrep mısralar değil sosyal yöntemli mısralardı bunlar! Markelov, Kisliyakov’dan sonra askerlere, yaverlere, Almanlara geçti ve en son kendi topçuluk ilişkilerinde karar kıldı; Nejdanov Hayne ve Börn karşıtlığı üzerine, Proudon üzerine, sanatta gerçekçilik üzerine konuştu, Solomin ise dinliyor dinliyor, söylenenlere nüfuz ediyor, sigarasını içiyor - ve gülümseyişlerine ara vermeksizin, bir tek esprili kelime söylememesine rağmen, işin mahiyetinin ne olduğunu herkesten daha iyi anlamış gözüküyordu.

Saat dördü çaldı... Nejdanov ve Markelov yorgunluktan ayakta zor duruyorlardı. Solomin de hiç değilse bir gözünü yumuyordu! Dostlar dağılıp gittiler; ama dağılmadan önce hep birlikte karar aldılar: Yarın propaganda için şehre, gerici tüccar Goluşkin’e gidilecekti: Goluşkin kendisi de

(1) Pud = 16 kg.

çok ateşli idi ve müridler bulmayı vadetmişti! Solomin, Goluşkin'i ziyarete değer mi? kuşkusuna kapılmak üzere idi. Ama sonunda muvafakat etti, yani değerdı.

XVII

Markelov'a, kızkardeşı Bayan Sipyagina'dan bir mektup getiren özel kurye geldiğinde, misafirler henüz uyuyorlardı. Valentina Mihaylovna bu mektubunda bir takım ıvır zıvır işlerden bahsediyor, Markelov'un kendisinden aldığı kitabın gönderilmesini istiyordu - bu arada, eğlenti olarak "eğlenceli" bir havadis de veriyordu: onun eski göz ağrısı, Marianna, öğretmen Nejdanov'a âşık olmuştu - öğretmen de ona: ve o, Valentina Mihaylovna, bir dedikoduyu aktarmıyordu, her şeyi gözleriyle görüp kulaklarıyla işitmiş bulunuyordu. Markelov'un yüzü kapkaranlık olmuştu. Ama bir tek kelime konuşmadı: kuryeye kitabı vermelerini emretti sadece ve yukarıdan inmekte olan Nejdanov'u görünce, kendisiyle normal şekilde selâmlaştı, hattâ ona vadettiği Kisliyakov'un bir tomar mektubunu da verdi, ama yanında kalmadı, "çiftini çubuğunu" dolaşmaya çıktı. Nejdanov odasına döndü ve mektuplara bir göz gezdirdi: Genç propagandacı bu mektuplarında hep kendinden, kendi çırpınmalarından bahsediyordu; anlattığına göre son bir ay içinde onbir ilçeyi dolaşmış; dokuz şehir, yirmi dokuz büyük köy, elliüç küçük köy, bir çiftlik ve sekiz fabrikaya uğramış; onaltı gecesini samanlıkta, bir gecesini tavlada, hattâ bir gecesini inek ahırında geçirmişti (Kisliyakov buraya parantez içinde, pireye karşı bağışıklığı olduğunu önemli işaretiyle not etmişti); sonra zeminliklere, işçi kıslalarına sokulduğunu, her yerde eğitici işler gördüğünü, öğütler verdiğini, kitaplar dağıttığını ve tek ayak üstünde bilgi topladığını; bunlardan bir kısmını yerinde not ettiğini, bir kısmını da hatırlama tekniğinin en yeni usullerine göre hafızasında

sakladığını; ondört büyük, yirmi sekiz küçük mektup ile, on sekiz tezkere yazdığını (ki bu sonunculardan dördü kurşun kalemle, biri kan ile, bir tanesi de sulandırılmış kurumla yazılmıştı); bütün bu işlere yetişebilmesinin ise Kvintin Conson, Sverlitskiy, Karrelius ve başkaları gibi gazeteci ve istatistikçileri rehber edinerek, zamanı sistematik şekilde bölmesini öğrenmiş olmasıyla mümkün olduğunu bildiriyordu. Daha sonra yine kendinden, yıldızından, Furie'nin ihtiraslar teorisini kendisinin nasıl ve ne suretle tamamladığından bahsediyor; en son olarak da “temel”i ilk bulanın kendisi olduğunu, onun “yeryüzünde hiçbir iz bırakmadan göçenlerden olmayacağını”; nasıl olup ta kendisi gibi yirmiiki yaşında bir gencin bütün hayat ve bilim konularını başarmış bulunduğu kendisinin de şaşıtığını ve kendisinin Rusya'nın yüzünü değiştireceğini, hattâ onu “sarsacağını” temin ediyor ve satırlarına Dixi!! (1) diye yazıyordu. Bu “Dixi” kelimesi Kisliyakov'un yazılarında sık sık geçiyor ve her zaman da sonunda çift ünlem işareti taşıyordu. Mektupların birinde, bir kıza hitaben yazılan ve:

Beni değil, ülküyü sev!

diye başlayan sosyal yöntemli şiir de vardı.

Nejdanov içinden, Bay Kisliyakov'un kendi kendini övmesinden çok, Markelov'un ciddî saflığına şaşıp kalmıştı... Ama hemen peşinden de “estetik bir yana! Bay Kisliyakov da faydalı olabilir” diye düşündü. Çay vakti gelince üç arkadaş yemek odasına indiler; ama aralarında dünkü tartışma tazelenmedi. Hiçbirisinin canı konuşmak istemiyordu, fakat içlerinde huzurla susan bir tek Solomin vardı; Nejdanov da, Markelov da içten içe heyecanlı gözüküyorlardı.

Çaydan sonra şehre hareket ettiler; Markelov'un ihtiyar hizmetçisi, sandığın üstünde oturduğu yerden, o her zamanki üzgün bakışı ile efendisini uğurladı.

(1) Ben söylüyorum.

Nejdanov'un tanışacağı tüccar Goluşkin, gerici Fedoseyev mezhebi mensuplarından ve tuhafiyecilikle zengin olmuş bir tüccarın oğlu idi. Goluşkin'in kendisi, babadan kalanın üstüne birşey eklememişti, çünkü o, yaygın deyiimi ile, semirgin ve Rus biçimi epikürcü idi - dolayısıyla ticaret işlerinde hiç tedbirli davranmıyordu. Bu, kırk yaşlarında, epeyce şişman ve biçimsiz, çiçek bozuğu, ufarak domuzsu gözlü bir adamdı; acele acele, sanki kelimelere takılıyormuş gibi konuşuyor; kollarını savuruyor, kısa adımlarla yürüyor, kahkaha atıyordu... Genel olarak budalaması, şımarık ve bencil bir delikanlı izlenimi yaratmakta idi. kendisini kültürlü sayardı. Çünkü Alman usulü giyinir, pasaklıca olmakla beraber, gösterişli yaşar, zengin kişilerle görüşürdü - sonra tiyatroya da gider, düşen aktrislerin yardımına koşar, onlarla sözde fransızca, garip bir dille anlaşırdı. Onun en büyük tutkusu popüler olmaktı: Ünün bütün dünyayı tutmalı - Goluşkin! ha Suvorov veya Potemkin - ha kaptan Goluşkin! İşte bu tutku onu, yaradılışındaki nekesliği alt ederek, pek de memnun görünmez şekilde ifade ettiği üzere opozitsiyaya (1) sürüklemiş (ki önceleri bayağı "pozitsiyaya" (2) diyordu, sonra öğrendi) nihilistlerle bağdaştırmıştı: en aşırı fikirler öne sürer, kendi gerici muhafazakâr mezhebi ile alay eder, oruç günlerinde etli sütlü yer, iskanbil oynar, su gibi şampanya içerdi. Elinden de herşey gelirdi; bu yüzden bana göre herşey yerli yerinde, derdi: amirler elde edilmiş, bütün yırtıklar dikilmiş, bütün ağızlar kapanmış, bütün kulaklar tıkanmıştır. Goluşkin doldu, çocuksuzdu; kızkardeşinin oğulları onun çevresinde yalpak bir heyecanla dolaşırlardı... Ama o bunlara cahil ahmaklar, barbarlar, diye bağırır ve gözüne görünmelerini istemezdi. Pek te temiz tutulmayan, büyük kârgir bir evde otururdu;

(1) Muhalefet.

(2) Mevzi.

odaların bir kısmında ithal malı möbleler vardı, bir kısmında ise boyalı sandalyelerle muşamba divandan başka birşeycikler yoktu. Her yana tablolar asılmıştı - hepsi de birbirinden kötü tablolar: kızıl peyzajlar, mor deniz manzaraları, Moller'in (öpücük)ü, şişman, kırmızı dizli veya kırmızı dirsekli, çıplak kadınlar. Goluşkin'in ailesi olmamakla beraber, çatısı altında çeşitli çoluk çocuk ve beslemeler barınıyordu: onları barındırması da cömertliğinden değil, yine kendini tanıtabilme tutkusundandı - kendilerine emir verilecek ve bağırıp çağırılacak kimseler bulunmalıydı eli altında. Göz boyamak istedikçe, onlar hakkında "müvekkillerim" deyimini kullanırdı; kitap okumazdı ama, bilimsel deyimleri çok iyi aklında tutardı.

Ziyaretçiler Goluşkin'i çalışma odasında buldular. O sırtında uzun paltosu, ağzında sigarası, gazete okuyormuş gibi davrandı. Yeni gelenleri görür görmez, yerinden sıçradı, öne atıldı, kızardı, acele kahvaltı getirmeleri için seslendi, birşeyler soruşturdu, bir şeye güldü - ve bütün bu işler bir anda yapılmış oldu. Goluşkin, ziyaretçilerden Markelov ile Solomin'i tanıyordu; yeni kişi olarak aralarında Nejdanov vardı. Onun fakülte öğrencisi olduğunu duyunca, tekrar güldü ve elini bir kere daha sıkarak:

— Yaman! yaman! dedi, alayımız arttı... Bilim ışıktır, cahillilik ise gecedir - benim kendimin beş paralık bilginliğim yok, ama anlarım, bu yüzden de muvaffak oldum!.

Nejdanov'a, Goluşkin ürkek davranıyor ve sıkılıyor gibi gelmişti... Gerçekten de öyle idi. Bir kimseyle yeni görüştüğünde onun ilk aklından geçen şey "kaptan birader, dikkat et! yüzünü çamura buluştırmayasın!" düşüncesi olurdu. Ama, Goluşkin çabuk düzeldi ve aynı aceleci - peltik, tutuk dille Vasiliy Nikolayeviç hakkında, onun karakteri hakkında, pro-pa-ganda'nın (bu kelimeyi iyi biliyordu, ama uzatarak söylüyordu) gerekliliği hakkında; kendisinin yeni, çok güvenilir delikanlıyı bulup meydana çıkardığı hakkın-

da; şimdi artık vaktin ve saatin çok yakın olduğu, şey - neşter vurma (burada Goluşkin Markelov'a bakmıştı, ama o kaşını bile oynatmadı) zamanının geldiği hakkında konuştu; sonra Nejdanov'a dönerek, büyük muhabir Kisliyakov'dan aşağı kalmayacak şekilde, kendi tablosunu çizmeye koyuldu. Anlattığına göre, kendisi zorbalıktan çoktan kurtulmuş idi, proleterlerin (bu kelimeyi de çok iyi aklında tutuyordu) haklarını çok iyi biliyordu, ticareti bırakıp her ne kadar - kapitali nemalandırmak için - banka muameleleri ile uğraşmakta idiye de, onun bu işle uğraşması sırf şu anda söz konusu kapitalin şey... ortak dava yararına, yani, halk yararına olmasındandı; yoksa, aslında kendisi kapitali hor görüyordu!. Bu arada, kahvaltı getiren bir adam içeri girdi, Goluşkin manalı bir seslenişle, birer kadehçik almaz mıyız? diye sordu - ve ilk olarak da kendisi heybetlice, biberlice bir votka kadehini "tokuşturdu".

Misafirler kahvaltı etmeye koyuldular. Goluşkin ağzına kara havyardan iri iri lokmalar tıkıştırıyor ve: "buyurun baylar, buyurun, meze çok güzel!" diyerek, hiç aksatmadan içiyordu. Tekrar Nejdanov'a dönerek nereden geldiğini, şimdi nerede bulunduğunu, burada uzun süre mi kalacağını sordu; onun Sipyagin'de kaldığını öğrenince:

— Ben o beyi bilirim! koftur! dedi. - hemen arkasından, S... eyaletindeki bütün malikane sahiplerine, onlarda insanlık diye birşey bulunmadığı, hattâ kendi çıkarlarını bile sezemedikleri ithamiyle, sövmeye başladı... Ama tuhaf şeydi! Kendisi söylüyor, bakışları ise kayıyor ve bu bakışlarda bir huzursuzluk göze çarpıyordu. Nejdanov, onun nasıl bir adam olduğunu ve kendilerinin ne işlerine yarayacağını bir türlü kestiremedi. Solomin, her zamanki gibi susuyordu; Markelov ise öyle bir kasvetli gözüküyordu ki, Nejdanov en sonunda, neyiniz var? diye sormak zorunda kaldı. Markelov hiçbir şeyi olmadığını bildirdi. Ama bunu, birader elbet bir şeyim var, ama sana ait değil! demek is-

tediklerini hissettiren insanların sesiyle söyledi. Goluşkin yine birilerine sövüyordu; derken, gençliği övmeye koyuldu: şimdi ne akıllı kimseler türemiştii! a... akıllı kimseler! a. Solomin onun sözünü keserek, bahsettiği güvenilir delikanlının kim olduğunu ve onu nereden bulduğunu sordu. Goluşkin kahkaha ile güldü ve: göreceksiniz, göreceksiniz! diye tekrarladıktan sonra, Solomin'dan fabrikayı ve onun "hileci" sahibini soruşturmaya başladı, Solomin de bunları gayet kısa olarak cevapladı. Goluşkin herkesin kadehine şampanya doldurdu, sonra Nejdanov'un kulağına eğilerek: "Cumhuriyet şerefine!" diye fısıldadı ve bir solukta kadehini içti. Nejdanov yudumladı. Solomin, kendisinin sabahları şarap içmediğine işaret etti; Markelov öfkeli ve kararlı bir hareketle kadehini dibine kadar içti. Onu bir sabırsızlık kemiriyor gibiydi: Biz hep boş duruyor, bir türlü, gerçek konuşmalara geçemiyoruz diyen bir hali vardı... Masaya vurdu ve sert bir sesle "baylar!" diyerek konuşmağa hazırlandı...

Tam bu anda, yalabık, desti suratlı ve veremli görünüşlü, sırtında kalın pamuklu kumaştan tüccar kaftanı bulan ve iki eli harekete hazır bir adam içeri girdi. Bütün kumpanyaya eğilip selâm vererek, kısık sesle Goluşkin'e bir şeyler arzetti. O da telâşla:

— Hemen hemen! diye karşılık verdi ve şöyle ekledi: Baylar, özür dilemek zorundayım... Bana bu Vasya, kâhyam, öyle "birşey" söyledi ki (Goluşkin şaka olsun diye, özellikle böyle konuşuyordu) mutlaka hemen buradan ayrılımam gerekiyor; ama umarım ki, bugün saat üçte benimle yemek yemeği kabul edeceksinizdir; o zaman bizim için çok daha uygun olacaktır!.

Ne Solomin, ne de Nejdanov nasıl karşılık vereceklerini bilemiyorlardı. Ama Markelov hemen, yüzündeki ve sesindeki aynı sertlikle:

— Tabii, muvafakat ediyoruz; dedi, ama bu oynanan komediye nedir böyle?

— Çok teşekkür ederiz! dedi Goluşkin ve Markelov'a doğru eğilerek ekledi: Her ihtimale karşı para "arayıp bulacağım", davaya bağışlamak üzere... bunda şüpheli olmasın.

Bunları söyledikten sonra da sağ elini, baş ve serçe parmaklarını ileriye uzatarak, üç kere salladı: "doğrudur, yani!"

Goluşkin misafirleri kapıya kadar uğurladı ve eşikte durarak seslendi :

— Saat üçte bekleyeceğim!

Sadece Markelov :

— Bekle! diye karşılık verdi.

Sokakta üçü yalnız başlarına kalınca, Solomin şöyle konuştu :

— Baylar! ben arabacıyı alıp fabrikaya gideceğim. Üç güne kadar ne yapacağız ki? Sinek mi avlıyacağız? Hem tüccarımız da... bana kalırsa, teke misali - ne yün verir ne süt.

Markelov üzüntü ile :

— Yoo! yün vermesine verecek, dedi. Baksanıza yardım vâdetti. Yoksa bu paralardan tiksiniyor musunuz? Her şeye içermemiz doğru olmaz. Biz - titiz gelinlerden değiliz.

Solomin hiç çekinmeden :

— Ben tiksinemeye başlayacağım! dedi. Kendi kendime burada bulunuşum ne fayda sağlayabilir ki, diye soruyorum. Bununla beraber - Nejdanov'a bakıp gülümseyerek - emredin, kalırım. Elle birlikte ölüm de güzeldir!

Markelov başını kaldırdı :

— Şimdilik parka gidelim; hava güzel. Kalabalığı seyrederim.

— Gidelim.

Markelov ile Solomin önden, Nejdânov arkalarında yürüyerek gittiler.

XVIII

Nejdânov son günlerde bir tuhaf olmuştu. Son iki gün içinde nekadardaki çok yeni izlenimler ve yeni kişilerle karşılaşmıştı... O hayatında ilk defa bir kızla ilişki kurmuş ve bu kızı - her halde - sevmişti; bir davanın başlangıç hazırlıklarına katılmış ve bu davaya - herhalde - bütün gücünü bağlamıştı... ve ne olmuştu? Neşelenmiş miydi? Hayır! Sarılmış mıydı? Korkmuş muydu? Şaşırmış mıydı? O-o, elbette hayır! Sonra, savaşın yaklaşmasıyla bütün vücudu saran gerginliği ve ileriye, ön hatlardaki savaşçıların arasına katılma isteğini içinde duymuş muydu? Yine hayır! En son o, bu davaya inanıyor mu idi? Kendi aşkına inanıyor mıydı? - dudakları : oh, mel'un estetikçi! şüpheci! diye fısıldaştılar. - bu durgunluk nedendi? Bu ağzını bile açmak istemeyiş nedendi? Nasıl oluyor da o haykırıp coşmuyordu? Onun bu haykırışı boğmasını isteyen, hangi içten gelen sestiydi? Marianna, bu yaman ve bağlı yoldaş, bu temiz ve tutkun insan, bu eşi bulunmaz kız onu sevmiyor muydu? Onunla karşılaşması, onun arkadaşlığını, onun aşkını kazanması, çok büyük bir mutluluk değildi miydi? Ve şimdi kendisinin önünde giden iki varlık, şu Markelov, şu, henüz kendisini az tanımakla beraber büyük bir ilgi duyduğu Solomin, - bunlar Rus gerçeğinin, Rus hayatının en güzel örnekleri değiller mi idi? - ve onlarla tanışıklık, yakınlık ta keza bir mutluluk değildi mi idi? İçindeki bu belirsiz, bu sisli, bu sızlatıcı duygu nedendi? bu üzüntü neye ve niçindi? - dudakları yeni baştan fısıldaştılar: eğer sen bir reflektör ve melankolik isen, ne biçim canı cehenneme bir ihtilâlcisin öyle? Sen otur mısracıklar yaz, kara kara düşün, özel düşünce ve duygucuklarıyla uğraş, çeşitli psikolojik nedenleri ve incelikleri eşle, en önemlisi de - kendi marazi sinirlenme ve kapris-

lerini, inanmış bir adamın erkekçe hoşgörüsü, onurlu öfkesi olarak kabullenme! Oh! Hamlet, Hamlet, Danimarka prensi senin gölgenden nasıl çıkmalı? Her şeyde, hattâ kendi kendini tenkidin utandırıcı zevkinde bile seni yansıtmaktan nasıl kurtulmalı?

Sanki bu düşüncelerin yankısı imiş gibi, tanıdık cıvıltılı bir ses duyuldu :

— Aleksi! dostum! Rus Hamleti! seni mi görüyorum?.

Nejdanov başını kaldırdı ve hayretle yanı başında Paklin'i gördü! Sirtında boyunbağısız, açık renk yazlık bir elbise, başında mavi kuşaklı ve ta ensesine kadar arkaya devrik büyük bir hasır şapka, ayağında vernikli ayakkabılarla, çoban kılığındaki Paklin'i!

Paklin hemen Nejdanov'a sokularak eline yapıştı. Ve konuşmaya başladı :

— Önce, genel bir bahçede olmamıza rağmen, eski âdete göre, kucaklaşıp... öpüşmemiz gerekiyor... bir! iki üç! ikincisi, bil ki, bugün sana rastlamasaydım, herhalde yarın gözümde bitecektin. Çünkü adresini biliyordum ve bu şehirde özel olarak kalmıştım... Niçin olduğunu, sonra konuşuruz; üçüncüsü, beni yoldaşlarınla tanıştırdı. Kısaca onların kim olduklarını bana, benim kim olduğumu da onlara anlat ve hayattan kâim alacağız!

Nejdanov, arkadaşının isteğini yerine getirdi. Onun, Markelov'un, Solomin'in adlarını söyledi ve her birinin kim olduğunu, nerede oturduğunu, ne iş yaptığını v.s. anlattı.

Paklin :

— Çok güzel! dedi. Şimdi müsaade ederseniz, sizin hepinizi, şu kalabalıktan uzak, ki bu kalabalık... ama vazgeç, - hayal kurduğum saatlerde, üzerinde oturup tabiatı zevkle seyrettiğim تنها bir kanapeye götüreceğim. Oranın çok güzel bir manzarası vardı: Bu manzarada vali konağı, çizgili iki kulübe, üç jandarma! ve üstelik, bir tek köpek yok! Ama, sizi güldürebilmek gayreti içinde sarfettiğim sözlerime, bü-

tün bütün de şaşmayın! ben, arkadaşlarıma göre, Rus esprisini temsil ederim; ihtimal, bunun için de aksıyorum.

Paklin arkadaşlarını, üzerinden peşin olarak iki dedikoducu kadını kovduğu «tenha kanapeye» götürüp oturttu. Genç adamlar «fikir teatisi»ne başladılar... Bu, çok can sıkıcı -hele ilk anlarda- ve tamamiyle faydasız bir iş oldu.

Paklin birdenbire Nejdanov'a dönerek:

—Dur! dedi, buraya niçin geldiğimi açıklamam gerekiyor. Kızkardeşimi her yaz bir yerlere götürdüğümü bilirsin; senin bu şehre yakın bir yere hareket ettiğini öğrenince, bu şehirde yaşayan çok zarif iki kişiyi hatırladım: ana tarafından... bize akraba olan bir karı kocayı. Babam küçük burjuva imiş (Nejdanov biliyordu, ama Paklin bunu diğer ikisi için söylemişti) annem ise - saraylı. Buradaki akrabalar, öteden beri bizi davet edip dururlar! dur! diyorum ki... bu benim avucumun içinde olan birşey! Akrabalarım çok iyi insanlardır, gidersek hemşire için de bir mutluluk olacak; daha ne isteriz ki? İşte birbirimize alıştık. Hem adamakıllı! burada da rahatız gerçi... bir diyeceğim yok! ama ne ömür kişilerdir onlar! akrabalarım ne ömür kişilerdir! onlarla mutlaka tanışmalısınız! burada ne yapacaksınız? Öğle yemeğini nerede yiyeceksiniz ki? Hem buraya siz, sahiden, niçin geldiniz?

Nejdanov :

— Biz bugün öğle yemeğini Goluşkin denilen birisinde yiyeceğiz. Burada böyle bir tüccar var, dedi.

— Saat kaçta?

— Üçte.

— Sizin onunla görüşmeniz, şey hakkında... şey... - Paklin, gülümseyen Solomin'i ve karardıkça kararan Markelov'u bakışlarıyla süzdü...

— Sen Alekseyciğim, bu arkadaşlara söyle... bir mason işareti yap, doğrudan... benden çekinilecek birşey olmadığını söyle... ben sizdenim... sizin topluluktan...

— Goluşkin de bizden, dedi Nejdanov.

— Çok güzel ya işte! saat üçe çok vakit var daha. Beni dinleyin de - akrabalara gidelim!

— Sen çıldırmışsın! öyle şey olur mu?..

— Bu hususta sen merak etme! Bunu ben üzerime alıyorum. Tasavvur et: bir vaha! ne politika, ne edebiyat, ne günün aktüalitesi var bu vahanın içinde. Onların göbeklice birşey gibi gözüken evceğizlerinin bir benzerini bugün hiçbir yerde göremezsiniz; bu evin kokusu antikadır? insanları antikadır; havası antika, herşeyi... antikadır, İkinci Katerina, podra, kasnaklı etek, onsekizinci yüzyıl! ev sahipleri... tasavvur et: Karı koca her ikisi de ihtiyar, çok ihtiyar, aynı yaşta kimseler - ve yüzlerinde hiçbir kırışık yok; ikisi de yuvarlakça yüzlü, tombulca, tertemiz, gerçek birer papagancık - çenesi düşüklüdür; iyi kalblilikleri ise aşırılık derecesinde, kutsallık derecesinde, sonsuzdur! Bana, «sonsuz» iyiliği çok kere ahlâk duygusundan yoksunluk izler, diyenler çıkabilir... ama ben bu inceliklere kadar inmeyeceğim, bildiğim birşey varsa, o da, ihtiyarcıklarımın iyi insanlar olduğudur! onların hiç çocukları olmadı. Bahtiyarlar! şehirde de onlara bahtiyarlar derler. İkisinin de giyimleri birdir; çizgili, robdöşambra benzeyen bir şeyler giyerler ki, malzemesi de gayet güzeldir. Bugün böyle bir şeyi hiçbir yerde bulamazsın. Birbirlerine de çok benzerler, aralarındaki fark - birinin başında bere, ötekinin ise kalpak vardır; kalpağın süsleri de bereninkilerin aynıdır, bir tek kuşağı noksandır. Bu kuşak da olmasa, kimin kim olduğunu tanıyamazsın; zira erkek de tüysüzdür. Erkeğin adına: Fomuşka, kadının adına da: Fimuşka derler. Söylüyorum - para verip görülmeğe değer kimselerdir. Birbirlerini inanılmayacak derecede severler; ziyaretlerine de bir gelen olursa - buyurunuz! öyle de uysallardır: ne var ne yok her şeylerini hemencecik ortaya dökerler. Yalnız bir hususa dikkat etmek gerekir : onlarda tütün içilmez; bu, onların gerici olduklarından değil de, tütünün artık kendilerine çok tiksindirici geldiği içindir... hem zaten onların zamanında kim tütün içiyormuş ki? Evlerinde kanarya da bulundurmazlar, çün-

kü onların zamanında bu kuş da pek az kimsede varmış... ve bu, kabul edersiniz ki, çok büyük bir mutluluktur! ne dersiniz? Gidelim mi?

Nejdanov :

— Doğrusu, hiç bilemiyorum! diye konuşmak isterken Paklin sözünü kesti :

— Dur! henüz herşeyi anlatabilmiş değilim. Onların sesleri de birdir: gözlerini kapattın mı, hangisinin konuştuğunu bilemezsin. Yalnız Fomuşka'nın sesi biraz daha dokunaklıca gibidir. İşte siz, baylar, büyük bir işe, belki de korkunç bir savaşa hazırlanıyorsunuz... Bu fırtınalı dalgalara atılmadan önce sizin... suya dalmanız...

— Durgun suya mı? dedi Markelov.

— Tut ki öyle olsun! Gerçekten de durgun sudur ya, ama kokmuş değildir. Hani step gölleri vardır; bunlar akarsu olmamakla beraber, hiçbir zaman yosun tutmazlar, çünkü diplerinde kaynaklar vardır. Benim ihtiyarcıklarımın da öyle kaynakları var - kalblerinin tâ dibinde, tertemiz, pırıl pırıl. Eğer, yüz - yüzelli yıl önce nasıl yaşandığını öğrenmek istiyorsanız, acele ediniz, peşimden geliniz! yoksa, onların da günü ve günün saati gelecek - ki bu saat herhalde ikisi için de aynı saat olacaktır - ve benim papağan-cıklarım tünelerinden düşeceklerdir; onlarla birlikte her türlü antikalık da kaybolacak, göbekli ev çökecek, yerinde, ninemin dediği gibi «insanoğlu»nun her terkettiği yerde biten şey: yani ısırgan, kelotu, eşek diken, pelin, kuzu kulağı çıkacak; şimdiki aynı sokak olmayacak ve gelen kimse-ler, artık orada yıllar yılı böyle birşey bulamayacaklar!..

— Ne yapmalı? Gerçekten gitmeli mi ki? dedi Nejdanov.

Solomin :

— Ben, hattâ büyük bir zevk duyarak hazırım, dedi, bu iş, bana göre olmamakla beraber, yine de meraklı birşey

ve eğer Bay Paklin ziyaretimizle kimseyi rahatsız etmiş olmayacağımıza kefil oluyorsa, o takdirde... niçin olmasın...

— Hiç şüpheniz olmasın! dedi Paklin - sevinçten başka birşey yaratacak değilsiniz. Orada hiç teklif tekellüf yoktur! diyorum size: onlar mutlu kişilerdir, onlara türkü bile söyletiriz. Bay Markelov, siz de kabul ediyor musunuz?

Markelov öfke ile omuzlarını silkti.

— Burada yalnız başıma kalacak değilim ya! Buyurun, gidelim!.. - genç adamlar kanapeden kalktılar.

Paklin, Markelov'u işaretle, Nejdanov'a şöyle fısıldadı :

— Senin ne korkunç bir beyin var öyle, yarı aç, yarı tok yaşayan Yoan Predteç'in ta kendisi! - başıyla Solomin'i göstererek ekledi: ama, beriki yaman! nasıl da babacan bir gülümseyişi var. Dikkat etmişimdir; yalnız başkalarına üstün olan, ama kendileri bunun farkında bulunmayan kimseler böyle gülümserler.

Nejdanov :

— Böyle kimseler de var mıdır ki? diye sordu.

Paklin :

— Seyrektiler; ama bulunur! diye karşılık verdi.

XIX

Fomuşka ile Fimuşka - Foma Lavrentiyeviç ve Evfimiya Pavlovna Suboçevi - her ikisi de aynı asil ve köklü bir Rus soyundan olup S. şehrinin en eski sakinlerinden sayılırlardı. Birbirleriyle çok genç yaşta evlendiler ve bundan çok yıllar önce şehrin kenarındaki dededen kalma ahşap eve yerleşerek hiçbir zaman oradan ayrılmadılar ve hiçbir suretle yaşayış tarzlarını, ve alışkanlıklarını, hiçbir şeylerini değiştirmediler. Onlar için zaman sanki durmuştu; hiçbir «yenilik» onların «vaha»sının sınırlarından içeri giremezdi. Fazla varlıklı sayılmazlardı; amma mujikçikleri onlara, yi-

ne eskiden olduğu gibi yılda birkaç kere kümes hayvanları ve erzak taşırdı; muhtar yine belirli sürelerde gelir ve beraberinde vergi paralarıyla, belki de efendisinin aslında çoktan sönmeye yüz tutmuş olan sayfiye ormanlarından avladığı bir çift çili getirirdi; ona misafir odasının eşiğinde çay içirirler, koyun postundan yapılmış bir kalpak ile bir çift yeşil, tek parmaklı güderi eldiveni hediye olarak verirler - ve uğurlayarak, onu Allaha emanet ederlerdi. Hizmetçileriyle eskiden olduğu gibi Suboçevler'in evini doldururlardı. İhtiyar uşak Kalliyopiç, çok kalın bir kumaştan yapılmış sabit boyunbağı ve küçük madeni düğmeli saltası ile, yine eskisi gibi, «yemeğin masaya konulduğunu» makamla haber verir ve efendisinin koltuğunun arkasında durarak, yemek dağıtırdı. Büfeyi elinde taşırdı; «çeşitli bakaliye, kaküle ve limon gibi şeyleri» idare eder, bütün kölelerin, serbest bırakılacağına dair buyruk çıktığını duymadın mı? sorusuna da, her zaman: uydurma şeyler söyleyenlerin kıtlığına kıran girmedığı, buyruk'u Türklerin çıkardığı, kendisinin ise, Allaha çok şükür bunun dışında kaldığı, yollu karşılık verirdi. Cüce Pufka kız eğlence için evde tutulurdu; ihtiyar sütnine, Vasiliyevna ise öğle yemeklerinde kocaman bir koyu renk başörtüsüyle gelir, mamaksı sesiyle olan biten her şeyi anlatırdı: Napolyon'u, Onikinci Yılı, İsa düşmanını ve ak araplar'ı; ya da, elini çenesine dayayarak, üzgün üzgün ne rüya gördüğünü, bu rüyanın ne anlama geldiğini ve kaderinde neler çıktığını anlatırdı. Suboçevlerin evi de şehirdeki diğer bütün evlerden başka idi: Bu evin tamamı meşeden yapılmıştı ve kare şeklinde pencereleri vardı; çift çerçeveleri hiçbir zaman çıkarılmazdı. Bu evde çeşit çeşit sofacıklar, üst katcağızlar, tören odacıkları, konaksı odacıklar, parmaklıklı kocaman sandıklar, torna edilmiş sütuncuklara kondurulmuş güvercincikler, çeşit çeşit arka çıkış geçitcikleri ve ufak odacıklar vardı. Ön cephede küçük, arkada ise büyük bir bahçe vardı; büyük bahçede

sanki, çeşit çeşit mahzenciklerin, kuşhaneciklerin, ambarcıkların, bodrumcukların, buzhaneciklerin... bir yuvası idi! Gerçi bu binaların hepsi de çok iyi bir durumda bulunuyor değildi - kimileri nerede ise iyice çökmüştü; bütün bunlar çok eskiden beri kullanılagelmişti - ama yine de muhafaza ediliyordu. Suboçevlerin yalnız iki atı vardı : kart, geniş sırtlı, uzun kıllı iki at: bir tanesinin üzerinde ihtiyarlıktan ak ak lekeler belirmişti: adına Nedviga derlerdi. Bu atları - çok çok, ayda bir kere - bütün şehrin tanıdığı, önden dörtte biri kesilmiş yer yuvarlağını andıran ve içi boydan boya siğil biçiminde iri kabartmalı sarı bir malzeme ile kaplı bir arabaya koşarlardı. Bu malzemenin son arşını Utrecht'te veya Liyon'da daha İmparatoriçe Elizabet çağında dokunmuştu! Suboçevlerin arabacısı da çok eski, yağ ve katran kokan bir ihtiyardı; sakalı gözlerinin ta dibinden başlar, kaşları ise, uçlarına doğru seyrekleşerek sakalına karışırdı (1). Arabacı her işinde o kadar ağır davranırdı ki, bir tutam tütün koklaması beş dakika, kırbacı kuşağına sokması iki dakika, bir tek Nedviga'yı arabaya koşması iki saatten fazla sürerdi. Adına Perfişko derlerdi. Suboçevler gezmeye çıksalar ve araba birazcık yokuş tırmanacak olsa, mutlaka korkarlar (yokuş aşağı inerken de, keza korkarlardı), arabanın kayışlarına yapışarak, ikisi birden kısıp bir sesle: «atlarımıza, atlarımıza... Samuil kuvveti! biz, tüyden de hafifiz, nefesten de hafifiz!!» diye mırıldanırlardı. S. şehrinde Suboçevler kaçık değilse bile, tuhaf kişiler olarak tanınmışlardı; gerçi bugünkü düzene uymadıklarını kendileri de bilirlerdi... ama, bu yüzden üzüldükleri de yoktu: Onlar hangi hayat tarzı doğup büyümüşler ve evlenmişlerse, o hayat tarzı içinde de kalmışlardı. O hayat tarzının özelliklerinden

(1) Metnin harfiyen tercümesi : «kaşları ise küçük şelâleler halinde sakalına dökülüüyordu». Türk okuyucusunun bu benzetisi yadırgayacağı düşünülerek, bu cümlede serbest çeviriye gidildi.

yalnız bir tanesi onlara sokulamamıştı: doğduklarından bu yana onlar hiçbir zaman, hiçbir kimseyi cezalandırmamış, hiçbir kimseye karşı titizlik göstermemişlerdi. Hizmetçi ay-yaş ve hırsız mı çıktı? önce, uzun süre buna katlanırlardı - kötü havalara katlanıldığı gibi; sonunda ondan kurtulmaya, onu başka beylere göndermeye çalışırlardı: bırak gitsin, ko biraz da başkaları seslensindi! ancak, böyle bir belâyla karşılaştıkları çok seyrek olurdu - o kadar seyrek ki, böyle bir olay onların hayatında bir çağ teşkil eder ve bununla ilgili olarak, örneğin, «bu çok eskidendi; ta yaramaz Aldoş-ka'nın bizde bulunduğu zaman olmuştu»; veya: «ta dedemden kalma kürklü, tilki kuyruklu şapkayı çaldıkları zaman..» şeklinde konuşurlardı. Şuboçevlerde hâlâ böyle şapkalar vardı. Onlarda, eski hayat tarzının bir özelliği daha noksandı: ne Fimuşka, ne de Fomuşka dine aşırı bağlı kişiler değillerdi. Hattâ Fomuşka Volterimsi kurallar izler, Fimuşka ise din adamlarından son derece çekinirdi; Fimuşka'ya göre, insana onların nazarı değerdı. «Papaz birazcık evimizde oturup çevresine bakınsa! kaymak da ekşidi demektir.» derdi. Kiliseye seyrek olarak giderler, katolikvari oruç tutarlardı - yani yumurta, yağ ve süt yerlerdi. Şehirde bunu bilmedik yoktu - ve, tabiatıyla, bu onlara iyi bir nam kazandırmamıştı. Ama yine de onların iyiliği her şeye üstün gelirdi; ve bu tuhaf Suboçevlere gülseler de, onları kaçık ve alık yerine koysalar da, gerçekte, yine de onlara saygı gösterirlerdi.

Evet, onlara saygı gösterirlerdi... Ama ziyarete gelince, hiç kimse ziyaretlerine gitmezdi. Hoş, onlar da buna üzülmezlerdi. Onların ikisi bir arada oldukça hiç canları sıkılmazdı - bunun için de hiç birbirlerinden ayrılmazlar, başka hiçbir topluluğu da aramazlardı. Ne Fomuşka, ne Fimuşka tek bir defa hastalanmamışlardı; kazara, birisi kendinde hafif bir kırıklık duysa, hemencecik, her ikisi de ıhlamur çiçeği içmeye koyulur, sıcak yağ ile bellerini oğuşturur ve-

ya tabanlarına kızgın yağ damlatırlardı - ve çok kısa bir zamanda da herşey geçerdi. Suboçevlerin günleri hep aynı şekilde geçerdi. Sabahları geç kalkarlar, havan biçiminde mini mini fincanlardan çukolata yerler, «çay, artık bizden sonra moda oldu!» diye temin ederlerdi; karşılıklı oturarak ya konuşurlar (her zaman da konuşacak birşey bulurlardı!), ya **Gününü Hoş Geçirmek'ten**, **Dünyanın Aynası'ndan**, veya **Aonid'den** parçalar okurlar, ya da, üstündeki yazıdan bir zamanlar M-me Barbe de Kabylin'e (1) ait olduğu anlaşılan ve yaldızlı süsleri bulunan, kırmızı maroken ciltli. eski bir albümü gözden geçirilerdi. Bu albümün ne zaman ve ne suretle kendi ellerine geçtiğini onlar da bilmezlerdi. Bu albümde birkaç tane Fransızca, birçok da Rusça şiirler ile, örneğin, aşağıdaki «Çiçeron hakkında kısa düşünceler» tipinde düzyazılar vardı :

«Çiçeron kestörlük rütbesine ne halde geldiği hususunda şunu bildirmektedir. Bütün rütbelerde bunca saygı duyduğu titizliklerin dürüstlüğüne Allah şahittir, kendini, görevlerinin ehliyetle yerine getirilmesi işine kutsal bağlarla bağlı saymıştır, ve bu amacıyla o, Çiçeron, kanun çiğneyici zevklere kendini kaptırmak değil, - aksine, vazgeçilemez sayılan eğlencelerden de kaçınmıştır.» altta: Sibirya'da, açlık ve soğuk ortasında yazılmıştır.» cümlesi vardı. «**Tirsiz**» başlıklı şiir de güzeldi, bu şiirin içinde, şöyle bendlere rastlanmakta idi:

Alemi sükun bürümüş,
Çiğ tatlı tatlı parıldar,
Tabiatı okşar, serinletir,
Ona yeni hayat bağışlar!
Yalnız mahzun gönüllü Tirsiz

Acı çeker, azap çeker, surat
eder...
Sevimli Aneta yanında
olmayınca,
Onu neşelendirmez hiç bir şey!

ve yolcu kaptanın 1790 yılında irticalen söylediği «Mayısın altıncı günü»:

(1) Bayan Varvara Kobilina'ya.

**Hiçbir zaman unutamam!
Seni, sevimli köy!
Ve daima hatırlayacağım!
Geçen zevkli anları!
Şerefle geçirdiğim!**

**Senin sahibenden!
Hayatın beş güzel gününü!
Saygıdeğer bir toplulukta!
Birçok kadın kız arasında
Ve nice enteresan kişilerin!**

'Albümün son sayfasında -mısra yerine- mide, spazm - ve hattâ solucan reçeteleri bulunuyordu.

Suboçevler saat onikiye doğru öğle yemeği yerler ve hep eski zaman yiyecekleri yerlerdi: peynirli pide, pigosa, (1) lahanalı et yemeği, ekşili et veya balık çorbası, salamat (2), kokurka (3), muhallebi, hoşaf, safranlı tavuk çervirmesi, ballı çörek, öğle yemeğinden sonra bir saat kardarcık da dinlenirlerdi - daha fazla değil; bir parça uyu-yup uyanırlar, tekrar karşı karşıya oturup mersin şerbetç-iği, ya da, «kırk akıl» dedikleri köpüklü bir içki içerlerdi ki, çok kere bu içki şişesinden taşar ve efendileri katılasıya güldürür, Kalliyopiçi'ni de üzüm üzüm üzerdi: zira, sonunda «her yanı» silmek gerekirdi - ve Kalliyopiçi, sanki bu içkiyi bulan kilerciyle ahçıymış gibi, onlara uzun uzun homurdanırdı... «Ne işe yarar ki şu? Nöbleyi bozmaktan başka!» bundan sonra Suboçevler yine birşeyler okurlar, cüce Pufka'ya gülüşürler, veya ikisi beraberce eski romanslar okurlar (sesleri de tamamiyle birbirinin aynıydı: zayıf, titreksi ve boğuk - hele uykudan yeni kalktıkları zaman - ama sevimlilikten yoksun olmayan bir sesleri vardı), daha olmazsa iskambil oynarlardı ve her zamanda: kreps (1), lamuş (2), hattâ boston (3), samprander (4) gibi eski oyunlar oynarlardı. Daha sonra semaver gelirdi; akşamları çay içerler... çağın ruhuna bu fedakârlığı gösterebilmişlerdi; ama her seferinde de bu işi bir şımarıklık sayarlar ve «şu Çin otundan» halkın istiyerek daha zayıf bir hale geldiğini ileri sürerler-

(1, 2, 3) Yemek adı.

(1, 2, 3, 4) Birer çeşit kâğıt oyunu.

di. Genel olarak, yeni çağı yermekten ve eski çağı öğmek-ten çekinirlerdi: hiçbir zaman başka türlü davranmak gelmezdi ellerinden, başkaları başka türlü davranabilirlerdi - hattâ onlardan daha iyi yaşayabilirlerdi; yeter ki onların değişmelerini istemesinlerdi! saat sekize doğru Kolliyopiç, mutlaka garnitürlü akşam yemeğini verir, saat dokuza doğru da çizgili, kalın kuştüyü yataklar, Fomuşka ile Fimuşka'nın besili vücutlarını yumuşak koyunlarına alır ve sakın bir uyku, kaşlar üzerine inmekte gecikmezdi. Ve eskimiş evde herşey sessizliğe gömülürdü: idare lâmbası ıştır, odanın havası kunduz kürkü kokar, hamamböceği hokkabazlık yapar - ve iyi kalbli, komik, günahsız çift uyurdu.

İşte Paklin dostlarını bu divane, kendi deyimiyle, hemşiresini barındıran bu çenesi düşük kimselere getirmişti.

Paklin'in hemşiresi zeki ve güzelce yüzlü bir kızdı - gözleri çok güzeldi ama, talihsiz kamburu onu mahvetmiş, onun kendine olan güvenini ve neşesini yitirmiş, onu itimatsız, hattâ zalim yapmıştı. Adı da bir tuhaftı: Sınanduliya! Paklin bu adı Sofiya olarak değiştirmek isterdi ama, kız kendisi titizlikle bu garip ad üzerinde durur ve kambura Sınanduliya adından başkasının yaraşmayacağını söylerdi. Sınanduliya iyi bir müzisyendi ve güzel piyano çalardı - acısız olmayan bir ifadeyle de: «uzun parmaklarım sayesinde... diye işaret ederdi. - kamburların parmakları hep böyle uzun olur.»

Misafirler Fomuşka ile Fimuşka'yı tam kuşluk uykusundan kalkıp suçağız içtikleri bir sırada yakaladılar.

Paklin Suboçevlerin evinin eşiğinden içeri atlarken:

— Onsekizinci yüzyıla giriyoruz! diye seslendi.

Gerçekten de, onsekizinci yüzyıl daha onları antrede, üstlerine pudralı dam ve kavalyelerin oyulmuş kara silüetleri yapışık alçarak ve mavimtrak paravanalarıyla karşıladı. Lafater'in işlek eli sayesinde silüetler onsekizinci yüzyılın sekseninci senelerinde Rusya'da çok moda olmuştu.

Birdenbire böyle çok sayıda misafirlerin gelişi - koskoca dört kişilik bir gurup! - çok seyrek olarak ziyaretçi görme-ye alışık evde heyecan yarattı. Ayakkabılı ve çıplak ayak sesleri duyuldu, bir anda birkaç kadın yüzü gözükp kayboldu, - birileri bir yere sıkıştırıldı, kimi ofladı, kimi pufladı, kimi çırpınarak «ya siz!» diye fısıldaştı.

Sonunda, kabartmalı kumaştan saltası ile Kalliyopiç geldi ve «salon»a götüren kapıyı açarak, yüksek sesle:

— Beyefendi, bu gelen, başka beylerle birlikte, Sila Samsoniç olacak! dedi.

Ev sahipleri hizmetçilerinden çok daha az telâşlandılar. Gerçi, aslında genişçe olan misafir odasına dört yetişkin erkeğin doluvermesi, onları birazcık şaşırtmıştı; ama Paklin, hemen birtakım uyaklı atasözleri ile teker teker Nejdanoğlu, Solomin'i ve Markelov'u «taçlı» değil, uslu kişiler diye takdim ederek ev sahiplerini yatıştırdı.

Fomuşka ile Fimuşka taçlı kişilerden, yani hükümet adamlarından hiç hoşlanmazlardı.

Ağabeysinin çağırısı üzerine meydana çıkan Sınanduliyaya, ihtiyar Suboçevlerden çok daha heyecanlı ve çekingen idi. Suboçevler - ikisi birden ve aynı ifade ile - misafirlerden oturmalarını rica ettiler ve kendilerine ne ikram edilmesini istedikleri sordular: çay mı, çukolata mı; yoksa köpüren sucağızla reçel mi? Misafirlerin hiçbir şey istemediklerini, zira, az önce tüccar Goluş'de kahvaltı ettiklerini, birazdan da yine orada öğle yemeğine beklendiklerini öğrenince, ikramdan vazgeçtiler - ve elceğizlerini aynı şekilde dizlerine koyarak sohbet etmeye başladılar.

Sohbet, önceleri biraz yavan gidiyordu ama, kısa zamanda canlandı. Paklin, Gogol'ün, tıklım tıklım dolu olan kiliseye sokulan belediye başkanı hakkındaki - bir de, belediye başkanı olan börek hakkındaki maruf fıkralarıyla ihtiyarcıkları öyle güldürdü ki, ikisinin de kahkahadan gözleri yaşardı. Onların gülüşleri de aynı idi: çığlık atarak, sonun-

da öksürerek yüzleri tamamiyle kıpkırmızı kesilmiş ve terlemiş olarak gülüyorlardı. Paklin, Gogol'den alınan parçaların genel olarak, Suboçevler gibi kişileri kuvvetle, hattâ hızla etkilediğini bilirdi; ama şimdi o ihtiyarcıkları eğlendirmekten ziyade arkadaşlarına teşhir etmek istediğinden, rotayı değiştirdi ve işi öyle idare etti ki, ihtiyarcıklar kısa zamanda iyiden iyiye açıldılar. Fomuşka çok sevdiği ağaç tütün tabakasını çıkarıp misafirlere gösterdi ki, bu tabakanın kapağında bir zamanlar çeşitli pozlarda otuzaltı tane insan figürü görmek kabildi; gerçi bu figürler çoktan silinmişti ama, Fomuşka onları hâlâ görüyor, sayabiliyor ve yerlerini işaret ediyordu. «Bakın, diyordu, bir tanesi pencereden bakıyor, bakın: başını sarkıtmış...» oysa, onun kabarıklık tırnaklı tombul parmağı ile işaret ettiği yer, kapağın diğer kısımları gibi dümdüzdü. Fomuşka bundan sonra misafirlerin dikkatini, başucunda asılı duran yağlı boya tabloya çekti: bu tablo, profilden çizilmiş bir avcıyı, karlı bir düzlükte alabildiğine koşan - keza profilden çizilmiş - kula bir at üzerinde gösteriyordu. Avcının başında koyun postundan yapılmış, mavi dilli, ak ve uzun bir şapka, sırtında da yaldızlı gözalcı bir kuşağın sıkıldığı deve tüyünden dokunmuş kadife fitilli çerkes kaftanı vardı; İbrişimle teğellenmiş tek parmaklı eldiven kuşağın arkasına sokulmuş, siyah üzerine gümüş işlemeli bir hançerle kuşaktan sarkıtılmıştı. Çok genç ve şişman gözüken avcı, bir elinde kırmızı püsküllü kocaman bir boru, öteki elinde ise dizgin ve kırbaç tutuyordu; atın dört ayağı da havada sallanıyordu; ressam bunlardan her birinin nallarını, hattâ mıhlarını da göstermek suretiyle, titizlikle çizmişti. Fomuşka aynı tombul parmağıyla atın ayakları gerisinde kalan ak fon üstünde yarım daire şeklindeki dört lekeyi işaret ederek: «bakınız, kar üstünde izleri, dedi - onları da göstermiş!» bu izlerin neden yalnız dört tane olduğunu, geriye doğru başkaca neden bir tane daha olsun iz gözükmediğini ise açıklamadı.

Biraz sonra utangaç bir gülümsemeyle şöyle ekledi :

— İşte bu avcı ben-im!

Nejdanov :

— Nasıl? diye seslendi. Siz avcı mı idiniz?

— İdim... ama uzun süre değil. Bir defasında, dolu dizgin giderken, atın başı üzerinden yere yuvarlandım ve kurpamı da bereledim. Fimuşka korktu... ve bana avlanmayı yasak etti. Ben de vazgeçtim.

Nejdanov :

— Neyi berelediniz? diye sordu.

Fomuşka sesini alçaltarak :

— Kurpamı, diye tekrarladı.

Misafirler susarak birbirlerine bakıştılar. Kurpanın ne biçim birşey olduğunu hiçbirisi bilmiyordu - daha doğrusu Markelov kazak veya çerkez şapkalarına takılan sorguça kurpa denildiğini biliyordu; ama **bunu** Fomuşka kendisi bereleyemezdi ki! böylece, hiç kimse, Fomuşka'nın kurpa kelimesinden özellikle ne anladığını sormağa yanaşmadı.

Birdenbire Fimuşka;

— Mademki sen bir hayli öğündün, ben de birazcık öğüneyim! diyerek konuşmaya başladı.

Mini mini «boner dö jur»dan - ki küçük eğri ayaklı, gerektiğinde arka tarafa saklanabilen kalkar kapaklı, eski, ufarak yazıhaneye bu verilmişti - tunç çerçevesi, minyatür bir akvarel çıkardı, bu akvarel, dört yaşlarında, tamamiyle çıplak sırtında okluk, göğsünden aşırı mavi kurdelaşısı bulunan ve parmak ucu ile sivri oklara dokunan bir delikanlıyı tasvir ediyordu. Delikanlı çok kıvrıkcık, az saçlı ve güleç yüzlü idi. Fimuşka akvareli misafirlere göstererek:

— Bu ben imişim... dedi.

— Siz mi?

— Evet, benim. Gençlik resmim. Rahmetli babacığma bir Fransız ressam gelmiş, çok iyi ressam! işte o ressam babamın isim gününde benim resmimi yapmış. Ne kadar da

iyi bir Fransızdı. O sonraları da bize gelir giderdi. İçeri girer, topuklarını birbirine vurur, sonra ayağı ile tepinir, tepinir ve tutar elinizi öperdi - ayrılırken de kendi elinin parmaklarını öperdi - neler neler! sağına da reverans yapıydı, soluna da; önüne de, arkasına da! Çok iyi bir Fransızdı!

Misafirler ressamın eserini öğdüler; Paklin hattâ şimdi bile resimle sahibi arasında bir benzerlik buldu.

Bunun hemen arkasından Fomuşka, şimdiki Fransızlar hakkında konuşmağa başladı ve onların, ihtimal çok daha kötüleştikleri fikrini ileri sürdü! - Neden böyle düşünüyorsunuz, Foma Lavrentiyeviç? - insaf buyurun!.. ne biçim adlar türemiş aralarında, bir baksanıza! - örneğin? - örneğin, şöyle: Nojan Tsent Lorran! - doğrudan doğruya haydut! - Fomuşka bu arada, merak ettiği konulara da dokunarak: istirham ederim, şimdi Paris'te kim krallık ediyor? diye sordu. - Ona, Napolyon'un krallık ettiğini söylediler. Bu, Fomuşka'yı, hem şaşırtmış, hem de üzmüştü. - Nasıl olur?.. Böyle bir ihtiyarı.. diye başlamak üzere iken, mahçup bakışlarla sustu. Fomuşka Fransızca'yı iyi bilmezdi ve Volter'i tercümesinden okurdu (yatağının başucunda, atadan kalma sandıkta, el yazması Kandid vardı) - ama ara sıra ağzından şöyle deyimlerin de çıktığı olurdu: «bayım, fossparke!» («bu şüpheli», «doğru değil» anlamına) ki, bunun 1789 yılına kadar Fransa'da kullanılmış eski bir parlâmento deymi olduğu bilgin bir Fransız tarafından açıklanana kadar, bu deyme çok gülünmüştü.

Hazır Fransa ve Fransızlar hakkında konuşulmağa başlamışken, Fomuşka da içinde kalan birşeyleri ortaya dökmeğe karar verdi. Önce Markelov'a hitap etmeyi düşündü, ama Markelov pek somurtkandı; Solomin'e hitap edebilirdi... «ama hayır! bu basit bir insan; belki Fransızca da anılamıyordur.» diye düşündü. Ve Nejdandov'a dönerek :

— Affedersiniz bayım, sizden öğrenmek istediklerim var diye konuşmağa başladı. - İşte şu akrabacığım var ya, Silla Samsoniç, galiba, ben ihtiyar ninenin bilgisizliği ile alay ediyor.

— Ne olmuş ki?

— Bakınız ne olmuş. Bir kimse Fransızca «istirham ederim, bu nedir böyle?» diye sormak istese, «ke se-ke se-ke se-la?» demesi gerekmez mi?.

— Tamamiyle doğru.

— «Ke se-ke se-la» da dese, olur mu?

— Olur.

— Daha basit olarak: «ke se-la?»

— Öyle de olur.

— Bütün bunlar aynı şey midir?

— Evet.

Fimuşka düşünceye daldı ve kollarını açtı. Sonunda da:

— Neyse, Silacığım, dedi, ben haksızım, sen haklısın. Fransız demişler bunlara... Yaman adamlar!

Paklin ihtiyarcıklardan bir romanscık okumalarını rica etti... ikisi birden gülüştüler ve böyle bir fikrin onun nereden aklına geldiğine şaşıldılar; ama çabuk da yatıştılar ve Sinanduliya'nın tabureye oturarak kendilerine eşlik etmesi şartıyla muvafakat ettiler - Sinanduliya ne yapacağını bilirdi. Bir köşede, misafirlerden hiç birinin o ana kadar farkına varmadığı ufacak bir piyano gözüktü. Sinanduliya «tabure»nin başına geçti ve birkaç akort yaptı... Nejdanoğlu ömründe böyle mamaksı, ekşi, dermansız ve pörsük sesler duymamıştı; derken, ihtiyarcıklar hemen okumaya koyuldular :

Aldı Fomuşka :

Bunun için mi ki gamlar
Aşkta bizi sarsın diye,
Tanrılar bize kalb vermiş,
Sevmeden edemeyen bu kalb?

Fimuşka karşılık verdi :

Bir tek ihtiras duygusu,
Felâket getirmeyen, fenalık taşımayan
Var mı dünyada? nerede?
Hiçbir yerde, hiçbir yerde, hiçbir yerde! *

Fomuşka tutturdu :

Hiç bir yerde, hiç bir yerde, hiç bir yerde!

Fimuşka tekrarladı.

İkisi beraberce :

Onunla gelen dayanılmaz acılar
Her yerde, her yerde, her yerde!

Fomuşka uzattı :

Her yerde, her yerde, her yerde!

Paklin :

— Bravo! diye bağırdı. - bu birinci kıt'a; ya ikincisi?

— Emret, dedi Fomuşka, - yalnız Sınanduliya Samsonova, aranamesi yapılmayacak mı? Benim mısracığımdan sonra ara name ister.

Sınanduliya :

— Emredersiniz, ara nameniz yapılacak! diye karşılık verdi.

Tekrar aldı Fomuşka :

Dünyada sevip te
Acı çekmeyen var mıdır?
Hangi, hangi âşık
Ağlayıp iç çekmemiştir?

Fimuşka hemen :

**Garip gönül dert içinde
Denizde kayak gibi yitiyor..
Ne diye verilmiş bu gönül acep?**

Fomuşka :

«Fenalık için, fenalık için, fenalık için!»

- diye fısıldadı ve Sinanduliya'nın araname yapmasını bekledi. Sinanduliya ara nameyi tamamladı.

Fimuşka :

«Fenalık için, fenalık için, fenalık için.»

diye tekrarlardı ve sonra her ikisi birden :

**Alınız bu gönlü tanrılar
Geri, geri, geri!
Geri, geri, geri!**

Ve herşey tekrar ara name ile sona erdi.

Markelov'dan başka herkes :

— Bravo! bravo! diye bağıştılar, hattâ alkışladılar.

Alkışlar dinince, Nejdanov «acaba, palyaçolar... gibi rol yaptıklarının farkındalar mı? düşündü. - galiba değil-ler; veya farkında olmasına farkındalar da, ne zararı var, kimseye bir kötülük etmiyoruz ki. Aksine, başkalarını tesselli bile ediyoruz. diye düşünüyorlar. Ve iyi düşünülecek olursa, haklılar da, yüz defa haklılar!»

Bu düşüncelerin etkisiyle Nejdanov birdenbire ihtiyarcıklara kompliman yapmağa başladı, onlar da oturdukları kanepelere hafifçe ilişmek suretiyle bu komplimanlara karşılık verdiler... O sırada, çoktandır birtakım fısıltı ve hışırtıların gelmekte olduğu bitişik yatak veya çocuk odasından birdenbire cüce Pufka kız görüldü, yanında sütnine Vasiliyevna vardı. Pufka bağırıp çağırmaya ve kırıتماğa baş-

ladı, sütnine ise bir yandan güya onu vazgeçirmeye çalışıyor, bir yandan da daha fazla tahrik ediyordu.

Bir süreden beri sabırsızlık belirtileri göstermekte olan Markelov (Solomin ise sadece her zamankinden daha fazlaca gülümsemekte idi) - Markelov birdenbire Fomuşka'ya dönerek, her zamanki sert çıkışıyla :

— Sizden hiç beklemezdim, diye konuşmağa başladı. - Sizin kültürlü aklınızla, - ki Volter'in gönüllüsü olduğunu söylediniz sanırım? - acınacak bir konu olması gereken bir şeyle, yani: sakatlık ile eğlenebileceğinizi ummazdım... Markelov o anda Paklin'in kızkardeşini hatırlayarak dilini ısırırdı, Fomuşka ise kızardı ve: «Evet... evet ben değil... o kendisi...» diye kekeledi. Buna karşılık Pufka Markelov'a doğru atıldı. «R»leri genizden söyleyen sesi ile:

— Bizim efendilerinizi de gücendirmeyi nereden çıkar-
dın sen? diye bir çığlık attı. - Onlar ben fakiri görmüşler,
yanlarına almışlar, yedirip içiriyorlar - kıskandın mı yok-
sa? Galiba başkalarının ekmeginde gözün var? O yağlıkara,
pis, cansıkıcı hamam böceği bıyıklarını da nereden al-
dın ki... Puska minik, tombul parmaklarıyla Markelov'un
bıyıklarını tarif etti. Vasiliyevna dişsiz ağzının var gücüyle
güldü. Ve bitişik odadan gülüşünün yankısı duyuldu.

Markelov Fomuşka'ya dönerek :

— Elbette yargıcınız değilim, dedi. - Fakirleri ve sa-
katları gözetmek iyi bir şeydir. Ama şu noktaya işaret et-
meme müsaadenizi dilerim: Yağın üzerinde yüzen peynir
gibi, varlık içinde yaşamak, - ve başkalarının gözlerini oy-
mamak, komşuları yararına parmağını bile kımıldatma-
mak... henüz iyi kişi olmak demek değildir; ben böylesine
bir iyiliğe, samimî söylüyorum, hiç değer vermem!.

Pufka kulakları sağır edercesine bir çığlık attı; o Mar-
kelov'un söylediklerini tümünden birşey anlamamıştı; ama
«yağlıkara» küfrediyordu... nasıl cüret ederdi! Vasiliyevna
da birşeyler söyleyip, Fomuşka ise ellerini göğsüne koydu

ve yüzünü karısına dönerek; hıçkırıklı bir sesle: «Fimuşka, canım benim, bay misafirin ne dediğini duyuyor musun? dedi. Biz seninle günâhkârız, kötüyüz, munafıkız... peynir gibi yağda yüzyoruz, oy! oy! oy!.. Seninle evden dışarı, so-kağa atılmamız ve elimize birer süpürge verilerek hayatımızı kazanmamız gerekiyor - O, ho - ho!» bu hüznü sözleri duyunca Pufka eskisinden daha beter bağırıp çağırdı, Fimuşka gözlerini büzdürerek dudaklarını ısırdı - ve bay misafiri bir güzel haşlayıp bağırarak üzere ciğerlerine lüzumlu havayı doldurdu.

Paklin araya girmese, işin sonunun nereye varacağını Allah bilirdi.

O kollarını kaldırarak ve kakhaha atarak :

— Ne oluyor! rica ederim, ayıp değil mi? dedi. Bay Markelov şaka yapmak istedi. Ama görünüşü çok ciddi olduğundan, şakası da biraz sertçe oldu... Siz de inandınız mı yoksa? Tamam! Evfimiye Pavlovna, cancağızım, bizim şimdilik gitmemiz lâzım - biliyor musunuz ne yapalım? veda-laşmadan önce siz hepimizin falınıza bir bakıverin... Siz bu işin ustası-sınız. Hemşire! iskambil kâğıtlarını getir!

Fimuşka kocasına baktı, kocası artık tamamiyle rahatlamış olarak oturuyordu, o da rahatladı.

Fimuşka bir yandan :

— İskambil kâğıtları, iskambil kâğıtları... aklımdan çıkmış, baba, unutmuşum - hanidir, onları elime aldığım yok... diyor, bir yandan da birtakım eski, acayip oyun kâğıtları destesini Sınanduliya'nın elinden almağa çalışıyordu.

— Kimin falına bakılacak ki?

— Hepimizin! dedi Paklin, içinden de: «ne hareketli ihtiyarcık bu böyle! istediğin yere evir çevir... safi güzellik!» diye düşündü. Sonra yüksek sesle ekledi: - Hepimizin, nine, hepimizin. Bize kaderimizi söyleyin, karakterimizi, geleceğimizi... her şeyi söyleyin!

Fimuşka kâğıtları yerleştirmek üzere idi, birdenbire bütün desteyi yere fırlattı ve :

— Fal bakmama lüzum yok! dedi. - ben her birinizin karakterini zaten biliyorum. Herkesin karakteri neyse, kaderi de odur. Bak şu (Solomin'i gösterdi) uysal, sebatlı bir adamdır; şu ise (Markelov'u tehdit etti) hırçın, yıkıcı bir adamdır (Pufka Markelov'a dilini çıkardı); sana (Paklin'e baktı) zaten söyleyecek bir şey yok, sen kendini bilirsin: havayı bir adamsın! Buna gelince...

Fimuşka Nejdanov'u gösterdi ve durakladı.

— Ne var ki? dedi Nejdanov. - Söyleyiniz lütfen: nasıl bir adamım ben?

Fimuşka kelimeleri uzata uzata :

— Nasıl bir adam olacaksın... Sen acınacak bir adamsın - işte o kadar! dedi.

Nejdanov sarsıldı.

— Acınacak bir adam! neden böyle?

— Öyle işte! bana acınacak bir halde gözüküyorsun - işte o kadar!

— Neden ama?

— Öyle olduğundan. Benim gözüm öyle görüyor. Buda olduğumu mu sanıyorsun? Ne var ki, ben senden de kurnazımdır - senin kızıl saçlı oluşun para etmez. Bana, acınacak halde gözüküyorsun... İşte yüzüne söylüyorum!

Herkes sustu, birbirine bakiştı - ve tekrar sustu.

Paklin damdan düşer gibi :

— Neyse, hoşça kalın dostlar, dedi. - Biz oturup kaldık, galiba, sizin de başınızı ağrıttık. Bu bayların gitmesi lâzım... Ben de çıkacağım. Allahaismarladık, iltifatınıza teşekkür ederiz.

Fomuşka ile Fimuşka ikisi birden :

— Allahaismarladık, Allahaismarladık, ara sıra uğrayıveriniz, tiksинmeyiniz... diye seslendiler. Fomuşka:

— Çok çok çok yıllara, çok... diye tutturdu.

Genç adamlara kapıları açmakta olan Kalliyopiç te birdenbire :

— Çok çok... diye hiç beklenmedik şekilde bas sesler çıkardı...

Dörtlü gurup bir anda kendini göbeklice evin önünde, sokakta buldu; pencerelerin arkasından Pufka'nın cırlak sesi geliyordu :

— Aptallar... aptallar!..

Paklin kahkaha atarak güldü. Ama kendisine karşılık veren olmadı. Hattâ Markelov herkesin yüzüne sıra ile ve öfkeli bir söz işitmeyi bekliyormuş gibi bir davranışla bakındı...

Bir tek Solomin, her zamanki gibi gülümsüyordu.

XX

İlk konuşan Paklin oldu :

— Her ne hal ise! Onsekizinci yüzyılda idik - şimdi birden atla bakalım yirminci yüzyıla! Goluşkin öyle ilerici bir kişi ki, kendisini ondokuzuncuda saymak ayıp olur.

Nejdanov :

— Onu tanıyor musun yoksa? diye sordu.

— Haberi duymayan kalmadı; atla bakalım! deyişim de, sizinle birlikte gelmek niyetinde olduğumdandır.

— Nasıl olur? Kendisiyle tanışmıyorsun ki!

— Bak hele! ya siz benim çenesi düşüklerle tanışıyor muydunuz?

— Sen bizi takdim ettin!

— Sen de beni takdim et! Benden saklı bir şeyiniz olmaz - Goluşkin ise geniş kalbli bir adamdır. O, gör bak, yeni gelene sevinecektir bile, sonra, bizim burada, S.'de görüşmeler basittir!

— Evet, dedi Markelov, sizin bura h alk ı teklifsizdir.

Paklin ba ını salladı.

— Bunu, belki de benim hesabıma s oylediniz... Ne yapalım! ben bu sitemi hakettim. Ama, biliyor musunuz, benim yeni tan ı ım, sizi h ır ın mizaçlı yapan karad   ncelerden bir s ure kendinizi kurtarıveriniz! Başta gelen...

Markelov   fke ile onun s  z n   eksti :

— Benim yeni tan ı ım, ben de size... ihtiyatlı olma bakımından derim ki: Ben hiç bir zaman en ufak bir  akala ma isteği duymamı ımdır. - hele bugün hiç! Sonra siz nereden biliyorsunuz benim mizacımı? (mizaç kelimesini son hecesine basarak s oyledi). Birbirimizle kısa bir s ure önce, ilk defa g r   t k, sanırım.

Paklin :

— Durunuz, durunuz, kızmayınız ve yemin etmeyiniz, ben nas ılsa size inanıyorum, dedi ve Solomin'e dönerek :

— Siz, uzak g r   l  Fimu ka'nın bile uysal bulduğu, ve gerçekten de yat ı tırıcı bir hali olan adam, s  yleyiniz, benim d    ncelerimde başkalarına can sıkacak birşey yapmak, ya da onlarla  aka etmek gibi bir şey seziliyor mu? Ben sadece, sizinle birlikte Goluşkin'e gelmek istedim, aslında da, zararsız bir ki iyimdir. Bay Markelov'un yüzünün sarı renginden ben suçlu olamam ki.

Solomin önce bir omuzunu, sonra ötekini silkti. Hemen karşılık vermeyi kararla tıramadı ı zamanlar böyle yapardı. Sonunda :

—   phesiz, dedi, siz Bay Paklin, kimseye hakaret edemezsiniz ve etmek de istemezsiniz; hem sonra, Bay Goluşkin'e ne diye gelmeyesiniz? Orada, ben sizin akrabalarınızdaki kadar hoş vakit ge irece inize inanıyorum; üstelik yararlı şekilde.

Paklin parmağı ile tehdit etti:

— O-o! görüyorum ki siz de fenasınız! Ama, Goluşkin'e siz de geliyorsunuz değil mi?

— Tabii, geliyorum! Bugünüm nasıl olsa boşuna geçti.

— Haydi, öyle ise «en avant, marchons!» (1) yirminci yüzyıla doğru, yirminci yüzyıla doğru! Nejdanoğlu, ilerici adam, yürüt bizi!

— Pekiyi, yürü; sonra şu esprilerini de harcayıp durma ki, tükenmek üzere olduğunu farketmesinler!

Paklin neşeli bir sesle :

— Kardeşiniz, daha fazlasıyla başarır dedi ve daha fazla zıplayarak değil de, kendi deyimiyle «aksayarak» ilerledi.

Nejdanoğlu'la kolkola yürüyen Solomin, Paklin'in arkasından :

— Çok ilginç bir bay, dedi. Allah korusun, şayet hepimizi Sibiryaya gönderecek olurlarsa, bizi eğlendirecek birisi var demektir!

Markelov susarak en arkadan geliyordu

Bu arada tüccar Goluşkin'in evinde «forslu» veya «şık» bir öğle yemeği verilebilmesi için bütün tedbirler alınmış bulunuyordu. Yağlı mı yağlı, berbat mı berbat bir taze balık çorbası kaynatıldı; çeşitli «patişo ve frikaseler» hazırlandı (Goluşkin, gerici olmakla beraber, avrupalı öğrenim düzeyine yükselmiş kişi olarak, Fransız mutfağını tutardı, ahçısını da kulüpten tutmuştu ki, bu ahçı pisliği yüzünden kulüpten koğulmuştu), en önemlisi de : birkaç şişe şampanya tedarik edildi ve buza kondu.

Ev sahibi, genç adamlarımızı kendine özgü acemice göz kırpmalar, telâşlı davranışlar ve kahkahalarla karşıladı. Tahmin edildiği gibi, Paklin'den çok hoşlandı; Paklin için : - Bizden mi? diye sordu ve karşılık beklemeden :

— Tabii! şüphe mi var! diye konuştu. Sonra, biraz önce şu «garip» vali ile görüştüğünü ve onun; kendisine, kimbilir neden, hep birtakım hayırsever kurumlar için asıldığını an-

(1) İlerleyelim.

lattı. Goluşkin'in vali tarafından kabul edildiğine mi, yoksa genç ve ilerici adamların yanında valiye küfür ettiğine mi sevindiği kesin olarak anlaşılamadı. Goluşkin daha sonra misafirlerini, söz verdiği üzere, yeni müridle tanıştırdı. Bu müridin kim olduğunu tahmin edersiniz? Bu mürid, sabahleyin Goluşkin'e rapor getiren ve Goluşkin'in Vasya dediği yalabık, desti suratlı, veremli adamcağızın ta kendisi, Goluşkin'in kâhyası idi. Goluşkin beş parmağı ile onu göstererek: - Güzel konuşamaz ama, bütün varlığı ile devamıza sarılmıştır! diye teminat verdi. Vasya ise boyuna eğilip selâm veriyor, kızarıyor, göz kırpmıyor ve öylesine diş biliyordu ki, bu hareketlerinden onun bayağı bir ahmakçık mı, yoksa kurnaz bir dağlayıcı mı olduğu bir türlü anlaşılamıyordu.

Goluşkin :

— Haydi, sofraya başla, sofraya başla! diye seslendi. Sofra başına oturdular ve önce sıkı bir kahvaltı yaptılar. Çorbanın hemen peşinden Goluşkin, şampanya getirmeleri için emir verdi. Şampanya, donuk yağın buzlu parçaları halinde, şişenin ağzından kadehlere döküldü.

Goluşkin :

— Bizim.. bizim müessese şerefine! diye seslendi ve göz kırparak, sanki yabancı yanında dikkatli davranmak gerektiğini anlat istermiş gibi başıyla hizmetçiyi gösterdi! Mürid Vasya, hep susuyor ve iskemlenin kenarcığına ilişmiş gibi oturmasına ve patronunun söylemesine göre içten benimsediği inançlarla hiç bağdaşmayan yaltak davranışlarda bulunmasına rağmen, şarabı canla başla içiyordu!.. Buna karşılık ötekiler hep konuşuyorlardı; daha doğrusu ev sahibi ile Paklin konuşuyordu; özellikle Paklin. Nejdanov için için sıkılıyor; Markelov da, bir başka türlü olmakla beraber, Suboçevlerdeki kadar şiddetli öfkelenip surat ediyor; Solomin ise seyrediyordu.

Paklin eğleniyordu! O coşkun sözleriyle Goluşkin'in çok hoşuna gitmişti ki, Goluşkin, bu «topalcıgın», yanıbaşında oturan Nejdanov'un kulağına kendisi hakkında. yani Goluşkin hakkında en kötü dedikodular fısıldadığından habersizdi! Hattâ Goluşkin, onun basit bir delikanlı olduğunu ve kendisine «küçümseyerek» bakılabileceğini düşünmüştü.. Zaten hoşuna gidişi de bu yüzdendi. Paklin onun yanıbaşında otursaydı çoktan parmağıyla onun böğrüne dokunur veya omuzuna vururdu. Gerçi masadan aşırı ona baş sallıyor ve onun doğrultusunda baş işaretleri yapıyordu.. Ama, yazık ki kendisiyle Nejdanov'un arasına Markelov - bu «karabulut» oturmuş bulunuyordu; daha ötede ise, Solomin. Bu yüzden, Goluşkin Paklin'in her sözüne sadece var gücüyle gülüyordu, içten, peşin peşin, göbeğini hoplata hoplata, mavimtrak diş etlerini göstere göstere gülüyordu. Paklin de kendisinden bekleneni çok çabuk sezmış, ve rasgele küfredmeye başlamıştı. Her şeye ve herkese küfrediyordu : muhafazakârlara da, liberallere de, memurlara da, avukatlara da, idarecilere de, pomeşçiklere de, zemstvo yöneticilerine de, dumacılara da (1) Moskova da, Petersburg'a da.

Goluşkin ise :

— Evet, evet, evet! diye körüklüyordu -öyle, öyle, öyle! Örneğin, işte, başımızdaki düpedüz eşeğin biridir! odun mu odun! Ben kendisine şu da şu da, diyorum.. ama onun bir şeyden anladığı bile yok: bizim validen aşağı kalır yamı yok.

Paklin merakla sordu :

— Sizin vali ahmak mı?

— Diyorum ya size, eşek!

(1) Duma : Çarlık devrinde seçimle teşekkül eden ve kanun yapma yetkisi bulunan organ.

— Dikkat ettiniz mi : hırılıyor mu, yoksa hım hım mı konuşuyor?

Goluşkin pek anlayamıyarak :

— Nasıl? diye sordu.

— Yoksa bilmez misiniz? Bizim Rusya'da önemli devlet adamları hırlar, önemli askeri kişiler ise hım hım diye burnundan konuşur; yalnız büyük makam sahipleri, aynı zamanda hem hırlar, hem burnundan konuşurlar.

Kükrecesine bir kahkaha atan Goluşkin'in gözleri yaşarmıştı.

— Evet, evet, diye kekeledi. -o burnundan.. burnundan konuşuyor.. askerî kişi!

Paklin içinden «ah seni, odun!» dedi.

Biraz sonra Goluşkin :

— Biz de nereye el atsak hep çürümüş! diye haykırdı. Herşey, herşey çürümüş!

Paklin etkili bir şekilde :

— Çok saygıdeğer Kapiton Andreyiç! diye konuşmağa başladı. Bir yandan da alçak sesle Nejdonov'a : «nedir bunun hali böyle, redingot sanki koltuk altlarını kesiyor-muş gibi boyuna kollarını açıp duruyor?» dedi. -çok saygıdeğer Kapiton Andreyiç, bana itimat ediniz : bu işte yarım tedbirler hiç bir şeye yaramaz.

Goluşkin birden gülmeyi kesti ve sert bir tavırla :

— Nasıl yarım tedbirler? dedi. Bunun tek yolu var: kökünden söküp atmak. Vaska, çek, s.., s..!

Kâhya :

— İçiyorum ya, Kapiton Andreyiç, dedi ve kadehi kafasına dikti.

Goluşkin de keza «boşalttı».

Paklin Nejdanov'a fısıldıyordu :

— Nasıl olup da çatlamıyor!

— Alışkanlık! dedi Nejdanov.

Ama, içen sadece kâhya değildi. şarap yavaş yavaş hepsini de düzene sokuyordu. Nejdanov, Markelov, hatta Solomin de yavaş yavaş konuşmalara katıldılar.

İlk olarak Nejdanov: kendisinin de karakterini koruyamayarak havanda su düğmeye koyulduğu için kendi kendini kınıyormuş gibi, kendi kendine kızıyor muş gibi bir davranışla, yalnız lâfla vakit geçirmekten vazgeçilmesi gerektiğini ve «harekete geçmenin» zamanı geldiğini anlatmağa başladı; hattâ aranıp bulunan ortamdan bahsetti!! hemen arkasından da, kendi kendini ürüttüğünün farkında olmaksızın, davaya dayanak noktası teşkil edecek, elle tutulur unsurların kendisine gösterilmesini istedi ve ortada bu unsurları göremediğini ifade etti. «Halk iştirakten, millet bilinçten yoksun... gel de bu ortamda savaş bakalım!» kendisine itiraz eden olmadı, itiraz edilecek bir şey olmadığından değil de, herkes kendi bildiğini konuşmağa başlamış bulunduğundan tabii. Markelov boğuk, öfkeli bir sesle, durmadan, trampet çalar gibi (Paklin'in ifadesiyle «tıpkı lahana doğrar gibi») biteviye konuşuyordu. Ne söylediği de bir türlü anlaşılamıyordu; sessizlik anlarında ağzından dökülen tek kelime «topçuluk» idi... İhtimal, topçuluğun kuruluşunda bulup ortaya çıkardığı noksanları hatırlıyordu. Almanlardan ve yaverlerden söz edildiği tabii. Solomin ise iki türlü bekleyiş bulunduğuna işaret etti: hiçbir şey yapmaksızın beklemek, davayı ilerleterek beklemek.

Markelov somurtkan bir tavırla :

— Bize basamak basamak'cılar lâzım değil! diye bağırdı.

Solomin şöyle karşılık verdi :

— Basamak basamakcılar şimdiye kadar yukarıdan aşağıya doğru yürümüşler. Biz ise aşağıdan yukarıya doğru yürümeyi deneyeceğiz.

Goluşkin ateşli ateşli :

— İstemez, şeytanın olsun! diye bağırdı. - İstemez. Birden lâzım, birden!

— Yani, pencereden atlamak mı istiyorsunuz?

Goluşkin bas bas bağırdı :

— Atlarım da. Atlarım! Vaska da atlar! Emredeyin atlar! Ha? Vaska? Atlarsın değil mi?

Kâhya dolu şamyanya kadehini sonuna kadar içerek:

— Kâpıton Andreyiç, siz nereye, biz de oraya. Biz mü-talâa yürütmek cür'etinde bulunabilir miyiz? dedi.

— Ha! şöyle! Ko-koş bo-boynuzuna sokarım seni.

Az sonra, ayyaşların dilinde mahşer diye ifade olunan ortamı meydana gelmişti. «Uyuşuk» sesler ve gürültüler yükseldi. Sonbaharın henüz sıcakça havasında birbirine çarparak uçuşan alacalı ilk kar taneleri gibi, Goluşkin'in yemek odasının elektriklenen havasında birbirini itip sıkıştıran çeşitli kelimeler dolaşıyordu: İlerleme, hükümet, edebiyat; vergi meselesi, kilise meselesi, kadın meselesi, yargı organları meselesi; klâsizm, realizim, nihilizm, komünizm; enternasyonal, klerikal, liberal, kapital; idare organizasyon, sosyete, hattâ billûrlaşma gibi kelimeler! Goluşkin yaygaradan çok hoşlanmış gözüküyordu; ona göre işin aslı esası bu yaygarada gerçekleşiyor gibiydi... İçi içine sığmıyordu! «Rica ederim, tanı bizimkileri! Yol ver - öldürürüm!.. Kapıton Goluşkin geliyor!» Kâhya Vaska sonunda öyle zom oldu ki, burnundan soluyarak yemek tabağıyla konuşmaya başladı: - derken birden deli gibi bağırdı: «Ne biçim şeytanmış o - Proginmaziya??! (1)»

Goluşkin birdenbire doğruldu ve, kaba tahaküm ve bazarı hislerinin yanı sıra, garip şekilde bunlara karışan gizli endişe, hattâ korkudan titreme hislerini de yansıtan kızarmış yüzünü arkaya çevirerek bağırdı: «Daha kurban **arıyorum!** Vaska, getir!» Vaska buna, boğuk bir sesle: «Mali-

(1) Rüştîye, ortaokul.

na.» (1) diye karşılık verdi. Sapsarı kesilmiş ve terlemiş bulunan Paklin ise (son çeyrek saat içinde o da kâhyadan daha fena içmiyordu hani!) yerinden sıçrayarak, iki elini birden başının üstüne kaldırdı ve kelimelere basa basa konuştu: «kurban! kurban! dedi. Oh! Kutsal kelimeye hakaret! Kurban! Hiç kimse seninle senli benli olmaya cüret edemez, hiç kimse senin yüklediğin zorunlukları yerine getirecek kuvveti kendinde bulamaz - hiç değilse şurada hazır bulunanlardan hiç birimiz; ama şu zorba, şu huysuz tulum, şişkin karnını sarsarak silkelediği bir avuç ruble ile: kurban diye bağıyor! ve teşekkür bekliyor, defne çelengi bekliyor, alçak!!» Goluşkin ya duymamış, ya da Paklin'in söylediklerini anlamamış veya bunları şakaya almış olmalı idi ki, bir kere daha: «Evet! Para **arıyorum!** Kapiton Goluşkin ne söylerse kutsaldır» diye bağırdı. Sonra birdenbire elini yan cebine attı. «İşte bunlara paracık dërler! Nah, çekip alınız ve Kapitonu hatırlayınız!» Biraz coşunca, çocuklar gibi, kendisinden üçüncü şahıs olarak bahsederdi. Nejdanov dökülüp saçılanlardan lekelenmiş sofra örtüsünün üstüne fırlatılan kâğıtları topladı. Artık daha fazla kalmayı gerektirecek bir şey yoktu; zaten geç de olmuştu. Hepsi kalktılar, şapkalarını alıp dışarı çıktılar.

Temiz havaya çıkınca, hepsinin de başları döndü - özellikle Paklin'in. Konuşmakta güçlük çektiği belli olan bir ifadeyle Paklin :

— Peki, şimdi nereye gideceğiz? dedi.

Solomin :

— Sizi bilmiyorum ama, ben eve gideceğim, diye karşılık verdi.

— Fabrikaya mı?

— Fabrikaya.

— Şimdi, gece vakti, yaya olarak mı?

(1) Ağaç çileğinden yapılmış içki.

— Ne var ki! Burada ne kurt, ne de hırsız vardır; kendim de sağlamım, yürüyebilirim. Geceleyin daha serin olur.

— Ama fabrika buraya dört verst çeker!

— İsterse beş olsun. Hoşça kalın, baylar!

Solomin düğmelerini ilikledi, kasketini alnına bastırdı, bir sigara yaktı ve büyük adımlarla sokakta ilerledi.

Paklin Nejdanov'a dönerek :

— Ya sen nereye? dedi.

Nejdanov, göğsü üzerine çaprazladığı kollarıyla kımıldanmadan duran Markelov'u göstererek :

— Ben işte ona! dedi. Burada bizim hem atımız, hem arabamız var.

— Peki, çok güzel... Ben ise, birader, vahaya, Fomuşka'ya ve Fimuşka'ya gideceğim. Ve biliyor musun, sana ne söyleyeceğim birader? Orada da saçmalık, burada da saçmalık... Ne var ki, oradaki saçmalık, onsekizinci yüzyılın saçmalığı, Rus gerçeğine, şu yirminci yüzyılınkinden daha yakın. Allahaismarladık, baylar; sarhoşum... Kusura bakmayınız... Dinleyiniz, bak size daha ne söyleyeceğim! Dünyada benim hemşiremden... Sınanduliya'dan... daha iyi kalbli ve daha iyi bir kadın yoktur, ama işte görüyorsunuz, hem kamburdur, hem Sınanduliya. Ve hep böyle olur hayatta! Bununla beraber, onun bu adı taşıması da uygun düşer. Azize Sınanduliya'nın kim olduğunu bilir misiniz? Hapishanelere giden, mahpusların ve hastaların yaralarını saran erdemli kadın. Ne ise, hadi hoşça kalın! Hoşça kal Nejdanov - acınacak insan! sen de, subay... U-u! dev! hoşça kal!

Paklin topallayarak ve sendeleyerek «vahaya» yollandı, Markelov ile Nejdanov ise arabalarını bıraktıkları hanı arayıp buldular, atların koşulmasını emrettiler ve yarım saat sonra artık ana yolda hızla ilerliyorlardı.

XXI

Gökyüzünü alçak bulutlar kaplamıştı ve tamamiyle karanlık olmamakla, hızla koşan arabanın tekerlek izleri yolun üstünde hafif parlayarak seçilmekle beraber, ileride. sağda ve solda her şey koyulaşüyor ve münferit cisimlerin çizgileri bulanık, iri lekeleri andırıyordu. Soluk, güvensiz bir geceydi; hızla esen nemli bir rüzgâr yağmurun ve geniş ekin tarlalarının kokusunu taşıyordu. Köy yoluna sapmada işaret vazifesi gören meşe çalısını geçince, iş daha da berbatlaştı; daracık yol, ara sıra hiç görülmez oluyordu... Arabacı atları daha ağır sürmeye başladı.

O ana kadar susmuş olan Nejdanov:

— Yolumuzu şaşırmamak bari! dedi.

Markelov:

— Hayır! şaşırmayacağız! aynı günde iki felâket olmaz, diye karşılık verdi.

— Birinci felâket neymiş ki?

— Neymiş ki? Günü boşuna geçirmemizi siz ne sayarsınız?

— Doğru... tabii... Bu Goluşkin!! Bu kadar çok şarap içmemek lâzımdı. Şimdi dehşetli... başım ağrıyor.

— Benim söylemek istediğim, Goluşkin ile ilgili değil. O hiç değilse para verdi; galiba, ziyaretimizden elde edilen biricik kazanç ta bu oldu!

— Acaba, Paklin'in bizi şu... ne diyordu onlara... şey, çenesi düşüklerine götürmesine mi üzülüyorsunuz?

— Buna üzülecek birşey yok... Keza sevinmek de gerekmez. Ben, böyle şeylerle... oyuncaklarla ilgilenecek kişilerden değilimdir... Ben bu talihsizliğe değinmek istemedim.

— Ya hangisine?

Markelov bir karşılık vermedi, sadece, sıkıca örtünmek istiyormuş gibi bir hareketle, kendi köşesine doğru kaydı. Nejdanov onun yüzünü pek iyi seçemiyordu: bir tek

bıyıkları yatay bir çizgi halinde göze çarpıyordu; ama ta sabahdan bu yana Nejdanov, içinde, Markelov'da hiç dokunulmaması gereken birşeyin, bir çeşit derin ve gizli bir öfkenin varlığını duyuyordu.

Biraz sonra Nejdanov:

— Dinleyiniz, Sergey Mihaloviç, diye konuşmağa başladı. Siz, bu sabah okumak üzere bana verdiğiniz şu Bay Kisliyakov'un mektuplarına şakacıktan değil de, sahiden mi hayranlık duyuyorsunuz? İşte bu, ifademin sertliğini hoşgörünüz, bu saçma birşeydir!

Markelov doğruldu. Öfkeli bir sesle:

— Önce, dedi, sizin bu mektuplarla ilgili düşüncelerinizi paylaşamıyorum ve bu mektuplar gayet dikkate değer.. ve iyi niyetli buluyorum! İkincisi, Kisliyakov çalışıyor, çabalıyor ve en önemlisi de: **inanıyor**; devamıza inanıyor, ihtilâle inanıyor! Size şunu söylemek isterim Aleksey Dimitriyeviç, ki **siz**, farkettiğime göre, siz devamızdan soğuyorsunuz, siz ona inanmıyorsunuz!

Nejdanov ağır ağır:

— Bunu nereden çıkarıyorsunuz? dedi.

— Nereden mi? Sizin söylediklerinizden, tüm davranışlarınızdan!! Bugün Goluşkin'de ortada dayanak noktası olabilecek unsurlar göremediğini söyleyen kimdi? Siz! Bu unsurların kendisine gösterilmesini isteyen kimdi? Gene siz! Sonra şu ahababınız, şu değersiz maskara ve sırtıkan Paklin'in, gözlerini havaya dikerek, içimizden hiç kimsenin kurban vermeye kuvveti bulunmadığını garanti etmeye kalkışmasını evetleyen, onaylar şekilde baş sallayan kimdi; yoksa siz değil miydiniz? Kendiniz hakkında istediğiniz gibi konuşabilirsiniz, kendiniz için dilediğiniz gibi düşünebilirsiniz... bu sizin bileceğiniz bir iştir... Ama ben öyle insanlar tanırım ki, bunlar inançlarına hizmet edebilmek için, bu inançlara ihanet etmemek için, hayatı süsleyen herşeyi - bizzat aşkın zevkini - kendilerinden silkip atmayı başarmışlar-

dır! Ama, bugün **siz...** bunu düşünebilecek durumda değili diniz!

— Bugün? Neden özellikle bugün?

Markelov, yanlarında arabacının bulunduğunu tamamiyle unutarak:

— Anlamazlıktan gelmeyiniz Allahaşkına, mutlu donjuan, mersin dalından çelenklere garkolmuş sevgili! diye bağırdı. Gerçi arabacının oturduğu yerden arkaya döndüğü bile yoktu ama, söylenenleri çok iyi duyabilirdi. Aslında, arabacı o anda arkasında oturan bayların çekişmelerinden ziyade yol ile ilgilenmekte ve burada olmaması gereken bir meyilden arabayı indirirken, başını sallayarak kış üstü çöken dip atını dikkatle ve bir parça da korkuyla sıçratmakta idi.

Nejdanov Markelov'a:

— Kusura bakmayın, sizi anlayamıyorum! dedi.

Markelov zoraki ve öfkeli bir kahkaha attı.

— Beni anlamıyor musunuz? Ha, ha, ha! Bağışlayıcı efendim, ben herşeyi biliyorum! Dün sizinkine aşk ilân ettiğinizi biliyorum; talihli dış görünüşünüz ve güzel sözlerinizle kimi büyülediğinizi biliyorum; gece saat onlardan sonra... kimin sizi odasına aldığını biliyorum!

Arabacı birdenbire Markelov'a dönerek:

— Bey! Dizginleri tutuverin... Ben inip bakayım... dedi. Biz, galiba yolu şaşırdık... Burada sel çukuru mu var, nedir...

— Ben sizi hiç suçlamıyorum, Aleksey Dimitriç. Siz yararlanmışsınız... Doğru hareket etmişsiniz! Ben sadece şunu söylemek istiyorum ki, ortak davamızdan neden böyle soğuduğunuza şaşmamaktayım: Zira aklınızdaki - yine söylüyorum - dava değildir. Ve şunu da, iyi ki aklıma geldi, kendimden ekliyorum: Kız kalblerinin neyi beğeneceklerini

önceden kestirebilecek veya onların ne istediklerine akıl erdirebilecek o adam nerede ki!!

Nejdanov:

— Şimdi sizi anlıyorum, acınızı anlıyorum, kîmin bizi gözetleyerek hemen size yetiştirdiğini de tahmin ediyorum.. diye konuşmağa başlamıştı.

Markelov Nejdanov'u duymazlıktan gelerek ve her kelimesini uzatarak okur gibi devam etti:

— Burada bir hizmet, olağanüstü herhangi bir ruhsal ve fizik nitelik sözkonusu olamaz... Hayır! Burada sadece... Tüm evlilik dışı doğan çocukların üç kez lânetlenmiş mutluluğu sözkonusudur, tüm v...!

Markelov son cümleyi kesik kesik ve hızla söylemiş, ve birdenbire - sanki donakalmış gibi - susmuştu.

Nejdanov ise, karanlıkta bile yüzünün sapsarı kesildiğini ve yanaklarının karıncalandığını hissetti. Markelov'un üzerine atılmaktan ve boğazına sarılmaktan kendini zor aldı... «Kanla yıkamak lâzımdı bu hakareti, kanla...»

Sağ ön tekerleklerin yanında beliren arabacı:

— Yolu keşfettim! Birazcık yanılmış, sola alınışım... dedi. Birşey değil! Şimdi bir solukta gideriz; bize kadar bir verst bile çekmez. Müsaade buyurun oturayım!

Arabacı yerine geçti Markolov'dan dizginleri aldı, dip atını yana yöneltti... araba bir iki kere kuvvetle sarsıldı, sonra daha düzgün ve hızlı gitmeye başladı.

Sis aralanır ve kalkar gibi olmuş, ince bir duman gibi yayılmıştı - önlerinde bir tepelik gözükte. Derken, bir ışık göz kırptı... o söndü... bir yenisi göz kırptı... bir köpek havladı...

Arabacı :

— Bizim göçebeler, hay sizi, nazik kediler! diye seslendi.

Önlerinde ışıklar daha sıkça gözükür olmuştu.

Neden sonra, Nejdanov şöyle konuştu:

— Böyle bir hakareten sonra, Sergey Mihayloviç, sizin çatınız altında geceyi geçirmeme imkân olmadığını anlamakta güçlük çekmezsiniz. Bu yüzden, eve vardığımızda, arabanızın beni şehre kadar götürmesini dilemek kalıyor bana, ki bunun can sıkıcı bir yanını görmüyorum. Yarın artık şehirden eve ulaşmanın bir çaresini bulurum; oradan da, her halde beklediğiniz üzere, bildirim elinize ulaşacaktır.

Markelov hemen karşılık vermedi. Biraz sonra, birdenbire, alçarak, nerede ise pişmanlık duyan bir sesle:

— Nejdanov, dedi, Nejdanov! Allahaşkına evime geliniz, hiç değilse diz çöküp sizden af dileyebilmem için! Nejdanov! Unutunuz... Unut, unut benim saçma sözlerimi! Ah, ne kadar mutsuz olduğumu bir duyabilen olsaydı! - Markelov yumruğu ile göğsüne vurdu, ve göğsü inler gibi oldu - Nejdanov! yüce ruhlu ol! Elini ver bana... beni bağışlamayı reddetme!

Nejdanov elini uzattı - kararsız bir şekilde olsa da uzattı. Markelov eli öyle bir sıktı ki, Nejdanov az daha çığlık atacaktı...

Araba Markelov'un avlu kapısında durdu.

Çeyrek saat sonra artık Markelov çalışma odasında Nejdanov'a:

— Dinle bak, Nejdanov, dinle! diyordu! (artık Nejdanov'a sadece **sen** diye hitap ediyordu ve az önce mutlu bir rakip olarak gördüğü, gaddarca incittiği, öldürmeye, parça parça etmeye hazır olduğu bir adama yöneltilen bu beklenmedik **sen**'de, kesin bir el çekiş, ezik ve acı bir yakarış, ve bir çeşit hak vardı... Nejdanov bu hakkı, kendisi de Markelov'a sen diye hitap etmek suretiyle tanımış oldu.)

— Dinle! Az önce ben sana, sırf, inançlarıma hizmet edebilmek için sevişme mutluluğundan vazgeçtiğimi, o mutluluğu geri çevirdiğimi söyledim... Bu bir saçmadır, bir öğünmedir! Hiçbir zaman bana böyle bir şey teklif etmediler ve ortada geri çevrilecek birşey yoktu! Ben kara bahtlı

olarak doğmuşum ve öyle de kalmışım... Kimbilir, belki de, bunun böyle olması gerekiyormuş. Bu yüzden elim oraya yetişmez - benim başka türlü hareket etmem gerekiyor! Eğer sen her iki işi bir arada yürütebilirsen... sever ve sevi-lirsen aynı zamanda davaya hizmet edebilirsen... sana afe-rin! Seni kıskanırım... Ama kendim - hayır! yapamam. Sen mutlu kişisin! mutlu kişisin! Ben ise olamam.

Markelov bunları sakın bir sesle, başını öne eğerek ve her iki kolunu kamçı gibi sarkıtarak, alçarak sandalyede, oturduğu yerden söylüyordu. Nejdanov onu üzüntülü bir dikkatle dinliyor ve Markelov'un kendisini mutlu bulma-sına rağmen, o kendini böyle görmüyor ve hissetmiyordu.

Markelov devam etti:

— Gençliğimde bir kadın aldattı beni... Olağanüstü bir kızdı o ve yine de aldattı beni... Kiminle dersin? Bir Al-manla! Yaverle!! Marianna ise...

Birdenbire durdu... Markelov onun adını ilk defa söy-lemiş ve bu ad sanki onun dudaklarına iğne batırmıştı.

— Marianna beni aldatmadı; benden hoşlanmadığını doğrudan doğruya yüzüme söyledi... Zaten hoşlanılacak ne-yim varki? Her neyse, o sana teslim olmuş... ne çıkar? Öz-gür değil mi?

Nejdanov:

— Dur hele, dur! diye bağırdı. Sen neler konuşuyor-sun öyle? Teslim olmuş, ne demek! Kızkardeşinin sana ne yazdığını bilmiyorum; ama seni temin ederim ki...

Markelov, nedense, Nejdanov'un bağırmasından hoş-lanmış gibi gözüküyordu. Ve sözlerine şöyle devam etti:

— Fizik anlamda demiyorum, manevî olarak sana tes-lim olmuş. Gönlü ile, ruhu ile. Çok da iyi etmiş. Kızkarde-şime gelince... Elbet beni üzme amacını gütmüyordur... Daha doğrusu, aslında, bu ona göre hep birdir; ama, gali-ba senden hoşlanmıyor - keza Marianna'dan da. Yalan söy-lemesiz... Bununla beraber Allah yardımcısı olsun!

Nejdanov içinden: «Evet, bizden hoşlanmıyor, diye düşündü».

Markelov duruşunu değiştirmeksizin konuştu:

— Her şey daha iyiye doğru gidiyor... Şimdi ayağımdan son bukağılar (1) da düşmüş bulunuyor; artık önümde hiç bir engel yok! Sen Goluşkin'in ahmak oluşuna aldırma: bunun bir önemi yok! Kisliyakov'un mektupları da... Tamamiyle gülünç olabilirler... tamam; fakat, dikkatin önemli olana yöneltilmesi gerekir. Onun söylediğine göre... Her yerde hazırlık tamamdır. Rica ederim, sen buna inanmıyor musun?

Nejdanov hiçbir şey söylemedi.

— Belki de haklısın; ama herşeyin, kesin olarak her şeyin hazır olacağı an beklenirse, hiçbir zaman harekete geçilmez. **Tüm** sonuçlar önceden ölçülüp biçilirse, bunların arasında, ihtimal, kiminin kötü olduğu görülecektir. Örneğin, bizden öncekiler köylüleri kurtarmağa giriştikleri zaman ne olmuştu? Bu kurtuluşun sonuçlarından birinin koskoca pomeşçik - tefeci sınıfının doğması olacağını önceden hesaplayabilmişler miydi? Bu tefeciler mujiğe çeyrek ölçek çürük çavdarı altı rubleden satıyorlar ve bununla şunları elde ediyorlardı: (Markelov elinin bir parmağını бүktü): **Birincisi** altı rublelik emeğin tamamını, bundan başka (parmağını бүктü) sağlam çavdarın tüm çeyrek ölçeğini, üstelik te (üçüncü parmağını бүктü) zamlı olarak! Yani mujiğin son damla kanını emiyorlar! İşte özgürlüğe kavuşturucularımız bunu önceden görememişlerdir, kabul edelim! Bununla beraber, herşeyi önceden görebilmek pahasına bile olsa, köylüleri kurtarmakla ve tüm sonuçları önceden hesaplamakla iyi etmişlerdir! Bunun için de ben... kararımı verdim!

(1) **Bukağı** : Eskiden ağır cezalıların ayaklarına takılıp ucuna pranga bağlanan demir halka.

Nejdanov, söylenenlere bir türlü akıl erdirememek, ne dediğini sorar gibi, Markelov'un yüzüne baktı; ama Markelov bakışlarını başka yöne, duvarın köşesine çevirdi. Çatılan kaşları gözbebeklerini kapattı; dudaklarını ısıırıyor, bıyıklarını geveliyordu.

Kıllı ve esmer yumruğu ile dizlerine vurarak :

— Evet, kararımı verdim! diye tekrarladı... Ben inatçıyım... Boşuna yarı Ukrayna'lı değilim.

Sonra ayağa kalktı, dermansız kalmış gibi ayaklarını sürüye sürüye yatak odasına geçti ve oradan Marianna'nın camlı, ufarak bir portresini getirdi. Üzgün, ama sakın bir sesle :

— Al! dedi. Bunu **ben** bir zamanlar yapmıştım. İyi resim yapamam; ama bak, benziyor sanırım (kurşun kalemle profilden çizilmiş bulunan resim gerçekten de benziyordu). Al, kardeş; bu sana benim armağanım. Bu portreyle ben sana... Haklarımı değil... Hakkım yoktur... Herşeyimi veriyorum! Ben sana her şeyimi veriyorum - onu da. O, kardeş ve iyi bir insandır...

Markelov susmuştu: göğüsü belirli bir şekilde inip kalıyordu.

— Al! Bana kızmıyorsun değil mi? Neyse, al bakalım. Bundan sonra artık bana hiçbir şey.. öyle işte... lâzım değil.

Nejdanov portreyi aldı; ama tuhaf bir duygu göğsünü sıkıyordu. Bu armağanı almaya hakkı yokmuş gibi geliyordu ona; Markelov onun, Nejdanov'un kalbinden geçenleri bilse, belki de bu resmi kendisine vermezdi gibi geliyordu ona. Siyah çerçeve içinde, düz ince yaldızlı kâğıtla özenerek çevrilmiş bu ufacık yuvarlak kartonu elinde tutuyordu, onu ne yapacağını bilemiyordu. «Bir insanın tüm hayatı işte şuracıkta avucunun içerisinde» diye düşündü. Markelov'un nasıl bir kurban vermeğe katlandığını anlıyordu ama, niçin, niçin özellikle kendisine veriliyordu bu? Portreyi geri verse mi idi? Hayır! Bu çok daha zalimce bir hakaret olurdu...

Hem sonra, bu resim değerli bir insanın resmi idi, onu seviyordu da!

Nejdanov, endişe ile gözlerini Markelov'a çevirdi... Acaba Markelov kendisini gözetleyerek aklından geçenleri sezmeğe uğraşmıyor mu idi? Ama hayır, Markelov tekrar gözlerini köşeye dikmiş, bıyıklarını kemiriyordu.

İhtiyar hizmetçi elinde mumla odaya girdi.

Markelov ürperdi ve :

— Uyku vakti geldi, Aleksey, kardeş! dedi. Sabah akşamdan daha hayırlıdır. Yarın sana atları veririm, eve gidersin - ve Allahaismarladık! - birdenbire hizmetçiye dönüp omuzuna vurarak: Sana da Allahaismarladık, ihtiyar. Bizi unutma! dedi.

İhtiyar hizmetçi öyle şaşırmıştı ki, az daha elinden mumu düşürüyordu, ve efendisine yönelttiği bakışından, her zamanki alışılmış üzüntüden ayrı çok şeyler okunuyordu.

Nejdanov kendi odasına geçti. Kendini hiç iyi hissetmiyordu. İçtiği şaraptan hâlâ başı ağrıyor, kulakları çınlıyor, kapalı olmalarına rağmen gözleri dalıyordu. Goluşkin, kâhya Vaska, Fomuşka, Fimuşka gözlerinin önüne geliyor; uzaklarda Mariana'nın hayali, sanki güvenemiyorunmuş gibi, bir türlü yaklaşıma karar veremiyordu. Yaptıklarının ve söylediklerinin tümü kendisine saçma sapanmış, yalanmış, sahteymiş, lüzumsuzmuş ve yapmacıkmiş gibi geliyor... Ne yapılması, neye yönelmesi gerektiği bilinci ise, sanki nerede olduğu belirsiz, ulaşılmaz, onlarca şatoaşırı bir yerde, cehennemde gömülü bulunuyordu...

Ve durmadan, yatağından kalkmak, Markelov a gidip: Al armağanını, geri al! demek geliyordu içinden.

Sonunda:

— Tüh! Hayat ne iğrenç şey! diye söylendi.

Ertesi sabah erkenden yola çıktı. Markelov, çevresinde köylülerle avlu kapısında bekliyordu. Köylüleri o mu çağırılmıştı, yoksa bunlar kendiliğinden mi gelmişlerdi, Nejdanov bir türlü anlayamadı; Markelov kendisiyle çok kısa ve kuru şekilde vedalaştı... Ama Nejdanov'a önemli birşeyi haber vermeğe hazırlanmış gibiydi bir davranışı vardı Markelov'un. O her zamanki değişmez bakışıyla ihtiyar hizmetçi de çıkıp gelmişti.

Araba kısa zamanda şehri arkada bıraktı ve ovaya çıkınca, hızla yol almağa başladı. Atlar aynı idi ama, arabacı - Nejdanov'un zengin bir evde yaşadığını hesaplayarak, yoksa başka düşüncelerle mi nedir - iyi bir «votkalık bahşış» umuyordu... Böyle olunca da belli bir şeydi: Arabacı votkayı çektimiydi, veya çekeceğine kuvvetle inandımıydı, atlar çok güzel koşardı. Hava serince olmakla beraber, haziran havası idi: Gökyüzünün mavilikleri içinde yüksek ve hareketli bulutlar dolaşüyor; kuvvetli, düzgün bir rüzgâr esiyor, dünkü yağmurdan yatkın bir hale gelen toz tozmuyor, ılgınlar hışırıyor, parlıyor ve dalgalanıyordu; her şey hareket halindeydi, her şey uçuşuyordu; uzak tepelerden kopup gelen bildircin çığlıkları, akıcı ıslarlar gibi yeşil uçurumlardan süzülüyordu, sanki bu çığlıklar da kanatlı idiler ve bu kanatlarla uçup geliyorlardı; ekin kargaları güneşte parlıyor, birtakım pire gibi karaltılar yalın ufukta düz bir çizgi halinde ilerliyorlardı... Bunlar, nadas ikileyen mujiklerdi.

Ama Nejdanov, bütün bunlara dikkat bile etmeden gelip geçti ve öylesine bir düşünceye dalmıştı ki, Sipyagin'in malikanesine geldiğinin farkında bile olmadı..

Ancak evin damını, üst katı, Marianna'nın penceresini gördüğü zaman ürperdi. Kendi kendine «Evet, o haklı, Marianna güzel, ben de onu seviyorum» dedi ve içinde bir sıcaklık duydu.

Nejdanov çabucak üstünü değışti ve Kolya'ya ders vermeğe gitti. Yemek salonunda karşılaştığı Sipyagin kendisini soğuk, ama nazik bir şekilde ve kelimeleri dişlerinin arasından süzdüre süzdüre «iyi gezdiniz mi» diyerek selâmladı ve çalışma odasına geçti. Devlet adamı Bakan kafasında kararını artık vermiş bulunuyordu: tatil biter bitmez, hemen, «bu gerçekten fazlasıyla kızıl» öğretmeni Petersburg'a yollayacak, ondan sonra da peşini kollayacaktı. Kendi kendine «Je n'ai pas eu la main heureuse cette fois-ci (1)... bununla beraber, j'aurai pu tomber pire (2)... diye düşünüyordu. Valentina Mihaylovna'nın Nejdanov'a karşı duyguları çok daha enerjik ve kesindi. O artık Nejdanov'a tahammül edemez olmuştu.. Nejdanov, şu çapkın! Ona hakaret etsindi ha... Marianna yanılmamıştı: O, yani Valentina Mihaylovna, koridorda kendisini ve Nejdanov'u kapı arkasından dinlemiş... ve ünlü hanımefendi bu işten birazcık olsun sıkılmamıştı. Nejdanov'un evden uzak kaldığı iki gün içinde, Valentina Mihaylovna «havai» akrabasına hiçbir şey söylememekle, durmadan, herşeyi bildiğini; birazcık olsun tiksинmese, bir parçacık acımasa, öfkeleneceğini ima ediyordu... Marianna ile konuşurken, ona bakarken, güç tutabildiği içten gelen bir tiksинme yanaklarını dolduruyor, alaycı, aynı zamanda acıklı birşey onun kaşlarını çatıyordu; o çok güzel gözleri Marianna'ya, bu kendine pek güvenen kıza yumuşak bir hayretle, üzgün bir iğrenme ile bakıyordu, o Marianna ki, bütün «fantazi ve eksentrikliği»nin üstüne üslük, karanlık odalarda, henüz öğrenimini bir türlü tamamlayamamış fakülte öğrencileriyle öpüşmeye kalkışmıştı.

(1) Bu defa talihim yar olmadı...

(2) Daha kötüşü de olabilirdi...

Zavallı Marianna! Oysa, onun ciddî ve gururlu dudakları, henüz hiç kimse tarafından emilmemişti.

Bununla beraber, Valentina Mihaylovna kendi keşfi hakkında kocasına bir imada bulunmadı; sadece, **onun** yanında Mariannaya yöneltilen ve hiç te sözlerinin özüyle bağdaşmayan alaylı bir gülüşle, konuşmalara kısa kısa katılmakla yetindi. Hattâ biraderine mektup yazdığına pişman olmuş bir hali vardı... Ama en sonunda: pişmanlık duymamak için de mektubun yazılmadık kalmaması için gerekenin yapılınış olmasını, yapılandan duyulan pişmanlığına tercih etti.

Nejdanov Marianna ile yemek salonunda, kahvaltıda şöyle bir görüşebildi. Onu zayıflamış ve sararmış buldu: O gün Marianna'nın görünüşü iyi değildi; fakat odaya girer girmez; kaşla göz arasında kendisine yönelttiği bakışı Nejdanov'un ta kalbine işledi. Bu yüzden Valentina Mihaylovna Nejdanov'a, içinden hep «tebrik ederim! çok güzel! çok başarılı!» diyen bir ifadeyle baktı ve aynı zamanda mektubunun Markelov tarafından kendisine gösterilip gösterilmediğini onun yüzünden okumaya çalıştı. Sonunda, gösterildiğine hükmetti.

Sipyagin, Nejdanov'un Solomin tarafından yönetilen fabrikayı gezdiğini öğrenince, kendisinden bu «her bakımdan ilginç sanayi müessesesi» hakkında bilgi almaya başladı; ama genç adamın cevaplarından, onun orada hiçbir şey görmediğini hemen anlayarak, böyle henüz olgunlaşmamış bir kişiden herhangi bir iş hakkında bilgi vermesini beklediği için kendi kendini kınıyormuş gibi bir edayla sustu! Yemek salonundan çıkarken Marianna, Nejdanov'un kulağına «beni eski kayın korusunda, bahçenin bittiği yerde bekle; ilk fırsatta hemen geleceğim» diye fısıldayabildi. Nejdanov içinden «o da bana sen diyor - tıpkı öteki gibi» diye düşündü. Ve biraz acı olmakla beraber, bundan öyle bir haz duydu ki!.. Marianna'nın birdenbire ona yeniden

«süz» diye hitap etmesi, ondan uzaklaşması ne kadar tuhaf - hattâ imkânsız olurdu... böyle birşeyin kendisi için talih-sizlik olacağını hissediyordu. Ona âşık mı olmuştu? Bunu henüz bilmiyordu ama, onun kendisi için değerli, yakın ve lüzumlu bir varlık olduğunu, hele lüzumlu bir varlık olduğunu, olanca varlığıyla hissediyordu.

Marianna'nın Nejdanoğlu'nu yolladığı kuru, yüzlerce yüksek, kart, çokçası sarkık dallı kayın ağaçlarından meydana gelmişti. Rüzgâr hiç dinmeden esiyordu; uzun dal demetleri, çözülmüş saçlar gibi sallanıyor, savruluyordu; bulutlar yine hızla ve yüksekten uçuşuyordu ve bunlardan bir tanesi güneşin önüne gerilince, her taraf karanlık değil de, düz renk oluyordu. Ama işte bu gerilen bulut da geçip gidiyor, her yanda, birdenbire, canlı ışık parçaları asice dalgalanıyordu: birbirine girip çıkıyor, alacalanıyor, gölgeli noktalarla karışıyorlardı... Onlar da aynı ses -ve hareketli ve bir bayrak sevinci kaplıyordu hepsini. Gölgeleyen telâşlı bir kalbe, ihtiras böyle sevinçli kuvvet yoluyla sokulurdu... Ve Nejdanoğlu, işte böyle bir kalb taşıyordu göğsünde.

Nejdanoğlu bir kayın ağacının gövdesine yaslanarak beklemeye koyuldu. Aslında ne duyduğunu bilmiyor ve bilmek'te istemiyordu: Durumunu Markeloğlu'dan kâh daha korkunç, kâh daha hafif buluyordu. Her şeyden önce Marianna'yı görmek, onunla konuşmak istiyordu canı: iki canlı varlığı birbirine ansızın bağlayan o düğüm, artık kendisini yakalamış bulunuyordu. Nejdanoğlu, yaklaşmağa hazırlanan vapurdan sahile atılan halatı hatırladı... İşte halat artık dubaya sarılmış bulunuyordu - ve vapur duraklamıştı...

Şükretti. Limanda idi artık!

Nejdanoğlu birdenbire ürperdi. Uzaklarda patikada bir kadın elbisesi görünüp kayboldu. Bu o idi. Ama yaklaşıyor mu idi, yoksa ondan uzaklaşıyor mu idi - bunu, ta gölge ve ışık noktaları halindeki figürün aşağıdan yukarıya doğ-

ru kaydığını gördüğü zaman anlayabildi... Demek yaklaşıyordu. Şayet uzaklaşsaydı, noktalar yukarıdan **aşağıya doğru** kayarlardı. Birkaç saniye sonra, yalpak, canlı yüzü, tatlı, parlak bakışları, hafif, ama neşeyle gülümseyen dudaklarıyla Marianna karşısındaydı. Nejdanov onun uzanan ellerini yakaladı, ama ilk anda tek kelime konuşmadı: Marianna da hiçbir şey söyleyemedi. Çok hızlı gelmiş ve tıkanır gibi olmuştu, ama Nejdanov'un kendisinden memnun kalışına çok sevindiği belli idi.

İlk konuşan Marianna oldu:

— Pekiyi, haydi çok çabuk söyle, neye karar verdiniz? Nejdanov şaşırды.

— Verdiğimiz karar... hemen karar vermek gerekiyor muydu?

— Neyse, sen beni bilirsin. Anlat, neler konuştunuz? Kimi gördün? Solomin ile tanıştın mı? Her şeyi... her şeyi anlat! Dur, oraya gidelim, biraz daha öteye. Ben, burası gibi her yandan gözükmeyen... bir yer biliyorum.

Ve Nejdanov'u peşinden sürükledi. Nejdanov, onun ardından, seyrek, kuru ve yüksek otlar üzerinden kuzu kuzu yürüdü.

Marianna. Nejdanov'u kendisinin istediği yere getirmişti. Orada fırtınanın devirdiği iri bir kayın ağacı yerde yatıyordu. Onun gövdesi üzerine oturdular.

Marianna:

— Anlat! diye tekrarladı. Ve hemen peşinden şöyle ekledi: Ah! seni gördüğüme nasıl seviniyorum! Şu geçen iki gün bir türlü bitmeyecekmiş gibi geldi bana. Biliyor musun, Valentina Mihaylovna'nın bizi saklıca dinlemiş olduğuna şimdi artık iyice inanmış bulunuyorum.

Nejdanov :

— Bunu Markelov'a yazmış, dedi.

— Ona mı?!

Marianna biraz sustu ve utançtan değil de, utançtan da kuvvetli bir duyguyla kıpkırmızı kesildi.

Sonra, ağır ağır konuştu:

— Fena, kötü karı! Bu işi yapmağa hakkı yoktu onun... ama, zararı yok! Anlat, anlat!

Nejdanov anlatmağa koyuldu. Marianna taş kesilmiş bir dikkatle onu dinliyor ve yalnız, Nejdanov'un acele ettiğini, ayrıntılara inmediğini sezdiği zaman sözünü kesiyordu. Bununla beraber, Nejdanov'un gezisiyle ilgili ayrıntıların hepsi ona göre aynı derecede ilginç değildi: Fomuşka ve Fimuşka'ya o da güldü, ama üzerlerinde durmadı. Onların yaşayış tarzı kendisinden çok uzaktı. Ve Nejdanov'a:

— Sen bana Buhtu Nusur'dan haberler veriyorsun! diye uyarmada bulundu.

Markelov ne diyordu, hattâ Goluşkin (onun ne biçim bir kuş olduğunu çoktan anlamış bulunmakla beraber) ne düşünüyordu ve en önemlisi: Solomin'in fikri neydi ve bu Solomin ne biçim bir insandı, - işte bunlardı Marianna'nın öğrenmek istediği ve kendisine dert edindiği şeyler. Nejdanov'un konuştuğu sürece, onun zihninde hep «ne zamanki? ne zaman?» sorusu dolaşüyor ve ağzından hep bu soru dökmek istiyordu. Nejdanov ise, bu soruya olumlu karşılık verebilecek herşeyden kaçınıyormuş gibiydi. Hep Marianna'yı daha az ilgilendiren ayrıntılar üzerinde durduğunun kendisi de farkına varmağa başladı... Yok yok, bunlar üzerine eğilmemeli idi. Hicivli tasvirler Marianna'da sabırsızlık yaratıyor; hayal kırıklığı veya hüznün taşıyan sesler ona acı veriyordu... Devamlı olarak «dava» ve «mesele» üzerine eğilmek gerekiyordu. Böyle olunca, ne kadar çok konuşulsa onu yormuyordu. Bu, Nejdanov'a bir zamanlar, daha üniversite öğrencisi olmadan önce, gittiği yazlıkdaki tanıdık çocuklarına masal anlatmak isteğini hatırlattı: Onlar da keza ne tasvirlerle, ne kişisel deyimlere, ne de öznel duygulanmalara değer vermemişler... Oluş ve olaylar üzerinde

durmuşlardı! Marianna çocuk değildi ama, duygularının temizliği ve sadeliği bakımından çocuğa benziyordu.

Nejdanov ateşli ve samimî bir şekilde Markelov'u övdü ve Solomin'den özel bir içtenlikle bahsetti. Ondan, neredeyse coşkun ifadeler kullanarak bahsederken, kendi kendine şöyle düşündü: Bu adam hakkında böyle yüksek mütalâada bulunmaya onu zorlayan neydi ki? Solomin çok akıllıca sayılacak birşey söylememişti: hattâ bazı sözleri, onun, Nejdanov'un inançlarına aykırı düşer gibiydi bile... Kendi kendine «karakteri dengeli, - diye düşündü - işte mesele bu; ciddî, serinkanlı, Fimuşka'nın dediği gibi, büyük adam: sakin, metin bir kudret, ne istediğini bilen, kendine güvenen - ve güven uyandıran bir kişi; telâssız... dengeli! dengeli!.. başlıcası bu; o da bende olmayan birşey» düşünceye dalan Nejdanov susmuştu... Birden omuzuna bir elin değdiğini hissetti.

Başını kaldırdı: Özenli ve tatlı bir bakışla Marianna kendisine bakıyordu.

— Dostum, ne oluyor sana? diye sordu.

— Nejdanov omuzundan Marianna'nın elini indirdi ve ilk defa bu minik, ama metin eli öptü. Marianna şaşır-mış gibi hafifçe gülümsedi: böyle bir sevgi gösterisi onun nereden aklına gelebilmişti ki? Sonra düşünme sırası kendinde imiş gibi, o da düşünceye daldı. Sonunda:

— Markelov sana Valentina Mihaylovna'nın mektubunu gösterdi mi? diye sordu.

— Evet.

— Peki... Ne der ki Markelov?

— O mu? O çok asil, fedakâr bir varlık! O... Nejdanov Marianna'ya portreden bahsetmek istemişti, kendini tuttu ve: - o çok asil bir varlık! diye tekrarladı.

— O-o evet, evet!

Marianna tekrar düşünceye daldı ve birdenbire, oturmakta oldukları kayın ağacının gövdesi üzerinde Nejdanov'a dönerek canlı canlı sordu:

— Peki, neye karar verdiniz?

Nejdanov omuz silkti:

— Sana söylediğim gibi, şimdilik - hiçbir şeye; daha beklemek lâzım.

— Daha beklemek... neyi?

— Son talimatı (içinden «işte bu yalan» diye düşündü).

— Kimden?

— Şeyden... biliyorsun... Vasilîy Nikolayeviç'ten. Hem Ostrodumov'un da dönmesini beklemek lâzım.

Marianna merakla Nejdanov'a baktı.

— Söyler misin, sen hiç bu Vasilîy Nikolayeviç'i gördün mü?

— İki defa gördüm... Şöyle göz ucuyla.

— Nasıl, o... olağanüstü bir insan mı?

— Nasıl anlatsam? Şimdi o baştı ve yönetiyor. Bizim iş disiplinsiz yürümez: itaat etmek gerekir (**«bunların da hepsi saçma ya»** diye düşündü).

— Kendisi nasıl?

— Nasıl mı? bodur, şişman, siyahımsı... Elmacık kemikleri çıkık, kalmık yüzlü... kaba yüzlü biri. Yalnız gözleri çok canlı.

— Konuşması nasıl?

— O konuşmaktan ziyade emir verir.

— Neden o baş yapılmıştır?

— Karakterli adam. Hiçbir şeyin önünde irkilmez. Gerekirse - öldürür. Ya! Ve kendisinden korkulur.

Marianna, biraz durduktan sonra:

— Ya Solomin'in kendisi nasıl? diye sordu.

— Solomin de pek yakışıklı değil; yalnız onun yaman bir yüzü var, sade, namuslu. Din okulu öğrencileri arasında - iyi olanlarında - böyle yüzlere rastlanır.

Nejdanov Solomin'i uzun uzun tasvir etti. Marianna uzun... uzun... ona baktı, sonra da kendi kendine konuşuyormuş gibi:

— Senin de keza güzel bir yüzün var. Seninle yaşanabileceğini sanıyorum, dedi.

Bu söz Nejdanov'un içine işledi; tekrar Marianna'nın elini tuttu ve dudaklarına götürmek üzere iken, Marianna gülerek (elini öptükleri zaman hep gülerdi) :

— Sevgi gösterisini bırak, dedi, senin haberin yok: Ben sana karşı suçluyum.

— Anlamadım?

— Bak nasıl. Sen evde yokken odana girdim ve masanda bir şiir defteri gördüm (Nejdanov ürperdi: bu defteri masanın üzerinde unuttuğunu hatırlamıştı) ve itiraf ediyim ki, merakımı yenemeyerek okudum. Bunlar senin şiirlerin mi?

— Benim ve biliyor musun Marianna? sana nekadarkı bağlı olduğumun ve sana nasıl güvendiğimin en iyi delili şu ki, sana hemen hemen hiç kızmıyorum.

— Hemen hemen hiç? Galiba, birazcık kıızıyorsun? Ha iyi ki aklıma geldi, sen bana Marianna diye hitap ediyordun; ben sana Nejdanov diyemeyeceğim! Sana Aleksey diye hitap edeceğim. Şöyle «sevgili dostum, öldüğüm zaman...» diye başlayan şiir de senin mi?

— Benim... Benim ama, bırak şunu... beni üzme.

Marianna başını salladı.

— O şiir çok acıklı; onu... benimle yakınlık kurmadan önce yazdığını sanıyorum. Ama, anlıyabildiğim kadariyle,

mısralar güzel. Bana kalırsa sen edebiyatçı olabilirsin, ama **gerçekten** bildiğim birşey varsa, o da senin görevinin edebiyattan daha iyi ve daha üstün olduğudur. Edebiyatla daha önce, diğeri imkânsızken uğraşmak daha iyi olurdu.

Nejdanov Marianna'ya bir göz attı.

— Öyle mi düşünüyorsun? Fakat, seninle mutabıkım. Berideki başarıdan, öteki yıkım daha iyidir.

Marianna hızla ayağa kalktı ve:

— Evet sevgilim, sen haklısın! diye bağırdı. Yüzü pırıl pırıl gülüyor, heyecan ateşi ve parıltısı ve yüksek duyguların rikkati ile tutuşuyordu. - Sen haklısın! Ama, belki de hemen mahvolmayacağız; başaracağız, görürsün, yararlı olacağız, hayatımızı boşuna yitirmeyeceğiz, halka ineceğiz... Sen herhangi bir meslekten anlar mısın? Hayır mı? Zararı yok, çalışacağız, onlara, kardeşlerimize, elimizden gelen her şeyi ileteceğiz, - ben, gerekirse ahçılık yaparım, dikiş dikerim, çamaşır yıkarım... göreceksin, göreceksin... Ve bunun karşılığı hiçbir çıkar olmayacak - sadece mutluluk, mutluluk...

Marianna susmuştu; ama bakışları, enginlere dalan, önündeki mevcut olana değil de başka bir engine. bilinmeyen, henüz mevcut olmayan, ama kendisinin görebildiği bir engine dalan bakışları yanıyordu.

Nejdanov ona doğru eğildi... ve:

— Oh Marianna! ben sana lâyıık değilim, diye fısıldadı.

Marianna birdenbire tepeden tırnağa sarsıldı. Sonra:

— Eve dönmek zamanı geldi, geldi! dedi. - yoksa, şimdi tekrar aramağa koyulurlar. Bununla beraber, Valentina Mihaylovna, görünüşe bakılırsa, benden elini çekmiş bulunuyor. Onun gözünde ben bir düşkünüm.

Marianna son kelimeyi öyle aydınlık ve neşeli bir yüzle söylemişti ki, ona bakan Nejdanov da gülümsemekten ve bu kelimeyi tekrarlamaktan kendini alamadı: Düşkün!

Marianna devam etti:

— Ne var ki, o hakaret edilmiş durumda: nasıl olur da, sen onun ayaklarına kapanmazsın? Ama bütün bunlar hiçbir şey değil - işte o kadar... Fakat, benim burada kalmam imkânsızdır... Kaçmak lâzım.

Nejdanov :

— Kaçmak mı? diye tekrarladı.

— Evet, kaçmak... Fakat sen de kalmayacaksın burada değil mi? İkimiz beraber gideceğiz... Bizim beraberce çalışmamız lâzım... Benimle geliyorsun değil mi?

Nejdanov :

— Dünyanın öbür ucuna bile! diye seslendi, heyecandan ve bir çeşit coşkun minnetten sesi çınladı. - Dünyanın öbür ucuna bile! - Gerçekten de, şu anda o Marianna'nın her istediği yere giderdi!

Marianna onu anladı, kısa ve mutlu bir iç çekti.

— Haydi tut elimi... yalnız, öpme onu - sıkıca tut, arkadaşça, dostça... işte şöyle!

Dalgın ve mutlu bir halde beraberce eve yollandılar: ayaklarının altında taze otlar yalpaklanıyor, çevrelerinde körpe yapraklar fısıldaşıyordu; ışıklı ve gölgeli noktacıklar, çevik hareketlerle, elbiseleri üzerinde kayarak geziniyor, ve her ikisi, bu noktacıkların telâşlı oyununa da, rüzgârın neşeli fiskelerine de, yaprakların taze parlaklığına da, kendi gençliklerine de, ve birbirlerine de gülümsüyorlardı.

İKİNCİ KISIM

XXIII

Goluşkin'deki yemekten sonra gece vakti fabrikaya dönen ve beş verstlik yolu yaya olarak metin adımlarla yürüyen Solomin, fabrikayı çevreleyen yüksek tahta perdenin kapısını çaldığı zaman, artık tan yeri ağarmak üzereydi. Bekçi kendisini hemen içeri aldı ve kıllı kuyruklarını sallayan zincirli üç çoban köpeği ile birlikte onu, saygılı bir özenle kulübesine götürdü. Bekçinin yüzünde amirinin kazasız belâsız dönüşüne sevinen bir ifade vardı.

— Gece vakti nasıl oldu da, Vasiliy Fedotiç? Biz sizi ancak yarın bekliyorduk.

— Zararı yok, Gavril; geceleyin seyahat etmek çok daha iyi oluyor.

Solomin ile fabrika işçileri arasında, bütün bütün teklifsiz olmamakla beraber iyi ilişkiler mevcuttu. . . Onlar Solomin'i bir baş olarak sayarlar, davranışlarında onu kendilerinden biriymiş ve kendilerine eşitmiş gibi tutarlardı; onların gözünde Solomin en bilgili insandı! Kendi aralarında şöyle konuştukları olurdu: «Vasiliy Fedotiç ne söylediyse kutsaldır! Zira o her türlü bilgeliği aşmış bir kişidir ve cebinden çıkaramıyacağı her hangi bir İngiliz yoktur!» Gerçekten de, bir defasında fabrikayı önemli bir İngiliz fabrikatörü gezmişti de Solomin'in kendisinden İngilizce konuşmasından mı, yoksa verdiği bilgilerden şaşırıp kaldığından mı nedir, boyuna Solomin'in omuzunu okşamış, gülmüş, ve onun kendisiyle birlikte Liverpool'a gelmesini istemişti; fabrikatörün çetrefil bir dille «Karaşa ou vas eta! ou, karaşa» (1) diye konuşmasına bütün işçiler bol bol gülmüşler ve bö-

(1) Oo bu sizinki güzel! Oo, güzel!

bürlene böbürlene: «Hele bizimkine bir bak! bizimkine!» diye söylenmişlerdi.

Gerçekten, o onlardandı ve onlarındı.

Ertesi sabah, erkenden Solomin'in canciğer adamı Ravel odasına damladı: onu uyandırdı, yıkanmasına yardım etti, birşeyler anlattı ve birşeyler soruşturdu. Sonra acele acele çaylarını içtiler ve Solomin yağlı gri işçi gömleğini sırtına giyerek fabrikaya yollandı. — Böylece, Solomin'in hayatı yeniden, büyük bir volan gibi dönmeye başlamış oldu.

Ama, yeni bir duraklama vardı bu hayatın kaderinde.

Solomin'in eve dönüşünden beş gün sonra, fabrikanın avlusuna, çok güzel dört atın çektiği kırmızı bir fayton girdi ve Pavel'in kulübeye getirdiği formalı, beyaz-nohudi bir uşak, «Boris Andreyeviç Sipyagin cenapları» arması ile mühürlenmiş bir mektubu eda ile Solomin'e verdi. Öf! dedirtici kokular değil de, kibar bir İngiliz kokusu saçan ve-üçüncü şahsa muhatap olmakla beraber-sekreter eliyle değil de kendi öz paşa eliyle yazılmış bu mektubunda Arjanovo köyünün kültürlü sahibi, Sipyagin, önce, şahsen tanımadığı bir insana hitap ettiğinden dolayı özür diliyor, ama bu insanın övülecek yanlarını çok duyduğu için, o, Sipyagin, kendinde Bay Solomin'i köye davet etmek «cesaretini» bulduğunu bildiriyordu ki, önemli bir endüstri kurumu hakkında ondan alacağı fikirler, kendisi, yani Sipyagin için, çok yararlı olabilirdi; Ve Bay Solomin'in nazik muvafakatini ümit ederek o, Sipyagin, kendisine araba gönderiyordu. Şayet, aynı gün Bay Solomin'in ayrılması mümkün olmadığı takdirde o, Sipyagin, kendisinden bir başka gün, Bay Solomin için uygun düşecek herhangi bir gün tayin etmesini minnetle rica ediyordu ve aynı araba kendisi, yani Sipyagin tarafından memnunlukla Bay Solomin'in emrine hazır tutulacaktı. Bundan sonra, alışagelmış bildiriler sıralanıyor ve mektubun sonunda, artık birinci şahsa muhatap bir post scrip-

tum (1) bulunuyordu: «ümit ederim ki, redingot kıyafetiyle hende teklifsizce bir yemek yemeyi reddetmiyeceksinizdir.» («Teklifsizce» kelimesinin altı çizilmişti.) Beyaz-nohudi uşak mektupla birlikte Solomin'e, bir parça sıkılıyormuş gibi bir davranışla, Nejdanoğlu'nun basit, hatta mühürlenmek-sizin sadece yapılandırılmış bir tezkeresini de vermişti ki, bu tezkerede konu konu birkaç kelimeden ibaretti: «Lütfen geliniz, siz burada çok lâzım — ve belki çok da yararlı olacaksınız; Bay Sipyagin hesabına değil, tabii»

Sipyagin'in mektubunu okuyunca Solomin düşünceye daldı «redingot kıyafetiyle gitmeyip te, nasıl gidecektim ki; fabrikada frakım yok. Hem oraya hangi şeytan için sürük-lenmeli... Vakit kaybetmeli!» ama Nejdanoğlu'nun tezkeresine bir göz gezdirince, ensesini kaşıdı ve tereddüt içinde pence-reye yaklaştı.

Beyaz-nohudi uşak eda ile:

— Nasıl bir cevap lütfedeceksiniz? diye sordu

Solomin bir süre daha pencere önünde durduktan sonra saçını silkeleyip elini alnında gezdirdi ve:

— Geliyorum, dedi. Bana giyinmek için vakit veriniz.

Uşak terbiyeli bir şekilde dışarı çıktı! Solomin ise Pavel'i çağırttı, onunla birşeyler görüştü, bir kere daha fabrika-kaya koştu ve eyalet terzisinin diktiği, çok uzun etekli kara redingotunu giydi. Yüzüne kaçınılmaz bir köylü ifadesi veren, rengi bir parça kızarıp gibi olmuş silindir şapkasını da başına geçirerek, faytona yerleşti, ama birden eldivenlerini almadığını hatırladı: «her yere yetişir» Pavel'e seslendi-o da, hemen, yeni yeni yıkanmış, her parmağının ucu genişlemiş büskiviye dönmüş bir çift beyaz deri eldiven getirdi. Solomin eldivenleri cebine koydu ve hareket edebileceklerini söyledi. Uşak hemen, ani ve lüzumsuz bir yüreklilikle ara-

(1) Haşiye. Ek not.

bacının yanına atladı, terbiyeli arabacı usturuplu keskin bir sesle cıyak cıyak bağırdı — ve atlar hareket ettiler.

Atlar Solomin'i Sipyagin'in malikanesine yaklaştıra dursun, bu devlet adamı, misafir odasında, dizlerinin üstünde sayfaları yarı açılmış siyasi bir dergi olduğu halde, karısı ile Solomin'i konuşuyordu. Karısına açıldığına göre, bu mektubu, Solomin'i tüccarın fabrikasından kendisinin-kine ayartmak mümkün olup olmadığını denemek üzere yazmıştı, zira, kendi fabrikası fena halde elden gidiyordu ve esaslı değişiklikler yapmak gerekiyordu kendisi Solomin'i gün seçmekte serbest bıraktığı halde onun gelmeyi reddedeceği veya bir başka güne bırakacağı düşüncesi üzerinde durmak bile istemiyordu:

Valentina Mihaylovna bir uyarmada bulundu:

— Bizimki kâğıt fabrikasıdır, iplik fabrikası değil ki

— Hepsi birdir, canım: orada da makine, burada da makina.. O da-bir makinist!

— Fakat o, belki de uzmandır!

— Canım, her şeyden önce-Rusya'da uzman yoktur; sonra-yine tekrarlıyorum: o bir makinisttir!

Valentina Mihaylovna gülümsedi.

— Dikkat et, dostum: genç kişiler konusunda şans birinci defasında sana yar olmadı; bari ikinci defa yanılmış olmayasın!

— Bunu Nejdandov hesabına mı söyledin? Fakat bana öyle geliyor ki, ben yine de amacıma ulaşmış bulunuyorum: o, Kolya için iyi bir müzakerecidir. Sonra bilirsin ki: no bis in idem! Bilgiçliğimi hoşgör... Bu, iki şey biribiri peşinden tekerrür etmez, demektir.

— Öyle mi sanıyorsun? Ben ise dünyada herşeyin tekerrür ettiğini sanıyorum... Hele eşyanın tabiatı icabı olan birşeyin... Ve hele genç kişiler arasında...

Sipyagin yuvarlak bir hareketle dergiyi masaya fırlatarak sordu:

— Que voulez-vous dire?(1)

Sipyagina:

— Ouvrez les yeux, et vous verrez! (2) diye karşılık verdi; tabii Fransızca konuşurlarken birbirlerine «siz» diye hitap ederlerdi.

— Hım-m! dedi Sipyagin. - Bunu üniversiteli gencin hesabına mı söyledin?

— Bay üniversite öğrencisi hesabına.

— Hım-m! Yoksa onun şurasında (elini alınının çevresinde döndürdü).. kurulmuş bir şey mi var? Ha?

— Gözünü aç.

— Marianna? Ha? (ikinci «ha?» birincisinden daha fazla burundan söylenmişti.)

— Gözünü aç, diyorlar sana!

Sipyagin kaşlarını çatı.

— Neyse, bütün bunları sonra anlarız. Şimdi sadece şunu söylemek isterim.. Bu Solomin, ihtimal, bir parça şaşıracaktır... belli birşey, alışmamıştır. Onunla şöyle, korkutmayacak şekilde.. biraz yalpakça olmak lâzım. Bunu senin için söylemiyorum; sen benim altınımsın ve istediğini bir anda büyüleyebilirsin. J'en sais guelgue chose, 'madame! (3) Ben bunu başkaları için söylüyorum; İşte şunun için, örneğin...

Sipyagin, etajerin üstünde duran son moda gri şapkayı gösterdi: Bu şapka, bu sabahtan beri Arjanovo'da bulunan Kallomeytsev'e aitti.

— Il est tres cassant (4), bilirsin; halkı çok hor görür

(1) Ne demek istiyorsunuz?

(2) Gözlerinizi açın -görürsünüz!

(3) Bu konuda bildiğim birşeyler vardır hanımefendi!

(4) O çok serttir.

ki, bu pek kınadığım... bir şeydir. Üstelik, bir süreden beri onda bir sinirlilik, bir sebepsiz yere çekişme isteği seziyorum... Yoksa **orada** işleri (Sipyagin başını belirsiz bir yöne doğru sallamıştı... ama karısı onu anladı) yürümüyor mu? Ha?

— Gözünü aç... diyeceğim tekrar sana.

Sipyagin doğruldu:

— Ha? (bu defaki «ha?» tamamiyle başka nitelikte ve başka tonda idi... gayet kısıp) Bak hele? Nasıl olup ta ben bunun farkına varmamışım.

— Bu senin bileceğin bir iş; ancak, hiç mcrak etme; senin yeni delikanlı hakkında, şayet bugün gelirse gereken bütün tedbirler alınacak.

Ve ne olsa? Bu konuda herhangi bir tedbir almaya hiç te lüzum olmadığı görüldü. Solomin hiç şaşırmmamış ve hiç korkmamıştı. Hizmetçi onun geldiğini haber verince, Sipyagin hemen yerinden kalktı, holden duyulacak şekilde, yüksek sesle: «buyur et! tabii, buyur et!» diye bağırdı. Sonra misafir odasının kapısına yöneldi ve kapının ta önünde durdu. Solomin eşikten atlar atlamaz, az daha onunla göğüs göğüse gelecek olan Sipyagin, iki elini birden uzattı, yayvan bir gülümseyişle başını sallayarak ve «Ya ne kadar sevimli bir harekette... bulundunuz... size nasıl bir teşekkür borçluyum.» diye konuşarak, onu Valentina Mihaylovna'ya götürdü.

Avucunun içiyle Solomin'i hafifçe sıkıştırarak ve onu Valentina Mihaylovna'ya iter gibi bir harekette:

— İşte bu benim karıcığım! dedi. - Sevgilim, işte yerli, birinci sınıf makinist ve fabrikacımız, Vasiliy... Fedoseyeviç Solomin. Sipyagina birazcık doğruldu ve çok güzel kipriklerini edayla aşağıdan yukarıya doğru kaldırarak önce Solomin'e, tanıdık birisine gülümser gibi gülümsedi; sonra, tıpkı dilenciler gibi... boyuncuğunu bükerek, avucu yukarı dönük ve dirseği beline çekik elceğini uzattı. Solomin, er-

keğin de kadının da bütün alaylarına sabretti, berikinin de ötekinin de ellerini sıktı ve ilk davette oturdu. Sipyagin merak etmişti - acaba Solomin'in birşeye ihtiyacı yok muydu? Fakat Solomin hiçbir şeye ihtiyacı olmadığını, yolculuktan hiç yorgunluk duymadığını ve tamamiyle kendilerinin emirlerinde bulunduğunu bildirdi.

Sipyagin, sanki sıkılıyormuş ve misafir tarafından böylesine büyük bir hoş görürlük gösterileceğine inanmakta güçlük çekiyormuş gibi bir davranışla :

— Sizden, şöyle, fabrikayı gezmeyi rica edebilir miyim? dedi.

Solomin :

— İsterseniz, hemen! diye karşılık verdi.

— Ah, ne kadar kesinsiniz! Araba koşulmasını emreder misiniz? Yoksa, yaya olarak mı gitmek istersiniz...

— Fabrikanız buraya, pek uzak olmasa gerek?

— Yarım verst kadar, daha fazla değil!

— Öyle olunca ne diye araba koşmalı?

— Peki öyleyse, çok güzel. Hey adam, bana şapkayı, bastonu, çabucak! Ev sahibi bayan, sen de, bir zahmet, bize öğle yemeği hazırlat - şapkayı!

Sipyagin, misafirinden çok daha heyecanlı idi. Bir kere daha: «Hani şapkam ne oldu?» diye tekrarladıktan sonra, - devlet adamı! - tıpkı haşarı bir okul öğrencisi gibi dışarı fırladı. Kocasını Solomin ile konuşuyorken, Valentina Mihaylovna şöyle arada bir, göz ucuyla, ama dikkatli bir şekilde, bu «yeni delikanlı»yı süzmüştü. Solomin çıplak ellerini (eldivenlerini giymemişti) dizleri üstüne koyarak, rahatça koltuğuna oturmuş, merakla, ama rahatlıkla möbleleri ve tabloları gözden geçiriyordu. Valetina Mihaylovna içinden «bu da nesi böyle? diye düşündü. - Plep... Apaçık plep... Ne kadar da teklifsiz bir davranışı var!» Solomin'in davranışı gerçekten de çok teklifsiz. duygu ve düşünceleri, metin olmakla beraber, çok yönlü olmayan bir kişinin dav-

ranışı idi. Ama bu, basit bir kişinin, basit teklifsizliği değil de, «hele bir bak lütfen, anla, nasıl bir kişi olduğunu!» diyen forslu bir teklifsizlikti. Sipyagina onunla konuşmak istedi ama, hayrettir, bir anda ne konuşacağını hatırlayıp konuşamadı. «Allahım! Bu fabrika işçisi bana saygı mı telkin ediyor nedir?» diye düşündü. Sonunda :

— Kıymetli vaktinizin bir kısmını kendisine ayırmak lütfunda bulunduğunuz için, Boris Andreyiç'in size çok minnet duyması gerekir... dedi.

Solomin :

— Vaktim, sandığınız kadar kıymetli değildir hanımefendi, dedi. - Çünkü sizde uzun süre kalacak değilim.

Sipyagina içinden Fransızca «Voilà où l'ours a montré sa pette» (1) diye düşündü; tam o anda kocası, başında şapka, elinde «saz baston» ile açık bulunan kapının eşiğinde göründü. Sipyagin, yarı dönük bir halde durarak, teklifsizce :

— Vasiliy Fedoseyiç! Rica edebilir miyim? diye seslendi.

Solomin kalktı, Valentina Mihaylovna'ya reverans yaptı ve Sipyagin'in peşi sıra yürüdü.

Sipyagin, sanki sık bir ormanın derinliklerinden geçiyorlarmış ve Solomin'in bir yol göstericiliğe ihtiyacı varmış gibi bir davranışla, ikide bir :

— Arkamdan, buraya buraya, Vasiliy Fedoseyiç! buraya! şurada basamaklar var, Vasiliy Fedoseyiç! deyip duruyordu.

Solomin telâssızca :

— Beni baba adıyla çağırmak lütfunda bulunacaksanız, ben Fedoseyiç değil, Fedotiç'imdir, dedi.

Sipyagin omuzunun üzerinden, bir parça da korkuyla arkaya, Solomin'e baktı.

(1) Bak hele ayı pençesini nerede gösterdi.

— Ah bağışlayın, lütfen, Vasiliy Fedotiç!

— Birşey değil; değmez.

Avluya çıkmışlardı. Karşılarına Kallomeytsev çıktı. Solomin'i yan gözle süzerek:

— Nereye gidiyorsunuz böyle? dedi. - Fabrikaya mı? C'est là l'individu en question? (1)

Sipyagin gözlerini faltaşı gibi açtı ve dikkatli olması anlamında ona hafifçe başını salladı.

— Evet, fabrikaya... günahlarımı ve kusurlarımı bay makiniste göstermeye! Müsaade buyurun sizi tanıştırayım. Bay Kallomeytsev, buralı pomeşçik, Bay Solomin...

Kallomeytsev Solomin'e bakmaksızın ve tamamiyle ondan ayrı bir doğrultuda iki kez - belli belirsiz - başını salladı. Beriki ise bakışlarını Kallomeytsev'e dikti ve onun yarısı kapalı gözlerinde birşeyler kıvıldadı...

— Size katılabilir miyim? dedi Kallomeytsev. - Bilirsiniz, ben öğrenmesini severim.

— Tabii, olur.

Avludan yola çıktılar. Ve henüz yirmi adım bile gitmemişlerdi ki, yarı arkaya itilmiş cübbesiyle sessizce evceğizine, «Papaz banliyösü» diye anılan yere gitmekte olan cemaat papazını gördüler. Kallomeytsev hemen iki arkadaşından ayrıldı, sert ve büyük adımlarla papazın yanına geldi, onun terli ve kırmızı elini sesli bir şekilde öperek, kendisini takdis etmesini istedi; böyle birşeyi hiç beklemeyen papaz bir parça korkmuştu: bu arada Kallomeytsev arkaya dönerek, kışkırtıcı bir bakışla Solomin'e baktı. O, şüphesiz, Solomin hakkında «birşeyler» biliyor ve kendisini göstermek, okunuş yolcuya «yüz sürmek» istiyordu.

Sipyagin dişlerinin arasından :

(1) Sözkonusu kişi bu mu?

— C' est une manifestation, mon cher? (1) dedi.

Kallomeytsev burnundan soluyarak karşılık verdi:

— Oui, mon cher, une manifestation nécessaire par le temps qui court. (2)

Fabrikaya gelmişlerdi. Burada onları, Sipyagin'in ke-sin olarak kovduğu eski Alman yönetmenin yerine bakan kocaman sakallı, takma dişli bir Ukrayna'lı karşıladı. Bu Ukraynalı geçici idi: hiçbir şey düşünmediği besbelli olan bu Ukraynalı ikide bir «oto...» (3) ya da «bayduje» (4) di-yerek - tıkanıyordu.

Fabrikanın teftişine geçildi. İşçilerden bazıları Solo-min'i şahsen tanıyor ve selâmlıyorlardı. Hattâ bunlardan birine Solomin: «ağa, merhaba Grigoriy, sen burada mı-sın?» diye seslendi. Fabrikada işin kötü gittiğini Solomin çabucak anlamıştı. Boşu boşuna hesapsız paralar harcanmış-tı. Makinelerin kalitesi düşüktü: birçok şeyler gereksiz ve fuzuli, birçok gerekli şeyler de noksandı. Sipyagin gözlerini Solomin'den ayırmaksızın, onun düşüncelerini yorumlama-ğa çalıştı, ürkek sorular sordu, sonuç olarak, kurulu düzeni beğenip beğenmediğini anlamak istedi.

Solomin:

— Kurulu bir düzen var olmasına var, dedi, ama ge-lir var mı? İşte bunda kuşkuluyum.

Yalnız Sipyagin değil, Kallomeytsev bile, Solomin'in fabrikada kendi evindeymiş gibi dolaştığını, buradaki her şeyi en ufak detayına kadar bildiğini, burada onun ev sa-hibi gibi olduğunu hissediyordu. O makinenin üzerine ko-lunu, binicinin atın boynuna attığı gibi atıyordu; onun par-mağı ile dokunduğu çark duruyor, ya da dönmeğe başlıyor-du: tekneden avucuna aldığı bir parçacık kâğıt hamuru, bir

(1) Bu bir gösteri mi, dostum?

(2) Evet dostum, zamanımız için lüzumlu bir gösteri!

(3) Bu, bu ise...

(4) Pek çok, ziyadesiyle.

anda bütün kusurlarını belli ediyordu. Solomin az konuşuyor, sakallı Ukraynalıya bakmak bile istemiyordu; nihayet, hiçbir şey söylemeksizin fabrikadan çıktı. Sipyagin ile Kallomeytsev peşinden yürüdüler.

Sipyagin hiç kimsenin kendisini uğurlamasını istemedi.. Hattâ ayağı ile yere vurarak dişlerini gıcırdattı! Çok keyifsizdi.

Solomin'e dönerek :

— Fabrikamdan memnun kalmayışınızı yüzünüzden okuyorum, dedi, onun yetersiz bir durumda ve gelirsiz olduğunu kendim de biliyorum; fakat, gerçekte... siz, lütfen çekinmeden söyleyiniz... en büyük noksanları nedir? ve onu düzeltebilmek için ne yapmamız gerekiyor?

Solomin :

— Kâğıt üretimi işi benim branşım değildir ama, dedi, size şunu söyleyebilirim: Endüstriyel kurumlar asillerin işi değildir.

Kallomeytsev söze karıştı :

— Bu işleri asiller için aşağılık mı buluyorsunuz?

Solomin yaygan gülümseyişiyle gülümsedi.

— O-o hayır! Affedersiniz! Bunda aşağılık ne var? Haydi olsa bile - görüyorsunuz ki asiller bundan öğrenmiyör.

— Nasıl? Ne demek o?

Solomin telâssızca devam etti:

— Şunu demek istiyorum ki, asiller bu çeşit işlere alışkın değillerdir. Bu işte tüccar zihniyetiyle hareket etmek gerekir: bu işte herşeyi başka kalıba sokmak gerekir; sebat gerekir. Asiller bunun farkında değiller. Sık sık, onların her yerde dokuma fabrikaları, kâğıt fabrikaları ve başka fabrikalar açtıklarını görüyoruz. Ama eninde sonunda kimin eline geçer bu fabrikalar? Tüccarların eline. Yazık; o yüzden, tüccar bir çeşit sülüktür; ama birşey yapılamıyor.

Kallomeytsev :

— Sizi duyan, asillerimizin malî işlere akılları ermez diyecek! dedi.

— O-o tersine! asiller bu konuda ustadır. Demiryolu imtiyazı almak, banka açmak, herhangi bir muafiyet ko-parmak veya buna benzer birşeyler yapmakta asillerin üstüne yoktur! Büyük kapitaller toplarlar onlar. Ben özellikle bunu ima etmek istemişim - siz de kızmak lütfunda bulundunuz. Ancak, benim kasdettiğim düzenli ekonomik kurumlardır; düzenli diyorum, çünkü, şimdiki birçok mülk sahibi asillerin yaptığı gibi, birtakım meyhaneler ve değişik ıvır zıvır dükkânlar açmak, mujiklere yüzdeyüz ve yüzde yüzelli faizle ekin ve para vermek gibi işleri - ben gerçek malî iş saymam.

Kallomeytsev hiçbir şey söylemedi. O, Markelov'un son defa Nejdanov'la yaptığı konuşmada sözkonusu ettiği, yeni tip tefeci pomeşçikler gurubundandı ve kendisi köylülerle yüzyüze gelmediği için, isteklerinde çok daha insafsızdı - köylüleri keskin korkulu, avrupai yazıhanesine sokmazdı! Kâhya aracılığıyla görüşürdü onlarla. Kallomeytsev, Solomon'in telaşsız ve sanki kayıtsızmış gibi söylenen sözlerini dinlerken, içinden adamakıllı köpürmüştü... Ama bu defa sustu, ve yalnız çenelerini sıkmaktan yanaklarında meydana gelen kas hareketleri, içinden geçenleri açığa vurdu.

— Fakat müsaade buyurun Vasiliy Fedotiç, diyerek Sipyagin konuşmağa başladı, - bize anlattıklarınızın hepsi de eskiden... Asillerin bambaşka haklara sahip oldukları, tamamiyle başka bir durumda bulundukları çağlar için tamamiyle doğrudur. Ama şimdi, bunca iyi niyetli reformlardan sonra, şu ekonomik çağımızda, neden asiller dikkatlerini ve şüphesiz yeteneklerini, bu gibi işlere yöneltmesinler? Basit bir kişinin, çokçası okuyup yazması olmayan bir tüccarın anladıklarını onlar niye anlayamasınlar? Öğrenim yetersizliği diye bir noksanları yoktur - hattâ bir dereceye

kadar öğrenim ve ilerlemenin temsilcileri olduklarını belgeleriyle öne sürebilirler!

Boris Andreyeviç çok güzel konuşuyordu; onun bu haptiği Petersburg'da filân - dairede, hattâ daha yüksek bir yerde - büyük bir başarı sağlayabilirdi, ama Solomin üzerinde hiçbir etki yapmadı. Ve Solomin:

— Asiller bu işlerle uğraşamaz, diye tekrarladı.

Kallomeytsev nerede ise cıyak cıyak bağırdı:

— Neden ama? Neden?

— Onlar memurdurlar da ondan.

Kallomeytsev alaylı bir kahkaha attı:

— Memur mudurlar? Siz, Bay Solomin, galiba söylediğinizin farkında değilsiniz?

Solomin gülümsemeye devam ediyordu.

— Neden böyle düşünüyorsunuz, Bay Kolomeytsev? (soyadının bu şekilde «telâffuzu» Kallomeytsev'i titretmişti) Hayır, ben söylediklerimin her zaman farkındayım.

— Öyle ise o cümlemlerle ne demek istediğinizi açıklayınız.

— Müsaade buyurun: Bana göre, her memur yabansı kişidir ve her zaman da öyle olmuştur; şimdi artık asiller de yabansı **olmuştur**.

Kallomeytsev kahkahayı daha da yükseltti.

— Kusura bakmayın, bağışlayıcı efendim; ben bunu hiç mi hiç anlamadım.

— Sizin için o kadar daha kötü ya. Kendinizi birazcık zorlayın... belki de, anlarsınız.

— Bağışlayıcı efendim!

Sipyagin telâşlı telâşlı, sanki gözleriyle yukarıda birisini arıyormuş gibi konuştu:

— Baylar baylar, lütfen lütfen. Kallomeitzeff, je vous prie de vous... calmer (1). Öğle yemeği ihtimal, yakında hazır olacaktır. Rica ediyorum baylar, peşimden geliniz!

Beş dakika sonra, Kallomeytsev acele acele girdiği Sip-yagina'nın odasında:

— Valentina Mihaylovna! diye konuşuyordu. - Kocanızın bu yaptığı hiçbir şeye benzemiyor! Sizde bir nihilist belirmişti, şimdi kocanız tutmuş bir başkasını daha getirmiş! Hem bu defaki daha kötüsü!

— Nereden anladın?

— Affedersiniz, onun ne telkinde bulunduğunu şeytan bilir; üstelik, şuna da dikkat buyurunuz: o kocanızla bütün saat konuştu da, bir defacık olsun, **bir defacık olsun** kendisine zatıalınız! demedi. Le vagabond! (2)

XXIV

Öğle yemeğinden önce Sipyagin karısını kütüphaneye çağırdı. Onunla başbaşa konuşmak istiyordu. Düşünceli gözüküyordu. Karısına, fabrikanın durumunun **tamamıyla** kötü olduğunu, bu Solomin'in biraz... sert olmakla beraber, çok anlayışlı bir kişi olduğunu ve onunla aux petits soins (3) davranışların gerektiğini bildirdi. İki defa da «ah, onu bir kandırabilsek ne iyi, olurdu!» diye tekrarladı. Kallomeytsev'in orada oluşuna çok canı sıkılıyordu... Sanki şeytan getirmişti onu buraya! Bu Kallomeytsev her yerde sadece nihilistleri görüyor, yalnız ve yalnız onları nasıl yok edeceğini düşünüyordu! Varsın kendi evindekileri yok etsindi! Bir türlü dilini tutamıyordu!

— Valentina Mihaylovna yeni misafire «aux petits soins» davranmaktan zevk duyacağını ifade etti; ancak, bu

(1) Kallomeytsev, rica ederim... sakın olunuz.

(2) Serseri.

(3) Nazık, kibar.

yeni misafir «petits soins» lere ihtiyaç duymaz ve bunlara önem vermez gözüküyordu; kaba değildi, ama bu toplumun (1) adamının çok kayıtsız, çok acayip bir davranışı vardı.

Sipyagin :

— Zararı yok... Çaba göster! diye yalvardı.

Valentina Mihaylovna çaba göstereceğine söz verdi. Ve çaba gösterdi de. Önce Kallomeytsev ile «en tête-a-tête (2) görüşmek suretiyle işe başladı. Sipyagina'nın Kallomeytsev'e neler söylediğini bilen yoktu ama, Kallomeytsev sofraya, uslu ve alçak gönüllü gözükmeye, hiç bir şeyi duymamağa «söz vermiş» bir insan davranışıyla oturdu. Bu pek ani «es-nekleşme» onun bütün varlığına hafif bir üzüntü nüansı vermişti; bu yüzden bütün hareketlerinde ne kadar... ah! ne kadar artamlı idi!.. Valentina Mihaylovna bütün ev halkını Solomin'e tanıttı... (ki Solomin hepsinden çok Marianna'ya gözlerini dikerek bakmıştı) ve sofrada onu sağ yanına oturttu. Sol yanında ise Kallomeytsev vardı. Kallomeytsev peçetesini açarken «haydi bakalım, komedya oynayacağız» diyen bir ifadeyle gözlerini büzdürerek gülümse-di. Sipyagin karşıda oturuyor ve heyecan içinde, bakışlarıyla Kallomeytsev'i izliyordu. Ev sahibi bayanın yeni sofr düzeninde, Nejdanov Marianna'nın yanına değil de Anna Zaharovna ile Sipyagin'in arasına düşmüştü. Marianna kartını (ki yemek törenli idi) Kallomeytsev ile Kolya'nın yerleri arasındaki peçete üzerinde buldu. Yemekte servis gayet güzeldi; hattâ «menü» (3) vardı: her tabağın yanı başına resimlerle süslenmiş birer yemek listeciği konmuştu. Çorba içilir içilmez, hemen Sipyagin sözü yine kendi fabrikasına, genel olarak Rusya'da sanayi konusuna getirdi; Solomin her

(1) Basit, halktan.

(2) Başbaşa.

(3) Yemek listesi.

zamanki gibi, gayet kısa karşılık veriyordu. Solomin konuşmağa başlar başlamaz, Marianna gözlerini ona dikti. Oysa, yanbaşında oturmakta olan Kallomeytsev kendisine türlü komplimanlar yapmağa, «polemik yaratmaması» için ona nasıl yalvardıklarını fısıldamağa hazırlanmıştı. Ama Marianna onu dinlemiyordu; ve Kallomeytsev komplimanlarını yavan bir şekilde, sırf içini boşaltmak için harcadı: kendisiyle bu genç kız arasında cışılmez birşey bulunduğunun farkında idi.

Nejdanov'a gelince, onunla ev sahibi bay arasında birdenbire çok daha kötü birşey geçmiş... Nejdanov'sa Sipyagin için sanki, bir çeşit möble olup çıkmıştı - ya da, Sipyagin'in hiç ni hiç farketmediğı bir hava tabakası! Bu yeni ilişkiler, çok kısa zamanda ve kuşkusuz şekilde, Nejdanov'un, sofra komşusu Anna Zaharovna'nın bir sorusuna karşılık olarak söylediğı birkaç kelimeye karşı Sipyagin'in «bu ses te nereden geliyor?» diye soran bir davranış ve hayretle bakınması ile kesinleştiler.

Sipyagin'in büyük Rus Devlet adamlarının niteliklerinden bazılarını taşıdığı belli idi.

Balıktan sonra, tüm büyü ve çekiciliğini cömertçe sağına, yani Solomin'e harcamakta olan Valentina Mihaylovna, sofra aşırı kocasına, İngilizce olarak «misafirimiz şarap içmiyor, belki bira arzu ediyordur...» diye uyarmada bulundu. Sipyagin yüksek sesle «eyl» (1) istedi, Solomin ise, rahat bir şekilde Valentina Mihaylovna'ya dönerek: «siz, hanımefendi, ihtimal, benim iki yıldan beri İngiltere'de kaldığımı ve İngilizce bilip konuştuğumu bilmiyordunuzdur; belki yanımda saklı bir şey konuşmağa kalkışırırsınız diye uyarmak istedim.» dedi. Valentina Mihaylovna güldü ve kendisi için yararlı olandan başka hiçbir şey duymayacağına göre, uyarmasının faydasız olduğuna Solomin'i

(1) İngiliz birası.

inandırmağa çalıştı; kendi yönünden ise, onun bu hareketini tuhaf, ama aslında nazik buldu.

Kallomeytsev kendini daha fazla tutamadı. Solomin'e:

— Bakın, dedi, İngiltere'de bulunmuşsunuz. Ve ihtimal oranın törelerini görmüşsünüzdür. İzin verirsiniz sorayım: Onları taklide değer bulur musunuz?

— Kimisini - evet, kimisini - hayır.

Kallomeytsev Sipyagin'in işaretlerini görmemezlikten gelerek:

— Kısa ve kapalı, dedi. - Bakın, bugün asiller hakkında bir konuşmanız oldu... İngiltere'de landed gentry (1) dedikleri şeyi yerinde incelemek fırsatını bulmuşsunuzdur herhalde?

— Hayır. böyle bir fırsatım olmadı, ben tamamiyle başka bir ortamda bulundum; ama bu baylar hakkında da bilgi edindim.

— Ne dersiniz? Bizde de böyle bir landed gentry'nin imkânsız olduğunu mu düşünüyorsunuz? Yoksa, her halde istenmemesi gerektiğini mi?

— Birincisi, bunun imkânsız olduğunu düşünüyorum; ikincisi - bunu istemeğe de değmez.

Kallomeytsev:

— Neden öyledir? diye sordu. Bu iki «sonu s konsonlu kelime (2)» çok heyecanlanan, hattâ yerinde duramaz hale gelen Sipyagin'in rahatlamasını sağlayacaktı.

— Çünkü yirmi yıl, otuz yıl sonra da sizin landed gentry gerçekleşmeyecek te ondan.

— Ama müsaade buyurun; niçin?

— Şunun için ki, o zaman toprak, soyları arasında fark gözetilmeyen maliklerin olacak.

(1) Toprak asilleri.

(2) Rusça aslında her iki kelimenin sonu «s» konsonu ile bitmektedir: «Paçemu-je-s tak-s».

— Tüccarların mı?
— İhtimal, büyük kısmı tüccarların.
— Nasıl?
— Şöyle ki, onlar bu toprağın kendisini satın alacaklar.

— Asillerden mi?

— Asil beylerden.

Kallomeytsev hoşgörür bir davranışla sırtıttı.

— Siz, hatırlarsanız, bundan önce fabrikalar ve atölyeler hakkında söylediğiniz aynı şeyi, şimdi tüm toprak hakkında söylüyorsunuz?

— Şimdi tüm toprak hakkında söylüyorum.

— Ve siz, ihtimal, bu işe çok sevineceksinizdir?

— Size daha önce de açıkladığım üzere, hiç te sevinmeyeceğim; bu işten halk ferahlamış olacak değil ki.

Kallomeytsev bir elini belli belirsiz kaldırdı.

— Halkı nasıl da düşünüyor, diyeceksin!

Sipyagin olanca hızıyla:

— Vasiliy Fedotiç, size bira getirdiler! diye bağırdı. Ve kısık bir sesle ekledi: Voyons, Siméon! (1)

Kallomeytsev dinledi. Solomin'e dönerek:

— Siz, görüyorum ki, tüccarlar hakkında hiç te iyi düşünmüyorsunuz; ama bakın, soyca onlar halktandır?

— Bundan ne çıkar ki?

— Ben halkın olan veya halktan olan her şeyi beğeneceğinizi sanıyordum.

— O-o yok, hayır. Boşuna öyle sanmışsınız. Halkımız, suç her zaman onun olmamakla beraber, birçok şeylerden ötürü kınanabilir. Bizde tüccar şimdiye kadar bir canavar olagelmıştır; o kendinden olanları da; öz kendinin olanları da, rıza ile de olsa canavarca elde eder... Ne yaparsın! Seni soyuyorlar... Sen de soyuyorsun. Halk ise...

(1) Yetişir, Semön!

Kallomeytsev makamla :

— Halk ise? diye sordu.

— Halk ise -uyku tulumu.

— Siz de onu uyandırmak mı istiyorsunuz?

— Bu, fena birşey olmazdı.

— Aha! aha! bak nasıl...

Sipyagin buyurucu bir sesle:

— Müsaade buyurun, müsaade buyurun, dedi. O, ne derler, gidişe bir son vermek, onu durdurmak anının geldiğini anlamıştı. Ve gidişe bir son verdi! Onu durdurdu! Dirseği masaya dayalı sağ kolunun bileğini sallayarak uzun, detaylı bir demeç verdi. Bir yandan muhafazakârları övdü, öte yandan liberallere hak verdi ve bu sonunculara bir takım kozlar tanıyarak kendisini onların gurubuna maletti; halkı öve öve göklere çıkardı, ama onun bazı zayıf yanlarına da değindi; hükümete olan tam güvenini belirtti - fakat kendi kendine de şöyle sordu: tabi durumdakilerin **hepsi** onun yararlı öngörülerini yerine getiriyorlar mıydı? Edebiyatın yararlı ve önemli olduğunu kabul etmekle beraber, bunun, gayet dikkatli davranılmadıkça tasavvur edilemeyeceğini ileri sürdü! Batıya bakarak: önce sevindi -sonra kuşkuya düştü; doğuya bakarak: önce bir nefes aldı - sonra doğruldu! Ve sonunda, üçlü birliğin gelişmesi şerefine kadeh kaldırılmasını teklif etti:

— Din, tarım ve ekonomi birliği!

Kallomeytsev sert bir şekilde ekledi:

— İktidarın himayesi altında!

Sipyagin:

— Tedbirli ve hoşgörür bir iktidarın himayesi altında! diye düzeltti.

Kadehler sessizce içildi. - aslında Sipyagin'in solundaki Nejdandov denilen hava tabakasından birtakım itiraz sesleri geldiyse de, hiç kimsenin dikkatini çekmeyerek söndü ve

başkaca yeni bir dayatma olmaksızın yemek mutlu şekilde sona erdi.

Valentina Mihaylovna en güzel bir gülümseyişle, Solomin'e bir fincan kahve verdi; o da kahveyi içti ve gözleriyle şapkasını aramaya başladı... Derken, Sipyagin tarafından yavaşça koluna girilen ve vakit kaybetmeden yazıhaneye götürülen Solomin, orada: önce en iyi cinsinden bir sigara, sonra da, çok elverişli şartlarla kendi tarafına, yani Sipyagin tarafına fabrikaya geçmesi için bir teklifle karşılaştı! «Mutlak amir siz olacaksınız, Vasiliy Fedotiç, - diyordu Sipyagin - mutlak amir siz olacaksınız!» Solomin sigarayı aldı, ama teklifi kabul etmedi. Sipyagin ne kadar ısrar ettiyse de, o sözünden dönmedi!

— Çok saygıdeğer Vasiliy Fedotiç, doğrudan doğruya «hayır» demeyiniz! Hiç olmazsa, hiç olmazsa, yarına kadar düşünmeniz gerektiğini söyleyiniz!

— Farketmez! Ben teklifinizi kabul edemem.

— Yarına kaar! Vasiliy Fedotiç! Ne kaybedersiniz ki?

Solomin bunun kendisine hiçbir şey kaybettirmeyeceğini kabul etti... Ama yine de yazıhaneden çıkarak gözlerini şapkasına dikti. O ana kadar kendisiyle bir tek kelime konuşmak fırsatını bulamayan Nejdanov, yanına yaklaşarak, acele acele:

— Allahaşkına gitmeyin, yoksa görüşüp konuşmamız kabil olmayacak! diye fısıldadı.

Solomin şapkasının rahatını bozmaktan vazgeçti, ve kendisinin ileri geri kararsız hareketlerini farkedenden Sipyagin yazıhaneden:

— Bizde geceleyeceksinizdir, tabii? diye seslenince, o da:

— Nasıl emrederseniz, diye karşılık verdi.

Bu söz üzerine, misafir odasının penceresinde durmakta olan Marianna'nın kendisine yönelttiği minnet dolu bakışı, onu düşünceye daldırdı.

Solomin'in gelişinden önce Marianna hayalinde onu tamamiyle başka türlü canlandırmıştı. İlk bakışta Solomin ona kararsız, kişilikten yoksun gibi göründü... Gerçekten de: O şimdiye kadar nice böyle sarışın, sıırım gibi, balık etinde kişiler görmüştü! Ama daha çok baktıkça, sözlerine daha çok kulak verdikçe, içinde, Solomin'in uyandırdığı güven duygusunun - özellikle güven duygusunun - artık kuvvetlendiğini farkettil. Bu sakın, beceriksiz değil de, ağırca adam için yalan söylemek ve öğünmek diye birşey söz konusu olamazdı: Ona, taş duvara yaslanır gibi yaslanılabilir-di... ele vermezdi; üstelik: korur ve tutardı da. Marianna'ya öyle geldi ki, Solomin buna benzer bir izlenimi yalnız onda değil, bütün orada bulunalarda uyandırmıştı. Marianna onun ne söylediğine pek önem vermemişti; tüccarlar, fabrikalar hakkındaki bu tartışmalar onu pek ilgilendirmemişti; ama onun nasıl konuştuğu, bu arada bakıp nasıl gülümse-diğı - işte bütün bunlar Marianna'nın fazlasıyla hoşuna gitmişti...

Solomin doğrucu bir adamdı... İşte başta gelen bu idi! Marianna'yı saran bu idi. İyice anlaşılmış olmamakla beraber, herkesçe bilinen bir şey varsa, o da Rus insanı -adı bütün dünyada en yalancıya çıkmış bir insandı, ama doğruluğa verdiğı değer kadar hiçbir şeye değer vermez - doğruluğa gösterdiğı yakın ilgiyi hiçbir şeye göstermezdi. Bundan başka, Marianna'nın gözünde Solomin'in özel bir belirtisi vardı; onda bizzat Vasiliy Nikolayeviç'in kendi izinden yürüyenlere öğütlediğı insanın parlaklığı vardı. Yemek boyunca Marianna birkaç defa «onun hesabına» Nejdanov'la gözgöze geldi, sonunda, istemeyerek ikisi arasında bir karşılaştırma yaptığının ve sonucun Nejdanov yararına olduğunun farkına vardı. Nejdanov'un yüz çizgileri, gerçekten, Solomin'inkilerden daha güzel ve daha hoştu; ama bu yü-

zün kendisi çeşitli telâşlı duyguların karışımını yansıtıyordu: can sıkıntısı, tiksinti, sabırsızlık... hattâ üzüntü; onun, sanki diken üstünde duruyormuş gibi bir hali vardı, konuşmak istiyor - susuyor ve sinirli sinirli gülümsüyordu... Solomon ise, tersine birazcık canı sıkılmış görünse de, kendi evindeymiş gibi davranıyordu; bir de «o, kendini» hiçbir zaman ve hiçbir suretle «şuna buna, başkaları gibi» bağlı hissetmiyordu. Marianna içinden: «bu adamın mutlaka tavsiyesini almak lâzım, herhalde yararlı birşey söyleyecektir» diye düşündü. Öğle yemeğinden sonra Nejdandov'u ona o göndermişti.

Akşam saatleri bir hayli yavan geçti; bereket versin ki öğle yemeği geç bitmiş ve geceye az bir zaman kalmıştı. Kallomeytsev saygılı bir davranışla şişinip duruyor ve susuyordu.

Sipyagina yarı alaylı bir ifadeyle:

— Ne oluyor size böyle? Yoksa kaybettiğiniz birşey mi var? diye sordu.

Kallomeytsev:

— Tam üstüne bastınız!.. dedi. - Bizim muhafız birliği komutanlarından birisi hakkında bir fıkra anlatırlar, bu komutan, erlerinin kaybettiği «çorap»a üzülerik ikide bir: «çorabımı bulunuz!» der dururmuş. Ben ise: bana «s edatlı kelimeciği» bulunuz! deyip duruyorum. «s edatlı kelimecik» kayb oldu -ve onunla birlikte saygı ve sıra da yok oldu!

Sipyagina Kallomeytsev'e, aramalarında kendisine yardımcı olmayacağını bildirdi.

Öğle yemeğindeki başarılı «demeç»inden cesaret alan Sipyagin, bir çift demeç daha verdi ve bu arada, gerekli tedbirden de ilgili devlet tasarılarından birkaçını ortaya attı; keza, Petersburg hakkında özel olarak hazırladığı ve keskin olmaktan ziyade okkalı birkaç sözü de - des mots - yaydı. Hattâ bu sözlerden bir tanesini «şayet böyle ifade etmeme izin verilirse» girişi ile tekrarlardı bile. Açık deyimi ile: o

zamanki bakanlardan bir tanesinin akıldan yaya ve boş kafalı olduğunu, hayal peşinde dolaştığını söyledi. Öte yandan, Sipyagin, halktan bir Rus adamıyla işi olduğunu hesaplayarak, kendisinin de yalnız Rus değil, halkın yaşayışını yakından bilen bir «Rusak» (1) olduğunu ispatlayacak birkaç cümle ile gösterişte bulunmayı ihmal etmedi! Örneğin, Kallomeytsev'in, ot toplama işini yağmurun karıştırabileceği yollu endişesine hemen «varsın ot kara olsun da - buna karşılık kara buğday ak olsun» diye karşılık verdi; keza, «sahipsiz mal öksüzdür», «on defa ölç, bir defa kes», «ekin varsa, ölçek de bulunur», «isteyince, Egor'a kayın yaprağı gibi paracık, Kazan ambarından da fıçı dolusu buğdaycık gelir» gibi sözler sıraladı. Aslında, ara sıra gaf yaptığı, örneğin: «suçlu tüneyini bil!» veya «izbeye kömür yakışır!» gibi isabetsizlerini de söylediği olurdu. Ama «notre bon rusak» (2) ın bu talihsizliğe düştüğü ortamdaki topluluğun büyük kısmı onun gaf yaptığının farkına bile varmazdı. Üstelik o, Prens Kovrişkin sayesinde bu gibi Rus «patakes (3)» lerine alışmıştı da. Ve Sipyagin bütün bu atasözlerini, bu cümleleri bir çeşit özenli, dinç, biraz kısıkça d'une voix rustique (4) bir sesle söylerdi. Onun Petersburg'da sırası düşükçe söylediği bu kabil sözler, yüksek durumlu, nüfuzlu bayanları: «comme il connait bien les moerse de notre peupl! (5)» demeye zorladı. Yüksek durumlu, nüfuzlu baylar ise: «Les moerses et les besoins! (6)» diye eklerdi.

Valentina Mihaylovna, Solomin'in çevresinde epeyce çaba gösterdi, ama elle tutulur başarısızlığı cesaretini kırmış olmalı ki, Kallomeytsev'in yanından geçerken, elinde

(1) Kırtavşan.

(2) Bizim iyi yürekli kırtavşan.

(3) Patavatsızlık, hatalı söz.

(4) Teklifsiz, laübalı.

(5) «Milletimizin âdetlerini ne kadar iyi biliyor.»

(6) «Âdetlerini ve ihtiyaçlarını...»

olmayarak,- boğuk bir sesle: «Mon Dieu, que je me sens fatiguée! (1)» dedi.

Kallomeytsev de kendisine, alaylı bir reveransla:

— «Tu l'as voulu, Georges Dandin! (2)» diye karşılık verdi.

Sonunda, canları sıkkın bir topluluktakilerin, birbirinden ayrılırken bütün yüzlerde beliren alışlagelmiş nezaket ve selâmlaşma canlılığından sonra; ani el sıkışma; gülüşme ve arkadaşça burundan söylenen «hım-m»lardan sonra - yorgun düşen misafirlerle, yorgun düşen evsahipleri ayrılıp gittiler.

İkinci katta, İngiliz tuvalet takımlı ve banyolu en güzel odalardan birine götürülen Solomin, hemen Nejdanov'a gitti.

Nejdanov, burada kalmaya razı olduğu için Solomin'e teşekkür ederek konuşmağa başladı.

— Biliyorum... bu sizin tarafınızdan bir fedakârlıktır...

Solomin telâşsızca:

— Eh! yetişir. dedi. - bunda fedakârlık sayılacak ne var? kaldı ki, size hayır diyemem.

— Neden ki?

— Çünkü sizi sevdim.

Nejdanov sevinip şaşırды, Solomin ise onun elini sıktı. Sonra, ata biner gibi sandalyeye oturdu, bir sigara yaktı, ve her iki kolunun dirseklerini sandalyenin arkalığına dayayarak:

— Söyleyin bakalım, işin mahiyeti nedir? dedi.

Nejdanov da sandalyesine ata biner gibi oturarak Solomin'in karşısına geçti, ama sigara yakmadı.

— İşin mahiyeti nedir mi dediniz? İşin mahiyeti şu ki, ben buradan kaçmak istiyorum.

(1) «Allahım, nasıl da yorulдум.»

(2) «Senin istediğın bu idi, Jorj Danden.»

— Yani bu evi bırakmak istiyorsunuz? Ne var ki? Allahaşkına!

— Bırakmak değil... Kaçmak.

— Yoksa sizi zorla mı tutuyorlar? Siz, belki de... ücreti peşin almış bulunuyorsunuzdur? Bir tek kelime söylemeniz yeter... Ben seve seve...

— Beni anlamıyorsunuz, sayın Solomin... Ben buradan kaçmak dedim, burayı bırakmak değil, çünkü ben buradan tek başıma uzaklaşmıyorum.

Solomin hafifçe başını kaldırdı.

— Kiminle ki?

— Bugün burada gördüğünüz kızcağızla...

— Onunla! güzel yüzü var bu kızın. Nedir? Birbirinizi seviyor musunuz? Yoksa, şöyle, her ikinizin de hoşuna gitmeyen bir yeri beraberce bırakmaya mı karar verdiniz?

— Birbirimizi seviyoruz.

— A-a! - Solomin biraz sustu- o, buradaki beylerin bir yakını mı?

— Evet! Ama bizim inançlarımızı tamamiyle paylaşıyor - ve her şeye hazırdır.

Solomin gülümsedi.

— Siz de hazır mısınız, Nejdanov?

Nejdanov'un hafiften yüzü buruştu.

— Bu soru da neye? Ben hazır olduğumu size fiilen ispatlayacağım.

— Sizden şüphe ettiğim yok Nejdanov; size bunu soruşum, bu işe sizden başka hiç kimsenin hazır olmadığını sandığım içindir.

— Ya Markelov?

— Evet! Bak sahi Markelov. Evet o, neredeyse, bu işe hazır olarak dünyaya gelmiş.

Tam bu sırada birisi acele acele hafifçe kapıyı tıklattı ve karşılık beklemeden açtı. Bu gelen Marianna idi. Marianna hemen Solomin'e yaklaştı.

— Beni bu saatte burada görmekten şaşırmayacağınızı umarım, diye konuşmaya başladı. O (Nejdanov'u gösterdi) size herşeyi anlatmıştır, elbet. Bana elinizi veriniz - ve huzurunuzda namuslu bir kızın bulunduğunu biliniz.

Solomin ciddî bir sesle:

— Ben bunu biliyorum, dedi. Marianna içeri girince Solomin ayağa kalkmıştı. - Ben daha sofrada iken size bakmış ve kendi kendime: Bu hanım kızın ne kadar masum gözleri var, diye düşünmüştüm. Gerçekten, Nejdanov bana niyetinizi anlattı. Ama, özellikle, neden kaçmak istiyorsunuz?

— Ne demek neden? Benimsediğim dava... şaşmayın: Nejdanov benden hiçbir şeyi saklamış değildir... Bu dava her an başlamak üzere... ben ise her şeyin yalan ve sahte olduğu bu pomeşik evinde kalayım, öyle mi? Sevdiğim insanlar tehlikelere atılacaklar, ben ise...

Solomin elinin bir hareketiyle onu durdurdu:

— Heyecanlanmayınız, oturunuz, ben de oturayım. Siz de oturunuz Nejdanov. Dinleyiniz: Eğer bir başka sebep yoksa, daha buradan kaçmanız gerekmez. Bu dava, sandığınız kadar çabuk başlamayacaktır. Bu işte biraz daha ihtiyatlı davranmak gerekiyor. Yoksa, öne atılmak doğru olmaz. Bana inanınız.

Marianna oturdu ve omuzundaki büyük yol battaniyesini örtündü.

— Fakat ben daha fazla burada kalamam! Burada beni herkes hor görüyor. Daha bugün, bu budala Anna Zaharovna, Kolya'nın yanında bana, babamı kastederek, elmanın elma ağacından uzak düşmeyeceğini söyledi! Kolya bile şaşırdı ve bunun ne demek olduğunu sordu. Artık Valentina Mihaylovna için birşey söylemeyeceğim!

Solomin onu yine durdurdu - ve bu defa gülümsedi de. Marianna kendisine birazcık alaylı davranıldığını anlamış-

tı, ama Solomin'in gülümseyişi hiçbir zaman ve kimseye batmazdı.

— Ne oluyorsunuz böyle, sayın bayan? Ben ne Anna Zaharovna'nın kimin nesi olduğunu ve ne de nasıl bir elma ağacından bahsedildiğini bilmiyorum. Ama, insaf ediniz: Size budala bir kadın budalaca birşey söylüyor, siz de buna dayanamıyorsunuz? Siz nasıl olup da yaşayabileceksiniz ki? Bütün dünya budalalarla dolup taşmakta. Hayır, bu bir sebep olamaz. Yoksa başka birşey mi var?

Nejdanov boğuk bir sesle söze karıştı:

— Ben bugün - yarın Bay Sipyagin'in kendisinin beni evden çıkaracağından eminim. Ona her halde olanları haber vermişler; bana karşı... En hor bir şekilde davranıyor.

Solomin Nejdanov'a döndü.

— Mademki sizi nasıl olsa evden çıkaracaklar, kaçmak niye?

Nejdanov hemen karşılık veremedi. Biraz sonra:

— Size daha önce söylediğim üzere... diye konuşmağa başlamıştı ki, Marianna sözünü kesti:

— Onun böyle konuşması... benim kendisiyle birlikte geleceğim içindir.

Solomin Marianna'ya baktı ve uysal bir hareketle başını salladı.

— Öyle öyle, sayın bayan; ama yine de size derim ki: eğer bu evi, ihtilâl hemen patlak verecek diye bırakmak istiyorsanız...

Marianna sözünü keserek:

— Biz size, özellikle işlerin ne kertede olduğunu doğru olarak öğrenmek amacıyla yazmıştık, dedi.

Solomin devam etti:

— Öyle ise, tekrar ediyorum: Siz daha uzunca bir süre evde kalabilirsiniz. Eğer birbirinizi sevdiniz ve başka türlü birleşmeniz imkânsız olduğu için kaçmak istiyorsanız, o zaman..

— Peki, o zaman?

— O zaman bana düşen tek şey, size, eskiden dedikleri gibi, aşk ve muhabbet dilemektir; ve gerekirse, mümkün de olursa, karınca kaderince yardım etmektir. Çünkü, sizi sayın bayan, - ve onu - ilk görüşte kendi yakınlarım gibi sevdim.

Marianna da, Nejdanov da her ikisi birden ona soku-larak, biri sağında, öteki solunda her biri Solomin'in elini tuttu.

Marianna :

— Bize yalnız ne yapacağımızı söyler misiniz? dedi. - Diyelim ki, ihtilâl daha çok vardır... Ama hazırlık işleri, hazırlık çalışmaları nelerdir, onları gösterin bize... ki bu evde bu şartlar altında onların görülmesine imkân yoktur ve biz her ikimiz birden, seve seve bu işleri görmeye gideriz; Siz bize yalnız nereye gideceğimizi söyleyiniz... Bizi sevk ediniz! Sevkecek misiniz?

— Nereye?

— Halka... Halktan başka nereye gidilir ki?

Nejdanov içinden «ormana» diye düşündü... Paklin'in bir sözünü hatırlamıştı...

Solomin gözlerini dikerek Marianna'ya baktı.

— Siz halkı tanımak mı istiyorsunuz?

— Evet; daha doğrusu sadece halkı tanımak değil, ona hizmet etmek.. Onun için çalışmak ta istiyoruz.

— Güzel, size söz veriyorum, onu tanıyacaksınız. Size, onun için çalışmak, çabalamak imkânını da hazırlayacağım. Siz de, Nejdanov, onun peşi sıra... ve halk yolunda yürüme-yeye hazır mısınız?

Nejdanov acele acele:

— Elbette hazırım! dedi. «Paklin'in bir başka sözünü de hatırladı: Caggernaut. İşte o, iki tekerlekli kocaman sa-vaş arabası hızla yuvarlanıyor... ve ben onun tekerlekleri-nin çatırdısını ve gümbürtüsünü duymaktayım.»

Solomin biraz düşünceli ifadeyle:

— Güzel, diye tekrarladı. - Ne zaman kaçmayı tasarlıyorsunuz?

Marianna:

— İsterseniz, hemen yarın! dedi.

— Güzel. Ama nereye?

Nejdanov:

— Hişt-t... daha yavaş... diye fısıldadı. Koridorda birisi geziniyor.

Üçü de sustu.

Solomin sesini alçaltarak, tekrar sordu:

— Nereye kaçmayı tasarlıyorsunuz?

Marianna:

— Bilmiyoruz, diye karşılık verdi.

Solomin bakışlarını Nejdanov'a çevirdi. O sadece olumsuz anlamda başını salladı.

Solomin elini uzattı ve dikkatle mumu indirdi. Biraz sonra:

— Çocuklarım, dedi, bakınız ne söyleyeceğim... Fabrikaya, benim yanıma geliniz. güzel bir yer değil orası... ama tehlikesi de yok. Sizi saklarım. Orada bir odacığım vardır, hiç kimse sizi bulamaz. Hele oraya bir varalım... sizi ele vermeyiz. Diyeceksiniz ki: Fabrika çok kalabalık. Böylesi daha güzel ya; kalabalık olan yerde saklanmak imkânı da vardır. Gidelim mi dersiniz?

Nejdanov:

— Bize sadece teşekkür etmek düşer, dedi; başlangıçta fabrika işi kafasını bir parça karıştırmış bulunan Marianna da canlı canlı ekledi: tabii! tabii! Ne kadar iyi edersiniz! Ama bizi orada çok tutmayacaksınızdır? Bizi gönderirsiniz değil mi?

— Bu size bağlı bir şey... Eğer nikâhlanmayı düşünüyorsanız, fabrika bu takdirde de uygun düşmektedir. Orada bana çok yakın bir komşu olarak oturan Zosim adlı, gayet

uysal bir papaz vardır - ki benimle kardeş çocuğu olur. O sizin nikâhınızı kıyar.

Marianna içinden gülümsedi, Nejdanov ise bir kere daha Solomin'in elini sıktı. Az sonra da merakla sordu:

— Ya ev sahibi, fabrikanın maliki bir şey söylemez mi dersiniz? Size herhangi bir kötülük yapmaz mı?

Solomin yan gözle Nejdanov'a baktı :

— Siz beni düşünmeyiniz. Buna hiç lüzum yok Fabrikanın işi gerektiği şekilde yürüdüğü sürece, efendim için hiç farketmez. Size de, güzel bayanınıza da ondan hiçbir zarar gelmez. İşçilerden de çekinmenize lüzum yok. Yalnız önceden kararlaştıralım. Sizi ne zaman bekleyeyim?

Nejdanovla Marianna birbirlerine bakiştılar. Sonunda Nejdanov:

— Übür gün, sabahleyin erkenden ve ertesi günü, dedi. - daha fazla gecikemeyiz. Kaldı ki beni yarın evden çıkaracaklar.

Solomin :

— Peki... dedi ve sandalyeden kalktı. - Ben sizi her sabah bekleyeceğim. Bir hafta da sürse, evden uzaklaşmayacağım. Gereken bütün tedbirler alınacak.

Marianna Solomin'e yaklaştı... (önce kapıya doğru yürümek istemişti).

— Allahaismarladık sayın, iyi yürekli Vasiliy Fedotiç.. Adınız öyledir değil mi?

— Öyle.

— Allahaismarladık... Yahut da hayır: yine görüşürüz. Ve teşekkür ederim, teşekkür ederim size!

— Allahaismarladık... İyi geceler, canım!

Marianna :

— Size de Allaismarladık Nejdanov! Yarın yine görüşürüz... diye ekledi.

Marianna hızla odadan çıktı.

İki genç adam, bir süre hareketsiz kaldılar - ikisi de susuyordu.

Bir süre sonra Solomin:

— Nejdanov... dedi ve sustu. Tekrar: - Nejdanov... dedi. Bu kız hakkında bana anlatabildiğiniz kadar... birşeyler anlatınız. Şimdiye kadarki hayatı nasıl geçmiş?.. Kimin nesidir... ne diye burada bulunuyor?

Nejdanov kısaca bildiklerini anlattı. Sonunda Solomin:

— Nejdanov... dedi. Bu kızı korumak zorundasınız. Çünkü... eğer... birşey olursa, çok günah işlemiş olacaksınız. Allahaismarladık.

Solomin uzaklaştı; Nejdanov ise bir süre odanın ortasında durdu ve «ah! düşünmemek daha iyi!» diye fısıldayarak, kendini yüzükoyun yatağına attı.

Marianna odasına geldiğinde, küçük masanın üzerinde şöyle bir tezkere buldu:

«Size acıyorum. Siz kendinizi mahvediyorsunuz. Aklınızı başınıza alın. Gözü kapalı nasıl bir uçuruma atladığınızı farkında mısınız? Kimin için ve ne için? ve».

Odaya ince ve taze bir koku sinmişti: İhtimal Valentine Mihaylovna buradan az önce çıkmıştı. Marianna mürekkep kalemini aldı ve tezkerenin altına: «Bana acımayınız. İkimizden hangimizin daha çok acınacak durumda olduğunu Allah bilir; bildiğim birşey varsa, o da, sizin yerinizde olmayı istemediğimdir. M.» diye yazarak onu masaya bıraktı. Cevabının Valentina Mihaylovna'nın eline geçeceğinden şüphesi yoktu.

Ertesi sabah Solomin, Nejdanov'la bir parça görüşükten ve Sipyagin'in fabrikasının yönetimini kesin olarak üzerine almadığını bildirdikten sonra, eve döndü. Bütün yol boyunca düşünüp durdu ki, Solomin'de seyrek görülen birşeydi. Genel olarak araba sallantısı onu hafif uyuklamaya sevkederdi. Oysa şimdi, Marianna'yı düşünüyordu, Nejdanov'u düşünüyordu; o, Solomin, âşık olmuş olsa, başka tür-

l  gözükür, başka türlü konuşur gibi geliyordu ona, «fakat, - diyordu kendi kendine - şimdiye kadar başımdan böyle birşey ge medi ine göre, bu takdirde nasıl g z kece imi de bilmiyorum ki.» Bir zamanlar bir mağazada tezg hta g rd    rlandalı bir kızı hatırladı; bu kızın siyaha kaçan güzel saçlarını, mavi gözlerini, sık kirpiklerini hatırladı, onun kendisine nasıl kuşkuyla ve hüzünle baktığını, ve sonra bu kızın penceresi önünde kendisinin nasıl uzun uzun dola tı ını, nasıl heyecanlandı ını ve kendi kendine: acaba onunla tanışsam mı, tanışmasam mı? diye sorduğunu hatırladı. Solomin o zaman geçici olarak Londra'da bulunuyordu; Patronu onu malzeme almak üzere yollamı  ve kendisine para da vermişti. Güzel Polli'nin (onun adını da   renmi ti; Polli'nin kız arkadaşlarından birisi söylemişti) onun üzerindeki etkisi öyle kuvvetli olmuştu ki, az kalsın Solomin Londra'da kalacak, parayı patronuna geri gönderecekti... Ama, o kendi kendini yenmi  ve patronuna d nm  t . Polli, Marianna'dan daha güzeldi; fakat bunda öyle istifhamlı ve h z n  bir bakış vardı ki... Üstelik de Rus kızyıdı..

Birdenbire kısık bir sesle:

— Fakat bana ne oluyor ki böyle? Başkalarına ait gelinler hakkında kafa patlatıyorum! dedi ve sanki lüzumsuz d  nceleri üstünden silkip atmak istiyormu  gibi paltosunun yakasını silkeledi. Sözün kısası, Solomin fabrikasına vardı ve sadık Pavel, kulübesinin kapısında gözüktü.

XXVI

Solomin'in hayır, deyi i Sipyagin'i çok g cendirmi ti: Hattâ birdenbire, bu ilkel Stifenson'un öyle önemli bir makinist olmadığına, ve onun  alım satmak değil de, katıksız bir plep gibi nazlandı ına hükmetti. «Kendini birşey biliyor sanan bütün bu Rus milleti yok mu? defet gitsin! Au

fond (1) Kallomeytsev haklı!» bunun gibi düşmanca ve sinir bozucu duyguların etkisi altında kalan - en herbe (2) - devlet adamı, Nejdanov'a karşı çok daha ilgisiz, çok daha soğuk davranmaya başladı; Kolya'ya, bugün öğretmeni ile meşgul olmayabileceğini, kendi başına iş görmeye alışması gerektiğini bildirdi... Ama öğretmenin kendisine karşı, onun tahmininin tersine, olumsuz bir harekette bulunmadı. Sadece onu önemsemez görünmeye devam etti! Buna karşılık Valentina Mihaylovna Marianna'yı önemsemez görünemiyordu. Onların arasında korkunç bir sahne geçti.

Öyle yemeğinden iki saat kadar önce, her nasılsa birdenbire ikisi yemek salonunda karşı karşıya gelmişlerdi. Hemen ikisi de, içlerinde bir çatışma anının geldiğini hissettiler ve bir anlık duraksamadan sonra, yavaşça birbirlerine yaklaştılar. Valentina Mihaylovna hafiften gülümsüyordu; Marianna dudaklarını sımsıkı sıktı; ikisinin de benizleri sapsarı idi. Valentina Mihaylovna ilerlerken sağa sola bakıyor, ıtır çiçeği yapraklarını yoluyordu... Marianna'nın bakışları ise, kendisine doğru yaklaşan bu güleç yüze dikilmişti.

İlk önce Sipyagina durdu; ve parmaklarının ucuyla sandalyanın arkılığına vurarak teklifsiz bir sesle:

— Marianna, dedi, biz birbirimize nasıl desem, mektupla görüşür haldeyiz... aynı çatı altında yaşadığımıza göre, bu pek tuhaf bir şey; ben ise, bilirsiniz, tuhafliklardan hiç hoşlanmam.

— Bu mektupla görüşme işine ilk başlayan ben değilim, Valentina Mihaylovna.

— Evet... haklısınız. Bu seferki tuhaflığa ben sebep oldum. Ancak, nasıl desem... sizde bir duygu uyandırabilmek için başka çarem kalmamıştı... Şey duygusu..

(1) Aslında.

(2) Ümit verici, ümitli, gözde.

— Açık konuşunuz, Valentina Mihaylovna; sıkılmayınız, beni gücendirmekten çekinmeyiniz.

— Edep... duygusu.

Valentina Mihaylovna sustu; parmaklarıyla sandalyanın arkasına hafifçe vurmasından çıkan bir ses odada çınladı.

Marianna:

— Benim edep gözetmediğimi nereden çıkarıyorsunuz? diye sordu.

Valentina Mihaylovna omuz silkti.

— Ma chère, vous n'êtes plus un enfant (1) ve siz beni çok iyi anlıyorsunuzdur. Hareketlerinizin benden, Anna Zaharovna'dan, en son bütün ev halkından saklı kalabileceğini mi sanıyorsunuz? aslında, siz saklı kalmaları için pek çaba göstermiş de değilsiniz ya. Nerede ise, meydan okuyorsunuz. Bir tek Boris Andreyiç, belki, buna dikkat etmemiştir... o, başka, daha ilginç ve önemli işlerle uğraşıyor. Ama, ondan başka herkes farkında sizin davranışınızın, herkes!

Marianna her an biraz daha sararıyordu.

— Valentina Mihaylovna, sizden daha açık konuşmanızı rica edeceğim. Özel olarak beğenmediğiniz şey nedir?

Valentina Mihaylovna içinden «l'insolente (2)» dedi ama kendini tuttu.

— Beğendiğim şeyi mi öğrenmek istiyorsunuz Marianna? Emredersiniz!... Sizin, doğuşça da, terbiyece de, sosyal durumca da kendinizden çok aşağı bulunan bir delikanlıyla olan sürekli görüşmelerinizden memnun değilim; ben sizin aynı adamı geç vakitler... geceleri ziyaret edişinizden memnun değilim... Hayır! memnun değilim kelimeleri yeterli değil - bu ziyaretlerinizden tiksiniyorum. Hem bu ziya-

(1) Sayın bayan, artık çocuk değilsiniz.

(2) Küstah.

retler nerede oluyor? Benim çatım altında! Yoksa bunun böyle sürüp gitmesine göz yumacağım ve sizin hafif davranışlarınızı koruyacağımı mı sanıyorsunuz? Namuslu bir kadın olarak... Oui mademoiselle je l'ai été, je le suis et le serai toujours! (1) Öfkelenmemek imkânsız!

Valentina Mihaylovna sanki bu öfkenin ağırlığından ezilmiş gibi, koltuğa yığıldı.

Marianna ilk defa güldü. Ve şöyle konuştu.

— Ben sizin geçmişteki, bugünkü ve gelecekteki namusluluğunuzdan hiç şüphe etmiyorum, ve bunu gayet samimî olarak söylüyorum. Ama siz boşuna öfkeleniyorsunuz. Ben sizin hayatınıza hiç bir leke getirmiş değilim. İma ettiğiniz delikanlıyı da gerçekten seviyorum.

— Mösyö Nejdanoğlu'nu mu seviyorsunuz?

— Onu seviyorum.

Valentina Mihaylovna koltuğunda doğruldu.

— Affedersiniz, Marianna! Fakat o, soyu soppu belirsiz bir fakülte öğrencisidir; baksanıza, o sizden daha küçük-tür! (bu son kelimeler pek de başkasının felâketine sevinmeyen bir ifade ile söylenmiş değillerdi.) Bundan ne çıkabilir ki? Ve siz şu aklınızla onda ne buldunuz ki? O basit, boş, küçük bir çocuktur.

— Valentina Mihaylovna, siz onun hakkında her zaman böyle düşünmüş değilsinizdir.

— Oh, Allahım! canım, beni bir kenara bırakınız... Pas tante d'esprit que ça je vous prie! (2) mesele sizinle, sizin geleceğinizle ilgilidir. Düşünsenize. Sizin için bu nasıl bir parti olabilir ki?

— İtiraf ederim ki, Valentina Mihaylovna, ben parti filân düşünmem.

(1) Evet hanım kız, ben öyle idim, öyleyim, her zaman da öyle kalacağım!.

(2) Daha az ukalalık ediniz, rica ederim!

— Nasıl? Ne? Ne demek istiyorsunuz? Gönlünüzün bir hevesine kapıldınız, diyelim... Fakat bütün bunların bir nikâhla sonuçlanması gerekmez mi?

— Bilmiyorum... Bunu düşünmedim.

— Bunu düşünmediniz mi?! Siz aklınızı kaçırmışsınız! Marianna bir parça yana döndü.

— Bütün bu konuşmayı keselim, Valéntina Mihaylovna. Bu konuşma hiç kimseye bir yol gösteremeyecek. Nasıl olsa birbirimizi anlayamıyoruz.

Valentina Mihaylovna hızla ayağa kalktı.

— Ben bu konuşmayı kesemem, kesmemem gerekir! Bu iş gayet önemlidir... Ben sizden sorumluyum... - Valentina Mihaylovna: Allah huzurunda! demek istiyordu, ama kekeleyerek: bütün dünya huzurunda! dedi. - Sizden böyle delice sözler duyup dururken ben susamam! Ve neden acaba sizi anlamıyor muşum? Bütün şu gençlerde nasıl bir çekilmez gurur var! Hayır... Ben sizi çok iyi anlıyorum; Ben sizin, sizi mutlaka uçuruma sürükleyecek olan şu yeni fikirlere iyice dolu olduğunuzu anlıyorum! Ama iş işten geçmiş olacak.

— Olabilir; fakat inanınız ki... biz mahvolurken de, bizi kurtarmanız için size parmağımızı uzatacak değiliz!

Valentina Mihaylovna ellerini şaklattı.

— Yine şu gurur, şu korkunç gurur! - Birdenbire ses tonunu değiştirerek: Neyse, dinleyiniz, Marianna beni dinleyiniz... diye ekledi. Ve Mariannayı kendine çekmek istedi - ama Marianna geri çekildi. - Ecoutes-moi je vous en conjure! (1) Görüyorsunuz, ben o kadar ihtiyar ve kendisiyle anlaşılamayacak kadar ahmak değilim! Je ne suis pas une encroutée. (2) Hattâ gençliğimde beni... sizden aşağı kalmayan bir cumhuriyetçi olarak bilirlerdi. Dinleyiniz:

(1) Bana kulak verin, çok rica ediyorum.

(2) Geri kafalı birisi değilim.

iki yüzlülük edecek değilim; size hiç bir zaman bir anne şefkati beslemedim; kaldı ki, siz de buna üzülecek bir karakterde değilsinizdir... Ama sizinle olan ilişkilerimde size karşı ödevlerim olduğunu daima bildim, biliyorum Ve her zaman da onları yerine getirmeye çalışmışımdır... Sizin için hayal ettiğim parti ve gerek Boris Andreyiç'in, gerekse benim uğrunda hiç bir fedakârlıktan çekinmeyeceğimiz parti... belki, tam olarak sizin ideallerinize cevap vermeyecektir... Ama kalbimin derinliklerinde...

Marianna Valentina Mihaylovna'ya baktı, onun çok güzel gözlerine, pembe, nerede ise ressam elinden çıkmış dudaklarına, ak ellerine, bu şık bayanın ipekli elbisesinin korsasını eda ile sıkan, yüzüklerle süslenmiş, hafif ayırık parmaklarına baktı... Ve birdenbire sözünü keserek:

— Valentina Mihaylovna dedi, siz parti mi dediniz? Sizin şu ruhsuz, boş dostunuz Bay Kallomeytsev için parti mi diyorsunuz?

Valentina Mihaylovna parmaklarını korsasından çekti.

— Evet, Marianna Vikentyevna! Bay Kallomeytsev hakkında konuşuyorum, bu okumuş, örnek genç adam hakkında, ve ihtimal, karısını mutlu yapacak bu mutlu kişi hakkında konuşuyorum ki, onu, sadece akıldan yaya olan birisi reddedebilir!.. akıldan yaya olan birisi!

— Ne yapalım, ma tante! (1) görülyor ki, ben öyleyim!

— Ciddî olarak, ona ne kusur bulabilirsin ki?

— O-o, hiç bir kusur! Ben ondan tiksiniyorum... Hepsi o kadar.

Valentina Mihaylovna sabırsızlıkla başını iki yana salladı ve kendini tekrar kanapeye attı.

(1) Yengeciğim.

— Bırakalım bunu. Retournons à nos moutons, (1) demek, Bay Nejdanov'u seviyorsun?

— Evet.

— Onunla görüşmelerini devam ettirmek... niyetinde misin?

— Evet; niyetindeyim.

— Peki... Bunu sana yasak edersem?

— Sizi dinlemem.

Valentina Mihaylovna kanapede zıpladı.

— A-a! Beni dinlemezsiniz! Bak sen!... ve bunu bana, evimde beslediğim, benden iyilik gören bir kız söylüyor, bunu bana söyleyen... bana söyleyen...

Marianna üzüntüyle sözün gerisini tamamladı:

— Namusunu yitirmiş bir babanın kızı, devam ediniz, sıkılmayınız!

— Ce n'est pas moi qui vous le fait dir, mademoiselle! (2) Ama, herhalde **bunun** öğünülecek bir yanı yok! Benim ekmeğimi yiyen bir kız...

— Ekmeğinizi başıma kakmaym, Valentina Mihaylovna! Kolya'ya bir Fransız kadını tutmak, size daha pahalıya malolurdu... Görüyorsunuz, ben ona Fransızca dersleri veriyorum!

Valentina Mihaylovna, lavanta kokulu ve bir köşesi iri beyaz armalı patiska bir mendil tutan elini kaldırdı, birşeyler söylemek istedi; ama Marianna hızla devam etti:

— Bütün bu sayıp döktüklerinizin, bütün bu şüpheli iyilik ve fedakârlıkların yerine, sadece «gönül verdiğim şu kızcağızı...» diyebilmek durumunda olsaydınız, siz haklı, binlerce defa haklı çıkardınız. Ama siz o kadar namuslunuz ki, **böyle** bir yalanı söyleyemezsiniz! - Marianna sıtmaya yakalanmış gibi titriyordu. - Siz her zaman beni hor

(1) Bundan öncekine dönelim.

(2) Bunu söylemeye sizi ben zorlamış değilim, hanım kız!.

görmüşsünüzdür. Siz şu anda bile, biraz önce bahsettiğiniz kalbinizin derinliklerinde sevinç duyuyorsunuz - evet, sizin geleceğe ait her zamanki tahminlerinizi doğruladığım, skandal ve rezaleti üzerime çektiğim için sevinç duyuyorsunuz - ve siz sadece, bu rezaletin bir kısmının da sizin aristokrat, **namuslu** evinize düşeceği için üzgünsünüz.

Valentina Mihaylovna:

— Siz bana hakaret ediyorsunuz, lütfen çıkınız! diye fısıldadı.

Ama Marianna kendine hakim olamıyordu.

— Tüm ev halkının, tüm ev halkının Anna Zaharovna'nın da, başkalarının da benim davranışlarımı bildiklerini söylediniz! Hepsinin dehşet ve öfkeye kapıldıklarını söylediniz... Ama benim sizden, onlardan, bütün şu insanlardan bir istediğim var mı? Onların düşüncelerine bir değer verdiğim var mı? Acaba sizin şu ekmeğiniz acı değil midir? Şu zenginliğe nasıl bir fakirlik tercih etmem ki? Sizin evinizle benim aramda bir uçurum, hiç bir şeyin kapatamayacağı bir uçurum yok mu? Acaba siz, - akıllı bir kadın olan siz, - bunun farkında değil misiniz? Ve eğer **siz** bana karşı tiksinti duyuyorsanız, **benim** size karşı beslediğim duyguyu, gayet açık olduğu için adını söylemediğim duyguyu, sanki bilmiyor musunuz?

Valentina Mihaylovna:

— Sortez, sortez, vous dis-je... (1) diye tekrarladı ve bunu söylerken, güzel, incecik ayakcağızı ile yere vurdu.

Marianna kapıya doğru yürüdü...

— Şimdilik gözünüze gözükmemden kurtulacaksınız; ama şunu biliyor musunuz Valentina Mihaylovna? derler ki, bu «sortez!» (2) Rasin'in «Bayazıt»deki Raşel'ine bile kalmamış - artık size haydi haydi! Bakın, bir de şu var: Nasıl

(1) Çıkınız, çıkınız, diyorum size!

(2) Çıkınız!

demıştiniz, je suis une honnête femme, je l'ai été et le serai toujours? Tasavvur edin: ben sizden çok daha namuslu olduğuma eminim! Allahaismarladık!

Marianna acele acele odadan çıktı, Valentina Mihaylovna ise kanapeden fırladı, bağırarak oldu, ağlayacak oldu... ama ne bağıracağını bilmiyordu; göz yaşları da kendisine itaat etmiyordu.

Sipyagina mendiliyle yelpazelenmekle yetindi, fakat mendilden dağılan koku sinirlerini daha çok bozdu... Kendini mutsuz ve hakarete uğramış hissediyordu... Biraz önce duyduklarında bir parçacık gerçek payı olduğunu anlıyordu. Ama nasıl olur da onu bu kadar haksızca yargılayabilirlerdi? Kendi kendine «sahiden bu kadar fena mıyım?» diye düşündü ve tam karşısında iki pencere arasındaki aynaya baktı. Bu ayna, kırmızı beneklerin bastığı biraz perişan, ama yine de büyüleyici bir yüzle, çok güzel, yumuşacık, kadife gibi gözleri yansıttı... «ben? ben fenayım ha? - dedi içinden - ...böylesi güzel gözlerle?»

Tam o anda kocası içeri girdi ve Sipyagina tekrar mendilini yüzüne götürdü.

Sipyagin endişe ile:

— Ne oldu sana? diye sordu. - Ne oldu sana, Valya? (Sipyagin ona bu kısa adı bulmuştu, ama bu adı sadece çok têt-a-tête oldukları, sırf köyde kaldıkları sürece kullanırdı.)

Sipyagina önce doğruyu söylemedi, hiç birşeyi olmadığını ileri sürdü... Ama sonunda, çok alımlı ve dokunaklı bir hareketle kanepeye döndü, ellerini kocasının omuzlarına attı (Sipyagin ona doğru eğilmişti) yüzünü onun yeleğinin yırtmacına sakladı, - ve her şeyi anlattı; hiç bir kurnazlığa ve art düşünceye sapsadan, Marianna'yı, affetmese bile bir dereceye kadar haklı göstermeye çalıştı; bütün kabahatı onun gençliğine, ihtiraslı mizacına, ilk terbiye noksanlığına yüklüyordu; bir dereceye kadar da - yine art düşünceye kapılmadan - kendi kendisini suçluyordu. «Benim kızımdan

bu vaki olmamalı idi! Ben ona böyle bakmamalı idim!» Sip-yagin onu sonuna kadar hoşgörü ile, şefkatle ve ciddiyetle dinledi; Karısı ellerini omuzundan indirene ve başını geri çekene kadar da kendi eğik belini doğrultmadı; ona meleğim dedi, onu alnından öptü, ve bundan böyle kendi rolünün - ev sahibi rolünün - ona ne şekilde hareket etmesi gerektiğini anlatmış olduğunu bildirdi, ve merhametli, ama enerjik bir insan tavrıyla, hoşla gitmeyen, fakat yapılması gereken bir ödevi yerine getirmeye hazırlanan bir insan tavrıyla uzaklaştı...

Öğleden sonra saat sekiz sularında, Nejdandov odasında oturmuş, arkadaşı Silin'e mektup yazıyordu.

«Dostum Vladimir, sana hayatımın kesin bir dönüm noktasında yazıyorum. Beni buradaki evden çıkarıyorlar, buradan uzaklaşıyorum. Bunun hiç bir önemi olmayabilirdi... Buradan yalnız olarak ayrılmıyorum. Benimle birlikte sana yazmış olduğum o kız da geliyor. Bizi her şey birleştirmekte: kader benzerliği, inanç ve eğilim birliği, - en son karşılıklı duyarlık. Birbirimizi seviyoruz; hiç değilse ben, aşk duygusunu şimdilik bana gözüktüğü şekilden başka türlü düşünebilecek durumda olmadığımı, kesin olarak inanıyorum. Ama ne gizli bir korku, ne de hattâ tuhaf bir kalb duraksaması duymuyorum dersem, sana karşı yalan söylemiş olurum... Önümüzde herşey karanlık - ve biz bu karanlığa doğru yürümeğe hazırlanıyoruz. Ne yapmağa gideceğimizi ve nasıl bir çalışma alanı seçtiğimizi açıklamama lüzum yok. Marianna ile ben mutluluk aramıyoruz; biz gönül eylemek değil, yan yana ve birbirimizin elinden tutarak savaşmak istiyoruz. Amacımız bizim için apaçıktır; ama bu amaca götüren yollar hangileridir - bunu bilmiyoruz. Bir yakınlık bir destek değilse bile, çalışma imkânı bulabilecek miyiz? Marianna çok güzel, namuslu bir kızdır; eğer yokolmamız mukadderse, onu ben sürükledim diye kendimi kınayacak değilim, çünkü onun için başka türlü bir hayat

mümkün değildir. Ama, Vladimir, Vladimir! Üstümde bir ağırlık var... Kuşku beni eziyor, bu kuşku ona karşı olan duygumla ilgili değil tabi, ama... bilmiyorum işte! Ne var ki, bundan sonra artık geri dönmek için çok geç. Uzaklardan her ikimize ellerini uzat - ve bize sabır, fedakârlık ve aşkta... hele aşkta kuvvet dile. Sen de, ey tanımadığımız ama bütün varlığımız, bütün kalbimizle sevdiğimiz Rus milleti bizi kabul et - bütün bütün ilgisiz olarak değil - ve bize senden ne beklememiz lâzım geldiğini öğret!

Allahaismarladık, Vladimir, Allahaismarladık!»

Bu birkaç satırı yazdıktan sonra Nejdanov köye hareket etti. Ertesi gece o, tan yeri ağaracak sıralarda Sipyağın'ın bahçesinden pek uzak olmayan bir kayını korusunun kenarında bulunuyordu. Onun az gerisinde, yayvan bir fındık çalısının karınakarışık yeşilliği arkasında, gemleri çıkık bir çift atın koşulu olduğu bir köylü talikası gözüktüyordu. Arabada, bir sicim tomarı dibinde, bir tutam otun üstüne yaslanmış, yamalı sivitasını (1) başına çekmiş ihtiyar, ak saçlı bir mujikçik uyuyordu. Nejdanov boyuna yola, bahçe boyunca uzanan ilginç kümelerine bakınıyordu: Henüz kül rengi, sakın bir gece çevreyi kaplamakta, yıldızlar göklerin boş derinliğinde hafifçe, zar zor göz kırpmakta idiler. Sarkık bulutların yuvarlak ak kenarları, doğudan gelen hafif bir kızılığa büründü, ve peşinden de sabahın erken saatlerinin ilk serinliği yayıldı. Nejdanov birdenbire ürperdi ve dikkat kesildi: Yakın bir yerde bir kapı önce gıcırdamış, sonra çarpmıştı; derken, atkıya bürünmüş ufarak bir kadıncağız, çıplak elinde tuttuğu bir bohçayla ilginçlerin hareketsiz gölgesinden yolun yumuşak toprağına doğru telâssızca ilerledi - ve bu yolu neredeyse ayaklarının ucuna basarak geçtikten sonra, koruya yöneldi. Nejdanov hemen ona doğru koştu.

(1) Uzun etekli Okrayna'lı dış giysisi.

Fısıltı ile:

— Marianna? dedi.

Sarkan atkının altından hafif bir ses duyuldu:

— Ben'im!

Nejdanov onun bohçalı çıplak elinden acemice tutarak:

— Buraya, arkamdan gel! dedi.

Mariana üşümüş gibi ürperdi. Nejdanov onu arabaya götürdü ve mujiği uyandırdı. Mujik çevik bir hareketle sıçradı, bir anda arabadaki yerine geçti, sivitasını kollarına geçirdi, ipten dizginleri eline aldı... atlar kırdandılar; mujik onları derin uykudan çatalaşan bir sesle ve dikkatle zıplattı. Nejdanov talikanın ip tomarına yağmurluğunu sererek Marianna'yı oturttu; onun ayaklarını battaniye ile örttü - dipte kuru ot vardı - kendisi de Marianna'nın yanına yerleşti - ve mujiğe doğru eğilerek hafifçe: «sür, bil-diğin yere» dedi. Mujik dizginleri çekti, atlar burunlarından soluyarak ve tüylerini dikleştirerek korunun kenarından ilerlediler, ve talika, alçacık eski tekerlekleriyle sıçraya sıçraya tak tak vura vura yola düzüldü. Nejdanov bir eliyle Marianna'yı belinden tutuyordu; Marianna üşümüş parmaklarıyla atkısını kaldırdı ve yüzünü ona çevirip gülümseyerek:

— Ne yaman bir serinlik var, Aleşa! dedi.

Aleşa'nın yerine mujik cevap verdi:

— Evet, çiğ çok fazla olacak!

Çiğ o kadar çok fazla idi ki, talikanın tekerlek yatakları, yol kenarındaki yüksek otların uçlarına sürtünerek onlardan avuç dolusu ince su serpintileri düşürüyor ve otların yeşili mavimtrak - kurşunî gözüküyordu.

Marianna bir kere daha soğuktan ürperdi. Neşeli bir sesle de şöyle tekrarladı :

— Soğuk, soğuk! Ve özgürlük, Aleşa, özgürlük!

Solomin, talika ile gelen bir bay ile bir bayanın kendisini sorduklarını haber alınca, hemen fabrikanın kapısına koştu. Misafirleriyle selâmlaşmadan, sadece başıyla bir iki işaret yaparak, hemen arabacı mujice avluya girmesini emretti - ve onu doğruca kendi kulübesine yönelterek, Marianna'yı talikadan indirdi. Nejdanov onun peşinden yere atladı. Solomin onların her ikisini de uzun ve karanlık bir koridorcuktan ve kulübenin arka tarafında dar, eğri büğrü bir merdivencikten geçirerek ikinci kata çıkardı. Orada alçarak bir kapıyı açtı - ve üçü de ufarak temizcek, iki pencereli bir odacığa girdiler.

Solomin, bu kez daha bir yayvan ve pırıltılı gözüken o her zamanki gülümseyişiyle:

— Hoş geldiniz! dedi. İşte eviniz. **Bu** oda - bir de bunun bitişiğinde başka oda daha. Pek hoş değil, ama zararı yok: oturulabilir. Hem burada sizi gözetleyecek kimse de yoktur. Şu pencerelerinizin altında - ev sahibine göre bir çiçek bahçesi, bana göre ise sebze bahçesi vardır; bahçenin ilerisinde duvar, sağında solunda da tahta perde bulunuyor. Sakin bir yerceğizdir burası! Neyse, tekrar hoş geldiniz sayın bayan, siz de, Nejdanov, hoş geldiniz!

Solomin her ikisinin de ellerini sıktı. Onlar ise kımıldanmadan, soyunmaksızın, öylece bekliyorlar - ve konuşmaksızın yarı şaşkın, yarı sevinçli bir heyecanla her ikisi de önlerine bakıyorlardı.

Solomin tekrar konuşmaya başladı:

— Ne oldu ki? soyunsanıza! Beraberinizde getirdiğiniz eşyanız var mı?

Marianna hala elinde tutmakta olduğu bohçacığı gösterdi.

— Benim yalnız bu kadarcık.

— Benim ise yol çantam ve torbam arabada kalmış. Ben hemen şimdilik...

— Gitmeyin, gitmeyin! - Solomin kapıyı açtı, merdiven karanlığına doğru seslendi: Pavel! koş birader... orada, talikada eşyalar var... Al getir.

Her yerde hazır kişinin sesi duyuldu:

— Şimdi.

Solomin, atkısını indirip mantilyasının (1) düğmelerini çözmekte olan Marianna'ya dönerek:

— Her şey yolunda mı gitti? diye sordu.

— Herşey... Bizi kimsecikler görmedi. Ben Bay Sipyağın'e bir mektup bıraktım. Vasiliy Fedotiç ben yanıma ne elbise, ne de çamaşır almış değilim, nasıl olsa bizi... göndereceksiniz (her nedense Marianna: halka! diye ekleyemedi) - olur da, işimize yaramazlar. İhtiyacımız olanı satın almak üzere, yanıma para aldım.

Bütün bunları sonra düzenleriz... İşte size, - Nejdanov'un eşyalarıyla birlikte içeri girmekte olan Pavel'i gösterecek - buradaki en iyi arkadaşımı salık veriyorum: ona, aynı bana olduğu şekilde... tamamiyle güvenebilirsiniz. - Kıssık bir sesle Pavel'e: Tatyana'ya semaver hakkında bir şey söyledin mi? dedi.

Pavel :

— Şimdi hazır olacak... Kaymak da, her şey de, diye cevap verdi.

Solomin devam etti:

— Tatyana onun karısıdır - ve aynı onun gibi, vefalıdır. Yalnız olduğunuz sürece de... kim bilir, buna alışacak mısınız, nedir - hanımefendi, Tatyana size hizmet edecektir.

Marianna mantilyasını köşedeki küçük deri kanepeye fırlattı.

(1) Dize kadar inen, kolsuz kadın dış giysisi.

— Vasiliy Fedotiç, bana Marianna diye hitap ediniz. Ben hanımefendi olmak istemiyorum. Bana hizmetçi de lâzım değil... Ben oradan, hizmetçim olsun diye ayrılmadım. Siz elbiseme bakmayınız; - orada, başka elbisem yoktu. Hep bunu değiştirmek gerekecek.

Kahverengi kumaştan yapılmış olan bu elbise çok basitti; Ama Petersburg kadın terzisi tarafından dikilmişti ve Marianna'nın vücuduna ve omuzlarına güzel bir şekilde oturuyor, modaya uygun gözüküyordu.

— Peki, - hizmetçi değil de, yardımcı olsun, şöyle Amerikanvari. Herşeye rağmen, çayı içiniz. Henüz erkendir - üstelik, her ikiniz de yorgunsunuzdur. Ben şimdi fabrika işleriyle uğraşmağa gidiyorum; sonra yine görüşürüz. Birşey lâzım olursa, Pavel'e veya Tatyana'ya söyleyiniz.

Marianna hızla iki elini birden Solomin'e uzattı:

— Size şükran borcumuzu nasıl ödeyeceğiz, Vasiliy Fedotiç? - özlemle Solomin'in yüzüne bakıyordu.

Solomin onun bir elini hafifçe okşadı.

— Size şunu söylemek isterim ki, teşekkür etmeye değmez... Yoksa, haksızlık olur, en iyisi, ben size, minnettarlığınızın bana çok büyük bir zevk verdiğini söyleyeceğim. İşte hesaplaşmış olduk. Allahaismarladık! Pavel, gidelim.

Marianna Nejdanov'a doğru atıldı - ve Solomin'e yönelttiği aynı bakışla, ama daha sevinçli, daha özlemlili, daha parlak bir davranışla:

— Oh dostum benim!.. dedi. Biz yeni bir hayata başlıyoruz... Hele şükür! hele şükür! İçinde topu topu birkaç gün kalacağımız şu yoksul evin bana, o iğrenç sarayların yanında ne kadar sevimli ve candan geldiğine inanmayacaksınız! Söyle - memnun musun?

Nejdanov Marianna'nın ellerini tuttu, bağrına bastı.

— Marianna, ben bu yeni hayata seninle birlikte başladığım için mutluyum! Sen benim yol gösterici yıldızım, benim desteğim, benim cesaretim olacaksın...

— Sevgili Aleşa! Fakat birazcık bekle - bir parça temizlenmem ve tuvaletimi düzeltmem gerekiyor. Ben odama geçiyorum... sen burada kal. ben hemen şimdiciik...

Marianna öteki odaya geçti ve kapıyı kapattı -az sonra, kapıyı yarı aralayarak, başını uzattı ve:

— Şu Solomin ne yaman adam! diyerek kapıyı tekrar kapattı. Peşinden de anahtar şakırtısı duyuldu.

Nejdanov pencereye yaklaştı ve ufacık bahçeye baktı... Kart, pek kart bir elma ağacı nedense, özellikle dikkatini çekmişti. Ürperdi, şöyle bir uzandı, yol çantasını açtı - ve oradan hiç bir şey de çıkarmadı; düşündü kaldı...

Çeyrek saat sonra, canlı, taze yıkanmış bir yüzle şen ve hareketli bir şekilde Marianna içeri girdi; birkaç saniye sonra da Pavel'in karısı, Tatyana, semaver, çay takımı, francala ve kaymakla odaya girdi.

Çingene suratlı kocasının aksine, Tatyana gerçek bir Rus kadını idi: İriyarı, kırmansı, açık kaşlı, kemik bir tarağın çevresinde sıkıca toplanan gür saçlı, iri, fakat cana yakın yüz çizgileri ve şefkat dolu kurşunî gözleri olan bir kadındı - sırtında biraz solukça, ama temiz bir basma elbise vardı; elleri irice olmakla beraber, temiz ve güzeldi. Tatyana serbestçe selâmlaştı, sert, açık - seçik hiç özentisiz bir sesle: «merhabalar» dedi ve semaveri, bardakları ve öteki eşyayı yerleştirmeye koyuldu.

Marianna ona yaklaşarak:

— Tatyana, izin verin de size yardım edeyim. Hiç değilse peçeteyi müsaade edin.

— Zararı yok hanımefendi, biz buna alıştık. Vasiliy Fedotiç bana söyledi. Eğer bir şeye ihtiyacınız olursa, lütfen emredin, biz büyük bir memnunlukla yaparız.

— Tatyana, bana hanımefendi diye hitap etmeyiniz lütfen... Ben hanımefendi gibi giyinmiş bulunuyorum, ama aslında, ben... ben tamamıyla...

Tatyana'nın keskin, dik bakışlarından şaşırın Mariana sustu.

Tatyana düz bir sesle:

— Böyle kim olabilirsiniz ki? diye sordu.

— Doğrusunu isterseniz... ben; aslında... asillerdenim; ama ben her şeyi fırlatıp atmak ve bütün... bütün basit kadınlar gibi olmak istiyorum.

— A-a, bak hele. Neyse, şimdi anlıyorum! Siz, galiba, şu sadeleşmek isteyenlerdensiniz. Böyleleri şimdi epeyi var.

— Nasıl dediniz, Tatyana? sadeleşmek mi?

— Evet... şimdi böyle bir söz türedi. Yani basit halkla bir olmak. Sadeleşmek. Ne dersiniz? bu iyi bir şeydir - halk akıl fikir öğrenir. Ama bu zor bir iştir! Oy, zo-or iş! Allah kolaylık versin!

Marianna:

— Sadeleşmek! diye tekrarladı. Duyuyor musun Aleşa, biz seninle şimdi sadeleşmiş kişileriz!

Nejdanov güldü ve:

— Sadeleşmek! sadeleşmiş kişiler! diye o da tekrarladı.

Tatyana iri ve becerikli elleriyle bardakları dikkatle yıkarken tatlı bir gülümseme ile bir Nejdanov'a bir Marianna'ya bakarak:

— Bu sizin neyiniz olur, kocacığınız mı, - yoksa kardeşinizmi? diye sordu.

Marianna:

— Yok, dedi, o benim ne kocam, ne de kardeşim değil.

Tatyana başını doğrulttu.

— Galiba, şöyle, gönül rızası ile yaşıyor olacaksınız? Şimdi bu da - keza sıkça görülen bir şey oldu. Evvelce, daha ziyade sapıklar arasında görülürdü, şimdi ise başka kişiler arasında da görülüyor, yeterli Allah takdis etsin ve

dirlik düzen versin! Yoksa, papaza lüzum bile yok. Bizim fabrikada da böyleleri var. Fena çocuklar da değiller.

— Ne kadar güzel deyimleriniz var, Tatyana!.. «Gönül rızasıyle...» Bu çok hoşuma gidiyor. Tatyana, ben sizden çok rica edeceğim. Benim kendime elbise dikmem veya satın almam gerekiyor, şöyle, sizinki gibi, ya da daha basit bir şey, Ayakkabı da, çorap da, başörtüsü de - herşey herşey, sizde ne varsa hepsinden. Buna yetecek kadar param var.

— Peki hanımefendi bunların hepsi olur... Ha, affedersiniz, demiyecektim. Size hanımefendi demiyecektim. Ama ne desem bilmem ki?

— Marianna.

— Baba adınız nedir?

— Baba adımı ne yapacaksınız ki? bana sadece Marianna deyiniz. Ben de size Tatyana derim.

— Öyle ve böyle. İyisini, siz bana baba adınızı söyleyiniz.

— Peki öyle ise. Babama Vikentiy diyorlarmış. Ya sizinkine?

— Benimkine de Osip.

— Peki, ben size Tatyana Osipovna diyeceğim.

— Ben de size Marianna Vikentyevna. İşte böylesi güzel olacak!

— Bizimle çay içebilirsiniz, Tatyana Osipovna?

— Bir defaya mahsus olmak üzere, olur, Marianna Vikentyevna. Bardakcağızımı şımartayım. Yoksa, Egoriç yasaklar.

— Kim o Egoriç?

— Pavel, kocam.

— Oturunuz, Tatyana Osipovna.

— Oturayım, Marianna Vikentyevna.

Tatyana iskemleye oturdu, kesme şekeri parmakları arasında durmadan evirip çevirerek ve şekeri ağzının hangi

disi hazırlar. Fabrikada yemek hazırlamak ise, işçilere... fakat bütün bunlar sonraki işler!

— Ne varki, ben zengin yanında da yaşasam, fakirlerle görüşmek isterim. Ama onlarla anlaşabilecek miyim? Her zaman sizinle olduğu şekilde iyi bir tesadüf olmaz.

Tatyana boş bardağı tabakcağızına koydu. Sonra göğsünü geçirerek.

— Bu iş karışık bir iştir, dedi... Parmağında evirip çeviremezsin. Becerebildiğim kadarını göstereceğim, ama birçoğunu ben kendim de öğrenmiş değilim. Egoriç ile görüşüp konuşmak lâzım. Ne adamdır o? Her türlü kitabı okur! - ve herşeyi hemen eliyle koymuş gibi bulur. - Bu arada cigara sarmakta olan Marianna'ya baktı... - Bir de şu var, Marianna Vikentyevna: affedersiniz, ama siz iyice sadeleşmek istiyorsanız, artık şunu fırlatıp atmanız gerekiyor. - cigarayı işaret etti. - çünkü, yapılacak iş ahçılık bile olsa, bu zanaatlara bu iş yaramaz: şu anda sizi herkes hanımefendi sayar. Evet.

Marianna cigarayı pencereden dışarı fırlattı.

— Cigara içmeyeceğim... Bundan kolay vazgeçerim. Sade kadınlar cigara içmiyorlar: dolayısıyla, benim de içmemem gerekir.

— Doğru söylediniz, Marianna Vikentyevna. Bizde de erkek kısmı bununla keyfeder; ama kadınlar - hayır. Öyledir. Eh! İşte Vasiliy Fedotiç kendisi de geliyor. Bunlar onun ayak sesleri. Siz ona sorunuz: O size herşeyi hemen açıklar - hem de en iyi bir şekilde.

Gerçekten, kapının dışında Solomin'in sesi duyuldu.

— Girebilir miyim?

Marianna:

— Giriniz, giriniz! diye seslendi.

Solomin içeri girerek:

— Bu bende bir İngiliz alışkanlığıdır, dedi. Neyse, siz kendinizi nasıl buluyorsunuz? Şu ana kadar henüz ca-

nınız sıkılmadı mı? Bakıyorum Tatyana ile çay sefası yapıyorsunuz, onun dediklerini dinleyiniz: o bir akıl küpüdür... Bana da bugün efendim geliyor... hani tam sırası! Öğle yemeğine de kalacak. Ne yaparsın? Mal sahibidir.

Nejdanov, kendi köşeciğinden çıkarak:

— Ne biçim bir adamdır? diye sordu.

— Fena değil... Sinekten yağ çıkarmaya çalışmaz! (1) Yenilerdendir. Çok nazıktır - eldiyen giyer, her yana göz atmakta ise herhangi bir ihtiyardan daha geri kalmaz. Deriyi hem kendisi yüzer - hem de şöyle der: «şu yancağızını döndürünüz lütfen; burada daha et var... onu temizlemek lâzım!» Neyse, benimle arası iyidir; ben ona lâzımım çünkü! Ben sırf bugün artık görüşmemiz pek mümkün olamayacağını haber vermek için geldim. Size öğle yemeği getirecekler. Avluda gözükmeyiniz. Ne düşünüyorsunuz Mariana, Sipyaginler sizi araştıracaklar, izleyecekler mi dersiniz?

Marianna:

— Sanmıyorum, diye cevap verdi.

Nejdanov:

— Ben ise öyle eminim ki, evet diyorum, dedi.

Solomin:

— Neyse, farketmez, - diye devam etti, - ilk günler dikkatli olmak lâzım. Sonra geçer.

Nejdanov:

— Evet; dedi, yalnız Markelov'un benim yerimi bilmesi lâzım; ona haber vermemiz gerekir.

— Niçin?

— Başka türlü olmaz; davamız için her an nerede olduğumu onun bilmesi lâzım. Söz verildi. O sır vermez.

— Peki öyleyse, Pavel'i gönderelim.

Nejdanov:

— Benim elbise hazır olacak mı? diye sordu.

(1) Aslının harfiyen çevirisi: «paçavraları emmez!»

— Kostüm, yani? hem nasıl... hem nasıl. aynı maskeli balo kıyafeti. Teşekkür ederim - pahalı değil. Allahaismarladık, siz dinlenin. Tatyana, gidelim.

Marianna ile Nejdanov tekrar başbaşa kaldılar.

XXVIII

Önce, yeni baştan birbirlerinin ellerini sıkı sıkı tuttular; sonra, Marianna: «dur, dur, sana odayı toplamana yardım edeyim» diye cıvıladı - ve yol çantası ile torbadan Nejdanov'un eşyalarını çıkarmağa başladı. Nejdanov ona yardım etmek istedi; ama Marianna her işi yalnız başına yapacağını bildirdi: «çünkü hizmet görmeye alışmak lâzımdır». Gerçekten de, masanın çekmecesinde bulduğu çivileri, çekiç olmadığı için fırçanın arkasıyla duvara kendisi çaktı, çivilere elbiseleri kendisi astı; çamaşırları, iki pencere arasındaki eskice komodeye kendisi yerleştirdi.

Birdenbire:

— Bu ne? diye sordu. - Revolver? dolu mu? Bunun sana ne lüzumu var?

— Dolu değil... Bununla beraber, onu buraya ver. Bunun sana ne lüzumu var? diyorsun: Bizim meslekte revolvörsüz olur mu?

Marianna güldü ve işine devam etti: Eşyalardan her birini ayrı ayrı silkeliyor ve avucu ile çırpıyordu; divanın altına bir çift çizme bile yerleştirdi; birkaç kitapla kâğıt tomarını ve şiir defterini ise, çay ve yemek masası dediği yuvarlak masanın karşısındaki, yazı ve çalışma masası dediği üç ayaklı köşe masasına merasimle koydu. Sonra, iki eliyle tutup yüzü hizasına kaldırdı şiir defterinin kenarından Nejdanov'a bakarak, tatlı bir gülümseyişle:

— İşte, dedi, biz serbest zamanlarımızda beraberce hep bunu okuyacağız! Ha?

Nejdanov:

— Ver şu defteri bana! diye seslendi. - Ben onu yaka-
cağım! Başka bir işe yaramaz o!

Öyle ise, ne diye beraberinde getirdin? Yok yok, onu
sana yakasın diye vermem. Bununla beraber, yazarlarının
sadece tehdit ettiklerini, fakat hiçbir zaman eserlerini yak-
madıklarını söylerler. Ama daha iyisi ben onu kendi oda-
ma götürüyüm!

Nejdanov karşı koymak istediye de, Marianna defterle
birlikte bitişik odaya sığırdı - ve elleri boş olarak geri dön-
dü.

Marianna Nejdanov'un yanına oturdu demeye kalma-
dan hemen ayağa fırladı:

— Sen henüz... benim odamı görmedin. Görmek iste-
mez misin? O seninkinden fena sayılmaz. Hadi, göstereyim.

Nejdanov da ayağa kalktı ve Marianna'nın peşinden
yürüdü. Marianna'nın deyimiyle **kendi** odası, **onunkinden**
biraz küçüktü; ama möblesi daha yenice ve temizce idi; pen-
ceresinde, içinde çiçekler bulunan billûr bir vazo vardı
- köşede de demir bir karyola.

Marianna :

— Görüyor musun, dedi, şu Solomin ne kadar nazik
bir insan. Ne var ki, kendimizi fazla şımartmaya gelmez:
Böyle bir evi her zaman bulamayacağızdır. Bak aklımdan
neler geçiyor; kabil olsa da, birbirimizden ayrılmayacak şe-
kilde, ikimiz her hangi bir yere girebilsek, ne iyi olurdu!
- biraz durduktan sonra, şöyle ekledi: - Bu biraz zorca ola-
cak; neyse, sonra düşünerüz. Ama hep bir; sen Petersburg'a
dönüyorsun değil mi?

— Ne yapayım Petersburg'da? Üniversiteye gideyim
- sonra da ders mi vereyim? Bu artık hiç bir işe yaramaz.

Marianna :

— Bakalım, dedi, Solomin ne söyleyecek, o nasıl ve
ne yapmak gerektiğini daha iyi bilir.

Yine Nejdanoğlu'nun odasına döndüler ve birbirinin yanına oturdular. Solomin'i, Tatyana'yı ve Pavel'i övdüler; Sipyagina'yı, eski hayatlarının birdenbire sanki dumanla örtülmüş gibi nasıl uzaklarda kaldığını hatırladılar; sonra yine sıkı sıkı birbirlerinin ellerini sıktılar ve karşılıklı baktılar; ondan sonra, hangi tabakalara sokulmaya çalışmaları gerektiğini, onlardan kuşulanmamaları için ne yapmaları lâzım geldiğini konuştular.

Nejdanoğlu, bu konuda ne kadar az düşünülürse ve ne kadar basit davranılırsa, o kadar daha iyi olacağını ileri sürüyordu.

Marianna :

— Tabii! dedi. - İşte biz de, Tatyananın dediği gibi, sadeleşmek istiyoruz ya.

— O anlamda değil, dedi Nejdanoğlu. - Ben, kendini zorlamak gerekmez demek istedim...

Marianna birdenbire gülmeye başladı.

— Aleşa, ikimiz için nasıl «sadeleşmiş kişiler» dediğimi hatırladım!

Nejdanoğlu da güldü «sadeleşmiş kişiler» diye tekrarladı - sonra, düşünceye daldı.

Marianna da düşünmeye başladı :

Bir ara Marianna:

— Aleşa! diye seslendi.

— Ne var?

— Bana öyle geliyor ki, her ikimizde de bir tutukluk var. Gençlerin - des nouveaux mariés diye açıklama yaptı - Balayına çıktıkları ilk günde buna benzer birşey duymaları lâzım. Mutludurlar... Kendilerini çok iyi - birazcık ta tutuk hissederler.

Nejdanoğlu zoraki bir gülümseyişle gülümsedi.

— Marianna, çok iyi biliyorsun ki biz, senin dediğin anlamda gençler değiliz.

Marianna ayağa kalktı ve Nejdanov'un tam önüne dikildi.

— Bu sana bağlı birşey.

— Nasıl?

— Aleşa, bilmelisin ki bana, sen namuslu bir insan olarak - ki senin namuslu bir insan olduğuna inanıyorum - beni sevdiğini söylersen... başkasının hayatına hak veren bir sevgiyle sevdiğini söylersen, - bunu bana söylediğin zaman, - ben senin'im.

Nejdanov kızardı ve yüzünü birazcık çevirdi.

— Bunu sana söylediğim zaman...

— Evet, o zaman! Kendin de görüyorsun ki, şu anda sen bunu bana söylememektesin... Oh, Aleşa ,sen tamamiyle namuslu bir insansın. Haydi, çok ciddi şeyler üzerinde de konuşabilelim.

— Görüyorsun ki seni seviyorum, Marianna!

— Bunu biliyorum... ve bekliyorum. Dur, ben henüz senin yazı masana iyice çeki düzen vermiş değilim. Bak şurada sarılı, katı birşey var...

Nejdanov iskemleden sıçradı.

— Bırak onu, Marianna... Onu... lütfen bırak.

Marianna başını döndürerek, omuz aşırı ona baktı - ve hayretle kaşlarını kaldırdı.

— Bu - bir sır mı? Gizli birşey? Senin gizli birşeyin var mı?

— Evet... evet, dedi Nejdanov, ve tüm şaşırarak açıklamak ister gibi: Bu... bir portre! diye ekledi.

Bu kelime ağzından istemeyerek çıkmıştı. Marianna'nın elinde tutmakta olduğu sarılı kâğıttı, gerçekten, onun Markelov tarafından yapılarak Nejdanov'a verilen resmi vardı.

Marianna sesini uzatarak:

— Portre mi? dedi. - kadın resmi?

Ve küçük paketçisi Nejdanov'a uzattı; ama Nejdanov onu öyle beceriksizce tuttu ki, az daha elinden düşürüyordu ve portre açıldı.

Marianna canlı canlı:

— Fakat bu.. benim resmim! diye bağırdı. - Kendi resmimi almaya hakkım vardır, diyerek portreyi Nejdanov'dan kaptı.

— Bu resmi sen mi yaptın?

— Hayır... Ben değil.

— Kim yapmış ki? Markelov mu?

— Tahmin ettin... O.

— Senin eline ne suretle geçti?

— Onu bana armağan olarak verdi.

— Ne zaman?

Nejdanov bu işin nasıl ve ne zaman olduğunu anlattı. Nejdanov anlatırken, Marianna bir ona bir portreye bakıyordu... Ve her ikisinin de Nejdanov'un da onun da içinden aynı şey geçti: «O burada olsaydı, bunu istemeye hakkı olabilirdi...» Ama ne Marianna, ne de Nejdanov akıllarından geçeni açığa vurmazdılar. Bu helki de, onların karşılıklı olarak bu düşüncüyü birbirlerinde sezmiş olmalarındandı.

Marianna yavaşça resmi kâğıda sardı - ve masaya koydu. Fısıltılı bir sesle:

— İyi bir insan! dedi, şimdi nerelerdedir ki?

— Ne demek nerelerdedir ki?.. Evinde, kendi evinde. Ben yarın, ya da öbür gün, kitap ve broşür almak üzere ona gideceğim. Kendisi vermek istiyordu - ayrılırken unutmuş olacak.

— Aleşa, sen de, Markelov bu resmi sana verirken artık herşeyden... Kesin olarak herşeyden vazgeçmiştir fikrinde misin?

— Bana öyle geldi.

— Onu evde bulacağına da inanıyor musun?

— Tabii.

— A-a! - Marianna'nın bakışları yere eğilmiş ve kolu kanadı kırılmıştı - birdenbire: a - a bak, Tatyana bize yemek getiriyor! diye seslendi. Ne yaman kadın!

Tatyana sofrta takımları, peçeteler, sefertaslarıyla geldi. Bir yandan sofrayı açarken, bir yandan da fabrikada geçenleri anlatıyordu.

— Moskova'dan mal sahibi geldi, trenle - ve sanki davet edilmiş gibi, acele acele bütün katları dolaştı: aslında onun birşey bildiği yok, sadece gösteriş olsun diye hareket ediyor, örnek olsun diye. Vasiliy Fedotiç te onu küçük bir delikanlı yerine koyuyor; mal sahibi herhangi bir aksilik çıkarmak mı istedi, Vasiliy Fedotiç hemen onu budayıveriyor; bırakırım, diyor, herşeyi; ötekisi hemen kuyruğunu kısıyor; şimdi beraberce yemek yiyorlar; mal sahibi bir de arkadaşını getirmiş... Bu arkadaşının herşeye hayret edip durmaktan başka birşey bildiği yok. Ama paralı birisi galiba, hep susup başını sallıyor çünkü. Kendisi şişman mı şişman! Moskova ası! Bütün Rusya'da Moskova dağın dibinde durur: herşey ona yuvarlanır gelir, atasözü tevekkelî ün kazanmamış.

Marianna:

— Herşeye nasıl da dikkat ediyorsunuz! dedi

Tatyana:

— Ben, dedi, dikkatliyimdir. İşte yemeğiniz hazır. Afiyetle yiyiniz. Ben azıcık şurada oturacağım, sizi seyredeceğim.

Marianna ile Nejdanov yemek yemeğe başladılar; Tatyana pencere kenarına yaslandı ve elini yanağına dayadı.

Tatyana:

— Sizi seyredeceğim, diye tekrarladı, -her ikiniz de nekadar körpesiniz... sizi seyretmek öyle zevkli ki, insana dokunuyor bile! Eh, cancağızlarım benim! Siz, dayanılmaz

bir yük altına sokuyorsunuz kendinizi! Çarlığın emniyet amirleri, sizin gibi heveslileri berbat ediyorlar!

Nejdanov:

— Zararı yok teyzeciğim, dedi, bizi korkutmayınız. «Adın mantar ise, gir sepete» atasözünü biliyorsunuzdur.

— Bilirim... bilirim; bari mantarlar dökülmeyecek şekilde sıkıca girseler sepete!..

Marianna lâfı değiştirmek için:

— Çocuğunuz var mı? diye sordu.

— Var, dedi Tatyana, oğlum var; okula gitmeye başladı. Kızım da vardı; fakat gün görmedi! bir felâkete uğradı: tekerlek altında kaldı. Bari anide ölseydi! Oysa uzun uzun çekti. O zamandan beri ben yufka yürekliyimdir; ondan önce ise -ha arslan pençesi, ha ben. Aynı ağaç gibi!

— Peki, ama şu sizin Pavel Egoriç'i seven siz değil misiniz ki?

— Eh, o ayrı konu; o -kızlık çağına ait bir iş. İşte siz de sizinkini seviyorsunuzdur? öyle değil mi?

— Seviyorum.

— Çok mu seviyorsunuz?

— Çok!

— Nedense... Tatyana bir Nejdanov'a, bir Marianna'ya baktı- ve başka birşey söylemedi.

Marianna yine lâfı değiştirmek istedi. Tatyana'ya bütün içmekten vazgeçtiğini söyledi; o da onu övdü. Sonra, Marianna ikinci defa elbise işini sordu; Tatyana'ya nasıl yemek pişirildiğini göstermek vaadini hatırlattı...

— Ha, dedi, bak bir de şunu diyecektim! Bana sert, kalın iplik bulamaz mısınız? Çorap örecektim de... Basit cinsinden.

Tatyana sırasıyla herşeyin yapılacağını bildirdi ve sofrayı toplayarak, sert ve rahat adımlarla odadan çıktı.

Marianna Nejdanov'a dönerek:

— Peki, biz ne yapacağız? dedi ve onun cevap vermesine vakit bırakmadan ekledi: -İster misin? asıl iş ancak yarın başlayacağına göre, bu geceyi edebiyata ayıralım. Senin şiirlerini okuyalım! Ben sert bir yargıç olurum.

Nejdanov uzun süre karşı koydu... Ama sonunda yattı ve defterden okumağa başladı.

Marianna yanında oturuyor ve okurken, gözlerini onun yüzünden ayırmıyordu. Marianna doğru söylemişti: Gerçekten sert bir yargıç olduğunu gösterdi. Hoşuna giden şiirler pekçok değildi: O katkısız lirik, kısa olanları ve kendi deyimiyle - ahlâk dersi vermeyenleri beğeniyordu. Nejdanov'un şiir okuyuşu da hiç iyi değildi: Ustalıkla bir okuyuşa girişemiyordu, kuru bir tonda kalmak da istemiyordu, bu yüzden, ortaya çıkan şey ne balığa benziyordu, ne de ete. Marianna birdenbire onun okumasını keserek: Dobrolübov'un «Öldüğüme Gam Yemem» (1) diye başla-

**Ben öldüğüme gam yemem de,
Aklıma doluşan şey başka:
Bak sakın bana şu ölüm de
Yapmasın kırıcı bir şaka.**

**Soğuk cesedime korkarım
Sıcak gözyaşı dökülmesin,
Ben ki gayretkeş bir aptalım
Mezarıma çiçek sermesin.**

**Çıkar bilmez dost kafilesi
Sakın peşimsıra gitmesin,
Mezarımın başında beni
Bir sevgi konusu etmesin.**

**Ve özlediğim herşey sağken
Öyle yürekten ve boşuna,
O mezar taşımın üstünden
Keyfiyle gülümsemesin bana.**

(1) Soç. D-va. cilt IV, sayfa 615 (yazarın notu)

yan güzel bir şiirini bilip bilmediğini sordu ve hemen arkasından da -keza ustalıklı sayılmaz, hattâ biraz da çocuk-su bir edayla- bu şiiri okudu.

Nejdanov bunu son derece acı ve acıklı bulduğunu söyledi ve kendisinin bu şiiri yazamayacağını, çünkü mezarına dökülecek gözyaşlarından korkmadığını... nasıl olsa böyle dökülecek gözyaşları olamayacağını ekledi.

Marianna ağır ağır:

— Böyle dökülecek gözyaşları olacak, dedi, eğer ben senden geri kalırsam; ve gözlerini tavana dikerek, bir süre sustuktan sonra, kısık bir sesle, sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi:

— Benim portremi nasıl da çizmiş ki? Akıldan mı? diye sordu.

Nejdanov ani bir hareketle ona dönerek:

— Evet, akıldan, dedi.

Nejdanov'un cevap verışı Marianna'yı şaşırttı. O bu soruyu sadece aklından geçirdiğini sanıyordu. Aynı sesle:

— Bu hayret verici birşey... diye devam etti. Aslında onun ressamlık yeteneği de yok. Yüksek sesle: Ne demek istiyordum... Ha! diye ekledi. - Dobrolübrov'un şiiri hakkında konuşuyordum. Puşkin gibi şiir yazmak lâzım, ya da, işte böyle Dobrolübov'un ki gibi: Bu nazım değildir... Fakat nedense ondan daha kötü değil.

— Bu benimkiler gibisini yazmağa değmez? öyle değil mi.

— Bu seninki gibi şiirler, dostlar tarafından, çok güzel olduklarından değil, sen kendin iyi bir insan olduğundan ve şiirlerin de sana benzediğinden beğenilirler.

Nejdanov gülümsedi.

— Sen onları defnettin, -dolayısıyla beni de! dedi.

Marianna Nejdanov'un eline vurarak, fena adam diye söylendi... Az sonra da yorulduğunu ve gidip uyuyacağını söyledi. Kısa kesilmiş sık ve kıvrıkcık saçlarını silkeleyerek:

— Ha aklıma geldi, dedi, biliyor musun, bende yüz otuzyedi ruble var, ya sende?

— Doksan sekiz.

— O-o! zenginmişiz; biraz sonra odanın kapısı hafifçe açılır gibi oldu ve dar aralıktan önce: «Allahaismarladık!» diye bir ses duyuldu, sonra daha hafif bir «Allahaismarladık!» - ve peşinden, kilit içinde dönen bir anahtar şıkırtısı.

Nejdanov divana uzandı, yüzünü kollarıyla kapattı... Sonra birdenbire doğruldu ve yaklaşarak Marianna'nın kapısını çaldı.

İçerden bir ses geldi:

— Ne istiyorsun?

— Yarına **kadar** değil, Marianna... yarın!

Sönük bir ses duyuldu:

— Yarın!

XXIX

Ertesi gün sabahleyin erkenden Nejdanov, Marianna'nın kapısını tekrar çaldı. Ve onun: -kim o? sorusuna:

— Ben'im! Yanıma gelebilir misin? diye karşılık verdi.

— Biraz bekle... şimdilik .

Marianna'nın odadan çıkmasıyla çığlık atması bir oldu. İlk bakışta Nejdanov'u tanıyamamıştı. Sirtında yıprak, sarımtırak, kalın pamuklu kumaştan yapılmış, ufarak düğmeli ve ince uzun belli bir kaftan vardı; saçını Rus biçimi -dikine çizgili olarak taramıştı; boynuna mavi bir eşarp bağlamıştı; elinde siperi kırık bir kasket tutuyordu; ayağında ise temizlenmemiş, dana derisi çizmeler vardı.

Marianna:

— Allahım! ne kadar da... çirkinsin! diye bağırırdı — ve bir anda onu hızla kucakladı, bir o kadar hızla da öptü. —Ne diye **böyle** giyindin? Kötü bir kasaba burjuvasına benziyorsun... Yahut seyyar satıcıya... ya da saray

cmeklisine. Neden yağmurluk, yahut da bayağı köylü abası değil de, illaki bu kaftan?

Gerçekten de bu kıyafetle küçük celep esnafına benzeyen ve bunu kendisi de büyük bir sıkıntıyla hisseden, o kadar ki, sıkıntıdan habire elinin açık parmaklarıyla sanki temizleniyormuş gibi göğsünü çekiştiren Nejdanov:

— Haklısın, diye konuşmağa başladı. Pavel'in demesi, yağmurluk veya aba ile beni hemen tanırlarmış; oysa bu elbise, onun dediğine göre... sanki ömrümde bir başkasını diktirmedeğim hissini veriyormuş! Antiparantez, bunu onurum için pek çekilir birşey olmadığına işaret edeceğim.

Marianna canlı canlı:

— Yoksa sen hemen gidip... başlamak mı istiyorsun? diye sordu.

— Evet; bir deneyeceğim; her ne kadar... henüz...

Marianna:

— Mutlu insan! diye sözünü kesti.

Nejdanov devam etti:

— Bu Pavel de tuhaf bir kişi. Bilmediği yok, şöyle bir baktı mı, senin içini dışını anlıyor; sonra da birdenbire yüzünü öyle buruş kırış ediyor ki, sanki hiç birşeyden haberi yokmuş ve hiç birşeye karışmazmış! İyilik eden de kendisi, herşeyle alay eden de kendisi. Bana Markelov'dan kitaplar getirdi; onu da tanıyor ve Sergey Mihayloviç'i övüyor. Solomin için ise kendini denize de, ateşe de atmağa hazır.

Marianna:

— Tatyana da öyle, dedi. —Neden insanlar ona bu kadar bağlanıyorlar?

Nejdanov cevap vermedi.

— Pavel sana ne gibi kitaplar getirmiş?

— Bayağı... «Dört kardeşler Masalı»... ve daha başkaları da var... Bayağı, bildiğimiz kitaplar. Bununla beraber, bunlar daha bir iyi.

Marianna üzüntülü üzüntülü çevresine bakındı.

— Bu Tatyana da nerede kaldı? Erkencikten geleceğine söz vermişti...

Elinde bohçasıyla içeri giren Tatyana:

— İşte elbise de ben de geldik, dedi. Marianna'nın konuşmasını kapının dışından duymuştu.

— Hele yetişirsiniz... Alın, bulunmaz Hint kumaşını-zı!

Marianna ona doğru fırladı.

— Getirdiniz mi?

Tatyana eliyle bohçaya vurdu.

— Hepsi burada... Tam tekmil... Bir provaya bakar... ondan sonra yürü salınarak —milleti hayrette bırak!

— Ah, gidelim gidelim, sevgili Tatyana Osipovna...

Marianna Tatyana'yı kendi odasına çekip götürdü.

Nejdanov yalnız kalınca, bir tuhaf ve telâslı adımlarla odanın içinde bir defa bir ileri bir geri gidip geldi. (Nedense burjuvaların ille de böyle yürüdüklerine inanıyordu), elbisesinin yenini ve şapkasının içini dikkatle kokladı —ve yüzünü buruşturdu; sonra, duvarın pencereye yakın bir yerine tutturulmuş bulunan aynada kendini seyrederek başını salladı: Pek yakışıklı bir insan olmuştu. (İçinden «bununla beraber, daha iyi» diye düşündü.) Sonra arka cebine birkaç broşür yerleştirdi —ve kısık bir sesle «Şto-ş...robyata... iefto... niçavo... patomu -şta...»(1) diye mırıldandı, içinden de «galiba benziyor, ama aktörlüğe ne hacet! nasıl olsa benim kılık kıyafet beni tanıtmaya yeter»

(1) Çto-j... rebyata... v.b. kelimelerin bozuk şive ile söylenişi. Türkçeleri: ne oluyor... çocuk... işte bu... aldırma... bunun için...

diye düşündü. Ve sürgün edildiği yerden kaçabilmesi için bütün Rusya'yı boydan boya aşması gereken, fakat Rusya'yı kötü konuşan bir Alman'ı hatırladı; bu Alman, bir ilçe merkezinden satın aldığı püsküllü tüccar kalpağı sayesinde, her gittiği yerde bir tüccar muamelesi görmüş ve kazasız belâsız sınıfı geçip kurtulmuştu.

Tam bu sırada Solomin içeri girerek:

— Aha! maskelenmişsin! diye bağırdı. - Affedersin kardeş: bu kıyafette sana «siz» diye hitap edilmez ki.

— Hay hay, zahmet edersiniz... zahmet edersin... ben de senden aynı şeyi isteyecektim.

— Ne var ki, henüz çok erken; belki kendini alıştırmak istiyorsundur! öyle olunca bir zararı yok. Herşeye rağmen biraz daha beklemek gerek: malsahibi henüz gitmedi. Uyuyor.

Nejdanov:

— Ben birazdan çıkıp... herhangi bir talimat alana kadar, çevreyi bir kolaçan edeceğim.

— Tamam! Yalnız şu var: Aleksey kardeş... Ha bak, sana Aleksey mi diyeyim?

— Aleksey. —dedi Nejdanov ve gülerek ekledi. —istersen: Liksey de.

— Yok; ölçüyü kaçırmak olmaz. Dinle: inandırmak paradan da başta gelir. Görüyorum, sende birtakım kitapçıklar var; onları dilediğine dağıt, ama fabrikada sakın ha hiç kimseye.

— Neden ki ?

— Şunun için ki, önce, bu iş senin için bir tehlike olur; ikincisi: ben burada böyle birşeyin yapılmayacağına dair mal sahibine söz vermiştim, herşeye rağmen fabrika onundur; üçüncüsü, bizde bazı şeyler başlamış durumda: okullar filân... sen işi bozabilirsin. Kendi hesabına dilediğin gibi hareket et —sana engel olmam; ama benim işçilerime dokunma.

Nejdanov yarı alaylı bir gülümseyişle:

— İhtiyatlılık hiçbir zaman engel sayılmaz... mı ola? dedi.

Solomin kendine özgü yaygan gülümseyişle gülümsemi.

— Doğru, Aleksey kardeş; hiçbir zaman engel sayılmaz. Fakat, ben kimi görüyorum böyle? Biz nerdeyiz?

Bu hayret ifadeleri, sırtında alacalı, birçok kereler yıkanmış bir basma elbise, boynunda sarı, başında kırmızı eşarpla kendi oda kapısının eşiğinde gözüken Marianna içindi. Tatyana arkasından Mariannaya bakıyor, memnunluk ve zevk duyduğu yüzünden okunuyordu. Marianna basit kıyafeti içinde hem daha taze, daha ufak tefek gözüküyordu: Bu kıyafet ona, Nejdanov'un uzun belli kaftanından çok daha yakışmıştı.

Marianna:

— İşte bir çift! diye bağırarak el şaklattı. —Yalnız sen, canım benim, delikanlı, kızma: güzel olmasına güzelsin, ama benim genç kızcağızımın karşısına çıkabilecek kişi yok.

Solomin içinden: «Gerçekten çok güzel -diye düşündü- Oh! Onu ne kadar seviyorum!»

Tatyana devam etti:

— Bak, benimle yüzük değişti. Bana kendi altın yüzüğünü verdi, benim gümüş yüzüğümü aldı.

Marianna:

— Sadeleşen kızlar altın yüzük takmazlar, dedi.

Tatyana göğsünü geçirdi.

— Korkmayın, ben onu sizin için saklayacağım, cancağazım.

Başını bir parça eğerek Marianna'ya ısrarla bakmakta olan Solomin:

— Neyse, oturunuz, ikiniz de oturunuz, diye konuşmağa başladı. Evvelden, bilirsiniz, insanlar yola —yolculu-

ğa çıkmadan önce otururlarmış. Sizin ise her ikinizi de güç ve uzun bir yolculuk beklemekte.

Hâlâ yüzünün kırmızılığı geçmeyen Marianna oturdu; Nejdanov da oturdu; Solomin oturdu... derken Tatyana «rahatsız» bir yere — dikine duran kalın bir odun parçasının tepesine oturdu. Solomin sırayla oturanları gözden geçirdi. Sonra hafiften göz kırparak :

**Yaslanıp bakınıyoruz,
Ne de güzel oturuyoruz...**

dedi ve birdenbire kahkaha ile güldü, ama bu kahkaha babanca idi ki, bundan kimse alınmadı, tersine, herkes içinde bir ferahlık duydu. Derken Nejdanov hızla ayağa kalktı ve:

— Ben hemen şimdi gidiyorum, dedi; zira, bir parça vodvolimsi olsa da, burada herşey pek hoş. - Solomin'c dönerek : —Merak etme, senin fabrika işçilerine dokunmam. Çevrede bir dolaşıp dönerim ve gördüklerimi Marianna, sana anlatırım —tabii anlatılacak birşey olursa. Ver elini şansa!

Tatyana:

— Önce bir çaycağız içseydiniz, dedi.

— Yok, çay sohbetine ne hacet! Gerekirse, içkili bir gazinoya girerim, ya da meyhaneye.

Tatyana başını salladı.

— Bizde şimdi anayollar boyunca öyle içkili gazinolar türedi ki, koyun postlu gocukta kaynaşan pireler gibi. Bütün köyler bir uçtan bir uca gazino doludur, işte Balmasova köyü örneğin...

— Allahaismarladık, yine görüşürüz... Hoşça kalın. —Nejdanov burjuva rolüne girerek kendini düzeltti. Ama henüz kapıya varmamıştı ki, koridordan çıkagelen Pavel onun burnunun dibinde bitti ve kabuğu boydanboya bur-

gumsu çizgi halinde soyulmuş uzun ve ince bir değneği uzatarak:

— Lütfen kabul buyurunuz, Aleksey Dimitriç, dedi —yolda yaslanırsanız —ve değneği kendinizden ne kadar uzakta tutarsanız, o kadar daha rahat edersiniz.

Nejdanov, değneği aldı ve birşey söylemeksizin uzaklaştı; arkasından Pavel de çıktı. Tatyana da çıkmağa hazırlanıyordu; Marianna hafiften doğrularak onu durdurdu:

— Biraz bekleyiniz, Tatyana Osipovna; siz bana lâzımsınız.

— Ben şimdilik döner, semayeri alır gelirim. Sizin yoldaş çay içmeden gitti; belli, çok hevesli... Siz ne diye kendi kendinizi cezalandıracaksınız? Birazdan her şey daha belirli olur.

Tatyana dışarı çıktı, Solomin de ayağa kalktı. Marianna'nın ona arkası dönüktü; yüzünü döndüğü zaman deminden beri tek kelime konuşmayan Solomin'in yüzünde ve kendisine dikilen bakışlarında daha önce hiç görmediği bir ifadeyle karşılaştı: Kuşkulu, lüzumsuz, meraklı bir ifade. Marianna şaşırdı ve yine kızardı. Solomin ise, yüzündeki değişikliğin Marianna tarafından sezilmiş olmasından utanır gibi oldu ve her zamankinden daha gür bir sesle:

— İşte böyle, Marianna... dedi, başladınız demektir.

— Hem nasıl da bir başlama Vesiliy Fedotiç! Bu ne biçim başlama? Birdenbire çok tuhaf oldum. Aleksey doğru söylemiş: Biz tıpkı bir komedyaya oynuyor gibiyiz.

Solomin yeni baştan iskemleye oturdu.

— Affedersiniz, Marianna... Siz şu **başlama** işini nasıl tasavvur ediyorsunuz ki? Üstübayraklı barikatlar kurmak —arkasından da: yaşasın! Cumhuriyet şerefine! diye bağırarak şeklinde mi? Kaldı ki, bu da kadın işi birşey değildir. Bakın, bugün siz bir Lukerya'ya herhangi bir iyilikte bulunmayı öğreteceksiniz; ve bu iş size zor gelecek,

çünkü Lukerya anlatılanı kolay kavrayamıyor ve sizi de yadırgıyor; üstelik sizin kendisine öğretmek istediğiniz şeyin ona hiç lüzumu olmadığını sanıyor; derken ikinci veya üçüncü hafta sonunda, bir başka Lukerya ile uğraşacaksınız; ondan sonra da bu kız çocuğunu yıkayacak, veya ona alfabeyi göstereceksiniz, ya da bir hastaya ilâç vereceksiniz... İşte size bir başlangıç.

— Bu işi hasta bakıcı hemşireler yapar, Vasiliy Fedotiç! Öyle olunca... Bütün bunlar ne diye? - Elinin belirsiz bir hareketiyle kendini ve çevresini işaret etti. — Ben başka türlü hayal etmiştim.

— Siz bir fedakârlıkta bulunmak mı istiyorsunuz?

Marianna'nın gözleri parladı.

— Evet... evet... evet!

— Ya Nejdanov?

Marianna omuz silkti.

— Ya Nejdanov ne demek! Biz beraber gideceğiz... Ya da ben yalnız gideceğim.

Solomin gözlerini Marianna'ya dikti.

— Biliyor musunuz, Marianna... ifademdeki münasebetsizliği mazur görün... Bana kalırsa: uyuz bir çocuğun saçını taramak bir fedakârlıktır, hem de herkesin yapamayacağı büyük bir fedakârlık.

— Benim bundan da çekindiğim yok ki, Vasiliy Fedotiç.

— Çekinmediğinizi biliyorum! Siz bunu yapabilirsiniz. Ve siz bu işi bir süre sonra —yapacaksınız; daha sonra da, gerekirse, daha başka işleri de yapacaksınız.

— Bunun için Tatyana'dan ders almak lâzım!

— Çok güzel... tabii alınız. Siz kepe ve çömlek yıkayacak, tavuk yolacak... ve bu suretle, kimbilir, belki de, vatanı kurtaracaksınız!

— Siz benimle alay ediyorsunuz, Vasiliy Fedotiç.

Solomin ağır ağır başını salladı.

— Oh sevgili Marianna'cığım, inanınız ki sizinle alay etmiyorum, sözlerimde basit gerçeğin ta kendisi saklıdır. Şimdi artık siz, hepiniz, bütün Rus kadınları biz erkeklerden daha çalışkan ve yücesiniz.

Marianna öne eğilen gözlerini kaldırdı.
min... Ondan sonra, isterse öleyim!

— Sizin temennilerinizi gerçekleştirmek isterdim Solo-Solomin doğruldu.

— Hayır, yaşamalısınız... Yaşamalısınız! Yaşamak başta gelir. Bu arada, sizin kaçışınızla ilgili olarak evinizde neler geçtiğini öğrenmek istemez misiniz? Acaba birtakım tedbirler alıyorlar mı? Bu konuda Pavel'in kulağına birtek kelime fısıldamaya bakar —herşeyi bir anda öğrenir.

Marianna hayret etti.

— Bu sizin adamınız da ne yaman bir insan!

— Evet... Hayli şaşırtıcıdır. Bak, Alekseye nikâhlanacağınız zaman da o size lâzım olacak —Papaz Zosim ile bu işi o düzenleyecek... Hatırlarsınız, size böyle bir papaz bulunduğundan bahsetmiştim... nasıl şimdilik-henüz lâzım değil mi? ihtiyaç yok mu?

— Yok.

— Eh yoksa - yoktur. - Solomin iki odayı Nejdanov'la Marianna'nın odalarını — birbirinden ayıran kapıya yaklaştı ve kilide doğru eğildi.

Marianna:

— Orada neye bakıyorsunuz? dedi.

— Anahtar kilitliyor mu?

Marianna:

— Kilitliyor, diye fısıldadı.

Solomin ona doğru döndü. Marianna eğik gözlerini kaldıramadı.

Solomin neşeli bir sesle :

— Evet, dedi, Sipyaginlerin niyetlerinin ne olduğunu öğrenmek gerekmez mi? Ne dersiniz?

Solomin odadan çıkmak istiyordu.

— Vasiliy Fedotiç...

— Buyurunuz, sizi dinliyorum.

— Neden, her zaman susan siz, benimle böyle konuşkansınız? Bunun beni ne kadar sevindirdiğine inanamazsınız.

— Neden mi? —Solomin onun minicik ve yumuşacık ellerini kendi iri ve sert avuçları içine aldı. - Neden mi? Ha, evet, galiba şundan olacak, sizi çok seviyorum da ondan. Allahaismarladık.

Solomin 'dışarı çıktı... Marianna durduğu yerde' arkasından ona baktı, düşündü - sonra, henüz çayı getirmemiş bulunan Tatyana'ya yollandı ve orada —gerçekten— çay da içti, kepçe ve çömlek de yıkadı, tavuk da yoldu, hattâ küçük bir çocuğun perçemli saçını bile taradı.

Marianna öğleye doğru kendi odasına gelmişti... Nejdanov'u uzun boylu beklemesi gerekmedi.

Nejdanov yorgun, toztoprak içinde eve döndü ve öylece divana uzandı. Marianna hemen yanına oturdu.

— Peki ne oldu? Ne oldu? Anlat!

Nejdanov hafif bir sesle:

— Sen şu iki mısraı hatırlıyorsundur, dedi:

Herşey pek gülünç olurdu

Şayet bu kadar üzücü olmasa...

— Elbette, hatırlıyorum.

— İşte bu iki mısra, benim ilk işe başlayışına gayet uygun düşünüyor. Ama hayır! Gülünç olan nokta, kesin olarak, daha fazla. Önce, rol yapmaktan daha kolay birşey olmadığına kanaat getirmiş bulunuyorum: benden kuşku lanmak kimsenin aklından bile geçmedi. Yalnız dikkatimden kaçmış bir husus var: Daha önceden herhangi bir ta-

rihçe hazırlamış olmak lâzımı... Yoksa: nereden? Niçin? diye soruyorlar. Oysa bu konuda senin hiçbir hazırlığın yok. Bununla beraber, buna pek ihtiyaç da yok. Meyhanede ısmarla bir kadeh votka ve işine geldiği şekilde kandır.

Marianna:

— Sen de... kandırdın mı? diye sordu.

— Kandırdım. Becerebildiğim kadar. İkincisi: hepsi de, konuştuğum kimselerin kesin olarak hepsi de, durumlarından hoşnut değiller ve bu hoşnutsuzluğa çare aramak hiç kimsenin aklından bile geçmiyor! Ama propaganda işi... çok kötü gitti. Köyevi odalarına saklıca denilecek şekilde iki broşür bıraktım —bir tane de bir talika arabasına sokuşturdum... Bunlardan ne çıkacağını Allah bilir! Broşür vermek istediğim dört kişiden birisi «bu kitap dinî bir kitap mı?» diye sordu ve broşürü almadı; bir diğeri okuyup yazma bilmediğini söyledi ve broşürü çocukları için aldı, çünkü kapağında resim vardı; üçüncüsü, başlangıçta bana te-ak, te-ak... (1) deyip duruyordu, sonra birdenbire, hiç beklenmedik şekilde küfretti ve broşürü almadı; dördüncüsü nihayet alabildi ve bana çok çok teşekkür etti; ama benim bütün söylediklerimden hiç bir şey anlamamışa benziyordu. Bundan başka, bir dişi köpek ayağımı ısırıldı; ihtiyar bir kadın, izbesinin eşiğinden beni yakalatmakla tehdit etti ve: «U-u! pis! gidi Moskova haylazları! gebermediniz gitti!» diye ekledi. Bir uzatmalı asker de arkamdan habire «hele biraz bekle, dur! Biz seni alaşağı edeceğiz!» diye bağırıp duruyordu, oysa, benim paramla içmişti!

— Daha başka?

— Daha başka? Nasıl oldu: çizmelerden bir tanesi dehşetli büyük. Şimdi de açım —ve votkadan başım çatlıyor.

(1) «Tak, Tak...» ın bozuk şekli: «öyle, öyle...»

— Çok mu içtin yoksa?

— Yok, çok değil, öneyak olacak kadar; ama beş meyhaneye dolaştım. ne var ki, bu pis şeyi -votkayı- bir türlü içim almıyor. Halkımız bunu nasıl da içer —Akıl almaz! Sadeleşmek için votka içmek lâzımsa, boynu bükük bir uşaksın demektir!

— Yani senden hiç kimse kuşkulandı mı?

— Hiç kimse. Yalnız bir tek meyhaneci, şöyle şişman, sarı benizli, ak gözlü bir adam bana kuşkulu gözlerle baktı. Onun, karısına ikide bir: «sen şu kızıl saçlıyı... şaşıyı gözet.» dediğini duydum. (Oysa ben o vakte kadar şaşı olduğumun farkında değildim.) «bu dolandırıcının biri, di-yordu. Baksana, nasıl da çalımlı çalımlı içiyor!» böyle bir durumda «çalımlı» nın hangi anlama geleceğini kestiremedim; ama bunun bir övgü olacağını hiç sanmıyorum. Hattırıyor musun, Gogol'ün «Müfettiş»deki «Moveton»u gibi birşey. Ya votkayı masanın altına serpiştirmek için gösterdiğim çaba... Oh, estetiğin gerçek hayatla teması zor şey, zor!

Marianna onu teselli etmeye çalıştı:

— Bir dahaki sefere daha başarılı olacak, ilk teşebbüsüne mizahi açıdan bakmayı başardığın için memnunum... Bak, aslında sıkılmışsın!

— Hayır, sıkılmadım, hattâ eğlendim de, Ama iyi biliyorum ki, birazdan bütün bu geçenleri düşünmeye başlayacağım ve beni bir tiksine, bir üzüntü hissi saracaktır.

— Yok! yok! Ben sana düşünmek için fırsat veremeyeceğim, —sana kendi yaptıklarımı anlatacağım. Bize şimdi öğle yemeği getirecekler; ha, bilesin ki, Tatyana'nın bizim için çorba kaydattığı çömleği ben bir güzel... yıkadım. Ve ben sana... herşeyi, herşeyi bütün ayrıntılarıyla anlatacağım.

Marianna dediği gibi de yaptı. Nejdanov onun hikâyesini dinliyor ve durmadan ona bakıyor, bakıyordu... Üy-

le ki, Marianna birkaç kez sözünü keserek, kendisine niçin böyle baktığını anlatması için ona konuşmak fırsatı bile verdi... Ama Nejdanov susuyordu.

Ycmekten sonra Marianna ona sesli olarak Şpilha-gen'i okumayı teklif etti. Ama Marianna henüz ilk sayfayı bitirmemişti ki, Nejdanov hızla yerinden fırlayarak Marianna'nın yanına geldi ve ayaklarına kapandı. Marianna doğruldu, Nejdanov her iki eliyle onun dizlerini tuttu - ve tutkulu, ilintisiz, ümitsizlik ifade eden sözler söylemeğe başladı! —Ölmek istiyordu, pek yakında öleceğini söylüyordu... Marianna kımıldamıyordu, karşı koymuyordu; onun heyecanlı kucaklayışlarına rahatça teslim oluyor, onu sü-kûnetle hattâ şefkatle yukarıdan aşağıya süzüyordu. Her iki elini de onun, kendi elbisesinin pilelerine sürtünen başına koydu. Ama Marianna'nın bu telâssızca davranışı Nejdanov üzerinde, örneğin, tutup onu itmekten daha etkili oluyordu. Nejdanov ayağa kalkarak «Beni affet Marianna dedi, bugünkü ve dünkü yaptıklarım için; senin sevgine lâîyk oluncaya kadar beni beklemeye hazır olduğunu tekrarla —ve beni affet!»

— Ben sana söz verdim... Ve değişmek elimden gelmez.

— Peki, teşekkür ederim; Allahaismarladık.

Nejdanov dışarı çıktı ve Marianna odasına kapandı.

XXX

Bu olaydan iki hafta sonra Nejdanov, üstünde zayıf ve donuk ışıklı bir ispermaçet mumu yanan üç ayaklı yazı masacığına yaslanarak, arkadaşı Silin'e bakın neler yazıyordu. (Gece yarısını çoktan geçmişti. Kanapede ve yerde aceleyle fırlatılmış çamurlu elbiseler vardı; ince ve aralıksız bir yağmur pencere camlarına vuruyor, güçlü ve sıcak

bir rüzgâr, derin uflamalar halinde damı yalayıp geçiyor-du.)

«Sevgili Vladimir, bu mektubu sana adres belirtmeksizizin yazıyor ve bilerek ücra bir posta merkezinden göndermeyi düşünüyorum, çünkü gizlenmekte olduğum yerin bilinmesi yalnız beni mahvetmekle kalmayacaktır. Benim sağ olduğumu ve iki haftadan beri Marianna ile birlikte büyük bir fabrikada yaşamakta olduğumu bilmen yetiştir. Biz Sipyagin'lerden son defa sana yazdığım gün kaçmıştık. Burada bizi bir arkadaş barındırıyor: Adına Vasiliy diyeceğim. O buranın baş adamı - yaman bir kişidir. Bu fabrikada geçici olarak kalıyoruz. Biz burada hareket saati başlayana kadar kalacağız; (hoş, şimdiye kadar olup bitenlere bakarak böyle bir saatin başlayacağını da pek söyleyemeyiz ya!) Vladimir, kendimi büyük, çok büyük bir yükün altında hissediyorum. Herşeyden önce sana şunu bildirmek zorundayım ki, Marianna ile birlikte kaçmış olmamıza rağmen, şu ana kadar onunla kardeş ve kızkardeş gibiyiz. Beni seviyor... ve benim olmasını istemekte kendimi haklı hissettiğim an... benim olacağını da söylüyor.

Vladimir, ben kendimde bu hakkı hissetmiyorum! O bana, benim namusluluğuma inanıyor - onu aldatmak elimden gelmez. Ondan daha fazla hiç kimseyi sevmediğimi ve sevmeyeceğimi (ki artık bu bir gerçek!) biliyorum. Ama böyle olmakla beraber! Ebedî olarak onun kaderini benimkiyle nasıl birleştirebilirim? Yani canlı bir varlığı cesetle? Haydi, cesetle demeyelim de, yarı ölü bir varlıkla? Vicdanı nereye bırakmalı ki? Diyeceksin ki, ortada kuvvetli bir tutku olsaydı - vicdan susabilirdi. Ceset oluşumun nedeni de bu ya; namuslu, iyi niyetli diyebileceğin bir ceset. Rica ederim, benim her zaman da abarttığımı ileri sürme... Sana ne söyledimse, hepsi de gerçek! gerçek! Marianna çok kendine hakim bir yaratık - ve şimdi de inandığı bir davaya tamamiyle kendini vermiş bir durumda... Ya ben!

Neyse, aşkı, kişisel mutluluğu, ve benzerlerinin tümünü bir yana bırakalım. İşte iki haftadır «halka inmiş» bulunuyorum - ve inan ki, bundan daha budalaca birşey tasavvur edemezsin. Şüphesiz, bu işte suç benimdir - davanın değil. Diyelim ki, ben İslâmcı değilim; **devasını** halkta, halkla temasta bulanlardan değilim; onu bir fanila eteği gibi hasta karnımın üzerine sarmıyorum... Kendim ona tesir etmek istiyorum; ama nasıl?? İşte bu işi nasıl yapmalı? Öyle oluyor ki, halk arasında bulunduğum zaman sadece büzülüp konuşulanları dinliyorum, eğer birşey söylemem gerekirse - bu berbat birşey olup çıkıyor! İşte o zaman, ben bu iş için yaratılmadığımı kendim de farkına varıyorum. Tıpkı yabancı role çıkmış kötü bir aktör gibi. Bunda yersiz bir iyi kalblilik de, şüphecilik de hattâ kendi kendine yöneltmiş cılız bir hiciv de mevcut... Bunların tümü on para etmeyen şeyler! Hattâ hatırlanması bile tiksinti veriyor. Sırtımda taşımakta olduğum o eski püskü şeylere, Vasiliy'in dediği gibi o karnaval kıyafetine bakmak tiksinti veriyor! Önce halkın dilini, gelenek ve göreneklerini öğrenmek gerektiğini söylüyorlar... Saçma! saçma! Kendi **söylediğin** şeye inanman lâzım - oysa, söyle istediğin gibi! Bir defasında, bir gerici peygamberinin vaaza benzer bir takım sözlerini dinlemek durumunda kalmıştım. Neler saçmaladığını bir Allah bilirdi. Kilise dili, edebiyat dili, basit halk dili karışımı, üstelik Rusçada olmayan Ukraynaca bir dille konuşuyordu... «tebe (1)» yerine «tsobe»; «est (2)» yerine «ist»; «ı-i» (3) yerine «i» diyor ve yaban horozu gibi aynı şeyi tekrarlayıp duruyordu! «Ruhlar hızla uzaklaşmış... ruh hızla uzaklaşmış...» buna mukabil konuşmacının gözleri parıl parıl, sesi boğuk ve sert, yumrukları sıkık ve bütün vücudu

(1) Seni, sana.

(2) Vardır, dır.

(3) Ery-i adlı harfin telâffuz şekli.

demir gibiydi! Dinleyiciler onun söylediklerini anlamıyorlardı, ama ona tapıyorlardı! Ve onun peşinden sürükleniyorlardı. Ben ise konuşmaya başladım mı, sanki suçluymuşum gibi boyuna özür diliyorum. Bari oportünistlerin safına geçmiş olursam - neyse; büyük bir felsefeleri yoktur... Birşeye inanmak mı lâzım, inanır gidersin!! Bak, Marianna inanıyor. Sabahtan akşamlara kadar çalışıyor, Tatyana'nın peşinden sürükleniyor - burada bu isimde tatlı ve akıllı bir kadın var; antiparantez, bu kadın bizim sadeleşmek istediğimizi söylüyor ve bize sadeleşmiş kişiler diyor; işte Marianna bu kadının peşinden sürükleniyor ve bir an boş duramıyor - aynı karınca! Elleri kızarmış ve nasırlaşmış diye seviniyor ve nerede ise, gerektiği an o da giyotine gitmeğe hazırlanıyor! Evet giyotine! O hattâ ayakkabısız dolaşmayı bile denedi; Yalınayak bir yerlere gitti geldi. Kulak verdim - gelince - uzun uzun ayaklarını yıkadı; gördüm, yere çekine çekine basıyor, çünkü, alışık değildi - ayakları acıyordu; ama yüzü, sanki bir define bulmuş gibi, sanki güneş vurmuş gibi neşeli ve parlaktı. Evet, - Marianna yaman! Ben ise onunla duygularım üzerine şöyle bir konuşmak istesem, önce, sanki bir yabancıya el sürecekmişim de utanıyormuşum gibi oluyorum; sonra da, o bakışı yok mu... o kahredici, bağlı, karşı koymayan bakışı... «Al beni istersen... ama unutma! Hem bütün bunlar ne diye? Sanki yeryüzünde yapılacak daha iyi ve daha yüce bir şey mi yok?» diyen bakışı... - Yani başka bir deyimle: giy sırtına pis kokulu kaftanı ve in halka... Ben de bu halka iniyorum işte...

Ah, işte o zaman bendeki sinirliliğe, duyarlılığa, çıtkı-rıldımlığa, herşeyden tiksindiriliğe, aristokrat bir babanın bütün bu mirasına nasıl lânet ediyorum bilsen! Beni, içinde bulunacağım ortama uymayan organlarla cihazlayarak dünyaya getirmeye onun ne hakkı vardı? Kuş dünyaya getirmiş - tutup suya batırmış? Şu - «yeşil şarap» - pis votkanın bir tek koklanışından bile midesi bulanana bir estetiği - yere

batsın! demokrasi, halk dostunu dünyaya getirmeye ne hakkı vardı?..

Bak işi nerelere vardırıldı: Babama küfreder oldum. Demokrat oluşum kendiliğimdendir: Bunda onun bir rolü yok.

Evet Vladimir, halim fena. Birtakım bulanık, iğrenç düşünceler kafamı kurcalamaya başladı. Belki de, bu geçen iki hafta içinde herhangi iç açıcı bir olayla, yada herhangi bir, iyi yürekli cahil olmakla beraber uyanık bir kimseyle karşılaşmadın mı? diyeceksin. Nasıl desem sana? Böyle birşeyle karşılaştım... Hattâ karşılaştıklarımından bir tanesi çok iyi yürekli, yaman, coşkun bir adam çıktı. Bir bocalandığımı görmesin - bana ve broşürlerime ihtiyaç kalmaz - Herşey yanımda hazır olur. Buradaki fabrika işçisi Pavel'in (ki Vasiliy'in sağ kolu, çok kurnaz, çok akıllı, gelecekte «baş» olacak birisidir... Sana ondan bahsetmiştim sanırım) işte bu Pavel'in mujiklerden bir dostu var, adına Elizar diyorlar... Onun da parlak bir zekâsı, her türlü bağımlılıktan uzak özgür bir yaratılışı var, ama benimle başbaşa kalınca, sanki aramızda bir duvar varmış gibi davranıyor! «boş gözlerle» öyle bakıyor! Ha bak, bir de şöylesine rastladım... Bu, öfkeli cinsinden biriydi. «Bey, dedi, artık fazla uzatma da dosdoğru söyle: sen bütün toprağını, olduğu gibi, teslim edecek misin - yoksa hayır mı? - «Sen ne söylüyorsun, dedim ona, ben nereden bey olurmuşum ki!» (şimdi hatırladım, bir de, İsa yardımcın olsun! diye eklemiştim) - «Eğer sen basit haiktan biriysen, senden ne fayda gelir ki bize? dedi. Bırak yakamı, lütfen!»

Bak daha neler var. Dikkat ettim: Eğer biri seni can kulağı ile dinler ve uzattığın broşürü hemen alırsa, bil ki bu, kötücü kişilerden biridir, havaidir. Aydın takımından, hep aynı şeyi tekrarlayan, ağzı kalabalık birisine de rastlayabilirsin. Örneğin, böyle birisi benim nerede ise canımı çir-

karıyordu: Ona göre herşey «prızvotstvo» (1) idi. Ne söylesen karşılığı aynı oluyordu: «Öyledir - demek ki: prızvotstvo!» A-a! Hay Allah müstahakkını versindi! Birşey daha var... hatırlarsın, bir zamanlar - bundan çok önceleri - «fuzuli kişilerden, Hamlet'lerden söz etmiştik? Tasavvur et: Böyle «fuzuli kişiler» şimdi köylüler arasında da görülüyor! Tabii bambaşka nüanslarla... Üstelik bunların çoğu veremli bünyeler. İlginç kimseler - bize de büyük bir istekle katılıyorlar; ama, iş görmeye gelince elverişli olmuyorlar; tıpkı daha önceki Hamlet'ler gibi. Peki, bu durumda ne yapacaksın? Gizli basımevi mi çalıştıracaksın? Fakat elde zaten lüzumundan fazla broşür var. Bu broşürlerin içinde «haç çıkar ve al eline baltayı» diyenler de var, «sadece al eline baltayı» diyenler de. Millî destanları işleyip bassalarya? Basmazlar, maalesef. Gerçekten baltayı ele almalı mı?. Alıp da nereye gitmeli, kiminle ve niçin? devletin askerinin, devletin silâhiyle seni vurması için mi? Görüyor musun bu iş ne kadar karışık bir intihardır! En iyisi ben kendi işimi kendim göreceğim. Hiç değilse, ne zaman ve nasıl ateş edileceğini bilir ve yerini kendim seçerim.

Gerçekten bana öyle geliyor ki, şu anda bir yerde bir iç savaş çıksa, ben oraya herhangi bir kimseyi kurtarmak için değil (kendi halkım kurtulmuş değilken başkalarını kurtarmak!!!) - hayatıma son vermek için giderim...

Dostumuz Vasiliy, şu bizi burada barındıran kişi, mutlu bir insan: bizim ordugâhtan ve telâssız birisidir. Hiç acelesi yoktur. Onun yerinde bir başkası olsa küfrederdim. Ama ona edemem. Ve anlaşıyor ki, bütün mesele inançtan ziyade karakter meselesidir. Vasiliy'in karakterine toz konduramazsın. Hani, doğru da bir kişidir. Bizimle sık sık görüşür, Marianna ile. Ve hayret edilecek birşey var. Ben

(1) Proizvodstvo = «üretim»in bozuk ve yanlış telâffuzu.

Marianna'yı seviyorum, o da beni seviyor (bu sözlerime nasıl gülümsediğini görür gibi oluyorum - ama, vallahi, bu iş böyle!); fakat nerede ise onunla konuşacak birşey bulamamaktayım, oysa Marianna Vasiliy ile hem tartışıyor, hem fikir öne sürüyor, hem de onu dinliyor. Marianna'yı Vasiliy'den kıskanıyor değilim. Vasiliy nerede ise onu başka bir yere nakletmeye hazırlanıyor - anladığıma göre bunu ondan Marianna kendisi rica etmekte; onları seyrederken içimde bir acı duyuyorum. Tasavvur et: evlenme konusunda bir şeyler kekeleyecek olsam, o derhal muvafakat edecek, Papaz Zosim sahneye çıkacak ve «İsa mutluluk versin!» le her şey tamamlanmış olacak. Ancak bu işten bir ferahlık duyacağımı ve **hiçbirşeyin değişeceğini** sanmıyorum... Nereye bassam - diken! Hatırlıyor musun hani karısından dert yanan ayyaş terzi dostumuzun dediği gibi, hayat beni güdük bırakmış.

Bununla beraber, ben bu işin uzun sürmeyeceğini hissediyorum. Birşeylerin hazırlanmakta olduğunu hissediyorum...

«Harekete geçmek» gerektiğini isteyen ve ispatlayan ben kendim değil miydim? öyle ise harekete geçiyoruz işte.

Sana bir başka tanıdığımdan, Sipyaginlerin yağlıkara bir yakınından bahsetmiş miydim? Hatırlamıyorum. O işleri öyle bir karıştırabilir ki, içinden çıkamazsın.

Bu mektubu artık bitirmek istiyordum - ama dur! Hani hep yok yok diyorum ya - bir yandan da mısralar yazıyorum. Bunları Marianna'ya okumuyorum - Marianna onlara hiç de iltifat etmiyor, - Oysa senin onları öğeceğin bile tutar; en önemlisi de: hiç kimseye ifşa etmezsin. Rusya'da genel nitelikte bir olaydan sarsılmıştım... Neyse, işte yazdığım mısralar :

Epeyce zamandır yurttan ayrıyın...
 Ama göze batar bir değişiklik göremedim yurdunda.
 Hep aynı ölü, anlamsız durgunluk,
 Aynı damsız yapılar, yıkık duvarlar,
 Ve hep aynı pislik, pis koku, yoksulluk ve keder!
 Hep aynı kölece görüş, cür'etli ya da yalın...
 Halkımız özgür olmuş ve özgür kollar
 Yine eskisi gibi, ince kamçı misali sarkmada
 Her şey, her şey eskisi gibi... sadece bir şeyde
 Avrupayı, Asyayı bütün dünyayı bırakmışız geride...
 Yok! böylesine korkunç bir uykuya henüz
 Benim sayın yurttaşlarım hiçbir zaman dalmamışlardı!
 Her yerde herkes uyumakta: köylerde, kentlerde
 Palikada, kızakta, gece gündüz, yerde, ayakta...
 Tüccar da, memur da uyumakta; nöbetçi de nöbette
 uyumakta,
 Kar altında soğukta - yakıcı kızgın sıcakta!
 Sanık uyumakta - yargıç ta uyuklamakta;
 Muşıklar ölüm uykusunda: içlerler, ekerler - uyurlar;
 döğçerler -
 Yine uyurlar; baba uykuda, ana uykuda, tüm aile uykuda...
 Herkes uyumakta. Döven de uyumakta, dövülen de
 uyumakta!
 Bir tek meyhanedir gözünü kırpmayan;
 Ve sıkarak ştof'u (1) bomboş avucunda,
 Alın Kutba dayalı, ayaklar Kafkasta,
 Muşıl muşıl uyur yurdum, Kutsal Rusya!

Beni affet, lütfen; böyle üzüntülü bir mektubu, hiç de-
 ğilse sonunda seni güldürmeden göndermeye gönlüm razı
 olmadı; (sen, şüphesiz, «molotyat (2) - kolotyat (3)...» gibi
 yapmacık birkaç kafiye'nin farkına varacaksınız, yetmez
 mi!) Sana bir daha mektup kimbilir ne zaman yazarım? Ve

(1) Votka ölççüğü = 1.200 litre.

(2) Harman döğmek, hasat yapmak.

(3) Kıyasıya vurmak, döğmek.

yazar mıyım? Kaderim ne olursa olsun, beni unutmayaçağınan inanıyorum.

Sadık Dostun: A. N.

P. S. evet, halkımız uyumakta... ama bana öyle geliyor ki, onu birşey uyandıracaksa eğer, bu şey, **bizim** düşündüğümüz şey olmayacaktır...»

Mektubunun son satırını bitirince, Nejdanov kalemini fırlattı ve kendi kendine: «Hadi bakalım, şimdi uyumağa ve bütün bu saçmaları unutmağa çalış, manzumeci!» diyerek yatağa girdi... Ama uzun zaman gözüne uyku girmed.

Ertesi sabah Nejdanov'u, Tatyana'ya gitmek üzere onun odasından geçen Marianna uyandırdı. Ama Nejdanov'un giyinmesi, Marianna tekrar geri döndüğü zaman tamamlanabilmişti. Marianna'nın yüzünde sevinç ve telâş okunuyordu: Heyecanlanmış gibiydi.

— Ne olmuş biliyor musun, Alçsa: Diyorlar ki, buraya pek yakın olan T... ilçesinde artık başlamış!

— Nasıl? Ne başlamış? Kim söyledi bunu?

— Pavel söylemiş. Köylüler ayaklanmışlar, vergi vermek istemiyorlar, akın akın toplanıyorlarnış, diyorlar.

— Kendin mi duydun?

— Bana Tatyana söyledi. Ama işte Pavel kendisi de geldi. Ona sor.

Odaya giren Pavel Marianna'nın söylediklerini doğruladı. Kısacık sakalını titreterek ve parlak kara gözlerini büzdürerek:

— T... ilçesinde karışıklık - bu doğrudur! dedi. Sergey Mihayloviç'in işidir, şüphesiz. İşte artık beşinci gün oluyor ki, kendileri evde yoklar.

Nejdanov şapkasına davrandı.

Marianna:

— Nereye? diye sordu.

Nejdanov gözlerini kaldırmaksızın kaşlarını çatarak karşılık verdi:

— Oraya... T... ilçesine.

— **Ben** de seninle geliyorum. Beni yanına alıyorsun değil mi? müsaade et de hemen büyük bir atkı örtüneyim.

Nejdanov yere bakmaya devamla:

— Bu kadın işi değildir... dedi. Gamlı ve öfkelenmiş gözüküyordu.

— Yok... yok! Senin gitmen çok doğru. Yoksa Markelov seni korkak sanırdı... Ben de geliyorum seninle.

Nejdanov yine gamlı bir ifadeyle:

— Ben korkak değilim, dedi.

— Bizi, her ikimizi korkak sanırdı demek istedim. Ben seninle geliyorum.

Marianna atkı almak üzere odasına girdi - Pavel ise, sanki nefes alıyormuş gibi gizli bir «ehe-e!» çekerek aniden ortadan kayboldu. Solomin'e olanları haber verecekti.

Solomin Nejdanov'un odasına girdiği zaman Marianna henüz ortalarda yoktu. Nejdanov, yüzü cama dönük, alnı eline, eli de cama dayalı olarak duruyordu. Solomin onun omuzuna dokundu. Nejdanov hızla arkaya döndü. Karma-karışık saçları, yıkanmamış yüzüyle Nejdanov vahşi ve tuhaf gözüküyordu. Antiparantez, Solomin de değişmişti son günlerde. Benzi sararmış, yüzü uzamış, üst çene dişleri hafiften meydana çıkmıştı... o da telâşlanmış gözüküyordu, tabii «dengeli» ruhunun telâşlanabildiği ölçüde.

— Markelov dayanamadı herhalde, diye konuşmağa başladı. - Bunun sonu kötü olabilir; başta kendisi için... tabii, başkaları için de.

Nejdanov:

— Orada neler olup bittiğini gidip görmek istiyorum, dedi.

Kapının eşiğinde gözükten Marianna:

— Ben de! diye ekledi.

Solomin ağır ağır Mariana'ya doğru döndü.

— Size tavsiye etmem, Marianna. Siz kendinizi de bi-
zi de ele verebilirsiniz; istemeyerek - ve hiç lüzum da yok-
ken. Bırakın Nejdanov gidip azıcık hava alsın, eğer isti-
yorsa... O da azıcık! Fakat siz ne diye?

— Ben ondan geri kalmak istemem.

— Siz onu bağlıyorsunuz.

Marianna Nejdanov'a baktı. Nejdanov durgun ve üzün-
tülü bir yüzle hareketsiz duruyordu.

Marianna:

— Ya bir tehlike olursa? dedi.

Solomin gülümsedi.

— Korkmayın... tehlike olunca ben sizi gönderirim.

Marianna hiçbir şey söylemeden başından atkıyı indir-
di ve oturdu.

Ondan sonra Solomin Nejdanov'a döndü.

— Aslında, kardeş, sen de bir göz at gel. Bütün bu
söylenenler büyütülmüş olabilir. Yalnız lütfen dikkatli ol.
Yoksa, seni alıp götürürler. Çabuk dön. Söz veriyor musun
Nejdanov? Söz veriyor musun?

— Evet.

— Kesin olarak evet mi?

— Marianna'dan başlayarak, burada herkes size bo-
yun eğdiğine göre!

Nejdanov vedalaşmadan odadan çıktı. Koridor loşlu-
ğunda beliriveren Pavel, nalçalı çizmeleriyle merdivenleri
gıcırdatarak öne düştü.

O Nejdanov'u götürmekle görevliydi.

Solomin Marianna'nın yanına oturdu.

— Duydunuz mu Nejdanov'un son sözlerini?

— Evet, o, sizi kendisinden daha çok dinlediğim için
kızıyor. Ve fakat, gerçek te bundan ibaret. Ben **onu** sevi-
yorum, ama **sizi** dinliyorum. Onu daha sevimli... sizi ise da-
ha yakın buluyorum.

Solomin özenle Marianna'nın elini okşadı. Sonunda:

— Bu iş... çok can sıkıcı birşey, diye konuştu. - Eğer Markelov bu işe karıştı ise, mahvoldu demektir.

Marianna ürperdi:

— Mahvoldu mu?

— Evet. O hiç yarım iş yapmaz ve başkalarının arkasına da gizlenmez.

Marianna:

— Mahvoldu! diye tekrarladı ve gözlerinden yaşlar boşaldı. - Ah, Vasiliy Fedotiç! Ona çok acıyorum. Fakat niçin o üstün gelemiyor ki? Niçin mutlaka onun mahvolması gerekiyor?

— Şunun için ki, Mariana, bu gibi teşebbüslerde, öncüler mutlaka mahvolurlar, hattâ başarı sağlasalar bile... Oysa **onun** giriştiği bu işte, yalnız öncüler ve ikinci plândakiler değil, onuncu... yirminci plândakiler de mahvolacaklardır...

— Yani biz göremeyecek miyiz?

— Şu düşündüğünüzü mü? - Asla. Biz bunu gözlerimizle göremeyeceğiz. Hani şu canlı gözlerimizle. Ama - Gönül gözlerimizle... o başka iş. Onlarla istersen şimdilik bile, şu anda zevkle seyredebilirsin. Buna mani olunamaz.

— Yani neden siz, Solomin...

— Ne?

— Neden siz bu yolu tercih ediyorsunuz?

— Başka yol yok ta ondan. Daha doğrusu, aslında Markelov'la amacımız aynı; yolumuz ayrı.

Marianna hüzünle.

— Zavallı Sergey Mihayloviç! dedi.

Solomin onu bir daha özenle okşadı.

— Peki, yetişir; henüz kesin birşey yok ortada. Bakalım, Pavel ne gibi haberler getirecek. Bizim... meslekte sert

olmak lâzım. İngilizler: «Never say die» (1) derler. Güzel bir deyim. Ruslarınki daha da güzel: «Belâ gelmişse, aç kapıyı!» peşin peşin üzülmeye değmez.

Solomin sandalyesinden doğruldu.

Marianna birdenbire:

— Ya sizin beni yerleştirmek istediğiniz iş ne oldu? diye sordu. Yanaklarında halâ göz yaşları parlıyordu, ama gözlerinde üzüntü kalmamıştı.

Solomin yeni baştan oturdu.

— Yoksa buradan bir an önce gitmek mi istiyorsunuz?

— O-o, hayır! ama yararlı olmayı isterdim.

— Marianna! siz burada da çok yararlısınız. Bizi bırakıp gitmeyiniz, biraz bekleyiniz. - Ne istiyorsunuz? (Bunu o anda odaya giren Tatyana'ya sormuştu - «Sen» diye yalnız Pavel'e hitap ederdi. O da «siz» diye hitap ettiği zaman Pavel'in kendisini son derece mutsuz bulmasındandı.)

Tatyana gülümseyerek ve kollarını açarak:

— Şurada bir kadın kişi Aleksey Dimitriç'i soruyor, dedi, bizde olmadığını, hiç olmadığını söyleyecektim. Hem biz, böyle birisini tanımıyoruz, fakat kendisi burada...

— Kim o kendisi?

— İşte o kadın kişi. Şu kâğıda, tuttu adını yazdı - ve benim kâğıdı göstermemi, kendisini içeri bırakmamı istedi; ve gerçekten Aleksey Dimitriç evde yoksa eğer, bekleyebileceğini söyledi.

Kâğıdın üstünde iri harflerle: MAŞURİNA yazılı idi.

Solomin:

— Bırakınız gelsin, dedi. - Marianna, eğer gelirse, sizi sıkar mı? O da bizimkilerdendir.

— Hiç sıkmaz, lütfediniz.

Birkaç saniye sonra kapının eşiğinde Maşurina göründü - sırtında, kendisini birinci bölümün başında gördüğümüz zamanki giydiği aynı elbise vardı.

(1) Ölümünden hiç bahsetme.

Maşurina kapının eşiğinden:

— Nejdandov evde yok mu? diye sordu; ve Solomin'i görerek, yanına geldi: - Merhaba Solomin! - Marianna'ya sadece dolaylı bir bakış fırlattı.

Solomin:

— Nejdandov yakında gelir, dedi. Fakat müsaade eder-seniz sorayım: Kimden öğrendiniz?..

— Markelov'dan. Bununla beraber, onu şehirde de.. bilen iki üç kişi var.

— Sahi mi?

— Evet. Birisi gevezelik etmiş. Ve Nejdandov'un kendisi tanıdımlar, diyorlar.

Solomin:

— Al sana kıyafet değıştirmeler! diye homurdandı ve yüksek sesle ekledi: - Müsaade buyurun, sizi tanıştırayım. Madam Sinetskaya, Madam Maşurina! Oturunuz.

Maşurina hafif bir baş işareti yaptı ve oturdu.

— Ben Nejdandov'a bir mektup getirdim, size ise Bay Solomin, sözlü bir soru.

— Nasıl bir soru? Ve kimden?

— Tanıdığınız birisinden... Ve soru da, sizde... herşeyin hazır olup olmadığı hakkında.

— Bende hazır olan hiçbir şey yok.

Maşurina mini mini gözlerini mümkün olduğu kadar açtı.

— Hiç bir şey mi?

— Hiç birşey.

— Sahiden, kesin olarak hiç bir şey mi?

— Kesin olarak hiç birşey.

— Öyle mi söyleyeyim?

— Öyle söyleyin.

Maşurina düşünceye daldı ve cebinden bir sigara çıkardı.

— Ateş - mümkün mü?

— Buyurun kibrit.

Maşurina sigarasını yaktı.

— Oysa «onlar» başka türlü bekliyorlardı, - diye konuşmağa başladı. - Hem başka yerlerde sizdeki gibi değil. Bununla beraber, bu sizin bileceğiniz bir iştir. Ben uzun boylu oturacak değilim. Yalnız Nejdandov'la görüşüp mektubu vereceğim.

— Nereye gidiyorsunuz ki?

— Buradan uzaklara. (Aslında, Maşurina Cenevre'ye gidiyordu, ama bunu Solomin'e söylemek istemedi. Onu pek güvenilir bulmamıştı, üstelik yanlarında bir «yabancı» da vardı. Almancayı şöyle böyle bilen Maşurina'yı, Cenevre'de tanımadığı bir kişiye, üstlerine asma dalı çizilmiş yarım top kartonla ikiyüz yetmiş dokuz gümüş rubleyi teslim etmek üzere gönderiyorlardı.)

— Ostrodumov nerede? Sizinle beraber mi?

— Hayır. O buraya yakın bir yerde.... kaldı. O çıkar gelir, o. Pimen - kaybolmaz. Telâş edecek birşey yok.

— Siz buraya nasıl geldiniz?

— Talika ile... ama nasıl? Bir kibrit daha verir misiniz?...

Solomin ona yanan bir kibrit uzattı...

Birdenbire kapının dışından bir ses:

— Vasiliy Fedotiç, lütfen! diye fısıldadı.

— Kim o? Ne istiyorsun?

Aynı ses önemle ve ısrarla:

— Lütfen! diye tekrarladı. - Buraya yabancı işçiler geldiler, birşeyler konuşuyorlar, Pavel Egoriç de yok.

Solomin özür diledi, kalktı ve dışarı çıktı.

Maşurina Marianna'ya bakmaya başladı ve öylesine uzun boylu baktı ki, Marianna rahatsız oldu.

Maşurine birdenbire kaba ve kesik kesik bir sesle:

—Affedersiniz, dedi, ben basit biriyim, hiç beceremem. İşte... Kızmayınız; eğer istemezseniz, cevap da vermeyiniz. **Siz** şu Sipyaginlerden kaçan kız mısınız?

Marianna bir parça şaşırdıysa da, cevap verdi:

— Ben'im.

— Nejdanov'la?

— Evet öyle.

— Müsaade buyurun... elinizi sıkayım. Beni affediniz.

O sizi sevdiğine göre, herhalde iyi bir insansınızdır.

Marianna Maşurina'nın elini sıktı.

—Siz kısaca Nejdanov'u tanıyor musunuz?

— Tanırım. Ben onu Petersburg'da görmüştüm. Onun için de konuşuyorum ya. Sergey Mihayloviç da söylemişti bana...

— Ah, Markelov! siz onu yakında mı gördünüz?

— Yakında. Şimdi gitmiş bulunuyor.

— Nereye?

— Emredilen yere.

Marianna içini çekti.

— Ah, madam Maşurina, onun akibetinden korkuyorum.

— Herşeyden önce, ben ne diye madam oluyormuşum ki? Bu davranışları fırlatıp atmak lâzım. İkincisi... dediniz ki: «korkuyorum.» Bu da yakışmaz. Kendin için korkmayacaksın —başkaları için de korkmaktan vazgeçeceksin. Kendin için ne düşüneceksin, ne korkacaksın —asla. Ha bak sahi... bak aklıma ne geldi: Benim için, Fekla Maşurina için, böyle konuşmak kolaydır. Ben kendim çirkinim. Ama siz... siz çok güzelsiniz. Galiba, herşey size güç gelecek. (Marianna gözlerini indirdi ve başını yana çevirdi.) Bana Sergey Mihayloviç söylemişti... Bende Nejdanov'a verilecek mektup bulunduğunu biliyordu... «Fabrika-

ya gitme, —demişti —mektubu götürme; mektup herşeyi altüst edecek. Vazgeç! Onlar orada her ikisi de mutlular... Bırak onları, rahatsız etme!» Rahatsız etmemekten memnurluk duyardım... Ama mektubu ne yapmalı?

Marianna

— Onu mutlaka vermek lâzım, dedi. —Fakat şu Sergey Mihayloviç ne kadar da iyi bir insan! Maşurina, acaba onu öldürecekler... ya da Sibiryaya gönderecekler mi?

— Ne olur? Sanki Sibiryâ'dan kaçıp kurtulanlar yok mu? Hayatın sona ermesine gelince?! Hayat kimine tatlı, kimine acıdır. Onun hayatı da keza, kesme şeker olan hayatlardan değildir.

Maşurina dik ve meraklı bir bakışla Marianna'yı tekrar süzdü. Sonunda:

— Siz tam bir dilbersiniz, dedi, gerçek bir kuş! Artık düşünmeye başladım: Aleksey gelmeyecek... Mektubu size versem mi? Ne diye beklemeli?

— Benim kendisine vereceğimden emin olabilirsiniz.

Maşurina bir elini yanağına dayadı ve uzun süre sessiz kaldıktan sonra:

— Söyler misiniz... dedi, affedersiniz... onu çok mu seviyorsunuz?

— Evet.

— Tabii, o sizi seviyor mu diye sormağa hacet yok! Ben gideyim, yoksa gecikirim belki. Siz kendisine benim buraya geldiğimi ve... selamlarımı söylersiniz. Maşurina gelmişti, deyiniz. Adımı unutmazsınız? değil mi? Maşurina. Mektuba gelince... Dur, ben onu nereye koymuştum ki?

Maşurina ayağa kalktı, yana döndü, ceplerini araştırıyormuş gibi yaptı... Ve bu arada hızla ağzına yaklaştırdığı ufarak, bükülmüş bir kâğıdı yuttu.

— Ay, azizim! şu akılsızlığa bak! acaba düşürdüm mü dersiniz? mutlaka düşürdüm. Ay, felâket! Birisi bulma-

sa... yok, hiç bir yerde de yok. İşte Sergey Mihayliç'in arz-
zuladığı şey oldu!

Marianna:

— Bir daha arayınız, diye fısıldadı.

Maşurina elini savurdu.

— Yok! nesini aramalı! kaybetmişim!

Marianna ona doğru ilerledi.

— Her neyse, beni öpünüz!

Maşurina birdenbire Marianna'yı kucakladı ve hiç de kadınca olmayan bir kuvvetle onu kendi göğsüne bastı. Boğuk bir sesle:

— Vicdanıma aykırı olan bu işi, dedi, hiç bir kimse için yapmazdım İlk defa! Ona, daha dikkatli olmasını söyleyiniz... Keza siz kendiniz de! Dikkat edin! Yakında burada hepiniz için fena olacak, çok fena olacak. Vakit varken, ikiniz uzaklaşınız... —Yüksek ve sert bir sesle: Allahısmarladık! diye ekledi. —Bak bir de şu var... Ona deyiniz ki: yok, hiç bir şey istemez. Hiç bir şey.

Maşurina kapıyı vurarak çıkıp gitti, Marianna odanın ortasında düşündü kaldı. Neden sonra

— Bu ne biçim şey böyle? diye konuşmağa başladı. —İşte bu kadın onu, benim sevdiğimden daha çok seviyor! Sonra onun bu imaları ne anlama geliyor olmalı! Solomin de birdenbire niçin çıkıp gitti ve hâlâ dönmedi ki?

Odanın içinde bir ileri bir geri gezinmeğe başladı. Korku, can sıkıntısı ve şaşkınlık karışımı bir duyguya kapılmıştı. Ne diye Nejdanov'la birlikte gitmemişti? Solomin onu caydırmıştı... Ama şimdi kendisi neredeydi? Ve çevrede neler olup bitiyordu ki? Maşurina, elbette Nejdanov'a duyduğu ilgi yüzünden, bu tehlikeli mektubu kendisine vermemişti... Ama böyle bir itaatsizliğe nasıl cesaret edebiliyordu? Kendi ruh yüceliğini göstermek istemiş ola-

bilirdi? Ne hakla? Ve neden o, Marianna, bu hareketten bu kadar alınmıştı? Ve fakat alınmış mı idi? Çirkin bir kadın genç bir adamla ilgileniyordu.. Aslında, bunun olağanüstü nesi vardı ki? Ve neden Maşurina, Marianna'nın Nejdanov'a bağlılığının ödev duygusundan daha kuvvetli olduğunu sanıyordu? Belki de Marianna böyle bir fedakârlığı asla kabul etmeyecekti? Ve bu mektupta neler yazılmış olabilirdi ki? Hemen faaliyete geçmesi için çağırı? Öyledir mutlaka!!

«Ya Markelov? O tehlike içinde.. Oysa biz ne yapıyoruz? Markelov bizim her ikimizi de koruyor, bize mutlu olmak imkânını veriyor, bizi birbirimizden ayırmıyor.. Bu ne demek? Yüce gönüllülük mü... Yoksa hakaret mi?

Yoksa biz o iğrenç evden, bir arada kalmak ve kumrular gibi ötüşmek için mi kaçtık?»

Marianna'nın zihninden böyle düşünceler geçiyor, ve içindeki heyecanlı sıkıntı her an daha fazla ve daha fazla alevleniyordu. Üstelik onuru da çok incinmişti. Neden herkes onu yüzüstü bırakıp gitmişti —**herkes**? Şu «şiş-man» kadın ona kuş demişti, dilber demişti... Ne diye doğrudan doğruya kukla dememişti sanki? Ve neden Nejdanov yalnız başına değil de, Pavel ile birlikte gitmişti? Sanki bir vasiye ihtiyacı varmış gibi! Hem aslında, bu Solomin'in inançları nelerdi ki? O asla bir ihtilâlcî değildi ve bu yüzden de onun, Marianna'nın bütün bu işlere ciddi davranmadığını düşünecek biri olamaz mıydı?

İşte Marianna'nın kızışan kafasında birbirini kovalayan ve birbiriyle çarpışan böyle düşünceler dolaşıyordu. Dudaklarını sıkarak ve kollarını göğsünde erkek biçimi çaprazlayarak, Marianna en sonunda pencerenin önüne oturdu, ve iskemlenin arkalığına yaslanmaksızın, hareketsiz bir halde, kulağı kırışte, tüm gerginlik içinde ve her an

pencereden atlamağa hazır bir durumda beklemeye koyuldu. Tatyana'nın yanına gidip çalışmak gelmiyordu içinden; istediği tek şey: beklemektir! Ve bekliyordu Marianna, ısrarla, hatta öfkeyle bekliyordu. Zaman zaman kendi ruh hali kendisine bir tuhaf ve anlaşılmaz geliyordu... Ama zararı yoktu! Bir defasında aklına şöyle bir şey bile geldi: Bütün bunlar sakın kıskançlıktan ileri gelmesin? Ama zavallı Maşurina'nın şeklini gözönüne getirerek, sadece omuz silkti ve el savurdu... Gerçek bir hareketle değil de, bir jestle uygun birşey bir iç hareketiyle.

Marianna epeyce bekledi; sonunda, merdivenlerde iki kişinin ayak seslerini duydu. Gözlerini kapıya dikmişti... Ayak sesleri yaklaştılar. Kapı açıldı —ve Nejdanoğlu, Pavel'in kolunda kapı eşiğinde görüldü. Yüzü sapsarı kesilmişti, başında kasket yoktu; karmakarışık saçları, ıslak demetler halinde alınma düşüyordu; gözleri dosdoğru, birşey görmeksizin bakıyordu. Pavel onu odaya soktu (Nejdanoğlu'nun ayakları falsolu ve dermansız hareket ediyordu) ve kanapeye oturttu.

Marianna yerinden fırladı.

— Bu ne demek? Nesi var? Hasta mı?

Nejdanoğlu'nu oturtmaya çalışan Pavel, Marianna'ya yarı dönük vücudunun omuzundan aşırı gülümseyerek cevap verdi.

— Merak etmeyiniz, lütfen: Bu şimdi geçer... Bu sırf alışık olmadığındandır.

Marianna ısrarla:

— Fakat nedir? diye tekrar sordu.

— Birazcık kafayı tütsülemişler. Aç karnına içmişler, tabii, olacağı bu!

Marianna Nejdanoğlu'na doğru eğildi. O yarı yatık bir halde kanepeye enlemesine uzanmıştı: başı göğsüne düşüyor, gözleri kapanıyordu... üstü başı votka kokuyordu: sarhoştur.

Marianna ağzından çıkardı:

— Aleksey!

Nejdanov büyük bir gayretle, ağırlaşan göz kapaklarını araladı ve gülümsemeye çalıştı.

— A! Marianna! diye kekeledi. —Sen hep sa-dade... sadeleşenler, der dururdun; işte ben gerçek sadeleşmiş bir kişiyim. Bütün halkımız her an sarhoş olduğuna göre... demek ki...

Nejdanov sustu; sonra anlaşılmaz birşeyler mırıldandı, gözlerini kapadı —ve uyudu. Pavel onu özenle kanepeye yerleştirdi. Sonra:

— Merak etmeyiniz, Marianna Vikentyevna, diye tekarladı, —iki saat kadar uyku kestirir, ve demir gibi kal-kar.

Marianna bu işin nasıl olduğunu soruşturmaya niyetleniyordu, ama soruşturma Pavel'in gitmesini geciktirecekti, oysa o yalnız kalmak istiyordu... Daha doğrusu, Pavel'in Nejdanov'u bu çirkin durumda onun yanında daha fazla seyretmesini istemiyordu. Pencereye doğru yürüdü, Pavel de herşeyi kavrayarak Nejdanov'un ayaklarını kaftanının etekleriyle ve dikkatle örttü, başının altına küçük bir yastık koydu ve bir kere daha: Birşey değil. diyerek, ayaklarının ucuna basa basa dışarı çıktı.

Marianna bakındı Nejdanov'un başı yastığa çeki taşı gibi gömülmüştü. Sararmış yüzünde ağır bir hastanın durgun gerginliği vardı.

Marianna kendi kendine «bu iş nasıl olmuş ki?» diye düşündü.

XXXII

Bu iş işte şöyle olmuştu :

Talikada Pavel'in yanına oturan Nejdanov, birdenbire aşırı bir heyecana kapılmış; fabrikanın avlusundan çıkıp tâ T... ilçesine doğru yol almaya başlayınca, bağırıp ça-

ğırmaya, yoldan geçen mujikleri durdurarak, onlara kısa, fakat yersiz nutuklar söylemeğe koyulmuştu. «Rica ederim, diyordu, ne diye uyuyorsunuz. Ayaklanın! Vakit geldi! Kahrolsun vergiler! Kahrolsun toprak ağaları!» mujiklerin kimisi hayretle bakıyor, kimisi de, onun bağırıp çağırmalarına hiç aldırmış etmeden geçip gidiyordu: Bunlar Nejdanov'un sarhoş olduğuna hükmediyorlardı; hattâ içlerinden bir tanesi, eve gidince yolda «ne dediği anlaşılmaz, peltek» bir Fransıza rastladığını söylemişti. Nejdanov, yaptığı işin akıl almayacak derecede aptalca bir iş olduğunu bilecek kadar akla sahipti; ama yavaş yavaş öylesine «vidalarını gevşetmişti ki» artık neyin akıllıca, neyin aptalca olduğunu fark etmez olmuştu. Pavel onu yatıştırmaya çalışıyor, böyle yapılmaması gerektiğini, az sonra T... ilçesi sınırındaki ilk büyük «Babı Klüçi» (1) köyüne varacaklarını; ki orada sorguya çekilebileceklerini söylüyordu... Ama Nejdanov yatışmıyordu... Aynı zamanda da yüzü üzgün, hattâ ümitsizliğe kapılmış gibi gözükiyordu. Araba beygiri çok canlı, yuvarlakça kırpık yeleli ve çentik boyunlu idi; metin ayaklarını atmakta büyük bir hamaratlık gösteriyor ve sanki acele bir işe gidiyormuş ve önemli kişileri götürüyormuş gibi hep gemi azıya almak istiyordu. «Babı Klüçi» ye yaklaştıklarında, Nejdanov, yol boyunca açık bir buğday ambarının önünde sekiz kişilik bir mujik topluluğu gördü; hemen talikadan yere atladı ve mujiklere doğru koştu, anî çığlıklar atarak ve vargücüyle kollarını sallayarak telâşlı telâşlı beş dakika konuştu. Diğer güç anlaşılır kelimeler arasında kesik kesik «özgürlük uğruna! ileri! var gücümüzle savunalım!» sözleri çın çın ötüyordu. Boş ambarı yeni baştan nasıl dolduracaklarını (ki ambar mirî, dolayısıyla boştu) şöyle bir konuşmak üzere ambarın önünde toplanmış bulunan mujikler, gözlerini Nejdanov'a dikerek, sanki büyük bir dik-

(1) Kadın pınarı.

katle onun demecini dinliyorlarmış gibiydiler, ama bundan pek faydalandıkları söylenemezdi, zira, Nejdanov'un son bir kez daha «özgürlük!» diye bağırarak yanlarından ayrıldığı zaman, içlerinden bir tanesi - en uzak görüşlü olanı - başını düşünceli düşünceli sallayarak: «Ne kadar da sert!» diye konuşmuştu; bir başkası da: «belli, amir filân olacak!» diye işaret edince, uzak görüşlü olanı: «malûm ya - boşuna boğazını yırtmadı. Bizim paracıkları derhal öderler kendisine!» diye karşılık verdi. Talikaya atlayarak Pavel'in yanına oturan Nejdanov'un kendisi ise içinden şöyle düşünüyordu: «Allahım! ne saçmalık! ama işte içimizden hiç kimsenin halkın nasıl ayaklanması gerektiğini bildiği yok - belki de böyle oluyordur? Fakat burada bunu araştırmanın sırası değil! Bırak! İçin mi burkuluyor? Aldırma!»

Bir sokağa girdiler. Bu sokağın ta ortasında, bir meyhaneye önünde epeyce kalabalık bir halk toplanmıştı. Pavel Nejdanov'u bırakmamayı düşünüyordu; ama Nejdanov çoktan tepe taklak talikadan yere atlamış... ve «kardeşlerim!» diye çığlık atarak halkın arasına dalmıştı bile. Kalabalık hafiften aralandı ve Nejdanov hiç kimseye bakmadan, öfkeli ve ağlamaklı bir sesle konuşmaya koyuldu. Ama buradaki konuşma sonucu ambar önündekine benzemedi. İri kıyım, tüysüz fakat sert yüzlü bir delikanlı, yağlı gocuğu, uzun konçlu çizmeleri ve koyun derisinden kalpağıyla Nejdanov'a yaklaştı, hızla omuzlarına vurarak, gür bir sesle: «yetişir! delikanlı! diye bağırdı. - Hele dur! Yoksa sen kuru kaşığın ağzı acıttığını bilmez misin? Gel buraya! Burada daha iyi konuşulur.» İri kıyım delikanlı Nejdanov'u meyhaneye soktu; kalabalık ta peşlerinden yürüdü. İri kıyım delikanlı: «Miheyiç! diye seslendi. - Haydi bakalım - on kapiklik! Benim sevdiğim kadehi! arkadaşına ismarlıyorum! onun kim olduğunu, soyunun sopunun ne olduğunu şeytan bilir, fakat zadeğânı fena kalaylıyor. - Ve ağır, dolu, sanki terlemiş gibi dışı ıslak kadehi Nejdanov'a uzatarak: - İç! dedi, iç, eğer

gerçekten bizi kardeş düşünüyorsan!» Başka sesler de: «İç!» diye bağıştılar. Nejdanov kadehi yakaladı (sise yakalanmış gibiydi) ve: «şerefinize çocuklar!» diye haykırarak bir solukta içti. Uf! O bu işi, topçu ateşine veya süngü hücumuna atılırken gösterilebilecek çaresiz bir yiğitlik havası içinde yapmıştı... Ama ne oluyordu. Birşey sırtından onu ayakucuna kadar sarsmış, boğazını, göğsünü, karnını yakmış ve gözlerinden yaş getirmişti... Bütün vücudu bir tik-sinti içinde kıvrandı ve Nejdanov bunu güçlkle atlatabildi.. Sırf bir parçacık sakinleşebilmiş olmak için var gücüyle bağırıp çağırıyordu. Meyhancenin loş odası birdenbire çok sıcak, yapışkan ve boğucu bir havayla doldu; çünkü büyük bir kalabalık içeriye yığılmış bulunuyordu! Nejdanov konuşmaya başladı, uzun uzun da konuştu, korkunç ve öfkeli çılgınlıklar attı, bir çeşit odunlaşmış geniş avuçlarla el çırpı, bir takım kaygan sakalları öptü... gocuklu iri kıyım delikanlı da Nejdanov'la öpüştü ve az daha onun kaburga kemiklerini kırıyordu. Bu delikanlı adetâ canavar kesilmişti. «Boğazını keserim! diye bas bas bağırıyordu, bu kardeşinize hakaret edecek herkesin boğazını keserim! Olmazsa - kafasını kırarım... cıyak cıyak bağirtırım! Bakın: ben kasaplık yapmış birisiyim; bu işleri çok iyi bilirim!» bunları söylerken bir yandan da iri, çilli yumruklarını gösteriyordu... derken, - aman Allah! birisi tekrar: «İç!» diye bağırılmaz mı? - Ve Nejdanov tekrar bu iğrenç zehiri içti. Ama bu ikinci seferki pek korkunç olmuştu! Sanki küt çengellerle iç organlarını çekistiriyorlardı. Başı döndü - yeşil benekler geçti gözlerinin önünden. Uğultu arttı, çınlama!.. oy, felâket... Üçüncü kadeh... acaba onu da içse miydi? Kızarmış burunlar, kirli saçlar, kırışıkların bir ağ gibi kapladığı yanık boynular ve enseler ona doğru uzandılar. Katı eller kendisini yakalıyor ve sert sesler: «Ha gayret! Konuş! Evvelki gün böyle bir yabancı ilginç şeyler anlattı. Şöyle böyle birşeyler anlatsana!..» diye bağırışıyorlardı. Nejdanov ayakları-

nın altından toprağın kaydığını hissetti. Kendi sesi kendine yabancı geliyordu, sanki dışarıda bir yerden geliyormuş gibi... ölüm mü idi bu, neydi?

Ve birdenbire... yüzünü temiz bir hava etkiledi Nejdanoğlu'nun. Artık ne kalabalık vardı ortada, ne kızarmış suratlar, ne de şarap, koyun kürkü, katran ve meşin karışımı pis koku... Ve Nejdanoğlu yine talikada, Pavel ile yanyanaydı, ilkin dikleştirdi ve: «Nereye? dur! Ben onlara henüz hiç bir şey söyleyebilmiş değilim - açıklamam lâzım...» diye bağırdı. Ve ekledi: «fakat sen kendin, şeytan, kurnaz adam, sen kendin nasıl buldun?» Pavel: «İyi olurdu, dedi, efendiler olmasa ve bütün topraklar bizim olsa, - bundan daha iyi ne olur? Fakat henüz böyle bir emir çıkmış değil»; bir yandan da atı geri çevirdi - ve birdenbire dizginleri atın sırtına çarparak, olanca hızıyla bu gürültü patırdıdan uzaklaştı... Fabrikaya yollandı...

Nejdanoğlu uyukluyor ve sallanıyordu; rüzgâr yüzüne bir hoş çarpıyor ve onu fena düşüncelere saplanmaktan koruyordu... Yalnız bir şeye canı sıkılıyordu, nasıl olup da ona herşeyi anlatmak fırsatı vermemişlerdi... derken, yine rüzgâr esiyor ve yine onun kızgın yüzünü okşuyordu.

Daha sonra Marianna'nın bir anlık gözükmesi, bir anlık, acı utanç duygusu - ve uyku, derin, ölüm uykusu gibi derin bir uyku...

Sonradan Pavel, bütün bu olanları Solomin'e anlattı. Keza, Nejdanoğlu'nun içmesine kendisinin engel olmadığını da söyledi... Nasıl olsa onu meyhaneden çıkaramayacaktı çünkü. Oradakiler bırakmazlardı.

— Neyse, epeyce kuvvetten düştüğünü görünce, revanslar yaparak: «Baylar, saygıdeğer baylar, ne olur, delikanlılığı bırakın; görüyorsunuz, ne kadar gencecik...» diye

yalvardım. Neyse bıraktılar; yalnız onur şöleninin yarım-
lık'ını (1) ver! dediler. Ben de verdim.

Solomin:

— İyi etmişsin! diyerek onu takdir etti.

Nejdanov uyuyor; Marianna da pencere önünde otu-
rak küçük bahçeyi seyrediyordu. Tuhaf şey! Nejdanav'un
Pavel ile birlikte gelmesinden önce kendisini heyecanlandı-
ran kara, hattâ düşünceler ve duygular, şimdi birdenbire
sıyrılıp gitmişlerdi. Nejdanov'un kendisi ise, kesin olarak
ne tiksindirici, ne de iğrençti: onu arzuluyordu. Onun bir
düşük ve ayyaş olmadığını çok iyi biliyordu - bunun için
de ayrıldığı zaman ona, bütün bütün utanıp üzülmesin diye,
dostça birşeyler söylemeyi tasarlıyordu. «Öyle yapmak lâ-
zım. Başına bu felâketin nasıl geldiğini o kendisi anlatma-
lı.»

Marianna heyecanlanmaz olmuştu. Ama üzgündü...
Son derece üzgün. Yönelmek istediği dünyanın gerçek ko-
kusunu duyar gibi oldu... Ve bu kabalık ve karanlıktan ür-
perdi. Kendini nasıl bir tanrıya kurban etmeğe hazırlanıyor-
du ki.

Ama - Hayır! olamazdı. Bu - böyleydi işte; bu anî bir-
şeydi, şimdi geçerci. Bir anlık izlenimin onu bu derece et-
kileyişi, bunun hiç beklenmedik oluşundandı. Marianna
kalktı, Nejdanov'un yattığı divana yaklaştı, onun sararmış,
hattâ uykuda bile çatık duran alnını mendille sildi, saçla-
rını arkaya attı...

Ona tekrar acımaya başladı; bir anne hasta yavrusuna
böyle acırdı. Ama ona bakmaktan ürperir gibi oldu - ve
aradaki kapıyı açık bırakarak, yavaşça kendi odasına geç-
ti.

(1) Yarım rublelik, elli kapiklik para.

Marianna eline hiç bir iş almadı; oturdu ve yine düşünmeye başladı. Vaktin nasıl geçmekte olduğunu, dakikaların birbiri peşinden nasıl kaybolduğunu hissediyor, ve neredeyse bu hissetmekten memnun bile oluyordu, kalbi çarpıyor - ve Marianna yeni baştan birşeyler beklemeye koyuluyordu.

Bu Solomin de nerede kalmıştı?

Kapı hafifçe gıcırdadı - ve Tatyana içeri girdi. Marianna canı sıkkın denilebilecek bir davranışla:

— Ne istiyorsunuz? diye sordu.

Tatyana boğuk bir sesle:

— Marianna Vikentyevna, bakınız ne söyleyeceğim, diye konuşmağa başladı. - Üzülmeyiniz; olağan şeydir; hem, Allaha şükür...

Marianna onun sözünü kesti:

— Ben hiç de üzülüyorum Tatyana Osipovna. Aleksey Dimitriç'in rahatsızlığı büyük birşey değil!..

— Öyle ise çok güzel! Yoksa, kendi kendime: Marianna Vikentyevna gelmedi, nesi var ki? diye düşünüp durmuştum. Yine de gelmezdim ya, zira bu işte: kurcalama, karıştırma! kuralının başta geldiğini bilirim. Ne var ki, burada fabrikaya birisi geldi, kimbilir kimdir? şöyle ufarak birisi, total: Aleksey Dimitriç'i bul, getir! diyor. Ve şaşılacak şey: Aleksey Dimitriç'i o kadın da aramıştı... şimdi de bu total arıyor. Ve eğer, diyor, Aleksey Dimitriç yoksa, Vasiliy Fedotiç'i ver! yoksa gitmem, diyor, çünkü mesele gayet önemlidir. Onu kovsak, öteki kadın gibi. Vasiliy Fedotiç de hiç ortalarda görünmüyor... Kayıp; total ise: «gitmem, diyor, akşama kadar da olsa bekleyeceğim...» ve avluda dolaşıyor. Bakın, şuraya koridorcuğa gelin; onu küçük pencercikten görebilirsiniz... Bakalım ne biçim bir kavalye olduğunu tanır mısınız?

Marianna Tatyana'nın peşinden yürüdü - Nejdanov'un yanıbaşından geçmesi gerekiyordu, yine onun son derece

çatık alnı gözüne ilişti ve yine bu alnı mendille sildi. Küçük pencereciğin tozlu camından Tatyana'nın bahsettiği ziyaretçiyi gördü. Onu tanımıyordu. Tam o anda evin köşecisinde Solomin gözüktü.

Ufarak topal adam telâşla Solomin'e doğru yürüdü ve ona elini uzattı. Solomin kendisine uzatılan bu eli tuttu. Belli ki, bu adamı tanıyordu. İkisi birden gözden kayboldular..

Ama işte merdivenden ayak sesleri gelmeye başladı... Buraya geliyorlardı...

Marianna çevik bir hareketle kendi odasına geçti - ve soluk soluğa odanın ortasında durdu. Bir korkuya kapılmıştı... Ne oluyordu? Kendisi de bilmiyordu.

Kapıda Solomin'in başı gözüktü.

— Marianna Vikentyevna, izin verirseniz yanınıza gelelim. Ben sizi mutlaka görmek isteyen bir adam getirdim.

Marianna cevap yerine sadece bir baş işareti yapabildi - ve Solomin'in peşinden Paklin içeri girdi.

XXXIII

Paklin, Marianna'nın önünde yerlere kadar eğilerek ve çok telâşlı, çok korkmuş gözükken yüzünü ondan saklamaya çalışıyormuş gibi bir hareketle:

— Ben, dedi, kocanızın arkadaşayım; keza, Vasiliy Fedotiç'in de. Aleksey Dimitriç uyuyor; kulağıma gelen sesinden anladığıma göre, o rahatsızdır; ben ise, kısmen Vasiliy Fedotiç'e de bildirdiğim üzere, kötü haberlerle geldim, bunlarla ilgili olarak birtakım kesin kararlar almak gerekiyor.

Paklin'in sesi, susuzluktan ağzı kuruyan ve güçlük çeken bir adamın sesi gibi boyuna kesiliyordu. Getirdiği haberler gerçekten çok kötüydü. Markelov'u köylüler yakalamış ve şehire göndermişlerdi. Goluşkin, o budalamsı kâhya tarafından ele verilmiş ve tutuklanmıştı. Öte yandan Goluş-

kin de her şeyi ve herkesi ele veriyordu; bir yandan da ortodoksluğa geçmek istiyordu, ki Mitropolit Filâret'in portresini liseye hediye etmiş, hattâ «malûl gazilere» dağıtılmak üzere çoktan beş bin ruble bile göndermiş bulunuyordu. Bu arada Nejdanov'u da ele verdiğine hiç şüphe yoktu; polis her an fabrikayı basabilirdi. Vasiliy Fedotiç'i de tehlike bekliyordu.

Paklin :

— Bana gelince, - diye devam etti, - nasıl halâ serbestçe dolaşabildiğime kendim de şaşıyorum; gerçi aslında hiç bir zaman politika ile uğraşmış ve hiç bir plâna katılmış değilimdir! Ben polisin unutkanlığından veya gafletinden yararlanarak sizi uyarmak ve her türlü can sıkıcı olayın uzaklaştırılması için... ne gibi tedbirler alınabileceğini anlamak istedim.

Marianna Paklin'in konuşmasını sonuna kadar dinledi. Hiç korkmamıştı - hattâ sakindi... Amma belliydi ki; birşeyler yapmak gerekiyordu! İlk hareketi de, bakışlarını Solomin'e çevirmek oldu.

Solomin de sakın gözücüyordu; yalnız dudaklarının kenarındaki kaslar hafif hafif kıpırdanıyor ve şu andaki gülümseyişi, onun her zamanki gülümseyişine benzemiyordu.

Solomin Marianna'nın bakışındaki anlamı kavramıştı: Marianna kendisinin nasıl hareket edeceği hakkında onun birşey söylemesini bekliyordu.

Solomin:

— Mesele gerçekten nazik, diye konuşmağa başladı. - Ben Nejdanov'un bir süre saklanması fena olmayacağı kanısındayım. Antıparantez, siz Bay Paklin, Nejdanov'un burada olduğunu nasıl öğrendiniz?

Paklin kolunu savurdu.

— Birisi söyledi. Onu çevrede dolaşıp propaganda yaparken görmüş. Ve kötü niyetli olmamakla beraber, izlemiş onu. Bu işi yapan davaya sempati besleyenlerdendir. - Ma-

rianna'ya dönerek ekledi: - Affedersiniz, ama, doğrusu, arkadaşlarımız Nejdanoğlu da çok... çok ihtiyatsızdı.

Solomin :

— Şimdi onu kınamak bir işe yaramaz, dedi. - Yazık ki kendisine tavsiyede bulunmak imkânı yok; ama rahatsızlığı yarına kadar geçer, polis ise sandığınız kadar aceleci değildir. Sizin de, Marianna Vikentyevna, Nejdanoğlu'la birlikte uzaklaşmanız gerekiyor.

Marianna boğuk, fakat sert bir sesle :

— Muhakkak! dedi.

— Evet! Düşünüp taşınmamız gerekiyor; nereye ve nasıl gidileceğini araştırmamız gerekiyor.

Paklin hemen atıldı:

— Müsaade ederseniz, size bir düşüncemi açayım. Bu düşünce, ben buraya gelirken kafama takıldı. Hemen haber vereyim ki, ben şehirden gelirken arabacıyı buraya bir verstlik mesafede bırakmıştım.

Solomin:

— Düşüncenizin mahiyeti nedir? diye sordu.

— İşte şöyle bir şey. Bana hemen atları verin... ve ben bunları doğruca Sipyaginlere süreyim.

Marianna:

— Sipyaginlere mi? dedi. - Niçin?

— Görürsünüz.

— Siz onları tanıyor musunuz ki?

— En ufak bir tanışıklığım yok! ama dinleyiniz. Fikrimi bir güzelce inceleyiniz. Bu fikir bana dahiyaneye gözüktüyor. Markelov - Sipyagin'in kayını, yani karısının kardeşidir. Öyle değil mi? Acaba bu bey, onu kurtarmak için hiç mi birşey yapmayacaktır? Ve bundan başka Nejdanoğlu'nun kendisi için de! Diyelim ki, Bay Sipyagin ona kıvgındır... Ama yine de Nejdanoğlu sizinle evlenmek suretiyle onun akrabası olmuştur. Ve eşinizin başında dolaşan tehlike...

Marianna :

— Ben evlenmiş değilim, dedi.

Paklin ürperdi :

— Nasıl?! Bunca zamandır vakit bulamadınız demek! Fakat zararı yok - diye ekledi - yalan söylemek serbest. Aynı şey: Siz şimdi nikâhlanacaksınız. Bir başka türlü düşünemez! Şuna dikkat buyurun ki, Sipyagin şu ana kadar sizi koğuşturmağa teşebbüs etmemiştir. Demek ki, bir... yüce gönüllü tarafı var. Bu tabirin hoşunuza gitmediğini görüyorum, haydi: bir... kibirli tarafı var diyelim. Bu olayda ne diye yararlanmayalım onun bu yönünden? Bir düşününüz!

Marianna başını kaldırdı ve elini saçlarında gezdirdi.

— Siz Markelov için dilediğiniz şekilde yararlanabilirsiniz, Bay Paklin... ya da kendiniz için. Ama Aleksey'le biz Sipyagin'in ne aracılığını ne de kayırışını istemeyiz. Biz onun evini, kapısını çalıp dilekte bulunmak için terketmedik. Bizim, Bay Sipyagin'in, ya da karısının ne yüce gönüllülüğü, ne de kibirliliği ile hiç bir alış verişimiz yoktur!

Paklin:

— Bunlar tamamiyle takdire değer duygular! dedi. (içinden de: «gördün mü! beni nasıl da adamakılı ıslattı!» diye düşündü), öte yandan, şayet düşünecek olursa... bununla beraber, ben özür dilemeğe hazırım. Markelov için teşebbüste bulunacağım, sadece iyi yürekli Markelov'umuz için! Onun kendisine kan hısımlı değil, karısı tarafından ak-raba olduğumu belirteceğim - oysa siz...

— Rica ederim, Bay Paklin!

— Başüstüne... başüstüne! Ancak, üzüntümü ifade etmekten kendimi alamayacağım, çünkü Sipyagin çok güçlü bir adam.

Solemin :

— Kendiniz için bir korkunuz yok mu? diye sordu.

Paklin göğsünü kabarttı. Gururla:

— Bu gibi anlarda kendini düşünmek olmaz! diye karşılık verdi. Oysa, Paklin sırf kendini düşünüyordu. O (fakircik, zavalılık!) hani ne derler, tavşan gibi kaçacak yer arıyordu. Gösterilen hizmete karşılık Sipyağın, şayet gerekirse onun yararına birşeyler söyleyebilirdi. Zira, - bir eşelemesinlerdi! - Bu işte kendisinin de parmağı vardı, - konuşulanları duyup dinlemiş... hattâ kendisi de gevezelik etmişti!

Sonunda Solomin:

— Başarı şansının az olduğuna inanmakla beraber, fikrinizi fena bulmadım, dedi. Herhalde bir deneme yapılabilir. Kaybetmekse - siz hiç bir şey kaybedecek değilsiniz.

— Elbette, hiç birşey. En kötü ihtimali düşünelim: Diyelim ki, beni kabaca kovdular... ne felâket!

— Bunda felâketlik hiç birşey yok... (Paklin içinden «Mersi» dedi, Solomin ise konuşmağa devam etti.) Saat kaç ki? Beş. Vakit kaybetmeğe gelmez. Atlarınız şimdi hazır olacak. Pavel!

Ama Pavel'in yerine kapıda Nejdanov gözüktü. Sendeliyor, bir eliyle kapının üst kirişine tutunarak ve dudaklarını dermansızca aralayarak bulanık gözlerle bakıyordu. Hiç birşeyin farkında değildi.

Nejdanov'a ilk yaklaşan Paklin oldu.

— Aleşa! beni tanıdın mı?

Nejdanov ona ağır ağır göz kırparak baktı. En sonunda :

— Paklin! dedi.

— Evet, evet; ben'im. Sen rahatsızsın?

— Evet... rahatsızım. Fakat... sen ne diye buradasın?

— Ne diye... - o anda Marianna hafifçe dirseğiyle Paklin'i dürttü. Paklin bakındı ve Marianna'nın kendisine işaretler yapmakta olduğunu gördü. - Ha, evet! evet... sahi! diye mırıldandıktan sonra, yüksek sesle ekledi: Biliyor musun, Aleşa, ben buraya önemli bir iş için geldim - hemen de

uzaklara yollanacağımı. Solomin sana herşeyi anlatır - keza Marianna... Marianna Vikentyevna da. Benim tasarladığım şeyi her ikisi de uygun buldular. Bu iş hepimizi ilgilendiriyor, - Marianna'nın bir bakışı ve bir hareketi üzerine ağız değiştirdi - daha doğrusu hepimizi değil de... bu iş Markelov'u ilgilendiriyor; ortak dostumuz Markelov'u; sadece onu! Neyse, şimdilik Allahaismarladık. Her geçen dakikanın önemi vardır, Allahaismarladık, dostum... Yine görüşürüz. Vasiliy Fedotiç atlarla ilgili gereken emri vermek üzere, benimle gelmek lütfunda bulnur musunuz?

— Buyurunuz. Marianna, size, metin olunuz! demek isterdim. Ama buna ihtiyaç yok. Siz gerçekten metinsiniz!

Paklin :

— O-o evet, o-o evet! diye atıldı. - Siz Katon çağının Romalı kadınsınız! Örnek Katon'un! Neyse, gidelim Vasiliy Fedotiç, gidelim!

Solomin tembelimsi bir gülümseyişle:

— Yetişirsiniz, dedi.

Nejdanov, her ikisinin de geçmesini sağlamak üzere, biraz yana çekildi... Ama gözlerinde halâ aynı anlamsızlık vardı. Sonra iki adım attı - ve yüzü Marianna'ya dönük olarak, yavaşça sandalyaya oturdu.

— Aleksey. dedi, Marianna, herşey meydana çıkmış; Markelov'un ayaklandırmak istediği köylüler, kendisini yakalamışlar; Markelov şimdi tutuklu olarak şehirde bulunuyormuş, senin kendisiyle öğle yemeğini yediğin o tüccar da aynı; ihtimal, pek yakında polis bizi de arayacak. Paklin ise Sipyaginlere gitti.

Nejdanov güçlükle duyulan bir sesle:

— Niçin? diye fısıldadı. Ama gözleri parlamış ve yüzü normal ifadesini bulmuştu. Sarhoşluğu bir anda kaybolmuştu.

— Onun arka çıkıp çıkmayacağını bir yoklamak için... Nejdanov doğruldu.

— Bizim için mi?

— Hayır; Markelov için. Paklin bizim için de bir yoklama yapmak istiyordu... Ben müsaade etmedim. İyi mi yaptım Aleksey?

— İyi mi? dedi Nejdanoğlu ve sandalyadan kalkmaksızın elini Marianna'ya uzattı. - İyi mi? diye tekrarladı, Marianna'yı kendine doğru çekerek yüzünü onun vücuduna sıkı sıkı bastırdı, ve birdenbire gözlerinden yaşlar boşandı.

Marianna :

— Ne oluyorsun? Ne oluyorsun? diye seslendi. Ve geçen defa yaptığı gibi, hani Nejdanoğlu'nun anı olarak kendisini saran tutkudan donup kaldığı ve nefesi kesilerek onun ayaklarına kapandığı zamanki yaptığı gibi, Marianna bu sefer de, her iki elini Nejdanoğlu'nun titreyen başına koydu. Ama **onun** bu seferki duyduğu şey - geçen defaki duyduğunun aynı değildi. Geçen defa Marianna ona ram oluyor, teslim oluyor, ve ondan sadece birşeyler söylemesini bekliyordu. Şimdi ise ona acıyor, ve sadece onu nasıl sakinleştirilebileceğini düşünüyordu.

Marianna :

— Ne oluyorsun? diye tekrarladı. - Niye ağlıyorsun? Eve bir parça... tuhaf durumda geldin diye mi acaba? olmaz! Yoksa Markelov'a mı acıyorsun - ve benim için, ya da kendin için mi endişe ediyorsun? Yoksa ümitlerimize mi acıyorsun? Herşeyin yağ gibi gitmeyeceğini sen kendin söylüyordun!

Nejdanoğlu birdenbire başını kaldırdı. Ağlamasını keser gibi yaparak:

— Hayır Marianna, dedi, ne senin için, ne de kendim için endişe etmiyorum... Ama gerçekten... acıyorum...

— Kime?

— Sana Marianna! Kaderini, buna lâyık olmayan bir kimse ile birleştirdiğin için sana acıyorum.

— Neden böyle?

— Belki de bu adamın böyle bir anda ağlayabildiği için olacak!

— Bu ağlayan sen değilsin; senin sinirlerin ağlıyor.

— Ha sinirlerim, ha ben - hep bir! Fakat dinle Marianna, gözlerime bak: acaba şimdi sen bana pişman olmadığını söyleyebilir misin...

— Neye?

— Benimle kaçtığına!

— Hayır pişman değilim!

— Bundan sonra da benimle beraber gelecek misin?

Her yere?

— Evet!

— Evet? Marianna... Evet?

— Evet. Ben sana elimi verdim, ve sen o sevdiğim kimse olduğun sürece, ben elimi geri almam.

Nejdanov sandalyada oturmağa devam ediyor; Marianna önünde duruyordu; Nejdanov'un kolları Marianna'nın beline dolalı, Marianna'nın elleri ise Nejdanov'un omuzlarına dayalı bulunuyordu. Nejdanov içinden «fakat; hayır, - diye düşündü - öyle ki, bundan önce, onu şimdiki gibi sardığım zamanlar, vücudu, hiç değilse hareketsiz kalıyordu; oysa şimdi hissediyorum ki: bu vücut yavaşça, ve belki de kendi iradesi dışında, benden kaçmaya çalışıyor!»

Nejdanov kollarını gevşetti... Ve sahiden: Marianna belli belirsiz geri çekildi.

Nejdanov yüksek sesle:

— İşte böyle! dedi. Eğer biz kaçmak zorunda isek... Polis bizi bulmadan... önce nikâhlanmamızın fena olmayacağına sanıyorum. Başka yerde, belki de, böyle Zosim gibi uysal papaz bulunmaz!

Marianna :

— Ben hazırım, dedi.

Nejdanov ona dikkatle baktı. Kötü bir yarı gülümseyişle:

— Romalı kadın! dedi. Vazife duygusu!

Marianna omuz silkti.

— Solomin'e söylemek lâzım.

Nejdanov:

— Evet... Solomin'e... diye uzatarak konuştu. - Fakat, tehlike galiba onu da tehdit etmekte. Polis onu da yakalar. Onun benden fazla işe karıştığını ve bildiği birşeyler olduğunu sanıyorum.

— Bunu bilmiyorum, dedi, Marianna. - O hiç bir zaman kendinden bahsetmez.

Nejdanov içinden «o, benim gibi değildir! - diye düşündü - işte söylemek istediği bu.» Uzun süre sustuktan sonra: - Solomin... Solomin! diye ekledi. - Bak Marianna, hayatını birleştirdiğin adam şöyle Solomin gibi birisi... ya da Solomin'in kendisi olsaydı, sana acımazdım.

Marianna da ona dikkatle baktı. Sonunda :

— Bunu söylemeye hakkın yok, dedi.

— Hakkın yok! Bu sözlerini hangi anlamda almam gerekiyor? Beni sevdiğin anlamında mı, yoksa genel olarak bu konuya dokunmamam gerektiği anlamında mı?

Marianna :

— Hakkın yok! diye tekrarladı.

Nejdanov başın eğdi. Biraz değişmiş bir sesle:

— Marianna! dedi.

— Ne var?

— Eğer ben şimdi... eğer sana bunu mesele yapsaydım, biliyorsun!.. ama yok, ben sana hiç birşey sormuyorum... Allahımsarladık.

Nejdanov kalktı ve odadan çıktı; Marianna onu durdurmadı. Nejdanov bir kanapeye oturdu, yüzünü elleriyle kapadı. Kendi düşüncelerinden korkuyor ve düşünmemeye çalışıyordu. Hissettiği bir tek şey vardı: Yeraltında karanlık

bir el, onun hayatının tutunduğu köke yapışmış - bir türlü onu bırakmıyordu. Bitişik odada kalan güzel ve sevimli yaratığın kendisine gelmeyeceğini biliyordu; kendisinin ona gitmeye ise cesareti yoktu. Hem ne diye sanki? Ne söyleyecekti ki?

Birtakım telâşlı, sert adımlar Nejdanoğlu'nun gözlerini açmaya zorladılar. Onun odasından geçen Solomin; Mariana'nın kapısını çaldı ve içeri girdi.

Nejdanoğlu acı bir fısıltıyla :

— Şeref verdiniz, buyurun oturunuz! diye söylendi.

XXXIV

Gece saat on sularıydı. Arjanovo köyünün misafir salonunda Sipyagin, karısı ve Kallomeytsev kâğıt oynuyorlardı, içeri giren uşak, Paklin adında bir yabancı geldiğini ve pek gerekli, pek önemli bir iş hakkında Boris Andreyiç ile görüşmek istediğini bildirdi.

Valentina Mihaylovna :

— Böyle geç bir vakitte! diyerek hayretini belirtti.

Boris Andreyiç :

— Nasıl? diye sordu ve güzel burnunu büktü. - Ne demiştin sen bu bayın soyadını?

— Paklin, buyurdular.

Kallomeytsev :

— Paklin! diye söylendi. - Açıkça köylü adı... Paklin.. Solomin... De vrais noms ruraux, hein? (1)

Boris Andreyiç aynı bükük burunla uşağa dönerek:

— Ve diyorsun ki, işi önemli ve gerekliymiş, öyle mi? diye sordu.

— Öyle diyorlar.

— Him-m... Herhangi bir dilenci, ya da dalaveracı

(1) Katkısız köylü adları, ha?

olacak. (Kallomeytsev: «ya da ikisi bir arada» diye sokuşturdu.) Çok mümkündür. Onu yazıhaneye buyur et. - Boris Andreyiç ayağa kalktı. - Pardon, ma bonne, (1) Kendi aranızda oynayınız. Ya da beni bekleyiniz... Ben çabuk döne-rim.

Kallomeytsev:

— Nous causerons... allej! (2) dedi.

Sipyagin yazıhanesine gelip te, şömine ile kapı arasın-daki duvar kenarında büzülen Paklin'in cılız, sıska figürünü görünce, onu, Petersburg devlet adamlarına özgü gerçek bakan duygusu, yani tepeden bakan bir acıma ve tiksinen bir hoşgörü duygusu sardı. İçinden de «Allahım! ne talihsiz bir cücecik - diye düşündü - galiba, topal da.»

Başını arkaya devirip hoş bir şekilde sallayarak. en yal-pak bariton sesleri seçerek ve misafirden önce oturarak, yük-sek bir sesle:

— Oturun! dedi. Yoldan yorgun düşmüş görünüyor-sunuz; oturun da açıklayın: Hani önemli mesele sizi, bu geç saatte bana gelmeye zorlamış bulunuyor?

Dikkatle kanapeye oturmaya çalışsan Paklin:

— Ben, haşmetli efendim, huzurunuza çıkmak cüreti-ni... diye konuşmağa başladı.

Sipyagin onun sözünü kesti:

— Durun! durun! Ben sizi ilk kez görüyor değilim. Ben, kendisiyle karşılaştığım bir kişiyi hiç bir zaman unut-mam; herşeyi hatırlarım. A-a-a-... gerçekten... ben sizi ne-rede görmüştüm?

— Siz, haşmetli efendim, yanılmıyorsunuz. Ben sizin-le Petersburg'da, bir kişinin yanında... o günden bu yana

(1) Affedersiniz, güzelim, sevgilim.

(2) Biz sohbet ederiz... gidiniz!

da... maalesef... öfkelenmenize yol açan bir kişinin yanında karşılaşmak şerefine ulaşmıştım.

Sipyagin hızla koltuktan kalktı.

— Bay Nejdanov'un yanında! şimdi hatırladım. Onun yanından mı geliyorsunuz yoksa?

— Hiç te değil, haşmetli efendim; tam tersine... Ben... Sipyagin tekrar oturdu.

— Böyle yapmakla da iyi ettiniz. Çünkü, aksi halde, ben hemen buradan uzaklaşmanızı rica ederdim. Benimle Bay Nejdanov'un arasında hiç bir kimsenin aracılık etmesini istemem. Bay Nejdanov bana öyle bir hakarete bulundu ki, bunun unutulmasına imkân yok... Ben intikamdan daha yüceyim; ama ne o oğlan hakkında birşey bilmek isterim, ne de o kalbinden ziyade aklı bozuk kız hakkında, (Sipyagin bu cümleyi Marianna'nın kaçtığından beri belki otuzuncu kez tekrarlıyordu) o kız ki, kendisini barındıran evin çatısını, soysuz bir serserinin sevgilisi olmak üzere terketmek kararını vermiştir! Kendilerini unutmuş olduğuma şükretmeleri gerekir!

Bu son sözü söylerken Sipyagin, elinin bileğini ileriye ve aşağıdan yukarıya doğru itti.

— Ben onları unutmuş bulunuyorum, bağışlayıcı efendim!

— Haşmetli efendim, size onların adına gelmediğimi arzettim; gerçi, onların artık birbirlerine meşru nikâh bağları ile bağlanmış olduklarını yüksek zatınıza bildirebilirim... (içinden de: «-a-a! zararı yok! yalan söylerim demiştim, işte söyledim de... ne olursa olsun.» diye düşündü).

Sipyagin koltuğun arkalığına dayalı ensesini sıkıntı içinde bir sağa bir sola götürdü.

— Bu beni hiç ilgilendirmez, bağışlayıcı efendim. Yeryüzünde budalaca aktedilen nikâhların sayısı bir tane daha artmıştır - hepsi o kadar. Fakat, sizin şu pek gerekli buldu-

ğunuz ve ziyaretinizden duyduğum memnunlukla, yapılmasını bir görev sayacağım işin mahiyeti nedir ki?

Paklin yine içinden «Ah! gidi daire müdürü! Senin şu İngiliz suratın bir bozulacak ya!» diye düşündü ve yüksek sesle :

— Eşinizin kardeşi, dedi, Markelov, ayaklandırmayı düşündüğü mujikler tarafından yakalanmış, şimdi vilâyette tutuklu bulunmaktadır.

Sipyagin ikinci kez yerinden sıçradı. Artık bariton bakan sesiyle değil de, şöyle, genizden konuşan herhangi basit bir kişi gibi:

— Ne... ne dediniz? diye kekeleydi!

— Dedim ki, kayın biraderiniz tutuklanmış ve zincire vurulmuş bulunuyor. Bunu öğrenir öğrenmez, hemen at araba tedarik ettim ve durumu size haber vermeye geldim. Bu suretle, gerek size, gerekse kurtarabileceğiniz bir talihsiz size birazcık olsun hizmette bulunabileceğimi sandım!

Sipyagin aynı zayıf sesle:

— Çok teşekkür ederim, dedi ve mantar biçimli küçük zile avcunun var gücüyle vurarak odayı çelik tonunda madenî bir sesle doldurdu. Daha sert bir sesle de: - Çok teşekkür ederim, diye tekrarladı. - Ama şunu biliniz ki: ilâhî olsun, insanî olsun tüm kanunları çiğnemeye kalkışan bir kişi, isterse bana yüz defa akraba olsun, benim gözümde bir talihsiz değildir: O bir suçludur!

Uşak koşarak içeri girdi:

— Ne emrediyorsunuz?

— Kupa arabasını! derhal dörtlü kupa arabasını! Ben şehire gidiyorum. Filip ve Stepan benimle! - uşak fırladı gitti - evet efendim, benim kayınım bir suçludur; ve ben şehire onu kurtarmak için gitmiyorum! Yo-o hayır!

— Fakat haşmetlim...

— Benim prensiplerim böyledir, bağışlayıcı efendim; ve sizden rica ediyorum, itirazlarınızla bana güçlük çıkarmayınız!

Sipyagin yazıhanede bir ileri bir geri dolaşmağa başladı, Paklin ise gözlerini faltaşu gibi açmıştı. İçinden «tu-u sana iblis! diyordu. Bir de senin için liberaldir, demişlerdi. Sen bir homurdanan aslansın!»

Kapı açıldı ve çevik adımlarla önce Valentina Mihaylovna, arkasından da Kallomeytsev içeri girdiler.

— Ne oluyorsun Baris? Arabayı koşmaları için emir vermişsin? Şehre mi gidiyorsun? Ne olmuş?

Sipyagin karısına yaklaştı ve dirsek ile bilek arasından onun sağ kolunu tuttu.

— Il font vous armer de courage, ma chère. (1) Kardeşinizi tutuklamışlar.

— Kardeşimi? Sereja'yı? Niçin?

— O mujikler arasında sosyalist teorilerin propagandasını yapıyormuş. (Kallomeytsev hafif bir çığlık attı.) Evet! Onlara ihtilâl telkin ediyor, propaganda yapıyormuş! Mujikler kendisini yakalayıp hükûmete teslim etmişler. Şimdi o şehirde... bulunuyor.

— Akılsız. Fakat bunu kim söyledi?..

— İşte Bay... Bay... Nasıldı?.. Bay Konopatin getirdi bu haberi.

Valentina Mihaylovna Paklin'e bir göz attı. Paklin üzgün bir ifadeyle reverans yaptı. (içinden de: «fakat ne yaman avrat!» diye düşündü. Ah şu kadın güzelliği yok muydu, böyle güç anlarda bile onu nasıl da etkiliyordu!)

— Ve sen, böyle geç vakit şehre mi gitmek istiyorsun?

(1) Metin olmanız gerekiyor, sevgilim.

— Valiyi henüz ayakta bulabilirim.

Kallomeytsev söze karıştı:

— Bu işin bu şekilde sonuçlanacağını ötedenberi söyledim. Başka türlü de olamazdı. Fakat, şu bizim Rus mu-jikleri de ne yaman 'adamlar! hâyret! Pardon, Madame, c'est votre frère! Mais la vérité avant tout (1).

Valentina Mihaylovna:

— Sahiden gitmek mi istiyorsun, Borya? diye sordu.

Kallomeytsev konuşmaya devam ediyordu:

— Ben eminim ik, şu, şu **öğretmen**, Bay Nejdanov'un da bu işte parmağı vardır. J'en mettrais ma main au feu (2) ki bunların hepsi aynı haydut çetesidir! Onu yakalamışlar mı? Bilmiyor musunuz?

Sipyagin tekrar elini bileğinden oynattı. Karısına dönerek:

— Bilmiyorum, bilmek de istemiyorum, diye ekledi. Il paraît qu'ils sont mariés (3).

— Kim söyledi ki? Aynı bay mı? - Valentina Mihaylovna bir daha Paklin'e baktı, fakat bu defasında göz de kırptı.

— Evet; o.

Kallomeytsev söze karıştı:

— Öyleyse, onların yerini biliyordur. Biliyor musunuz onların nerede olduklarını siz? Biliyor musunuz, neredeler? Ha? Ha? Biliyor musunuz? - Paklin sıyrılıp kaçmak isteyen bir davranışta bulunmakla beraber, Kallomeytsev onun yolunu kesmek istemiş gibi birtakım hareketler yapıyordu - söylesenize! Cevap versenize! Ha? Ha? Biliyor musunuz? Biliyor musunuz?

(1) Affedersiniz madam, bu sizin kardeşinizdir. Ama gerçek her-şeyden önce gelir.

(2) Elimi ateşe sürerim.

(3) Onlar evlenmiş benziyor.

— Bilsem bile, bilsem bile, size söylemezdim, dedi. En son, safrası kabarmış ve gözleri parlamıştı Paklin'in.

Kallomeytsev:

— O-o...o-o...o-o..., diye mırıldandı. - Duyuyorsunuz... duyuyorsunuz ya! Evet bu da, bu da, herhalde onların çetesinden!

İçeri giren uşak:

— Araba hazır! diye seslendi.

Sipyagin ince ve canlı bir hareketle şapkasına el attı; ama Valentina Mihaylovna, bu yolculuğun yarın sabaha ertelenmesi için ona öyle yalvarmaya başladı, öyle kandırıcı deliller öne sürdü ki; - gece idi, köyde de kentte de herkes uyumuş olacaktı, o ise sadece sinirlerini harap edecek ve belki de üşütecekti, - sonunda. Sipyagin karısına hak verdi ve şapkasını yine ince, ama bu sefer ölgül bir hareketle masaya bırakarak:

— İtaat ediyorum dedi ve uşağa dönerek gereken emri verdi:

— Araba kalsın! Ama yarın saat altıya doğru hazır olsun! Anladın mı? Git! Dur! Bay... Bay misafirin arabası geri gönderilsin! Arabacının parası ödensin! Ha? Siz, yoksa birşey mi söyleyecektiniz Konopatin? Yarın benimle beraber geleceksiniz Konopatin! Ne dediniz? Duymuyorum... Ha votka içer misiniz? Bay Konopatin'e votka ver! Hayır mı? içmiyor musunuz? Öyle ise... Fedor! kendilerini yeşil odaya götür! İyi geceler Bay Kono...

Paklin daha fazla dayanamayarak bağırды:

— Paklin! dedi, benim soy adım: Paklin!

— Evet... evet; evet ama, aynı şey. Benzerlik var, biliyor musunuz. Fakat hayrettir, bu cılız bünyenize göre ne kadar da güçlü bir sesiniz var! Yarın yine görüşürüz, Bay..

Paklin... **Nasıl** şimdi doğru söyledim mi? Siméon, vous avec nous? (1).

— Je crois bien. (2).

ve Paklin'i yeşil odaya götürdüler. Hatta üstünden kilitlediler de. Kendini yatağa atarken, Paklin, çingiraklı İngiliz kilidinin üzerinde anahtarın şakırdadığını duydu. Sonra, aklına gelmiş olan şu «dahiyane fikir» yüzünden kendi kendine kıyasıyla küfür etti ve çok kötü bir uyku uyudu.

Ertesi sabah saat beş buçukta Paklin'i uyandırmağa geldiler. Kahve verdiler; o kahveyi içerken, omuzları acala kordonlu uşak da elinde servis tepsisi ile bekliyor ve ikide bir ayaklarının yerini değiştirerek: «biraz çabuk ol, rica ederim - beyler bekliyorlar» diyordu. Sonra Paklin'i aşağıya indirdiler, araba evin önünde bekliyordu. Kallomeytsev'in landonu da orada idi. Sipyagin yuvarlak yakalı kamlot (3) paltosuyla evin dış kapısında görüldü. Sipyagin'in yaranmak istediği ve kendisi gibi olmaya çok özendiği pek önemli makamda bulunan bir devlet adamından başka, artık bu çeşit paltoları giyen hiç kimse kalmamıştı. İşte Sipyagin sırf bu özentisi yüzünden resmî ziyaretlerde bu çeşit palto giyerdi.

Sipyagin Paklin ile oldukça candan selâmlaştı - ve elinin enerjik bir hareketiyle ona arabayı gösterdi, oturmasını rica etti. - Bay Paklin, siz benimle geliyorsunuz, Bay Paklin! Arabacı mahalline Bay Paklin'in yol çantasını koyun! Ben Bay Paklin'i götürüyorum, diye konuşuyor ve «Paklin!» kelimesine de, «a!» harfine de basarak, sanki «işte böyle bir adın var senin, bir de başka türlü söylenince alınıyorsun öyle mi? Öyle ise al sana! Yut! Boğazında kalsın!» dercesine tekrarlayıp duruyordu: Bay Paklin! Paklin!!

(1) Semön, bizimle gelecek misiniz?

(2) Tabii, elbette!

(3) On dokuzuncu yüzyılda dokunan bir çeşit kalın yünlü kumaş.

kötü talihli isimcik sabahın serin havasında çın çın çınılıyordu. Hava öylesine serindi ki, Sipyagin'in peşinden gelen Kallomeytsev'i, birkaç kez Fransızca Brr! brr! brr!.. demek ve körüğü inik cakalı landonuna yerleşirken battaniye ile kalınca sarınmak zorunda bıraktı. (Kallomeytsev'in zavallı arkadaşı, Prens Mihail Serbkiy Obrenoviç bu landonu görünce, Bender'de, kendisi için aynı bu landon gibi bir landon satın almıştı... «Vous savez, Binder, le grand carrossier de Champs Ellysès?») (1).

Valentina Mihaylovna başında başlık, sırtında gecelik, yatak odasının yarı açık pancurları arasından bakıyordu.

Sipyagin arabasına yerleşti, karısına el salladı.

— Rahat mısınız, Bay Paklin? Sür!

Valentina Mihaylovna'nın sesi duyuldu:

— Je vous recommande mon frère! epargnez-le! (2).

Kallomeytsev, başında kendi buluşu armalı bir yolcu şapkasının kenarından doğru coşkun bir bakışla süzdüğü Valentina Mihaylovna'ya:

— Soyez tranquille. (3) diye seslendi... C'est surtout l'autre, qu'il faut pincer. (4).

Sipyagin :

— Sür! diye tekrarladı. - Bay Paklin üşüyor musunuz? Sür!

Arabalar hareket ettiler.

İlk on dakika içinde Sipyagin de Paklin de hiç konuşmadılar. Zavallı Siluşka, biçimsiz paltocuğu ve örselenmiş kasketiyle, arabanın içini kaplayan ipekli malzemenin lacivert fonunda bir kat daha yoksul gözüküyordu. Hiç ses çı-

(1) Bender'in, Şanzelize'nin büyük araba deposu olduğunu biliyorsunuzdur?

(2) Kardeşimi size emanet ediyorum! Onu kurtarınız!

(3) Müsterih olunuz.

(4) Özellikle bir başkasını yakalamak gerekiyor!

karmadan, ince mavi perdelere, el parmağının yaya bir dokunmasıyla hemen yukarı kalkan perdelere, en ince koyun yününden yapılmış ayak örtüsüne, ön tarafa yerleştirilmiş sürmeli tahtacığı bulunan maun mektup çekmecesine ve küçük kitap rafcağızına bakıyordu (aslında Boris Andreyiç, yolculukta çalışmasını sevmez de, başkalarına kendisini, yolculuk boyunca, Tiyer gibi, araba içinde çalışmayı sever göstermek isterdi). Paklin sıkıldı. Sipyagin parlatasıya traş ettiği suratı üstünden iki kez ona baktı ve ağır ağır, eda ile yan cebinden çıkardığı, üstünde birbirine geçik İslâv harfleriyle işlenmiş dalgalı arması bulunan gümüş tabakadan, sigara almasını teklif etti... Köpek derisinden yapılmış sarı İngiliz eldivenini elinin ikinci ve üçüncü parmakları arasında güçlükle tuttuğu tabakadan, Paklin'e samimi olarak sigara teklif etti.

Paklin :

— İçmiyorum! diye mırılandı.

— A-a! dedi Sipyagin ve kendisi tüttürdü. Bu, en üstün cinsinden taçlı bir sigara idi.

Sipyagin kibarca yudumladığı güzel kokulu dumandan ince halkalar savurarak konuşmaya başladı:

— Size şunu söylemek zorundayım ki... Sayın Bay Paklin... Ben, aslında... size çok... teşekkür borçluyum... Ben size dün... biraz sertçe... gözükmüş olabilirim... ki bu benim karakterimde... yoktur. (Sipyagin ifadesini maksatlı olarak uyumsuz şekilde kesiyordu). Bunu size temin edebilirim. Ama, Bay Paklin! Siz de kendinizi benim yerime... koyunuz (Sipyagin sigarasını ağzının bir köşesinden öteki köşesine geçirdi). Bulduğum makam, beni, nasıl desem, gözönünde tutmaktadır; derken, birdenbire... karımın kardeşi... hem kendisini hem de beni... hiç beklenmedik bir şekilde ... lekeliyor! Ha? Bay Paklin! Siz, belki de, bu birşey değil ki diye düşünüyorsunuzdur?

— Böyle birşey düşünmüş değilim, haşmetli efendim.
— Siz onun özellikle niçin ve kesin olarak nerede tutuklandığını bilmiyor musunuz?
— T... ilçesinde tutuklandığını duydum.
— Kimden duydunuz?
— Bir... bir adamdan.
— Tabii, kuştan duyacak değilsiniz. Ama nasıl bir adamdan?
— Vilâvet... yazı işleri müdürünün bir... yardımcısından...

— Adı nedir?
— Müdürün mü?
— Hayır, yardımcısının?
— Adı... adına Ulyaşeviç diyorlar. Çok iyi bir memurdur, haşmetli efendim. Bu olayı öğrenir öğrenmez, hemen size koştum.

— Tabii evet, tabii evet! Ben de tekrar ediyorum ki, size çok teşekkür borçluyum. Ama ne kadar da delilik! Bu delilik değil mi? Ha? Bay Paklin? Ha?

Paklin :

— Tamamiyle delilik! dedi ve sıcak bir şey sırtından yılan gibi süzüldü. - Bu, Rus köylüsünü hiç tanımamak demektir. Bildiğim kadariyle, Bay Markelov çok iyi bir insandır, ve asil kalblidir; ama Rus köylüsünü hiç anlamamışa benziyor (Paklin Sipyagin'e bir göz attı ve onun, hafifçe dönerek soğuk, ama düşmanca olmayan bir bakışla kendisini süzmekte olduğunu gördü). Rus köylüsünü hele bir ihtilâl sevk etmek, onun yüksek makama, Çar soyuna olan bağlılığından faydalanmak dışında mümkün olamaz. Herhangi bir efsane uydurmak gerekir: Sahte Dimitri'yi hatırlarsınız, hiç değilse kızdırılmış madenî beş kapikliklerle göğse işlenmiş bazı Çarlık işaretleri göstermelidir.

Sipyagin, «biz tarihi henüz unutmadık... tasvir etme!» diyen bir sesle:

— Evet, evet, Pugaçev gibi! diyerek Paklin'in sözünü kesti ve: Bu bir deliliktir! Bu bir deliliktir! diye ekledi. Sigarasının ucundan hızla yükselen duman şeridine bakarak daldı.

Bir parça yüreklenen Paklin :

— Haşmetli efendim! dedi, biraz önce size sigara içmediğimi söylemiştim... ama doğru değildir: içiyorum; sigaranızda öyle güzel kokuyor ki...

Sipyagin sanki uykudan uyanıyormuş gibi bir sesle:

— Ha? Ne? Ne olmuş? diye sordu; ve Paklin'e, söylediklerini tekrarlama fırsatı vermeden, açık sigara tabakasını uzattı -ki bununla, söyleneni çok iyi duyduğunu, ancak sıraladığı soruları sırf üstünlüğünü karşısındakine duyurmuş olmak için yönelttiğini ispatlıyordu.

Paklin dikkat ve minnet dolu bir davranışla sigarasını içmeye başladı. İçinden de «işte tam sırası galiba» diye düşünüyordu; fakat Sipyagin daha önce davrandı. Birdenbire sorularını kesti ve sigarasını silkerek şapkasını arkadan altına doğru itti, teklifsiz bir tonla:

— Siz, dedi, hatırladığıma göre, bana demiştiniz ki, şey demiştiniz... Ha? Şu... şey hakkında... şu benim... akrabamla evlenen... dostunuz hakkında birşeyler demiştiniz. Onları hiç gördüğünüz var mı? buraya yakın bir yere yerleşmişler?

(Paklin içinden: «Hey! Sila, dikkat et!» dedi.)

— Ben onları yalnız bir defa gördüm, haşmetli efendim! Gerçekten... buraya pek uzak olmayan bir yerde oturuyorlar.

Sipyagin aynı davranışla:

— Siz, dedi, daha önce de açıkladığım üzere, ne o havayı kızla, ne de o sizin arkadaşınızla ciddî şekilde ilgilenebileceğimi elbette anlıyorsunuzdur. Aman Allahım! Fanatik değilimdir, ama kabul edersiniz ki: bu iş artık elimde olmayan birşeydir. Onları buda buda bir hareket, bili-

yorsunuz. Bununla beraber, onları, herhangi bir başka duygudan ziyade, politikanın birleştirdiği kanısındayım ben... (politika!! diye tekrarladı ve omuz silkti).

— Ben de öyle sanıyorum, haşmetli efendim!

— Evet, Bay Nejdanov tam bir kızıldı. Onu kınamıyorum: düşüncelerini saklamazdı.

Paklin, şöyle bir yoklamak istedi:

— Nejdanov, belki de akıntıya kapıldı: fakat kalbi... Sipyagin sözünü kesti:

— İyidir, tabii... tabii, Markelov'un ki gibi. Onların hepsi de iyi yüreklidirler. İhtimal, Nejdanov da bu işe karıştı; ve o da götürülecektir... Bir de onu kurtarmak için çalışmak gerekecek!

Paklin ellerini göğsüne koydu.

— Ah, evet evet, haşmetli efendim! onu koruyunuz! Doğrusu... Nejdanov lâyıktır da... lâyıktır sizin ilginize.

Sipyagin hım-m dedi.

— Siz buna ihtimal veriyor musunuz?

— En son, onun için değilse bile... kendi yeğeniniz için: Nejdanov'un eşi için!

(İçinden de: «Allahım! Allahım! ne diye yalan söylüyorum.» diye düşündü).

Sipyagin gözlerini kırpıştırdı.

— Siz, görüyorum ki çok sadık bir dostsunuz. Bu iyi birşey; övünülecek bir davranış, delikanlı. Ve diyorsunuz ki, onlar buraya yakın bir yerde oturuyorlar öyle mi?

— Evet, haşmetli efendim; büyük bir kurumda... - sözün burasında Paklin dilini ısırdı -.

— Onlar, onlar, onlar, onlar... Solomin'in yanındalar! İşte oradalar! Zaten biliyordum ben; bana anlatmışlardı; söylemişlerdi... Evet. (Bay Sipyagin'in bunu ne bildiği vardı, ne de hiç kimse ona böyle birşey söylemişti; o sadece,

Solomin'in ziyaretini ve gece görüşmelerini hatırlayarak böyle bir olta atmıştı ortaya... Paklin de hemen bu oltaya yöneldi).

— Mademki bunu biliyorsunuz... - dedi Paklin ve ikinci kez dilini ısırdı - ama, artık iş işten geçmişti... Sipyagin'in kendisine fırlattığı bakıştan, ta başından beri onun kendisiyle, kedinin fareyle oynadığı gibi oynamakta olduğunu anladı.

Kekeleyerek .

— Bununla beraber haşmetli efendim, ben aslında hiç birşey bilmediğimi belirtmek zorundayım... diyebildi.

Sipyagin yüksek perdeden:

— Size sormuş değilim, rica ederim! Siz nesiniz ki? Beni ve kendinizi ne yerine koyuyorsunuz? dedi ve bakanlık suratının yüceliği gerisine çekildi.

Paklin yeni baştan kendini zavallı, küçük mü küçük ve tuzağa düşürülmüş hissetti... O ana kadar sigarasını içerken, onu ağzının Sipyagin'den yana olmayan köşesine sıkıştırmakta, ve yavaşça dumanını yan tarafa üflemede idi; ama şimdi onu bütün bütün ağzından çıkardı ve içmekten vazgeçti.

«İçinden: Allahım! diye inliyor ve her yanından sıcak terler eskisinden de fazla boşanıyordu. - Ben ne yaptım! ben her şeyi ve herkesi ele verdim... beni güzel bir sigarayla aptallaştırdılar, elde ettiler!! Ben bir jurnalcıyım... Ya şimdi felâketi nasıl önlemeli! Allahım!»

Felâketi önlemek imkânsızdı. Sipyagin «vakarlı» paltosuna sarınarak, kurumlu ve çalımlı bir pozla tıpkı bir bakan gibi uyuklamağa başladı... Üstelik aradan çeyrek saat bile geçmeden, her iki araba da vali konağının önünde durmuş bulunuyordu.

S. şehrinin valisi iyi yürekli, gamsız, sosyetik general-lerden biriydi, hani şu doğuştan şaşılacak derecede ak tenli ve bir o kadar temiz yürekli, asil, iyi terbiye görmüş, hani hiç bir zaman «ulusun çobanı» olmayı düşünmeyen, ama çok iyi yöneticilik yetenekleri gösteren, az çalışan, hep Petersburg için göğüs geçiren ve güzel taşra kadınları peşinden sürüklenerek vilâyete inkâr edilemez yararlar sağlayan ve arkalarında tatlı hâtıralar bırakan generallerden biri. Kendisine Sipyagin ile Kallometsev'in çok önemli ve acele bir işle geldikleri haber verildiği zaman, yeni yeni yataktan kalkmış ve sırtında ipekli şlafrok'u ve düğmeleri iliklenmemiş gecelik gömleği ile tuvalet aynasının önünde kolonyalı su ile yüzünü ve daha önceden çıkardığı aziz tasvircilikleriyle muskâ koleksiyonundan kurtulan boynunu siliyordu. Vali Sipyagin ile çok teklifsizdi, ona «sen» diye hitap eder ve ta gençlik çağlarından tanırdı Sipyagin'i; Petersburg'un misafir salonlarında onunla defalarca karşılaşmış ve son yıllarda, geleceğin büyük devlet adamı olarak gördüğü Sipyagin adının önüne, her hatırlayışında, içinden saygılı bir: «A-a!» kondurur olmuştu. Kallomeytsev'i daha az tanırdı ve bir süreden beri ona «kötü» şikâyetler gelmeye başladığından Kallomeytsev'e karşı saygısı daha da azalmıştı, ama gene de onu, öyle veya böyle, qui fera son chemin (1) bir insan olarak görmekteydi.

Vali ziyaretçilerin yazıhaneye alınmasını emretti, kendisi de ağır ağır, sırtında aynı ipekli şlafron ile yazıhaneye yöneldi, ve onları böyle, resmî olmayan bir kıyafetle kabul edişinden dolayı özür bile dilemeden her ikisinin de sarsa sarsa ellerini sıktı. Antiparantez yazıhaneye yalnız Sipyagin ile Kallomeytsev geldiler, Paklin misafir kabul salonunda kaldı. Arabadan inince Paklin evde görülecek işleri ol-

(1) Yolunu bulacak, rayına oturacak!

duğunu mırıldanarak oradan sıvışmak istedi; ama Sipyagin kibarca bir sertlikle onu alakoydu (Kallomeytsev hemen arabasından sıçrayarak Sipyagin'in kulağına: Ne le lachez pas! tonnerre de tonnerres! (1) diye fısıldadı) ve beraberinde götürdü. Fakat onu yazıhaneye sokmadı ve hep aynı kibarca sertlikle, çağırılıncaya kadar misafir kabul salonunda beklemesini rica etti. Paklin buradan da sıvışıp gitmeyi ümit ediyordu... ancak, Kallomeytsev'in tembihlediği iri yarı bir jandarma kapıyı tuttu... ve Paklin içeride kaldı.

Sipyagin valiye:

— Sen, dedi, Voldemar, niçin geldiğimi herhalde biliyorsundur?

Sevimli epikürcü:

— Hayır, canım, bilmiyorum! diye karşılık verdi ve yalpak bir gülümseme onun pembe yanaklarını yuvarlaklaştırdı, ipek gibi bıyıkların yarı kapattığı parlak dişlerini meydana çıkardı.

— Nasıl?.. Fakat ya Markelov?

Vali aynı tavırla:

— Neymiş o: Markelov? diye tekrarladı. - Vali herşeyden önce, dünkü tutuklananın adının Markelov olup olmadığını iyice bilmiyordu; ikincisi de Sipyagin'in karısının bu soyadını taşıyan bir kardeşi olduğunu tamamiyle unutmuş bulunuyordu. - Fakat, ne diye ayaktasın Boris, otur; çay istemez misin?

Sipyagin çay düşünecek halde değildi.

Sonunda, Sipyagin işin mahiyetinin ne olduğunu ve Kallomeytsev ile birlikte buraya niçin geldiklerini anlatınca, vali acı bir hayret sesi çıkardı, kendi alnını döğdü ve yüzü üzgün bir ifadeye büründü.

(1) Kaçırmayınız şunu! Şeytan götüresice!

— Evet... evet... evet! diye tekrarladı. - Ne talihsizlik! Bugünlük o burada bizde kalıyor; biliyorsun, **böylelerini** biz burada bir geceden fazla tutmayız; fakat jandarma kumandanı şehirde değil: senin kayınbirader bu yüzden geri kaldı... Ama yarın gönderilecek. Aman Allahım, bütün bunlar ne kadar üzücü şeyler! Karın kimbilir ne kadar acılıdır! Senin arzun nedir ki?

— Ben burada, senin yanında onunla görüşmek istedim - şayet bu, kanuna aykırı değilse.

— Rica ederim, canım! kanun senin gibi kişiler için yazılmamıştır. **Sana** öyle acıyorum ki... C'est affreux, tu sais! (1).

Vali, zili bir başka biçimde çaldı. Yaver içeri girdi.

— Sayın Baron, lütfen emir veriniz, - dedi ye Baron'a ne yapacağını, nasıl yapacağını anlattı. Baron gözden kayboldu. - Tasavvur et mon cher ami: (2). Mujikler kendisini az daha öldüreceklermiş. Eller arkaya, atla talikaya, marş! ve o; tasavvur et! mujiklere zerre kadar kızmıyor, öfkelenmiyor, vallahi! Genel olarak öyle sakın ki... hayret ediyorum!. Şimdi kendin de göreceksin ya. C'est un fanatique - tranquille (3).

Kallomeytsev ahlâk dersi verir gibi:

— Ce sont les pires (4) dedi.

Vali kaşlarının altından ona baktı:

— Antiparantez, sizinle konuşmam lâzım, Semön Petroviç.

— Ne var ki?

— Öyle işte; iyi değil.

— Açıkça nedir?

(1) Bu müthiş birşey, kendin de biliyorsun!

(2) Sayın dostum.

(3) Bu sakın bir fanatik.

(4) Bunlar en kötü kişilerdir.

— Biliyor musunuz, şu size borçlu olan, bana şikâyeteye gelen mujik var ya...

— Evet?

— İşte o kendisini asmış.

— Ne zaman?

— Farketmez: ne zaman olursa olsun; ancak, iyi birşey değil.

Kallomeytsev omuz silkti ve züppece salınarak pence-reye doğru yürüdü. Tam o sırada yaver Markelov'u getirdi.

Valinin hakkı vardı: Markelov inanılmayacak kadar sakindi. Hattâ yüzünün o her zamanki asıklığı kaybolmuş ve bu asıklığın yerini bir çeşit umursamaz bir yorgunluk ifadesi almıştı. Bu ifade, Markelov'un eniştesini görmesinden sonra da değişmedi; yalnız, kendisini getiren Alman yavere fırlattığı bakışta, bu tip insanlara karşı ötedenberi duymakta olduğu tiksintinin bir anlık kalıntısı parladı. Markelov'un paltosu iki yerinden yırtılmış, kalın ipliklerle ve acele ile dikilmişti; alnında, kaşının üstünde ve burnunun alnına bitişen çukur kısmında kurumuş kanlı küçük be-reler vardı. Markelov yıkanmamıştı, ama saçını taramıştı. Her iki kolunu da derin bir şekilde yenlerinin içine çekerek kapıya yakın bir yerde durdu. Nefes alışları düzgündü.

Sipyagin Markelov'a iki adım kadar yaklaşarak heyecanlı bir sesle:

— Sergey Mihayloviç! dedi ve ileri doğru bir hareket-te bulunduğu takdirde dokunmak, ya da durdurmak amacı ile yalnız sağ elini ona doğru uzattı. - Sergey Mihayloviç! ben buraya sadece hayretimizi, derin acımızı ifade etmek üzere gelmedim! Sen kendi kendini mahvetmek **istedin!** ve ettin de.. Seni görmek isteyişim, sana ileri görüşün, onurun, dostluğun sesini duymak imkânını anlatmak... e... e... vermek... sağlamak içindir! Henüz talihsizliğini hafifletebilmek imkânı vardır: Ve inan ki, ben de kendi yönümden, senin için elimden gelen herşeyi yapacağım! İşte bu vilâye-

tin sayın valisi de sana bu hususu teyit ediyor. - Sesini yükselterek: - Hatalarına içten gelen bir pişmanlıkla yapılacak, her türlü pürüzden uzak tam bir itiraf, ki bunda...

Markelov birdenbire valiye dönerek, biraz kısık olmakla beraber sakın bir sesle:

— Ekselans, dedi, ben, beni görmek istediğinizi ve yeni baştan sorguya çekeceğinizi sanmıştım... Şayet Bay Sipyagin'in isteği üzerine beni buraya çağırdınızsâ, lütfen emir veriniz de, beni götürsünler: Biz birbirimizi anlayamayız. Onun söylediklerinin tümü - benim için lâtinceden farksızdır.

Kallomeytsev kibirli ve cıvıltılı bir sesle söze karıştı:

— Müsaade buyurun... Lâtince ha! Bu lâtince: köylüleri ayaklandırmak mı demektir? Lâtince bu mudur? Ha? Lâtince bu mudur?

Markelov valiye:

— Ekselans, bu sizin gizli emniyet memurunuz filân mıdır? Ne kâdar da işgüzar? dedi ve solgun dudaklarında hafif, zevkli bir gülümseme gezindi.

Kallomeytsev köpürdü, ayakları ile yere vuruyordu... Ama vali onu durdurdu:

— Siz kendiniz bir suçlusunuz, Semön Petroviç. Size ait olmayan bir işe niçin karışıyorsunuz?

— Bana ait bir iş değil... bana it bir iş değil... bana kalırsa, bu hepimize ait bir iştir... hepimizin, asillerin işidir...

Markelov soğuk, ağır ve sanki sonuncu imiş hissini veren bir bakışla Kallomeytsev'i süzdükten sonra hafiften Sipyagin'e döndü.

— Şayet **siz, enişte, benim** düşüncelerimi açıklamamı istiyorsanız, işte söyleyeceklerim: Kendilerine anlattığım şeyler hoşlarına gitmediği için köylülerin beni tutuklayıp teslim etmekte haklı olduklarını itiraf ederim. Bu, onların bileceği bir şeydir. **Ben** onların ayağına gittim; onlar bana

gelmiş değiller. Hükümet de, şayet beni Sibirya'ya gönderrirse... kendimi suçlu saymamakla beraber, itiraz edecek değilim. O da kendi işini yapıyor: Yani kendisini savunuyor. Bu kadarı size yeter mi?

Sipyagin ellerini yukarı kaldırdı.

— Yeter!! Ne konuşma! Mesele hükümetin nasıl davranacağı ve bu davranışın tarafımızdan yargılanması hususu değildir; benim öğrenmek istediğim şey, giriştiğiniz işin bir düşüncesizlik, bir delilik olduğunu hissediyor musunuz, **sen**, Sergey, hissediyor musun (Sipyagin gönül tellerine dokunmaya karar vermişti), **pişmanlığı** fiilen ispatlamağa hazır mısın, ve sana kefil olabilir miyim - bir dereceye kadar kefil olabilir miyim - sana, Sergey!

Markelov kaşlarını çattı.

— Ben söyleyeceğimi söyledim... ve söyleneni tekrarlamak istemem.

— Fakat ya pişmanlık? Hani pişmanlık?

Markelov aniden çırpındı.

— Ah, «pişmanlığınız» sizin olsun! Siz benim ruhuma mı sokulmak istiyorsunuz? Bari onu olsun bana bırakınız.

Sipyagin omuz silkti.

— Sen zaten böylesindir; akıl yoluna kulak vermek istemezsin! Sakin ve asil bir şekilde kurtulmak imkânı önüne serilmiş bulunuyor...

Markelov asık bir suratla:

— Sakin ve asil bir şekilde... diye tekrarladı. - Biliriz biz bu kelimeleri! Bunlar, kendisinden bir alçaklık etmesi beklenen kişiye her zaman söylenen sözlerdir. İşte bu anlama gelir onlar, o sözler.

Sipyagin öğüt vermeye devam etti:

— Biz size acıyoruz, siz ise bizden tiksiniyorsunuz.

— İyi bir acıma bu! Bizi Sibirya'ya kürek cezasına göndermek: Sizin bize acımanız işte bundan ibaret! Ah, bırakın... bırakın beni, Allahaşkına!

Ve Markelov başını önüne eğdi.

İçi karmakarışık olmuştu, dış görünüşü de sakın değildi. Onu en çok üzen ve içini kemiren şey, ele verilmiş olması - hem de kimin tarafından? Eremey Golopletskiy tarafından ele verilmiş olmasıydı! Hani şu, son derece inandığı, Eremey tarafından! Mendeley Dutik'in kendi peşinden sürüklenmeyişi, aslında onu yadırgamamıştı... Mendeley ayyaştı, bu yüzden korkmuş olabilirdi. Fakat Eremey!! Markelov'un gözünde Eremey Rus halkının bir timsaliydi... İşte bu Eremey ona ihanet etmişti! Sakın Markelov'un baş vurduğu herşey ve herkes böyle bu Eremey gibi olmasındı? Kisliyakov da yalan söylüyor, Vasiliy Nikolayeviç de saçma şeyler anlatıyor olmasındı, sonra sosyalistlerin ve düşünürlerin de, birtak harfinin bile şüpheden ve çürüklükten uzak olduğu şu makaleleri, kitapları ve yazıları, sakın bunlar da üstüne bir püf çekilecek şeyler olmasındı? Acaba?? Bir de şu pek ünlü deyimiyle neşterin vurulmasını bekleyen, olgunlaşan çıban misali de keza bir lâftan mı ibaretti yoksa? «Kendi kendine: hayır! hayır! diye fısıldadı ve bronz rengi yanaklarında tuğla kızılı hafif çizgiler dolaştı. - Hayır; bunların hepsi doğru, hepsi... fakat **ben** kabahatliyim, **ben** başaramadım; **ben** gereken şekilde konuşamadım ve davranamadım! Bu işte sadece kumanda etmek gerekiyordu, şayet karşı gelmek ve direnmek isteyen çıkarsa, alnına bir kurşun sıkmak gerekiyordu! Bunun anlaşılmayacak bir yanı yok. Bizimle beraber olmayanın, yaşama hakkı da yoktur... Casusları köpek gibi, köpekten de beter bir şekilde öldürmek vardır!»

Ve Markelov, yakalanışı ile ilgili ayrıntıları gözünün önüne getiriyordu... Önce bir sessizlik, göz kırpmalar, arka sıralarda çığlıklar... derken, sanki selâm verir gibi bir dav-

ranışla yan yan yaklaşan birisi. Sonra anî bir gürültü patırtı! ve kendisinin yere yatırılmasıyle... «çocuklar... çocuklar... ne oluyorsunuz?» sorusuna karşı taraftan yükselen: «kuşak ver! bağla!» sesleri. Kemikleri çatırdıyor... çaresizlik içinde tepiniyor... Pis kokulu bir toprak ağzına burnuna doluyordu... «yuvarla şunu... talikaya». Birisi boğuk bir kahkaha atıyordu...

— Gereğince... gereğince hareket etmedim ben...

İşte onu asıl üzen ve içini kemiren şey bu idi: yoksa tekerlek altında kalışına üzüldüğü yoktu, çünkü bu onun kendi suçuymu: Bunun ortak davayla ilişkisi yoktu - bu, si-neye çekilebilirdi... Ama Eremey! Eremey!.

Bu arada, Markelov başı önünde beklerken, Sipyagin valiyi bir kenara parmağıyla kendi alnını fiskeleyerek, sanki bu bahtsız kişide bir şeyin noksan olduğunu göstermek istermiş gibi, ve bu akılsız hesabına şefkat değilse bile, bir çeşit hoşgörölük sağlamaya çalışmış gibi bir davranışla birşeyler anlatmaya çalışıyordu. Vali ise omuz silkiyor, gözlerini yukarı dikeyor, çaresizlik içinde üzülyordu, ama yine de bir vaatte bulundu... Hoş bir şekilde gırtlaktan gelen: «Tous les égards... certainement, tous les égards... (1). sözleri, koku sürülmüş bıyıkları arasından yumuşak yumuşak süzüldü... Yalnız, biliyorsun: Kanun var!» - Sipyagin ciddî bir itaatla valinin sözünü kesti: «Tabii: kanun var!»

Onlar böylece köşede konuşurken, Kallometsev adetâ yerinde duramaz olmuştu: Bir ileri bir geri gidip geliyor, uflayıp pufliyor, inliyor, olanca sabırsızlık belirtilerini gösteriyordu. Sonunda, Sipyagin'e sokuldu ve telâşla:

— Vous oubliez l'autre! (2) dedi.

Sipyagin yüksek sesle:

(1) Mümkün olan herşey... elbette, mümkün olan herşey...

(2) Siz ötekisini unutuyorsunuz!

— Ha, evet. dedi. - Merci de me l'avoir rappele! (1).
Valiye dönerek :

— Şu olayı bilginize sunmak zorundayım, ekselans... (arkadaşı Voldemar'a bu şekilde hitap edişi bir isyancı önünde devletin prestijini küçük düşürmek istemeyişinden-di) Beau frère (2)'imin delişmence teşebbüsünün birtakım kolları bulunduğuna inanmak için ortada köklü sebepler var: ve bu kollardan bir tanesi - yani şüpheli kişilerden bir tanesi - bu şehirden pek uzak olmayan bir yerde bulunuyor. - Boğuk bir sesle ekledi: - Emret de getirsinler. Senin misafir kabul salonunda birisi var... Ben beraberimde getirmiştim.

Vali Sipyagin'in yüzüne baktı, içinden saygılı bir «ne yaman adam» geçti - ve emrini verdi. Bir dakika sonra da tanrı kulu, Sila Paklin, kendini valinin bakışlarına arzetti.

Sila Paklin valiye iki büklüm eğilerek selâm vermekle işe başlamıştı, ama Markelov'u görünce eğilme işini tamamlayamadı ve şapkasını bir o eline bir bu eline alarak, yarı büklüm bir durumda kalakaldı. Markelov ona dağınık bir bakışla bakarak, yeni baştan düşünceye daldı, bununla beraber; Paklin'i tanıyıp tanıyamadığını kestirmek gücü.

Vali, kıymetli firuze taşıyla süslü beyaz parmağı ile Paklin'i işaret ederek:

— Kol bu mu? diye sordu.

Sipyagin yarım bir gülümseyişle:

— Yo-o hayır! dedi, biraz düşündükten sonra da: - Fakat bununla beraber! diye ekledi. Sonra tekrar sesini yükseltti: - İşte ekselans, huzurunuzda Bay Paklin adında birisi var. Bildiğim kadarıyla o Petersburg'da yaşar ve öğretmen olarak evimde kalan, evimi terkederken de - utana-

(1) Onu hatırlattığınıza teşekkür ederim!

(2) Kayınbirader.

rak söylüyorum - akrabam olan genç bir kızcağızı peşinden sürükleyip götüren genç bir adamın arkadaşısıdır.

Vali:

— Ah! oui, oui (1) diye mırıldandı ve başını yukarıdan aşağıya doğru salladı, - birşeyler duymuştum... Gıraf'ın bayanı söylemişti...

Sipyagin sesini yükseltti:

— Bahis konusu adam da, bozguncu kavram ve teorilere saplandığını kuvvetle şüphe ettiğim, Bay Nejdanov adında birisidir...

Kallomeytsev söze karıştı :

— Un rouge à tous crins (2).

Sipyagin tane tane:

—... bozguncu kavram ve teorilere, diye tekrarladı, - dolayısıyla bütün bu propagandalara yabancı olmayan birisi; o, Bay Paklin'in bana anlattığına göre, halen tüccar Faleyev'in fabrikasında bulunmakta... saklanmaktadır...

«Bana anlattığına göre» sözleri geçerken, Markelov bir daha Paklin'e baktı ve sadece ağır ağır, umursamaz şekilde güldü.

Paklin :

— Müsaade buyurun, müsaade buyurun ekselans... keza siz de Bay Sipyagin, ben hiç bir zaman... hiç bir zaman.. diye bağırdı.

Vali Sipyagin'e dönerek ve elinin parmaklarını Paklin'e doğru oynatarak:

— Tüccar Faleyev'in, diyorsun öyle mi? dedi. - Ne oluyor bu adamlara, bizim saygıdeğer sakallılarımıza böyle? Dünde yine bu işle ilgili olarak bir başkasını yakalamışlar. Belki adını duymuşsundur: Goluşkin, zengin birisi.

(1) Ah! evet, evet.

(2) İliklerine kadar kıızıl biri.

Neyse, bunun ihtilâl yapacak hali yok. Neredeyse dizleri üzerinde sürünüyor.

Sipyagin :

— Tüccar Faleyev'in bu işle bir ilişiği yok, dedi. - Onun fikirlerini bilmiyorum; ben sadece onun fabrikasından bahsediyorum, ki Bay Paklin'in söylediğine göre, şu anda Nejdanov bu fabrikada bulunmaktadır.

Paklin tekrar kükredi :

— Ben böyle birşey söylemedim! bunu **siz**, söylüyorsunuz!

Sipyagin hep aynı usanmaz açıklayıcılıkla :

— Müsaade buyurun Bay Paklin, dedi, bu «denegasyon»u (1) aşıl原因 arkadaşlık duygusunu takdir ediyorum. (Vali içinden: «öyle bir... Gizo ki!» diye düşündü). Ama size kendimden misal getirmek cüretinde bulunacağım. Ben-deki akrabalık duygusunun sizin arkadaşlık duygunuz kadar kuvvetli olmadığını mı sanıyorsunuz? Fakat bağışlayıcı efendim, bunlardan daha kuvvetli olan bütün davranışlarımızı ve hareketlerimizi yönetmesi gereken bir başka duygu daha vardır, ki o da: ödev duygusudur!

Kallomeytsev:

— Le sentiment du devoir (2) diye açıklamada bulundu.

Markelov her iki konuşmacıya da bir göz gezdirdi. Sonunda:

— Vali bey, dedi, dileğimi tekrarlıyorum: Lütfen, beni bu gevzelerden uzaklaştırmalarını emir buyurun.

Vali, biraz canı sıkılmış bir davranışla:

— Bay Markelov! dedi, sizin durumunuzda ben, size bir parça daha dilinizi tutmayı ve büyüklerinize karşı bir parça daha saygılı olmayı tavsiye ederim... Özellikle, onlar,

(1) Direnme.

(2) Ödev duygusu.

şu anda beau frère'inizin ağzından duyduklarınız misali vatansever duyguları dile getirdikleri bir anda. - Sonra Sipyagin'e dönerek: - Ben, sayın Boris, sizin asil hareketlerinizi bakana arz etmekle bahtiyarlık duyacağım. Fakat şu Bay Nejdanoğlu, o fabrikada, özel olarak kimin yanında kalıyor ki?

Sipyagin suratını astı:

— Keza şu Bay Paklin'in bana söylediğine göre, oranın baş makinisti olan Solomin adında birisinin yanında kalıyor.

Öyle gözükiyordu ki, Sipyagin zavallı Silacığı hırpalamaktan sanki zevk alıyordu: O şimdi, arabada verilen sigaranın da, davranışlardaki kibarca teklifsizliğin de, hattâ bir parça kur bile yapılmış olmasının da hıncını alıyordu.

Kallomeytsev söze karışarak:

— Ve bu Solomin kesin olarak bir radikal ve cumhuriyetçidir, dedi, ekselanslarının bu kişi üzerinde de durması fena olmaz.

Vali hafiften amirane bir davranış ve burnundan gelen bir sesle Markelov'a sordu:

— Siz bu... bayları tanıyor musunuz... Solomin'i... ve neydi o!... Nejdanoğlu'u?

Markelov öfkeli hareketle burun deliklerini kabarttı.

— Siz de ekselans Konfüçyus'u ve Tit Liv'i tanıyor musunuz?

Vali yüzünü çevirdi, omuz silkerek:

— Il n'y a pas moyen de causer avec cet homme(1) dedi. Bay Baron, lütfen gelir misiniz?

Yaver valiye doğru koştu; Paklin ise bir fırsatını bulup topallayarak ve ayakları birbirine dolaşarak Sipyagin'e yaklaştı.

— Siz ne yapıyorsunuz böyle, diye fısıldadı, akrabaları-

(1) Bu adamla konuşmak imkânı yok.

zı niçin mahvediyorsunuz? Akrabanız onun, Nejdanov'un yanında bulunuyor!

Sipyagin yüksek sesle:

— Ben hiç kimseyi mahvetmiyorum Bay Paklin, dedi, ben vicdanımın bana emrettiğini yapıyorum, ve...

Markelov aynı şekilde yüksek sesle:

— Ve karınızın, papucunun altında olduğunuz benim kızkardeşimin emrini yapıyorsunuz, dedi.

Sipyagin tınmadı bile... Ona göre bu öylesine aşağılık bir şeydi ki!

Paklin fısıldamaya devamla :

— Dinleyiniz, - diyordu ve bütün vücudu heyecandan ya da korkudan titriyor, gözleri öfkeyle parlıyor, gözyaşları, **onlara** acımdan ve kendisine kızmaktan doğan gözyaşları gırtlığında fokurduyordu, - dinleyiniz: Ben size akrabanızın evlendiğini söylemişim, bu doğru değildir, size yalan söyledim! Ama bu nikâh mutlaka yapılacaktır, ve şayet siz bu işe karışır da, polis oraya gidecek olursa, kalbinizde, hiç birşeyle temizleyemeyeceğiniz bir leke kalır, ve siz...

Sipyagin sesini daha da yükselterek:

— Verdiğiniz bu haber, ki doğruluğuna pek inanasım gelmiyor, eğer bu haber doğruysa, bu, benim almak istediğim tedbirleri sadece çabuklaştırır; vicdanımın temizliğine gelince, bağışlayıcı efendim, sizden bu konuda endişeye kapılmamanızı rica edeceğim.

Markelov tekrar çıkıştı:

— Cilâlıdır o birader, Petersburg cilâsı sürülmüş o vicdana; ona hiç bir sıvı işlemez! Sen de Bay Paklin, fısılda, fısılda istediğin kadar: fısıldaşmaya doymayacaksın, yaramazlık ediyorsun!

Vali bütün bu gürültülere bir son vermek lüzumunu duydu.

— Baylar sanırım ki, dedi, artık aranızda yeter derecede konuştunuz. Onun için, sayın Baron Bay Markelov'u götürünüz! N'est ce pas, Boris? (1) daha fazla ihtiyaç duymuyorsundur!..

Sipyagin kollarını açtı.

— Ben yapabileceklerimin hepsini anlattım!..

— Çok güzel... Sayın Baron!..

Yaver Markelov'a yaklaştı, mahmuzlarını şakırdatarak, eliyle yatay bir hareket yaptı... «buyurun rica ederim!» Markelov geriye döndü ve dışarı çıktı. Paklin acılı bir şefkat ve hüznle, tabi hayalinde, Markelov'un elceğini sıkıttı.

Vali sözlerine devamla:

— Bizim yiğitleri fabrikaya da gönderiniz, dedi. Yalnız şu var, Boris: bana öyle geliyor ki, bu bay (çenesiyle Paklin'i işaret etti) sana akrabanla ilgili olarak birşeyler anlattı: Güya o orada, o fabrikadadır... o takdirde nasıl olur...

Sipyagin derin derin düşünerek:

— Herhalde onu tutuklamamak gerekir, dedi, belki de düşünüp taşınacak ve geri dönecektir. İzin verirsen, ben kendisine bir tezkerecek yazacağım.

— Lütfen. Genel olarak şuna emin olabilirsiniz... Nous coffrerons le quidam... mais nous sommes galants avec les dames... et avec celle - là donc. (2).

Vali ile Sipyagin'in bu kısa à parte (3)'ına kulak kabartan ve söylenenleri duyabilmek için büyük çaba harcayan Kallomeytsev acıklı bir sesle:

(1) Değil mi Boris?

(2) Biz şunu bunu içeri atarız... Ama bayanlara karşı nezaketliyizdir... özellikle ona karşı!

(3) Özel konuşma.

— Fakat siz, bu Solomin için hiç tedbir almıyorsunuz, diye bağırdı. - Sizi temin ederim ki, bu işin elebaşısı odur! Ben bunu seziyor... seziyorum işte!.

Vali, dişlerini meydana çıkaran geniş bir gülümseyişle:

— Pas trop de zèle (1), çok sayın Semön Petroviç, dedi. - Taleyranı hatırlayınız. Ortada yapılacak birşey varsa, o da elimizden kurtulmaz. Siz, sizin... kkk...k!’yı düşünürseniz daha iyi edersiniz... (general kendi boğazını sıkıyormuş gibi yaptı) - tekrar Sipyagin’e dönerek: - Ha evet, dedi, et ce gaillards-là... (çenesiyle tekrar Paklin’i işaret etti) Qu’en ferrons nous? (2) dış görünüşü hiç de fena değil.

Sipyagin hafifçe :

— Bırakınız gitsin, dedi ve almanca olarak ekledi: Lass’den Lumpen laufen! (3) Sipyagin nedense, Göte’den, «Getz fon Berliningen»den bir aktarma yaptığı kanısında idi.

Vali yüksek sesle Paklin’e:

— Siz bağışlayıcı efendim, gidebilirsiniz, dedi. - Size daha fazla ihtiyacımız kalmadı. İş çatallaşmıncaya kadar!

Paklin ortaya bir selâm verdi, tamamıyla bitkin ve perişan bir halde sokağa çıktı. Allahım! Allahım! bu hakaret onu yıkmıştı.

Derin bir ümitsizlik içinde :

— «Bu ne haldir böyle? diye söyleniyordu. - Hem korkak, hem jurnalcı! ama hayır... hayır; ben onurlu bir kişiyim baylar, sonra hepten tabansız da değilim!»

Fakat şu vali konağının dış kapısına doğru koşan ve onu üzgün, suçlayıcı bakışlarla süzen tanıdık figür de kim?

(1) Gayretkeşlik etmeyiniz.

(2) Ya şu delikanlıyı... Ne yapacağız onu?

(3) Bırakınız alçağı, gözünün gördüğü yere gitsin!

Bu, Markelov'un ihtiyar uşağıdır. Herhalde efendisinin ar-
dı sıra şehre gelmiş ve onun kaldığı zindanın çevresinden
uzaklaşmıyor olacak... Ama bu uşak, Paklin'e neden böy-
le bakıyor ki? Markelov'u o ele vermedi ya!

Ümitsiz bir düşünce tekrar sarmıştı Paklin'i: «Ne diye,
ne rengime ne dengime uymayan bir işe burnumu soktum
sanki? Kendi köşeciğimde uslu uslu oturamazdım sanki de!
Şimdi onlar kendi aralarında konuşuyorlardır ve belki ya-
zıyorlardır da: Paklin adında birisi herşeyi açığa vurdu,
hepsini ele verdi... Arkadaşlarını düşmanlarına teslim et-
ti!» tam o anda, Markelov'un valinin yanında ona yöneltti-
ği bakış gözlerinin önüne geldi ve «fısıldaşmaya doymaya-
caksın, yaramazlık ediyorsun!» sözlerini hatırladı. Hemen
arkasından da şu ihtiyar uşağın üzgün ve bitkin bakışları
gözünün önüne geldi ve Paklin, kitaplarda yazıldığı şekilde
«hüngür hüngür ağladı», sonra da kendini vahaya, Fomuş-
ka ile Fimuşka'nın, Sınanduliya'nın yanına attı...

XXXVI

O sabah Marianna odasından çıkınca, Nejdanov'u gi-
yinik ve kanapede oturur durumda gördü. Nejdanov bir
eliyle başını tutuyordu, öteki eli ise takatsiz ve hareketsiz
bir halde dizine yaslanmıştı. Marianna ona doğru ilerledi.

— Merhaba, Aleksey... sen soyunmamışsın? Uyuma-
dın mı? Benzin ne kadar da sarı!

Nejdanov'un ağırlaşmış göz kapakları yavaşça aralan-
dı.

— Soyunmadım, uyumadım.

— Rahatsız mısın? Yoksa bu, hâlâ dünkü olayın bir
etkisi mi?

Nejdanov başını salladı.

— Ben, Solomin senin odana girdiğinden bu yana
uyumuş değilim.

— Ne zaman?

— Dün akşam.

— Aleksey kıskanıyor musun? Al sana bir havadis! Hani kıskanacak zamanı da buldun! O benim yanımda topu topu çeyrek saat kaldı... Ve biz onunla kuzeni papaz hakkında, bir de nikâhımızın nasıl düzenleneceği hakkında konuştuk.

— Onun çeyrek saat oturduğunu biliyorum. Senin odandan ne zaman çıktığını gördüm. Ve kıskanmıyorum da, yok, hayır! ama herşeye rağmen o andan beri uyuyamadım.

— Neden ki?

Nejdanov biraz sustuktan sonra:

— Hep düşündüm... düşündüm... düşündüm! dedi.

— Neyi?

— Seni, onu ve kendimi.

— Neye karar verdin ki?

— Söyleyim mi Marianna?

— Söyle.

— Sana da... Ona da... kendime de engel olduğuma karar verdim.

— Bana da! Ona da! kıskanmadığını ileri sürmene rağmen, bununla ne demek istediğini anlıyorum. Ama ya kendine?

— Marianna içimde iki kişi var ve bunlardan birisi diğerini yaşatmak istemiyor; öyle düşünüyorum ki, bunların her ikisinden de kurtulmak en iyi çare olacak.

— Hadi, yetişir Aleksey, lütfen... Kendini, beni de üzmemekten ne zevk alıyorsun yani? Şimdi bize düşen, ne gibi tedbirler alacağımızı kararlaştırmaktır... Çünkü bizi rahat bırakmazlar.

Nejdanov yalpak bir hareketle onun elini tuttu.

— Marianna otur yanıma, otur da, arkadaşça biraz gevezelik edelim. Henüz vakit varken. Bana elini ver. Tüm

uzun boylu açıklamalar büyük bir çözümsüzlükle sona erer - derler ama, bana öyle geliyor ki, bir konuyu aydınlatsak fena olmayacak. Sen akıllı ve iyi bir insansın; her şeyi anlarsın ve noksan söylediğim birşey kalırsa, onu aklından tamamlarsın. Otur.

Nejdanov'un sesi gayet sakindi ve Marianna'ya yönelen ısrarlı bakışlarında, bir çeşit arkadaşça şefkat ve yalvarış ifadesi vardı.

Marianna içten gelen bir istekle hemen Nejdanov'un yanına oturdu ve elini tuttu:

Nejdanov :

— Teşekkür ederim sevgilim, dedi, dinle. Seni uzun boylu alıkoyacak değilim. Ben dün gece, sana söylemek zorunda olduğum şeyi kafamda tasarladım. Neyse, dinle. Dünkü olayın beni bütün bütün şaşırttığını sanma: Ben, ihtimal, gülünç, hattâ bir parça da iğrenç birisiyim; ancak sen, benim hakkımda ne bir kötülük ne de bir alçaklık düşünmedin... sen beni bilirsin. Ben; söz konusu olayın beni şaşırtmadığını söyledim; bu doğru değil, şu saçma bir lâf... Bu olay beni şaşırttı, hani evde beni sarhoş yerine koydukları için değil; benim yetersizliğimi bana ispatladığı için! Hani sadece benim Rus insanının içtiği şekilde içemeyeceğimi ispatladığı için de değil - genel olarak! genel olarak! Marianna, hani bizi birleştiren davaya artık daha fazla inanmadığımı sana söylemek zorundayım; hani gücü, bize seninle beraber o evi terkettiren davaya ve neye yalan söyleyeyim, senin ateşin beni ısıtıp yaktığı sırada, artık soğumaya başladığım bu davaya: inanmıyorum! inanmıyorum!

Serbest olan eliyle gözlerini kapatarak biran sustu. Marianna da birşey söylemedi ve başını önüne eğdi... O onun yeni bir şey söylemiş olmadığını hissetmekteydi.

Nejdanov elini yüzünden çekti ve artık Marianna'ya daha fazla bakmaksızın konuşmaya devam etti:

— Ben önceleri davanın kendisine inandığımı, ancak kendimden, kendi kudret ve becerikliliğimden şüphe ettiğimi sanıyordum; benim yeteneklerim, diyordum, ilkelerimle orantılı değiller... Ama işte meydanda, bu iki şey birbirinden ayrılamaz. - Hem ne diye kendi kendini aldatmalı! Hayır, ben **davanın kendisine** inanmıyorum. Sen inanıyor musun, Marianna?

Marianna doğruldu ve başını kaldırdı.

— Evet Aleksey, inanıyorum. Gönlümün bütün gücüyle inanıyorum - ve bütün ömrümü bu davaya harcayacağım! son nefese kadar!

Nejdanov ona doğru döndü, özlemlili ve kıskanan bir bakışla onu tepeden tırnağa kadar süzdü.

— Öyle, öyle; cevabın bu olacağını umuyordum. İşte kendin de görüyorsun ki, biz bir arada yapamayız: Sen kendin bir vuruşla aramızdaki bağı kopardın.

Marianna susuyordu.

Nejdanov tekrar konuşmaya başladı.

— İşte Solomin de, o da inanmamakla beraber...

— Nasıl?

— Hayır! inanmıyor... hoş, onun buna ihtiyacı da yok; o kendi yolunda rahatça ilerlemekte; bir şehir yoluna düşen adam, kendi kendine: fakat acaba, bu şehir mevcut mu? diye sormaz. O ilerler, ha ilerler. Solomin de öyle. Bundan fazla birşey de gerekmez. Fakat ben... İleriye gidemem; geride kalmayı istemem; yerinde saymak ise can sıkıcı. Ki-me bana yoldaş olması için teklifte bulunmak cüretini gösterebilirim? Atasözünü bilirsin: Beriki uç beriki uca, öteki uç öteki uca denk gelmiş -ve iş tıklarına girmiş! Fakat beriki denk gelmiyorsa, öteki neylesin?

Marianna kararsız bir davranışla:

— Aleksey, dedi, sen, bana kalırsa, büyütüyorsun. Bak biz birbirimiz seviyoruz.

Nejdanov derin bir göğüs geçirdi.

— Marianna... ben sana tapıyorum... sen ise bana acıyorsun - ve her ikimiz de birbirimizin namuslu kişiler olduğuna inanıyoruz: işte gerçek bundan ibaret! Fakat aranızda aşk yok.

— Fakat dur, Aleksey, ne söylüyorsun! işte hemen bugün, hemen şimdi, peşimize düşülecektir... ve bizim beraberce gitmemiz gerekir, ayrılmamız değil.

— Evet; gidelim de, Solomin'in teklifiyle Papaz Zosim bizim nikâhımızı kıysın. Ben, bu nikâhın senin gözünde, polisçe çıkarılacak güçlüklerden kurtulmak için alınmış bir pasaporttan başka birşey ifade etmediğini iyi biliyorum... Bununla beraber bu nikâh, bir dereceye kadar... bir arada, omuz omuza vererek yaşamayı... zorunlu kılıyor... yahut da **zorunlu kılmıyorsa** bile, hiç değilse bir arada yaşama isteğinin var olduğunu öneriyor.

— Bu ne demek Aleksey? Sen burada mı kalıyorsun?

Nejdanov ağzından az daha «evet» diye kaçırıyordu, fakat toparlandı ve:

— Ha...ha...hayır, dedi.

Öyle ise sen buradan, benim bulunmayacağım bir yere mi gideceksin?

Nejdanov hâlâ avucunun içinde duran Marianna'nın elini kuvvetle sıktı.

— Seni savunucusuz, koruyucusuz bırakmak bir suç olur - ve ben hiç te kötü bir kişi olmadığımı göre, bu işi yapmam. Senin bir koruyucun olacaktır... Bunda şüphen olmasın!

Marianna Nejdanov'un üzerine doğru eğildi ve dikkatle kendi yüzünü onun yüzüne yaklaştırarak, onun gözlerine, ruhuna - ruhunun tâ içine bakmaya çalıştı.

— Ne oluyorsun Aleksey? İçinden geçen nedir? Söyle!.. sen beni telâşlandırıyorsun. Sözlerin öyle kapalı, öyle tu-

haf ki... yüzün de! hiç bir zaman senin yüzünü bu şekilde görmemiştim!

Nejdanov onu yavaşça geriye itti ve elini hafifçe öptü. Marianna bu kez karşı koymadı ve gülmedi, dikkatle ve telâşla Nejdanov'a bakmaya devam etti.

— Telâşlanma lütfen. Bunda tuhaf olacak birşey yok. Benim bütün derdim işte şu: Markelov'u, diyorlar, mujikler döğmüş; Markelov mujiklerin yumruklarının tadını tatmış; böğrünü ezmişler Markelov'un... Mujikler beni döğmediler, hattâ benimle içtiler, benim sağlığıma içtiler... ama ruhumu, Markelov'un böğründen daha fazla ezdiler. Ben doğuştan burkulmuştum... Kendimi düzeltmek istiyordum, derken daha fena bir şekilde burkuldum. İşte yüzümde, aslında bunu görmektesin.

Marianna ağır ağır:

— Aleksey, dedi, benimle samimî olmaman günahtır. Nejdanov ellerini sıktı.

— Marianna, bütün varlığını, avucunun içi gibi önüne serildi; ve ne yapsam, önceden sana haber veririm: aslında senin hiçbir şeye, hiçbir şeye şaşmaman gerekir.

Marianna bu sözlerin açıklanmasını isteyecekti, ama vazgeçti... Üstelik o anda Solomin de içeri girdi.

Solomin'in hareketleri her zamankinden daha aceleci ve sertçe idi. Gözleri kırışıyordu, geniş dudakları büzüşmüş, bütün yüzü sanki sivrileşmiş, kuru, sert ve bir parça da kaba bir ifadeye bürünmüş bulunuyordu.

— Dostlarım, - diye konuşmaya başladı - size, kaybedecek zamanınız olmadığını haber vermeye geldim. Toparlanın... vaktiniz geldi, bir saate kadar hazır olmanız gerekiyor. Gidip nikâhlanmanız lâzım. Paklin'den hiçbir haber yok; atını arabasını önce Arjanovo'da alkoymuşlar, sonra da geri göndermişler... Kendisi orada kalmış. Herhalde onu şehre götürdüler. Tabii o ele vermez, ama, Allah bilir, belki de, bir gevezelik edebilir. Sonra atlardan da anlayabilir-

ler. Benim kuzen tenbihlidir. Pavel sizinle gelecek. O tanıklık da yapacak.

Nejdanov :

— Ya siz... ya sen? - diye sordu. - Yoksa sen gelmiyor musun? - Odaya yüksek konçlu bataklık çizmesiyle girmiş bulunan Solomin'in çizmelerini gözle işaret ederek şöyle ekledi: - Bakıyorum yolcu kıyafetinde giyinmişsin.

— Bu... şey... avlu çamurlu da.

— Bizim yüzümüzden sorumluluk altına girmeyesin?

— Sanmıyorum... Her ne hal ise - bu artık bana ait birşey. Ve böylece bir saat sonra. Marianna, Tatyana sizi görmek istiyor. Orada birşeyler hazırlamış.

— A - a! evet! Ben kendim de ona gitmeyi düşünüyordum...

Marianna kapıya doğru yürüdü...

Nejdanov'un yüzünde tuhaf birşey, korku gibi, üzüntü gibi birşey belirmişti...

Birdenbire alçalan bir sesle:

— Marianna, sen gidiyor musun? dedi.

Marianna durdu.

— Ben yarım saate kalmaz, dönerim. Uzun boylu oturacak değilim.

— Peki; fakat bana yaklaşsana...

— Emret; niçin?

— Sana bir kez daha bakmak istiyorum... - Uzun bakışlarla Marianna'yı süzdü. - Elveda, elveda, Marianna! - Marianna şaşırıldı. - Ha, neydi o... ne oluyorum ki? Ben şöyle bir... gevezelik ettim. Sen yarım saate kadar dönüyorsun, değil mi?

— Tabii.

— Neyse, peki... peki... Affedersin. Uykusuzluktan başımın içi kaynıyor. Keza ben de derhal hazırlanacağım.

Marianna dışarı çıktı. Solomin onun peşi sıra gitmek istedi.

Nejdanov Solomin'i durdurdu.

— Solomin!

— Ne var?

— Elini ver bana. Gösterdiğin konukseverlikten dolayı sana teşekkür etmem gerekiyor.

Solomin gülümsedi.

— Hele düşündüğün şeye bak! - dediyse de, yine de elini verdi.

Nejdanov sözlerine devamla:

— Bak, bir de şu var, dedi, eğer benim başıma bir iş gelecek olursa, Marianna'yı bırakmayacağına güvenilebilir miyim?

— Senin müstakbel eşini mi?

— Ha evet, Marianna'yı.

— Herşeyden önce, senin başına birşey gelmeyeceğine eminim; sonra da gönlünü rahat tutabilirsin: Marianna senin için olduğu kadar, benim için de değerli bir insandır.

— O - o! ben bunu biliyorum... biliyorum... biliyorum! Neyse, çok güzel. Ve teşekkür ederim. Bir saat sonra ha?

— Bir saat sonra.

— Ben hazırlanacağım. Allahımsarladık!

Solomin dışarı çıktı ve merdivenlerde Marianna'ya yetişti. Ona Nejdanov'la ilgili olarak birşeyler söylemeyi tasarlıyordu, fakat sustu. Marianna da, keza, Solomin'in ona birşeyler söylemek istediğini - hem de Nejdanov hakkında birşeyler söylemek istediğini sezmişti, ama Solomin susuyordu. O da susuyordu.

Solomin odadan çıkar çıkmaz, Nejdanov âni bir hareketle koltuktan sıçradı, bir köşeden öteki köşeye iki kez gidip geldi, sonra taş kesilmiş gibi, odanın ortasında bir dakika kadar düşündü kaldı; birdenbire ürperdi, telâşla «karnaval» elbisesini sırtından çıkarıp attı, ayağı ile bir köşeye itti, bundan önce giymekte olduğu elbisesini bulup sırtına geçirdi. Sonra üç ayaklı ufak masanın yanına geldi, çekmecedен mühürlü iki zarf ve bir de ufarak birşey çıkardı ve bu ufarak şeyi cebine soktu, zarfları ise masanın üstüne bıraktı. Sonra sobanın önüne çömeldi ve kapağını açtı.. Sobanın içinde bir yığın kül gözükte. İşte Nejdanov'un bütün kâğıtlarından, vasiyet defterinden geriye kalan sadece bu küldü. Nejdanov bütün gece nesi var nesi yok yakmıştı. Fakat işte şuracıkta, sobada ,duvarlardan birine yaslanmış olarak, Markelov'un kendisine hediye ettiğı portre - Marianna'nın portresi duruyordu. Görölüyordu ki, Nejdanov'un nefesi bu portreyi de yakmaya yetmemişti! Nejdanov portreyi dikkatle sobadan çıkardı ve masada duran mühürlü zarfların yanına koydu.

Bundan sonra elinin kesin bir hareketiyle şapkasını yakaladı ve kapıya doğru yollanmak üzereyken... durdu, geriye döndü ve Marianna'nın odasına geçti. Orada bir dakika kadar kaldı, çevresine bakındı, onun daracık karyolasına yaklaşarak eğildi, ve aralıklı boğuk hıçkırıklar içinde dudaklarını yatağın baş tarafına değil de, ayak ucuna sıkı sıkı yapıştırdı. Sonra birdenbire doğruldu, ve kasketini alnına bastırarak, dışarı fırladı.

Ne koridorda, ne merdivenlerde, ne de aşağıda hiç kimseye rastlamadan bahçeye indi. Kül rengi bir gündü, gökyüzü alçalmış alçalmıştı, nemli bir rüzgâr otların uçlarını kırmılatıyor, ağaçların yapraklarını sallıyordu; fabrika hergün o saatlerde olduğundan daha az tıraklıyor, daha az

uğulduyordu; fabrikanın avlusundan doğru kömür, katran ve yağ kokusu geliyordu. Nejdanov uyanık ve şüpheli bakışlarla çevresine bir göz attı ve doğrudan ihtiyar elma ağacına yollandı, hani şu küçük odacığa taşındığının ilk gününü penceresinden bakındığı zaman dikkatini çekmiş olan ihtiyar elma ağacına. Bu elma ağacının gövdesini kuru yosunlar kaplamıştı; seyrek seyrek sarkan kırmızısı - yeşil yapraklarıyla havaya doğru kıvrılarak yükselen pürüzlü, çıplak dalları, dirseklerinden bükülerek dua eden ihtiyar kolları andırıyordu. Nejdanov elma ağacının kökünü çevreleyen kara toprakta metin bir adımla durdu, ve cebinden hani şu masanın çekmecesinden aldığı pek büyükçe olmayan şeyi çıkardı. Sonra küçük bahçe evinin pencerelerine dikkatle bakındı... «şu anda birisi beni görürse, o zaman, belki de ertelerim...» diye düşündü. Ama hiçbir yerde bir tek insan yüzü gözükmedi... Sanki herkes ölmüş, herşey ondan yüz çevirmiş, ondan uzaklaşmış, onu kaderin cilvesine terk etmişti. Bir tek fabrika boğuk boğuk uğulduyor ve koku saçıyordu, derken yukarıdan serin bir yağmurun ufak ufak, ılgın damlacıkları düşmeye başladı.

Nejdanov, altında bulunduğu elma ağacının eğri bükürü dalları arasından, alçalmış, kül rengi, umursamaz bir körlük içindeki nemli gökyüzüne baktı, şaşkın şaşkın baktı, silkindi, ve şöyle düşündü: «İşte gerisin geri Petersburg'a, zindana dönmekten başka hiçbir yol kalmamış bulunuyor.» Kasketini yere fırlattı ve, bütün vücudunda önceden hissettiği buruk tatlı, kuvvetli, ezici bir gerginlik içinde tabancayı göğsüne dayadı, tetiğin yayını çekti...

Birdenbire birşeyin kendisini ittiğini hissetti, hattâ bu itiş pek o kadar kuvvetlice de değildi... Ama, artık o sırt üstü yerde yatıyor, kendisine böyle ne olduğunu ve âniden Tatyana'yı nasıl gördüğünü ayırt etmeğe çalışıyordu... Hattâ o, Tatyana'yı çağırma ve ona: «Ah, istemez!» demeyi bile düşünüyordu, ama, işte artık tamamiyle konuşamaz ol-

muştı, ve yüzünde, gözlerinde, alnında, beyinde bulanık yeşilimsi bir kasırğa dolaşmaya başladı. - Derken gayet ağır ve yassı birşey onu ebedî olarak toprağa yapıştırdı.

Nejdanov'un Tatyana'yı gözünün önüne getirişi nedensiz değildi; o tetiği düşürdüğü anda, Tatyana küçük bahçe evinin pencerelerinden birinde gözükmüş ve elma ağacının altında Nejdanov'u görmüştü. Daha Tatyana'nın «bu havada elma ağacının altında ne işi var ki, taranmadık saçlarla?» demesine kalmadan, Nejdanov tıpkı bir demet gibi, yere yuvarlanmıştı. Tabanca sesini duymamıştı Tatyana - bu ses çok zayıf çıkmıştı, ama bir anda kötü birşey duyar gibi olmuş ve hiç düşünmeden hemen aşağıya, bahçeye koşmuştu... Ta Nejdanov'un yanına kadar koşmuştu Tatyana... «Aleksy Dimitriç, ne oluyorsunuz?» dediyse de, artık Nejdanov'u bir karanlık sarmış bulunuyordu. Tatyana Nejdanov'un üzerine eğildi, kanı gördü.

Çok değişik bir sesle:

— Pavel! diye bağırdı. - Pavel!

Birkaç saniye sonra artık Marianna, Solomin, Pavel ve daha başka iki fabrika işçisi bahçede toplanmış bulunuyorlardı. Nejdanov'u hemen kaldırdılar; küçük bahçe evine götürdüler ve üzerinde son gecesini geçirdiği aynı kanapesine yatırdılar.

Nejdanov yarı kapalı, hareketsiz gözlerle kanapede sırtüstü yatıyordu, yüzü morarmıştı, sürekli bir şekilde ve güçlükle hırıldıyor, boğuluyormuş gibi çırpınarak soluyordu. Henüz canı çıkmamıştı. Marianna ile Solomin kanapenin iki yanında duruyorlardı ve her ikisinin de yüzleri Nejdanov'un ki kadar sararmış bulunuyordu. Her ikisi de sarılmış, ürpermiş, harap olmuştu - hele Marianna - ama şaşkırmış değillerdi. İçlerinden «Nasıl oldu da biz bunu seze-medik?» diye geçiyordu... Ve aynı anda da onlar... evet onlar bunu sezmiş gözükyüyorlardı. Onun Marianna'ya: «Ne yaparsam sana önceden söylüyorum: hiçbir şeye şaşmaya-

sın» dediği, - bir de, içinde yaşayan ve bir türlü kendi aralarında bağdaşamayan iki ayrı insanın varlığından söz ettiği zaman - sanki Marianna'nın içinde bulanık önsezi gibi birşey kımıldanmamış mı idi? Neden hemen o kelimeler ve önsezi üzerinde durup düşünmemişti? Neden şimdi Solomin'in yüzüne bakamıyordu, sanki o kendisiyle işbirliği yapmış ta... şimdi vicdan azabı çekiyormuş gibi? Neden Marianna Nejdanov'a karşı sadece ümitsizliğe kapılacak kadar sonsuz bir acıma değil de, bir çeşit korkunç ürpertici ve utandırıcı bir şey duyuyor gibiydi? Nejdanov'un kurtarılması belki de onun elindeydi? Neden her ikisi de bir kelime konuşmaya cüret edemiyorlardı? Neredeyse nefes almaya bile cesaret edemeden bekliyorlardı... Neyi? Allahım!

Solomin doktor çağırmak üzere adam göndermişti, oysa hiçbir ümit yoktu artık. Nejdanov'un küçücük, artık kararmaya yüz tutan, kansız yaracığının üstüne, Tatyana, soğuk suya batırılmış büyük bir sünger koydu, saçlarını da keza soğuk su ve sirke ile ıslattı. Birdenbire hırıltısı kesilen Nejdanov birazcık kımıldandı.

Solomin:

— Kendine geliyor, diye fısıldadı.

Marianna kanapenin kenarına diz çöktü... Nejdanov ona bir göz attı... O ana kadar Nejdanov'un bakışları bütün can çekişen insanlarınki gibi hareketsizdi.

Belli belirsiz bir sesle:

— Ben henüz... sağım, dedi. - Bunda da muktedir olmadım... Sizi bekletiyorum.

Marianna:

— Aleşa, diye inledi.

— Fakat işte... hemen... Marianna hatırlıyorsundur? Benim... «beni çiçeklerle donat»... şiirimde... hani çiçekler?... fakat buna karşılık sen varsın... orada, benim mektubumda...

Birdenbire bütün vücudu titredi.

— Oh, işte Marianna... İkiniz birbirinize... ellerinizi... veriniz... benim yanımda... daha çabuk... veriniz...

Solomin Marianna'nın elini tuttu. Marianna başını karnapenin üstüne, yere dönük yüzüyle, yaranın hemen yanı başına yaslamıştı.

Solomin ise dik ve ciddî, gece gibi karanlıktı.

— Öyle... güzel... öyle...

Nejdanov tekrar çırpınarak solumaya başladı, ama bu defaki artık pek olağandışı gözüktüyordu... Göğüs ileri çıkıyor, böğürler uzuyordu...

Nejdanov'un kendi elini onların birleşen elleri üzerine koymak için çabaladığı belli oluyordu, ama artık elleri ölmüştü.

Kapıda duran Tatyana.

— Göçüyor, diye fısıldadı ve istavroz çıkarmaya başladı. Nejdanov'un çırpınarak solumaları daha seyrek, daha kısa olmaya başladılar... O bakışlarıyla hâlâ Marianna'yı arıyordu... Ama korkunç bir beyazlık artık gözlerinin içini kaplıyordu...

«Güzel» kelimesi son sözü oldu.

Ölmüştü... Oysa Marianna ile Solomin'in birleşen elleri hâlâ onun göğsü üzerinde duruyorlardı.

Geride bıraktığı iki küçük mektupta Nejdanov işte şunları yazıyordu. Bu mektuplardan bir tanesi Silin'in adresine yazılmıştı ve sadece birkaç satırdan ibaretti:

«Allahaismarladık, kardeş, dost, Allahaismarladık! Bu kâğıt parçası eline ulaştığı vakit artık ben yokum. Nasıl, niçin diye sorma - ve acıma: bil ki, şimdi daha rahatım. Bizim ölümsüz Puşkin'i al da «Evgeniy Onegin»de Lenski'nin ölümünü tasvir eden parçayı oku. Hatırlarsın: «Pence-reler tepeşirle çizilmiş; evin sahibesi yok» ve devamı. İşte hepsi bu kadar. Sana söyleyeceğim birşey yok... Şunun için ki, çok uzun boylu konuşmak gerekir, oysa vakit yok. Ama, sana haber vermeden de gitmek istemedim; aksi halde be-

nim için yaşıyormuşum gibi düşünürdün ve ben dostluğumuza karşı kusur işlemiş olurdum. Allahaismarladık; sağlıcakla kal.

Dostun: A.N.»

Öteki mektup bir parça uzunca idi. O Solomin ile Marianna adresine yazılmıştı. İşte mektubun içindekiler:

«Çocuklarım benim!

(Bu kelimelerden hemen sonra bir duraklama olmuştu; birşey çizilmiş, daha doğrusu kirlenmişti; buraya sanki gözyaşları boşanmış gibi birşey olmuştu.)

Size böyle hitap ettiğim için, belki tuhafınıza gidecektir, ben kendim neredeyse bir çocuğum - ve sen, Solomin, elbette benden daha büyüksün. Ama ben ölmek üzereyim - ve, hayatın bitiş noktasında dururken, kendimi ihtiyar görmekteyim. Ben her ikinize karşı - özellikle Marianna, sana karşı - çok suçluyum, zira size böyle bir acı çektiriyorum (Marianna, senin acı çekeceğini biliyorum) - ve bunca huzursuzluk vermiş bulunuyorum. Ama elden ne gelirdi ki? Başka bir kurtuluş yolu bulamadım. Ben **sadeleşmeyi** başaramadım; tek yol olarak, kendimi tamamiyle çizip silmek kalıyordu. Marianna, ben kendim için de senin için de bir yüküm. Sen yüce ruhlusundur Marianna, yeni bir fedakârlık olarak, bu yüke sevinebilirdin... Ama sana bu fedakârlığı yüklemeye hakkım yok: Seni bekleyen daha güzel ve daha iyi işler var. Çocuklarım, izin verin de sizi, sanki öteki dünyadan uzanan bir elle birleştireyim. İkinizin bir arada olmanız sizin için iyi olacak. Marianna sen Solomin'i kesin olarak seviyorsun - o ise... o seni daha Sipyaginlerde görmüş olduğu andan beri sevmiş bulunuyor. Seninle o olaydan birkaç gün sonra kaçmamıza rağmen, bu, benim için bir sır değildir! Ah, o sabah, ne yaman, ne taze, ne gençlik dolu bir sabahtı o! O sabah, şimdi bana sizin ortak hayatınızın bir müjdecisi, bir sembolü gibi geliyor - Mari-

anna senin ve onun hayatınızın; ben sadece bir tesadüf eseri olarak o sabah onun yerinde bulunmuştum. Ama artık bitirmeliyim; ben seni acındırmak istemiyorum... sadece be-
raat etmek istiyorum. Yarın çok ağır geçecek birkaç dakika-
nız olacak. Ama ne yapmalı? Başka çıkar yol yok işte. Allahaismarladık Marianna, benim güzel, namuslu kızım! Allahaismarladık! onu sana emanet ediyorum. Mutlu olu-
nuz, başkalarına yararlı olunuz; ve sen Marianna, beni sa-
dece mutlu olduğun zamanlarda hatırla. Beni, keza namus-
lu ve iyi bir insan olarak, ama yaşamasından çok ölmesi da-
ha uygun düşen insan olarak hatırla. Seni aşkla sevip sev-
mediğimi bilmiyorum, sevgili dostum, ama hiçbir zaman
daha kuvvetli bir duyguya kapılmadığımı ve kendimle bir-
likte mezara böyle bir duygu götürmemiş olsaydım, ölümün
benim için daha korkunç olacağını biliyordum.

Marianna, şayet günün birinde Marianna adını taşıyan
bir kızcağızla karşılaşırsan - ki, Solomin onu tanıyor, bu-
nunla beraber sen de, sanırım ki, görmüşsündür - ona, ölü-
münden biraz önce kendisini şükranla andığımı söyle... o
artık anlar.

Fakat, ayrılık saati geldi. Demincik pencereden bakın-
dım: Hızla koşuşan bulutlar arasında çok güzel bir yıldız
vardı. Bulutlar ne kadar hızlı koşuşsalar da - onu kapatamı-
yorlardı. Bu yıldız seni hatırlattı bana, Marianna! Şu anda
sen bitişik odada uyumaktasın - ve hiç birşeyin farkında
değilsin... Ben senin kapına yaklaştım, kulağımı kapıya
yasladım ve senin temiz, sakın nefes alışlarını duyar gibi
oldum... Allahaismarladık! Allahaismarladık Marianna!
Allahaismarladık çocuklarım, dostlarım benim!.

A.'nız

Vay, vay, vay! Ben nasıl olup ta ölüm öncesi mektu-
bunda büyük davamız hakkında hiç birşey söylememiş bu-
lunuyorum? Besbelli, ölümün eşliğinde artık yalan söyle-

mek yakışmıyor da, ondan olacak... Marianna bu notumu hoşgör... Yalan bendedir, senin inandığın şeyde değil!

Evet! bak bir de şu var: Sen, belki de şöyle düşüneceksindir, Marianna: O, mutlaka zindana tıklılmaktan korktu da, ondan kurtulmak için **bu** çareye başvurdu? Hayır: önemli olan zindan değil; ama inanmadığın bir dava uğruna zindanda yatmak da hiçbir işe yaramayan bir şeydir. Ve ben kendi kendimi zindandan korktuğum için öldürüyor değilim.

Allahımsımarladık Marianna! Allahımsımarladık, lekemiz benim, el sürülmediğim!»

Marianna ve Solomin sırayla bu mektubu okudular. Sonra Marianna kendi portresini ve her iki mektubu alıp cebine koydu - ve hareketsiz bir halde kalakaldı .

Solomin:

— Marianna, dedi, herşey hazır; gidelim. Onun vasiyetini yerine getirmemiz lâzım.

Marianna Nejdanov'a yaklaştı, dudaklarını onun artık soğumaya başlayan alnına dokundurdu - sonra Solomin'e dönerek:

— Gidelim, dedi.

Solomin onu elinden tuttu. İkisi birlikte odadan çıktılar.

Birkaç saat sonra polis fabrikayı bastığında, Nejdanov'u ele geçirmişti tabii, ama artık bir ceset olarak. Tatyana onu tertemiz derleyip toparlamış, başının altına beyaz yastık koymuş, ellerini çaprazlamış, yanı başındaki sehpaye bir demet çiçek bile koymuştu. Gerekli talimatı alan Pavel, polisleri öyle bir yalpaklık ve alayla karşıladı ki, polisler kendisine teşekkür etmek mi, yoksa onu da yakalamak mı gerektiğini kestiremediler. Pavel, intihar işinin nasıl meydana geldiğini detaylı bir şekilde anlattı, polislere gravyer peyniri, Mader şarabı ikram etti; ama Vasiliy Fedotiç'in ve buraya gelen bayanın halen nerede bulunduğu hakkında hiç

bir bilgisi olmadığını ileri sürdü - yalnız Vasiliy'in, affeder-siniz, Fedotiç'in hiç bir zaman gecikip kalmayacağını, çünkü fabrikada işin beklemekte olduğunu; onun bugün yarın dö-neceğini, işte o zaman kendisinin derhal, dakika kaybetme-den, durumu şehire bildireceğini söylemekle yetindi. O verdiği sözü yapan bir adamdı.

Böylece, memur beyler cesedin başına nöbetçi dikerek ve sorgu yargıcını göndereceklerini bildirerek, eliboş dö-nüp gittiler.

XXXVIII

Bütün bu olaylardan iki gün sonra, «yâkışıklı» Papaz Zosim'in avlusunda bir talika durdu, talikada biri erkek öteki kadın, tanıdığımız iki kişi vardı, - ve buraya geldik-lerinin ertesi günü bu kadınla erkek artık nikâhlanmış bu-lunuyorlardı. Bundan sonra bu iki kişi hemen ortalıktan kayboldular ve iyi kalbli Zosim, yaptığı bu işten dolayı için-de hiç bir acı duymadı. Fabrikada, Solomin tarafından pat-ronun adresine yazılıp bırakılmış bir mektup bulundu: Pa-vel'in patrona ilettiği bu mektupta, işlerin tümünün ve tam olarak hesabı veriliyor (ki bu çok parlak bir hesaptı) ve üç aylık izin rica ediliyordu. Mektup Nejdanov'un ölümünden iki gün önce yazılmıştı, bundan da anlaşılıyordu ki, Solo-min daha o zaman, Nejdanov ve Marianna ile birlikte ka-çıp bir süre saklanmayı lüzumlu görmüştü. İntihar olayı ile soruşturma hiç bir sonuç vermedi. Cesedi gömdüler; Sip-yagin yeğeninin aranmasıyla ilgili isteği üzerinde daha fazla durmaz oldu.

Dokuz ay sonra ise, Markelov'u yargıladılar. O mah-kemede de, valinin huzurundaki gibi davrandı: sakın, onur-lu, birazcık üzgün. Markelov'un alışlagelmiş sertliği yu-muşamıştı - ama yüreksizliğinden değil: bu yumuşamada başka duygunun, soylu bir duygunun ilişkisi vardı. O ne kendini haklı çıkarmaya çalışıyor, ne pişmanlık duyuyor,

ne kimseyi suçluyor, ne de isim veriyordu; içine çökmüş gözleriyle zayıflamış yüzünde tek ifade vardı: kadere boyun eğmişlik ve metinlik; kısa, fakat dolambaçsız, doğru cevapları onu yargılayanlar üzerinde bir çeşit acıma duygusu uyandırıyor. Hattâ onu yakalamış olan ve ona karşı tanıklık eden köylüler bile bu duyguyu paylaşır gözüküyor ve Markelov'dan «sade» ve iyi kalbli bir bey olarak söz ediyorlardı. Ama suç meydanında idi; cezadan sıyrılmasına imkân yoktu - hem kendisi de bu cezanın verilmesini gerekli buluyor gibiydi. Onun, antiparentez, sayıları pek fazla olmayan öteki suç ortaklarından Maşurina kayıptı. Ostrodumov, ayaklandırmaya çalıştığı bir küçük burjuva tarafından «dikkatsizce» itilip öldürüldü; Goluşkin'i, «içten gelen pişmanlığı» yüzünden (ki korku ve üzüntüden aklı başından gidecekti) hafif bir cezaya çarptırdılar; Kisliyakov'u bir ay kadar tutukladılar, sonra serbest bıraktılar, hattâ onun yeni baştan ilden ile «sıçramasına» engel bile olmadılar; Nejdandov'u ölümü kurtardı; Solomin'i, delil yetersizliğinden, şüphe altında tuttular, sonra rahat bıraktılar. (Solomin, mahkemeden kaçmamış ve günü gününe gelmişti.) Mariana'nın sözü bile edilmedi... Paklin tamamiyle kurtuldu; hem ona fazla bir önem de vermediler.

Aradan birbuçuk yıl geçmişti. 1870 yılının kış aylarıydı. Petersburg'dan, şu gizli danışma ve kamerger Sipyagin'in önemli rol oynamaya hazırlandığı, karısının bütün sanat dallarını koruduğu, ve müzikal geceler ve değersiz entrikalar tertiplelediği, Bay Kallomeytsev'in ise mensup olduğu bankalığın en gözde memurlarından sayıldığı Petersburg'da, Vasilyevski adasının yollarından birinde, topallayarak ve hafiften sıçrayarak, mütevazı paltolu ve kedi kürkü yakalı, ufarak bir adam yürüyordu. Bu adam Paklin idi. Paklin son zamanlarda oldukça değişmişti: Tüylü kalpağının kenarlarından sarkan favorilerin ucunda gümüş rengi birkaç tel göze çarpar olmuştu. Trotuvarda bir hayli şişman, uzun

boyly, koyu renk çuhadan yapılmış paltosuna sıkı sıkı sarınmış bir bayan ona doğru ilerlemekteydi. Paklin bu bayana şöyle, dalgın bir göz attı, geçti... Derken birdenbire durdu, düşündü, kollarını açtı - ve, canlı bir hareketle geri dönüp kadına yetişti, ona şapkasının altından doğru yüzüne bakarak, kısık bir sesle:

— Maşurina? dedi.

Kadın ihtişamlı bakışlarla Paklin'i süzdü - ve tek kelime söylemeden, yürüdü.

Paklin topallaya topallaya kadının yanı sıra gidiyor ve:

— Sayın Maşurina, diyordu, ben sizi tanıdım, ancak, lütfen korkmayınız. Ben sizi ele vermem - ben sizi gördüğüme ziyadesiyle memnunum! Ben Paklin'im, Sila Paklin, biliyorsunuz, Nejdanov'un arkadaşı... Evime buyurunuz, ben buradan iki adım ötede oturuyorum... lütfen.

Kadın yavaş bir sesle, fakat şaşılacak derecede temiz bir Rus şivesiyle:

— Io sonno kontessa Rokka di Santo-Fiume. diye karşılık verdi.

— Haydi, ne kontesi... ne biçim kontesmiş o... gelin, gene çalarız...

İtalyan kontes, birdenbire temiz bir Rusça ile:

— Siz nerede oturuyorsunuz ki? diye sordu. - Hiç vaktim yok.

Paklin:

— Ben şuracıkta oturuyorum, dedi, bu yolun üstünde, işte evim, şu gri renkli, üç katlı bina. Ne kadar iyi kalblisiniz, ki benimle daha fazla fısıltılı konuşmaya lüzum görmediniz! Verin elinizi gidelim. Çoktan beri burada mısınız? Hem siz ne diye kontes olursunuz? Herhangi bir İtalyan kontu ile evlendiniz mi yoksa?

Maşurina hiç bir kont ile evlenmiş filân değildi; onun eline kısa bir süre önce ölen Kontes Rokko di Santo-Fiume

adına düzenlenmiş pasaport vermişlerdi - o da, tek kelime İtalyanca bilmemesine ve su katılmadık Rus şivesi taşımasına rağmen, bu pasaportla rahatça Rusya'ya girmişti.

Paklin onu mütevazı daireciğine götürdü. Paklin'in beraber yaşadığı kambur kızkardeşi, ufacık mutfağı keza ufacık antreden ayıran perde arkasından çıkarak misafiri karşıladı.

Paklin:

— Bak, Sinapoçka, dedi, en büyük bayan arkadaşımı takdim ediyorum: bize acele bir çay yapiver.

Maşurina, ki Nejdanov'un adını vermemiş olsa Paklin'in peşi sıra gelmezdi, başından şapkasını çıkardı, ve erkeksi eliyle, âdeti gereğince kısacık kestirdiği saçını düzelterek selâm verdi, ve konuşmaksızın oturdu. Maşurina, genellikle, hiç değişmemişti; hattâ elbisesi bile bundan iki yıl önceki aynı elbise idi, yalnız gözlerine durgun bir hüznün çökmüştü, ki bu hüznün, yüzünün alışılacelmış sert ifadesine bir dokunaklılık veriyordu. Sınanduliya semavere koştu, Paklin ise Maşurina'nın karşısına geçti, eliyle hafifçe onun dizine vurarak başını önüne eğdi, konuşmaya başlamak isteyince de öksürmek ihtiyacını duydu; sesi kesiliyor ve gözlerinde yaşlar parlıyordu. Maşurina sandalyanın arkalığine yaslanmaksızın, hareketsiz ve dimdik oturuyor, üzüntü ile yana bakıyordu.

Paklin:

— Evet, evet - diye konuşmağa başladı - olanlar oldu! Size baktıkça... pek çok şeyleri ve pek çok kişileri hatırlıyorum. Ölü ve diri. İşte, benim çenesi düşüklerim de öldüler... Fakat siz, sanırım ki, onları tanımazsınız; hem ikisi de, önceden dediğim şekilde, aynı günde öldüler. Nejdanov... zavallı Nejdanov!... Siz, herhalde, tanıyorsunuzdur...

Maşurina hep aynı şekilde yana bakarak:

— Evet, tanıyorum, dedi.

— Ostrodumov'u da tanır mısınız?

Maşurina sadece başını salladı. O Paklin'in hep Nejdandov'dan bahsetmesini istiyordu, ama böyle bir ricada bulunmaya cesaret edemedi. Hoş Paklin nasıl olsa kendisi anlamıştı.

— Ölümünden önce yazdığı mektubunda sizden söz ettiğini duymuştum. Doğru mu?

Maşurina hemen cevap vermedi. Neden sonra:

— Doğru, dedi.

— Yaman adamdı! Ama yerine düşemedi! O da bana benzer bir ihtilâlcı idi! Onun, gerçekten, ne olduğunu bilir misiniz? Realizmin romantik kişisi! Beni anlıyor musunuz?

Maşurina Paklin'e bir göz attı. O onu anlamamıştı - ve onu anlamak zahmetine de katlanmak istemiyordu. O sadece, Paklin'in kendini Nejdandov'la bir tutmak cüretini göstermesini yadırgadı ve tuhaf buldu, ama, içinden: «bırak şimdi öğünsün» dedi.

(Oysa Paklin hiç de öğündüğü kanısında değildi, ona kalırsa, kendi kendini küçültüyordu bile.)

Paklin sözlerine devamla :

— Burada beni, Silin diye birisi arayıp buldu, dedi. Nejdandov ölümünden önce ona da bir mektup yazmış. İşte o, Silin, bir ricada bulundu: Acaba ölen Nejdandov'un bir takım evrakını bulup çıkarmak mümkün mü? diye. Ancak Aleşa'nın eşyasının listesi yapılmıştı... Ve bunların arasında evrak çıkmamıştı; o hepsini yakmıştı - hattâ şiirlerini de. Siz, onun şiir yazdığını belki de bilmiyorsunuzdur? Çok acıdım bu şiirlere; onlardan bazılarının hiç de fena olmadıkları kanısındayım. Bütün bunlar kendisiyle birlikte kaybolup gitti - hepsi genel bir anafora düştü - ve sonsuzluğa karıştı! Bir tek hâtırası kaldı arkadaşları arasında, onların da sırası gelip göcekleri ana kadar!

Paklin biraz sustuktan sonra:

— Buna karşılık Sipyaginler, dedi, hatırlarsınız, şu suçlara göz yumucu, edalı, iğrenç aslar var ya, şimdi onlar şanın şöhretin doruğundalar! - Maşurina Sipyaginleri hiç te «hatırlamıyordu»; fakat Paklin onların her ikisinden de - özellikle erkeğinden - öyle tiksiniyordu ki, onları «tenkit etmek» zevkinden kendini alamadı. «Söylendiğine göre, onların evinde öyle yüksek perdeden konuşuluyor ki! Hep erdemli olmaktan söz ediliyor!! Ne var ki: Bir yerde hep erdemli olmaktan söz edilmesi, hastanın yattığı odada haddinden fazla güzel kokular tüttürmekten farksızdır: Bu, orada daha önce gizli bir felâketin geçtiğini gösterir! Şüpheye düşürücü bir haldir bu! Zavallı Aleksey'i **onlar** mahvettiler, bu Sipyaginler!

Maşurina:

— Solomin ne oldu? diye sordu. O birdenbire, **bundan onunla** ilgili birşeyler duymak isteğinden vazgeçmiş gibiydi!

— Solomin! yiğit kişidir o, dedi Paklin. - Enfes şekilde kurtuldu. Eski fabrikayı bıraktı ve en iyi adamlarını beraberinde götürdü. Orada yaman bir... baş var diyorlardı! Pavel adında biri... İşte onu da beraberinde götürmüş. Söylediklerine göre, şimdi, bir çeşit işbirliği esasları üzerine kurulmuş kendi fabrikası varmış, - şöyle ufarak - ta orada, Permi'de. Bu adam davasını bırakmayacak! Gagalaya gagalaya başaracak ta. Gagası ince ama, buna karşılık sağlam da. O yaman bir adam! En önemlisi de: O, toplum yaralarını bir anda tedavi edicilerden değil. Oysa, biz Ruslar, görüyorsunuz nasıl bir milletizdir? Hep bekleriz: birşey olacak ta veya birisi gelecek te, hepimizi birden tedavi edecek diye, bütün yaralarımızı iyileştirecek diye, bütün hastalığımızı, ağrıyan bir diş gibi söküp atacak diye. Kim olabilir bu sihirbaz? Darvinizim mi? Köy mü? Arhip Perepen-tiyev mi? Dışarda çıkacak bir savaş mı? Ne istersen de! Ancak, şu diş söküp at, azizim!! Bunların hepsi - gevşeklik,

uyuşukluk, budalalık! Ama Solomin böyle değil: Hayır, o diş sökmüyor, o yaman adam!

Maşurina eliyle «galiba, bunu bir kalem geçmek lâzım» anlamına gelebilecek bir işaret yaptı. Sonra:

— Ya o kız ne oldu diye sordu. - Adını unuttum, hani o zaman, onunla birlikte - Nejdanov'la - kaçmıştı?

— Marianna mı? Fakat o şimdi, şu sözünü ettiğimiz Solomin'in karısıdır. Onunla evleneli bir yıldan fazla oluyor. Önceleri Solomin'in sadece karısı sayılıyordu - ama şimdi gerçekten karısı olmuş, diyorlar. Evet - evet.

Maşurina eliyle tekrar biraz önceki işareti yaptı.

Onun Nejdanov'u Marianna'dan kıskandığı zamanlar olmuştu; oysa şimdi, Nejdanov'un hatırasına nasıl olup ta ihanet edebildiği için, Marianna'ya kızılıyordu?!

— Tabii, artık bebek de vardır, diye ekledi.

Paklin:

— Belki de, bilmiyorum, dedi ve Maşurina'nın şapkasına davrandığını görünce: - Fakat siz nereye böyle, nereye? Birazcık bekleyin; Sinapoçka bize çay ikram edecek, diye söylendi. Aslında Paklin, Maşurinayı alıkoymaktan ziyade, şunca zamandır kendi içinde birikip kaynaşan ne varsa tümünü ortaya dökmek fırsatını kaçırmak istemiyordu. Petersburg'a döndüğünden bu yana Paklin pek az kimse-leri gördü, hele gençlerden. Nejdanov olayı onu korkutmuş ve Paklin gayet dikkatli ve toplumdan kaçır olmuştu - dolayısıyla gençler de ona kuşkuyla bakıyorlardı. Hatta bunlardan bir tanesi ona doğrudan doğruya yüzüne karşı Jurnalci diye küfretti. Yaşlılarla o kendisi pek bağdaşamıyordu; öyle ki bazan haftalarca susup oturduğu olurdu. Kızkardeşine açılmıyordu; bu açılmayıışı onun kendisini anlayamayacağını sandığından değildi - Yo-o hayır! Paklin

onun zekâsını çok takdir ederdi... Ancak onunla ciddi olarak ve tamamiyle doğruyu söyleyerek konuşmak gerekiyordu; oysa Paklin «Kozçakmaya» ya da «torpil salmaya» kalkışınca, kızkardeşi ona bambaşka, dikkatli ve acıyan bir bakışla bakmaya başlıyordu ki, Paklin utanıyordu. Ama söylesenize, önemsiz de olsa «kozu çakmadan» olur mu idi ya? ikili de olsa - çakmalıydı kozu! Bunun için de Petersburgda hayat Paklin'e iğrenç görünmeye başladı, vç Paklin Moskova'ya filan mı gitmeli ne yapmalı? diye düşünür oldu Çeşitli düşünceler, yakıştırmalar, dedikodular, gülünç ve kötü söylentiler Paklin'in kafasında, savulmuş değirmenin suyu gibi toplanıp birikiyordu... Savağı açmak ise mümkün olmuyordu: O yüzden de su durgunlaşıyor ve bozuluyordu. Hazır Maşurina bir tesadüf olarak ele geçmişti ya... Paklin de savağı açtı ve konuştu, habire konuştu.

Petersburg'a da, Petersburg'daki hayata da, bütün Rusya'ya da verip veristirdi! Hiç kimseye ve hiçbirşeye bir damla bile acımadı. Bütün bu söylenenler Maşurina'yı pek az ilgilendiriyordu; ama o hiç karşı koymadı Paklin'in sözünü kesmedi... Paklin'e de daha fazlası lâzım değildi.

— Evet, diyordu Paklin, bir hoş dönemciğe girdik, arz ediyorum! Toplumda kesin bir durgunluk; herkeste cehennemî bir cansıkıntısı var! Edebiyatta bir boşluk - bomboşluk! Eleştirmeden... şayet öncü genç eleştirmecinin «yurmurtlamak tavuğa özgü birşeydir» demesi gerekiyorsa, ver kendisine kocaman 20 sayfalık kâğıt da, bu büyük gerçeği işleyiversin sana - hoş bunu da güç belâ başarır ya! Bu baylar, arz ediyorum, kuş tüyü şilte gibi kabarık, bulamaç gibi bulaşıcı kişiler - ve de ağızlarından köpük saçarak konuşuyorlar ortak konuları! Bilimde... Ha-ha-ha! **Bilgin Kant** bizde de var; sadece mühendislerin yakalarında! sanatta da aynı şey! Bugün konsere gitmek istemez misiniz? Millî okuyucu Agremantski'yi dinlersiniz. Büyük bir başarı sağlamış

bulunuyor... Oysa çorbalık çapak balığı da - **çorbalık çapak balığı** diyorum, şayet sesi olsaydı, ancak bu bay gibi okurdu! Skoropihin de, bilirsiniz, hani şu bizim yıllanmış Aristrah onu öğüyor! Ben, canım, vaktivle kendim Avrupa'ya, İtalyanlara hayrandım; ve Rosini'yi dinleyince: «E! e!» dedim; Rafael'i gördüm... e! e!... ve bu e! e! bizim genç adamlarımıza da tamamiyle kâfi geliyor; onlar da Skoropihin için e! e! sözlerini tekrarlıyorlar ve memnunlar da, tasavvur edin. Oysa şu anda halk fena halde yoksulluk çekiyor, vergiler onu büsbütün mahvetmiştir, yapılan reform sadece mujiklerin kasket giymeleriyle, kadınların kıçkalarını (1) atmalarından ibaret... Ya açlık! ya ayyaşlık! ya ağalar!

Sözün burasında Maşurina esnedi - ve Paklin konuyu değiştirmek gerektiğini anladı.

Maşurina'ya dönerek:

— Siz, dedi, henüz bana iki yıl boyunca nerelerde kaldığınızı, buraya geleli çok mu olduğunu, neler yaptığınızı, ve ne suretle İtalyan bayanı olduğunuzu ve niçin olduğunuzu anlatmadınız...

Maşurina onun sözünü kesti:

— Bütün bunları sizin bilmeniz gerekmez, ne diye san-ki? Şimdi artık bu işlerle sizin bir ilginiz yok.

Paklin'i birşey deler gibi oldu, ve Paklin, utancını saklayabilmek için kısa, yapmacık bir gülüşle güldü. Sonra:

— Nasıl isterseniz, dedi, ben bugünkü kuşağın gözünde geri kafalı bir insanım; gerçekten de, ben artık o saf-larda... sayılamam... - sözünü tamamlamadı. - Bakın Sına-

(1) Evli kadınların yortu günlerinde giydikleri bir çeşit başörtüsü.

poka size çay getiriyor. Bir bardakık için ve beni dinleyin... Szlerimde belki sizi ilgilendiren birşey bulunabilir.

Maşurina bardağı aldı, bir küçük parça da çeker aldı, kıtlama çay içmeğe başladı.

Paklin bu kez içten gelen bir gülüşle:

— İyi ki burada polis yok, dedi... yoksa İtalyan kontesi... ey, neydi onun adı?...

Maşurina sıcak aydan yudumlayarak, istifini bozmadan ve edayla:

— Rokko di Santo-Fiume! dedi.

Paklin:

— Rokko di Santo - Fiume! diye tekrarladı, - oturmuş kıtlama çay içiyor! Çok inanılmayacak birşey! Polis derhal kuşkulanırdı.

— Sınırda da üniformalı birisi musallat olduydu bana; soruşturup duruyordu; sabrım tükenince: «bırak yakamı Allahaşkına» dedim.

— Bunu İtalyanca mı söylediniz?

— Hayır, Ruşa!

— O ne yaptı?

— Ne yapacak? Belli birşey uzaklaşıp gitti!

Paklin:

— Bravo! diye bağırdı. - Haydi, kontes! bir bardakık daha! Ha, bakın size ne söyleyeceğim. Siz Solomin hakkında soğuk davrandınız ama, biliyor musunuz ben size ne arzedeceğim? onun gibi olanlar var ya - işte gerçek kişiler onlar. ylelerini birdenbire anlayamazsın - ama gerçek kişiler onlardır, inanınız; ve gelecek onların olacaktır. Bunlar

- birer kahraman değildirler; hattâ bunlar, şu Amerikalı mı, İngiliz mi - garip bir kişinin biz fakirlere ibret için yazdığı kitaptaki «iş kahramanları» da değildirler; bunlar - dayanıklı, gösterişsiz, alacasız halk çocuklarıdır. Şimdi lâzım olan da sadece böyle kişilerdir!. Solomin'e hele bir bakınız: gün gibi zeki, balık gibi sağlam... Bunda elbette şaşılacak birşey yok! Bakın şimdiye kadar bizde, Rusya'da şöyle oluyordu: Şayet sen hareketli bir insansan, duygulu, anlayışlı bir insansan - mutlaka hastasın demektir! Oysa Solomin'in de kalbi, belki, bizim kalbimizdeki aynı dertle yamıyordur - ve o da bizim tiksindiğimizden tiksiniyordur, fakat sinirleri susuyor ve bütün vücudu gerektiği şekilde itaat ediyor... Demek: yiğit kişi! İnsaf buyurun: ideal sahibi bir insan - ve de boşuna konuşmuyor; kültürlü - ve de halktan; sade - ve de aklı başında... daha ne istersiniz?

Paklin derece derece coşarak ve Maşurina'nın çoktan kendisini dinlemez olduğunun ve tekrar yana bakmaya başladığının farkına varmayarak, konuşmaya devam ediyordu.

— Siz şimdi bizde Rusya'da herkesin halktan yana gözüktüğüne bakmayın: İslâvcılar da, memurlar da basit kişiler de, müthiş generaller de, petikürcüler de, taklitçiler de, tuhaf kişiler de hep halktan yana (ben bir bey hanımı tanırım, adı Havronya Prışçova, ki bu hanım didine - debelene kanun adamı oldu ve herkesi, öldüğünde ceseti açılacak olursa, kalbinin üstünde Beşinci Hanri adının yazılı olduğunu göreceklere inandırıyor... Havronya Prışçova bu!) Bütün bunlara aldanmayın çok sayın Maşurina, ve bilin ki bizim gerçek yolumuz, asıl yolumuz - orada, Solominlerin bulunduğu yerde, gösterişsiz, basit, kurnaz Solominlerin bulunduğu yerdedir! Hatırınızda olsun, ben bu sözleri size söylediğim sırada, - bin sekiz yüz yetmiş yılı kışında, Almanya'nın Fransa'yı yoketmeye hazırlandığı sırada... ve de...

Paklin'in arkasından doğru eğilen kızkardeşi Sınanduliya hafif bir sesle:

— Siluşka, dedi, bana kalırsa, sen gelecekle ilgili konuşmalarında dinimizi ve onun etkisini unutuyorsun... - ve telâşla ekledi: - Hem madam Maşurina seni dinlemiyor... Sen kendisine bir bardak daha çay teklif etsen daha iyi edersin.

Paklin toparlandı.

— Ah, evet, saygı değer efendim, gerçekten istemez misiniz?..

Maşurina ağır ağır koyu renkli gözlerini Paklin'e çevirdi ve düşünceli düşünceli şöyle konuştu:

— Sizden rica edecektim, Paklin, sizde Nejdanov'un herhangi bir yazısı, ya da fotoğrafı bulunmaz mı?

— Fotoğrafı var... var; hem, galiba, epeyce de güzel bir fotoğraftır. Yazıhanede. Şimdi bulur getiririm size.

Paklin çekmecesini karıştırmaya başladı. - Sınanduliya Maşurina'ya yaklaştı, ilgiyle, uzun uzun ve ısrarla yüzüne bakarak onun elini sıktı - bir meslektaş gibi.

Paklin:

— İşte fotoğrafı buldum! diye seslendi ve Nejdanov'un fotoğrafını Maşurina'ya verdi. Maşurina telâşla, neredeyse fotoğrafa bir göz bile atmadan ve teşekkür ederim demeden, kıpkırmızı kesilmiş bir halde, fotoğrafı cebine soktu, şapkasını giydi ve kapıya yöneldi.

— Gidiyor musunuz? dedi Paklin. - Bari nerede oturduğunuzu söyler misiniz?

— Neresi rastlarsa.

— Anlıyorum; siz bu hususu bilmemi istemiyorsunuz.

Fakat, hiç olmazsa bir tek şunu söyleyin, lütfen: siz hep Vasiliy Nikolayeviç'in direktifi ile mi iş görüyorsunuz?

— Neden öğrenmek istiyorsunuz?

— Yahut ta, bir başkası olabilir - Sidor Sidoriç?

Maşurina cevap vermedi.

— Yoksa adsız biri mi size hükmediyor?

Maşurina artık eşiği atlamış bulunuyordu.

— Belki, dedi, adsız biri de olabilir!

Maşurina kapıyı küt diye kapattı.

Paklin uzun süre bu kapalı kapı önünde hareketsiz durdu. Sonunda:

— «Adsız Rusya!» dedi.

S O N

HAM TOPRAK

Büyük Rus yazarı İvan S. Turgenyev (1818-1883), bu son romanında, Çarlık döneminin devrimci gençlik hareketlerini ve yoksul halkla yöneticiler arasındaki çatışmayı anlatıyor. Yıllar sonra ülkesinde patlıyacak olan devrimi daha o zaman gören Turgenyev'in bu gerçekçi romanı, rusça aslından tam olarak dilimize çevrilmiştir.

TOPLUM YAYINEVİ

Kapak : *Bilgi Basımevi, 1969*

12,5 lira